

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra žurnalistiky



KULTURNÍ PUBLICISTIKA LIBORA KNĚZKA
V OBDOBÍ LET 1995–2009

Bakalářská diplomová práce

Libor Knězek's cultural publicism between 1995-2009

Romana Stejskalová

Vedoucí práce: PhDr. Petr Orság

Olomouc 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Kulturní publicistika Libora Knězka v období let 1995–2009“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

Počet znaků: 121 135

V Olomouci dne:

.....
Romana Stejskalová

Poděkování

Děkuji PhDr. Petru Orságovi za odborné vedení práce a podnětné připomínky při jejím zpracování.

Abstrakt

Tématem mé bakalářské práce je analýza kulturní publicistiky regionálního spisovatele, literárního historika, kritika, překladatele a básníka PhDr. Libora Kněžka, CSc. Vyhledávání, sběr informací a jejich zpracování tvoří základ metodiky mé práce, jejímž cílem je podat formou literární rešerše souhrnný přehled kulturní publicistiky PhDr. Libora Kněžka, CSc. v období let 1995–2009. Jeho dílo, a tudíž i diplomová práce se zabývá literárními a výtvarnými osobnostmi frenštátského regionu a reflektováním jejich uměleckého vývoje ve výtvarném a literárním projevu, jak vycházely v průběhu let 1995–2009 v časopisech Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm, Alternativa a Zpravodaji ostravského střediska Obce moravskoslezských spisovatelů.

Klíčová slova

Kulturní publicistika, Osobnosti, Regionální tvorba, Recenze, Lidová slovesnost, Slovníky, Frenštátsko, Literáti

Abstract

The topic of my bachelor thesis is an analysis of cultural publicism of PhDr. Libor Kněžek, a regional writer, literary historian and critic. His work, as well as the diploma thesis is devoted to literary and artistic personalities of the region of Frenštát and reflects their artistic development of their art and literary creation, as they were published between 1995-2009 in magazines “Voices of the Muzeum and Archivu at the Frenštát pod Radhoštěm”, “Alternative and Reporter of the Centre of Ostrava - Moravian Writers”.

Key words

Cultural publicism, Personalities, Regional activity, Review, Folk literature, Dictionaries, Frenštátsko, Writers, Review of the publicism, Sheets,

Obsah

ÚVOD	- 7 -
I. PORTRÉT LIBORA KNĚZKA	- 9 -
1.1 Libor Knězok – spisovatel, literární kritik a historik.....	- 9 -
1.2 Libor Knězok – publicista.....	- 12 -
II. PUBLICISTIKA	- 13 -
2.1 Výklad termínu publicistika.....	- 13 -
2.2 Kulturní publicistika.....	- 15 -
III. HISTORIE LITERÁRNÍCH ČASOPISŮ	- 16 -
3.1 Historie Hlasů muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm.....	- 16 -
3.2 Historie Alternativy.....	- 17 -
3.3 Historie Zpravodaje ostravského střediska Obce moravskoslezských spisovatelů	- 18 -
IV. PŘEHLED PUBLICISTIKY Z HLEDISKA TÉMATICKÉHO	- 20 -
4. 1. Tematické skupiny – obecná charakteristika.....	- 20 -
4. 2. LIBRI NOVI ET REDIVIVI /anotace a recenze/	- 21 -
4. 2. 1. Libri alii	- 24 -
4. 2. 1. 1. Nakladatelské a ediční přehledy.....	- 25 -
4. 2. 1. 2. Monografie.....	- 26 -
4. 2. 1. 3. Tradice ústní lidové slovesnosti	- 27 -
4. 2. 1. 4. Literární věda, literární historie.....	- 28 -
4. 2. 1. 5. Slovníky	- 32 -
4. 2. 1. 6. Beletrie – próza	- 33 -
4. 2. 1. 7. Beletrie – poezie	- 36 -
4. 2. 2. AD LIBRIS MEIS (autorecenze, polemiky).....	- 37 -
4. 2. 2. 1. Dialogi	- 37 -
4. 2. 2. 2. Labora mea.....	- 38 -
4. 3. JUBILEE.....	- 44 -
4. 3. 1. Obecná charakteristika.....	- 44 -
4. 3. 2. Petr Bezruč	- 45 -
4. 3. 3. Bohumír Četyna.....	- 46 -
4. 3. 4. Jan Drozd.....	- 46 -
4. 3. 5. Ferdiš Duša	- 47 -
4. 3. 6. František Horečka	- 47 -
4. 3. 7. Josef Kalus.....	- 49 -
4. 3. 8. Ondra Lysohorský	- 50 -
4. 3. 9. Drahomír Šajtar	- 50 -
4. 3. 10. Pavel Tobiáš	- 51 -
4. 3. 11. Jan Zahradníček	- 51 -

4. 4. SLOVAKIANA.....	- 54 -
V. ZÁVĚR.....	- 58 -
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	- 60 -
SEZNAM PŘÍLOH	- 66 -
PŘÍLOHY	

Úvod

Tématem této bakalářské práce je publicistická tvorba literárního historika, kritika, spisovatele PhDr. Libora Kněžka, CSc. Výběr tématu vyplynul z mého profesního zájmu o publicistickou tvorbu literáta, s nímž jsem se jako novinářka pracovníčně setkala. Byť primárně můj vztah k Liboru Kněžkovi vychází z respektu a úcty dané naším různým generačním zařazením, bylo mou snahou přinést ucelený a kriticky zhodnocený souhrn jeho publicistické tvorby, orientované na kulturu, kulturní historii a kulturní etnografii, z větší části regionálně zaměřené na oblast severovýchodní Moravy, v menší části na tematiku česko-slovenských kulturních vztahů.

Pro potřeby této práce je „*kulturní publicistika*“ Libora Kněžka rozdělena do tematických a druhových skupin dle kritérií obsahových i formálních, která jsou dále v textu podrobněji vysvětlena.

První kapitola práce přináší vedle stručného Kněžkova životopisu, shrnujícího zásadní životní mezníky, jež našly odraz v jeho tvorbě umělecké i publicistické (jeden z mezníků Kněžkova života určil časové vymezení této bakalářské práce¹), rovněž souhrnný přehled jeho díla.

V letech 1995–2009 publikoval Kněžek v časopisech Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm,² Alternativa³ a Zpravodaji ostravského střediska Obce moravskoslezských spisovatelů⁴. Základní informace o uvedených periodících podává druhá část práce.

Třetí, stěžejní část práce, přináší tematicky strukturovaný přehled Kněžkovy publicistické tvorby. Pro názvy jednotlivých kapitol a podkapitol byly v některých případech zvoleny latinské názvy, neboť užití latiny se jevílo vhodné zvláště za situace, kdy pro výstižné vymezení distinktivního znaku té které typologické skupiny autorovy publicistické tvorby nebyl k dispozici výstižný český ekvivalent a muselo by být použito víceslovného opisu, což se pro název kapitoly či podkapitoly nejevilo optimální. Použití

¹ V roce 1995 se natrvalo vrátil z Bratislavy do Frenštátu pod Radhoštěm.

² Od roku 2001 Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm.

³ Od roku 1994 – Alternativa, v roce 1996 – Alternativa Nova, rok 1999 – Alternativa Plus.

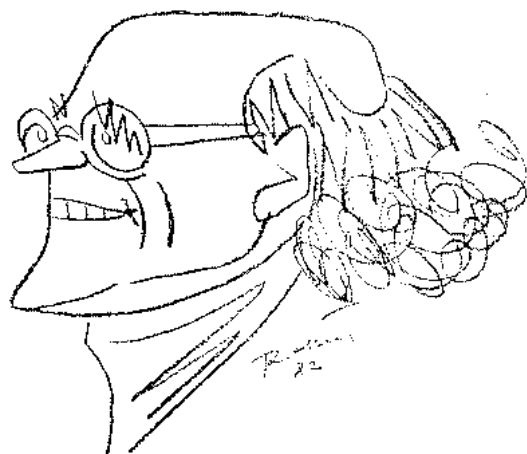
⁴ Od roku 2003 Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů, rok 2008 Průhledy, občasník Obce spisovatelů.

latiny pak reflektuje rovněž Kněžkovo klasické humanitní vzdělání i jistý tradicionalismus jeho tvorby, jak bude v práci rozpoznán a charakterizován.

Cílem práce je provést rozbor Kněžkovy publicistiky kritickou analýzou zaměřenou zejména na soulad obsahu a formy, na naplnění obecných cílů publicistického žánru, na specifika Kněžkovy publicistiky, její pozitiva i negativa, a na základě této analýzy pak vymezit autorovo místo v kontextu současné české kulturní publicistiky. Metodologickým východiskem kritické analýzy Kněžkových publicistických textů jsou obecné principy a postupy literární kritiky a literární teorie.

Závěr práce přináší sumarizaci dílčích závěrů, vyslovených postupně v jednotlivých kapitolách a podkapitolách, a jejich ucelený souhrn.

Organickou součástí práce jsou přílohy. Považovala jsem za vhodné jako přílohy uvést plné znění všech Kněžkových textů publikovaných v daném období v periodických specifikovaných v závěrečné části práce. Snažila jsem se v maximální míře respektovat i grafickou strukturu publicistických textů. Jednotlivé přepisy jsou řazeny chronologicky a přehled publicistiky Libora Kněžka je vypracován rovněž dle provenience. Všechny články dané tematické skupiny (viz jednotlivé kapitoly IV. části práce) jsou uvedeny v tzv. tematických tabulkách, které nejsou součástí příloh, ale jsou zařazeny na závěr úvodní části příslušné tematické skupiny.



⁵ Kresba: Milan Richter, 1982.

I. Portrét Libora Knězka

1.1 Libor Kněz – spisovatel, literární kritik a historik

PhDr. Libor Kněz, CSc. se narodil 13. července 1929 ve Frenštátě pod Radhoštěm. V letech 1940–1948 studoval Reálné gymnázium ve Frenštátě pod Radhoštěm a Valašském Meziříčí.⁶ V roce 1948 odešel do Prahy na Filozofickou fakultu UK, kde vystudoval obor literární věda a estetika (1952). Po vědecké aspirantuře v oboru slovenská literatura (1952–1955) na Filozofické fakultě UK nastoupil jako vedoucí literárního oddělení Slovenského muzea v Bratislavě (1956–1958). Byl kustodem bratislavského Muzea Janka Jesenského (1958–1959) a od roku 1959 až roku 1990 pracoval ve Svazu slovenských spisovatelů v Bratislavě jako vedoucí literárního odboru. Jako literární historik a kritik se zaměřoval především na literaturu 19. a 20. století a vztahy mezi českou a slovenskou literaturou. Už v roce 1953 vydává v Praze monografii *Fraňo Král'* a později v Bratislavě, kde se usadil, vychází dvě knižní práce *Detstvo a mladost Fraňa Krála* (1973) a *Národný umelec Fraňo Král'* (1981). V roce 1965 vyšly na Slovensku jeho *Literárne prechádzky po Stredoslovenskom kraj*. V roce 1972 vychází v Praze *Malý literární místopis*, jehož českou část zpracoval Jaroslav Nečas a slovenskou Libor Kněz. Vyvrcholením jeho práce na Slovensku byla *Encyklopédia literárnych diel*, sumarizující díla světové literatury. Přispíval do českých i slovenských literárních časopisů. Spolupracoval se slovenskou *Mladou tvorbou*, *Kultúrnym životom*, *Slovenskými pohľadmi a bratislavským Novým slovom*. Přispíval do *Literárneho týždenníka*, *Knižnej revue* a *Gamy*. V Praze spolupracoval s *Literárními novinami*, *Plamenem* a *Literárním měsíčníkem*, na Moravě psal do ostravské *Svobody*, *Alternativy*, *Hlasů muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*, *Zpravodaje ostravského střediska Obce spisovatelů*, věnoval se také literárnímu místopisu. Je členem Obce spisovatelů, Klubu autorů literatury faktu, Klubu nezávislých spisovatelů a Slovenskej literárnovednej spoločnosti při SAV.

V letech 1980–1986 externě vyučoval slovenskou literaturu na Filozofické fakultě UP v Olomouci a od roku 2001 do roku 2006 přednášel literaturu pro děti a mládež na Filozoficko-přírodovědné fakultě Slezské univerzity v Opavě. V roce 1990 odešel do

⁶ V prosinci 1940 bylo Gymnázium ve Frenštátě pod Radhoštěm z nařízení říšského protektora zrušeno. Libor Kněz dojížděl na gymnázium do Valašského Meziříčí. Vyučování na obnoveném státním reálném gymnáziu ve Frenštátě pod Radhoštěm bylo zahájeno 13. září 1945. Zdroj: KNĚZEK, Libor. *Můj Frenštát*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2002. 103 s. ISBN 80-7239-113-5.

důchodu a od roku 1995 se natrvalo vrátil do rodného Frenštátu pod Radhoštěm, kde zahájil novou, publikačně bohatou etapu své literárněhistorické práce, ve které se zaměřil na výzkum kulturních, zvláště literárních a částečně i výtvarných tradic Frenštátska a Beskyd. Z tohoto cyklu vydal již deset publikací. První knihu *Krajina černá lesem* s podtitulem *Čtení o životě a tvorbě Bohumíra Četyny*⁷ vydává v roce 1998 Muzejní a vlastivědná společnost. V roce 1989 vychází způsobem zpracování podobná publikace o Četynově bratrovi Josefu Strnadlovi *Shledání s krajem*⁸ (Muzejní a vlastivědná společnost). O literárních a výtvarných tradicích Frenštátska píše v knize *Spisovatelé a výtvarníci zpod Radhoště*,⁹ kterou v roce 2000 vydalo brněnské nakladatelství Doplněk. Osudy své matky, akademické malířky Marie Parmové-Kněžkové, zachycuje autor ve vzpomínkové knížce *Život v práci i tužbách*.¹⁰ Kaleidoskop vzpomínek na dětství představuje kniha *Můj Frenštát*¹¹ (Doplněk 2002), zpracovaná formou medailonů autorovi blízkých osobností kulturního života města. Tyto poslední tři jmenované knihy tvoří tzv. *Malou frenštátskou trilogii*. V roce 2003 vyšla v brněnském nakladatelství Doplněk Jana Šabata kniha *Ve Frenštátě mají rádi poezii*¹² (*Halas a Seifert s přáteli v Beskydech*). Publikaci *S Radhoštěm v erbu*¹³ autor věnoval spisovateli, jazykovědci a výtvarníku Františku Horečkovi. Monografii o básníku Josefu Kalusovi *Z hor mne nikdo nevyhláká*¹⁴ vydalo v roce 2005 frenštátské nakladatelství Veronika. V roce 2006 vyšla publikace *Pouť za pravdou života*¹⁵ s podtitulem *Čtení o životě a tvorbě Jana Drozda* a zatím poslední Kněžkova kniha z tohoto cyklu *Cesta z hořícího kruhu*,¹⁶ o životě a tvorbě spisovatele Pavla Tobiáše byla vydána v roce 2007.

⁷ KNĚZEK, Libor. *Krajina černá lesem: Čtení o životě a tvorbě Bohumíra Četyny*. 1. vydání. Nový Jičín: [s. n.], 1998. 48 s. ISBN 80-901762-5-9.

⁸ KNĚZEK, Libor. *Shledání s krajem*. Nový Jičín: Muzejní a vlastivědná společnost, 1999. 62 s. ISBN 80-86245-02-0.

⁹ KNĚZEK, Libor. *Spisovatelé a výtvarníci zpod Radhoště: Z uměleckých tradic Frenštátska*. Brno: Doplněk, 2000. 36 s. ISBN 80-7239-073-2.

¹⁰ KNĚZEK, Libor. *Život v práci i tužbách*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2001. 48 s. ISBN 80-7239-085-6.

¹¹ KNĚZEK, Libor. *Můj Frenštát*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2002. 103 s. ISBN 80-7239-113-5.

¹² KNĚZEK, Libor. *Ve Frenštátě mají rádi poezii: Halas a Seifert s přáteli v Beskydech*. Brno: Doplněk, 2003. 168 s. ISBN 80-7239-150-X.

¹³ KNĚZEK, Libor. *S Radhoštěm v erbu: Čtení o životě a tvorbě Františka Horečky*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2004. 132 s. ISBN 80-7239-171-2.

¹⁴ KNĚZEK, Libor. *Z hor mě nikdo nevyhláká: Čtení o životě a tvorbě Josefa Kalusa*. 1. vydání. Frenštát pod Radhoštěm: Veronika, 2005. 221 s. ISBN 80-902159-8-X.

¹⁵ KNĚZEK, Libor. *Pouť za pravdou života: Čtení o životě a tvorbě Jana Drozda*. 1. vydání. Frenštát pod Radhoštěm: Veronika, 2006. 113 s., s. ISBN 80-903755-0-2.

¹⁶ KNĚZEK, Libor. *Cesta z hořícího kruhu: Čtení o životě a tvorbě Pavla Tobiáše*. Frenštát pod Radhoštěm: Veronika, 2007. 146 s. ISBN 978-80-903755-1-2.

Kněžkovu tvorbu doplňuje útlý svazek satirických veršů s názvem *Z literárního herbáře*.¹⁷ Početnými stručnými biogramy přispěl i do *Slovníku osobností kulturního a společenského života Valašska*, další uveřejnil ve *Slovníku českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2000* a *Biografickém Slovníku Slezska a severní Moravy*. Připravil a komentoval soubor Seifertových frenštátských veršů *S láskou pozdravuji kraj váš milý* a z matčiných perokreseb z třicátých let připravil soubor pohlednic *Z Frenštátska*. Jeho práce najdeme i v krajevých literárních sbornících, ve *Zpravodaji ostravského střediska Obce spisovatelů* (nyní *Průhledy*) a v *Listáři Kulturního sdružení Bezručův kraj*, ve čtvrtletníku *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*.

Za svou literární činnost získal řadu ocenění. Město Frenštát pod Radhoštěm Liboru Kněžkovi udělilo v roce 1998 Cenu sv. Martina za kulturní činnost.¹⁸ V roce 2004 převzal Cenu Egona Erwina Kische¹⁹ za knihu *Ve Frenštátě mají rádi poezii*. (Doplňek, 2003), v roce 2006 mu bylo uděleno čestné uznání Ceny Egona Erwina Kische za knihu *Z hor mne nikdo nevyhládká* (Veronika, 2005) a v roce 2006 čestné uznání Ostrava – město v pohybu²⁰ za knihu *Pout' za pravdou života* (Veronika, 2006), která v roce 2007 získala čestné uznání Ceny Egona Erwina Kische. V prosinci 2008 převzal Libor Knězek Cenu hejtmana Moravskoslezského kraje za knihu *Cesta z hořícího kruhu*, přibližující dílo Pavla Tobiáše.²¹ Libor Knězek připravuje knížku o Bohumíru Četynovi *Přes hranice času* a Josefu Strnadlovi *S černou slzou v hořké trávě* a studii *Literatura na Frenštátsku*, kterou chce ukončit cyklus o tradicích rodného kraje.

¹⁷ KNĚZEK, Libor. *Z literárního herbáře*. 1. vydání. Frenštát pod Radhoštěm: Veronika, 2006. 24 s. ISBN 80-902159-9-8.

¹⁸ Cena sv. Martina je od roku 1992 každoročně udělována významným osobnostem za společenský přínos na poli kulturního života města.

¹⁹ Cenu Egona Erwina Kische za literaturu faktu každoročně uděluje Klub autorů literatury faktu, jenž je kolektivním členem Obce spisovatelů.

²⁰ Literární soutěž, kterou vyhlašuje Magistrát města Ostravy a Obec spisovatelů.

²¹ Cena hejtmana Moravskoslezského kraje se uděluje tvůrcům, popularizujícím problematiku handicapovaných občanů a podporujících myšlenku jejich společenské integrace.

1.2 Libor Knězek – publicista

Od roku 1992 publikoval Libor Knězek ve vlastivědném časopise Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm. Dále pak v časopisech Alternativa plus a ve Zpravodaji ostravského střediska Obce moravskoslezských spisovatelů.

„Prvé recenze o knihách a referáty o filmech jsem uveřejnil již na začátku pražského vysokoškolského studia v časopise Předvoj a později i v dalších pražských literárních časopisech. K tomu stále častěji přibývaly profily českých a slovenských spisovatelů při jejich jubileích nebo odchodech. Již tehdy jsem se snažil kromě základních faktů o jejich životě a tvorbě obohatit text o vlastní vzpomínky na jednotlivé tvůrce, případně i o citáty z korespondence.“²²

Publicistický styl Libora Knězka se vyznačuje subjektivním přístupem k dílům autorů, o nichž píše. Z jeho tvorby je znát, že dříve než vydá svou recenzi či knihu, snaží se velmi důkladně poznat umělce a usiluje o shromáždění velkého množství informací a faktů, dokumentárního materiálu i osobních vzpomínek, korespondence, autorských zповědí i sekundární literatury, ale i řadu citátů z díla autora, aby zmapoval nejen samotné dílo, ale i proces a pozadí jeho vzniku. Ve svých výpovědích nezapře literárního historika. Přestože informace většinou řadí chronologicky, jeho dílo nepůsobí faktograficky, ale vytváří plastický, proměnlivý, živý obraz života.

²² Knězek Libor, 2009.

II. Publicistika

2.1 Výklad termínu publicistika

Publicistika je spolu se zpravodajstvím jedním z hlavních odvětví žurnalistiky. Základní rozlišení by se dalo pojmut tak, že zpravodajství by mělo ze svého principu být objektivní podávání zpráv, faktické informování bez vnášení vlastních názorů a postojů. Naopak publicistický styl se vyznačuje podáváním informací, ke kterým autor zaujímá hodnotící postoj, přidává k informacím svůj vlastní názor. Tímto způsobem je rozdělení definováno například v *Praktické encyklopedii žurnalistiky a marketingové komunikace*, kde je též zdůrazněna možnost využívat v publicistice nejen prvky racionální, ale též emotivní, s cílem získat či přesvědčit čtenáře: „*Na rozdíl od zpravodajství, kde se uplatňují především fakta, publicistika kromě informací obsahuje názor, hodnocení a subjektivní přístup, zahrnuje pojmy, soudy, postoje, kombinuje analytický a syntetický přístup, jejím výsledkem je poznání a eventuálně přesvědčení a získání recipienta. Publicistika užívá forem analýzy (klasifikační, kauzální, komparativní apod.), směřuje k zobecnění a popisuje i cesty, jimiž k němu dospěla. Zároveň obsahuje kromě racionálních prvků i prvky emotivní, využívá jazykové i kompoziční postupy literární (například metafory).*“²³

Publicistický styl se rozděluje také podle toho, zda je mluvený nebo psaný a v jakém druhu médií je užíván. Různé nuance publicistického stylu jsou závislé i na periodicitě médií. Např. J. V. Bečka k tomu uvádí: „*Vedle denního tisku jsou periodické časopisy (týdeníky, popř. měsíčníky), které také sledují politické a všeobecně kulturní a naučné jevy. Čistě informativní úkol ustupuje do pozadí a zesiluje se úkol formativní, tedy výchovný a naučný. Aktuálnost sice trvá, ale má nezbytně širší časový rozsah. Neměří se na dni, ale na týdny, popř. i na delší dobu.*“²⁴

Na druhou stranu J. P. Prochodiv k tomu uvádí, že se publicistické žánry nedělí podle typu média (noviny, rozhlas, televize), nýbrž jsou žánry publicistiky, vědy a umění přizpůsobena různému typu kanálů masové komunikace: „*Ve skutečnosti neexistují ani novinové, ani rozhlasové, ani televizní žánry – existují žánry publicistiky, vědy a umění, modifikovaně uplatňované v každém z typů kanálů prostředků masové komunikace.*“²⁵

²³ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha: Libri, 2007. 263 s. ISBN 978-80-7277-266-7.

²⁴ BEČKA, J. V. *Jazyk a styl novin*. Miroslav Dočkal. Praha: Novinář, 1973. 220 s. ISBN 49-049-73.

²⁵ PROCHODIV, J. P. *Základní kategorie a struktura vědy o žurnalistice*. ÚTPŽ, Praha: [s. n.], 1982. 141.

Karel Štorkán, který napsal celé dílo přímo k popisu jednotlivých publicistických žánrů, vnímá publicistiku jako nástroj k reprodukování skutečnosti, přičemž považuje za nutné, aby publicistika pronikala přímo k jádru věci. Také zdůrazňuje, že v publicistice nejde pouze o holou skutečnost a logické podání informací, ale že je velmi důležité přihlídnutí k umělcovu objevu, prožitku a že tím sám umělec dodává skutečnosti něco, co jí chybí: „*Publicistika ve své převážné části reprodukuje skutečnost a stejně jako literatura odmítá mechanické kopírování povrchních útvarů. Dále je nutné připomenout, že zejména v publicistice jde nejen o skutečnost koncentrovanou, v níž je logika, smysl a řád, ale také o umělcův objev, prožitek, jeho zkušenost a osobité vidění, a tak můžeme bez obav říci, že tvorba básnická a beletristická nevyslovuje jen danou skutečnost obraznosti, ale vytváří tak v imaginaci právě to, co skutečnosti chybí.*“²⁶

Velkou pozornost charakteristice publicistického stylu věnovala ve svých knihách i Marie Čechová, která v zásadě publicistiku chápe jako druh mezilidské komunikace, která má o dění v politickém či společenském životě nejen informovat, ale též je následně komentovat. Uvádí, že to je důvod, proč se publicistika jako specifický styl vyvinula – aby informovala a zároveň recipienta ovlivnila, získala a přesvědčila.²⁷

V případě Kněžkovy publicistické činnosti se přikláním k názoru J. V. Bečky, který uvádí, že různé nuance publicistického stylu jsou závislé i na periodicitě médií. V případě měsíčníků a čtvrtletníků, ve kterých převážně Kněžek publikuje, je posílen úkol naučný a formativní a aktuálnost má širší časový rozsah. Viktor Jílek jednoslovné označení publicistika řadí k dílčí stylové oblasti publicistické, „*kteřá je vymezitelná na základě konkretizace komunikační funkce. Část zpravodajské produkce, u níž je informativní složka rozšířena o interpretace, názory (persvazi, případně získávání) a zábavnost, není v souladu se zásadami informační kvality sdělení a přechází ve své podstatě do publicistické dílčí oblasti, pro kterou je přítomnost formativní a zábavní funkce vlastní.*“²⁸

Kněžkův publicistický styl vystihuje charakteristika publicistiky Karla Štorkána, který klade důraz na umělcův prožitek, jeho zkušenost a osobité vidění, což odpovídá Kněžkově vnímání publicistických postupů, jenž se vyznačuje hledáním autora za samotným textem.

²⁶ ŠTORKÁN, Karel. *Publicistické žánry*. Brno: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1980. 10 s. ISBN 59-354-78.

²⁷ ČECHOVÁ, Marie, et al. *Stylistika současné češtiny*. Praha: [s. n.], 1997. 282 s. ISBN 80-85866-21-8.

²⁸ JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. Publicistická oblast-uplatnění kritéria funkce, s. 120. ISBN 978-80-244-2218-3.

2.2 Kulturní publicistika

V tomto případě se setkáváme s absencí přesného popisu pojmu. Existuje i termín umělecká publicistika a pro některé autory oba předchozí termíny významově splývají, pro jiné zase představují dva různé pojmy. Viz Nora Dolanská, která uvádí, že uměleckou a kulturní publicistiku není možné směšovat, ač oba publicistické druhy vyrostly na stejných základech, tedy na stránkách kulturních časopisů rubrik apod.²⁹

Nora Dolanská vidí uměleckou publicistiku jako souhrn výrazových projevů, historicky vycházejících z impulzů žurnalistiky, krásné literatury a věcné literatury. „*Společným rysem všech žánrů a projevů umělecké publicistiky je společenská aktualita, ozvláštěněná tvůrčími přístupy emotivními a analytickými, vždy s důrazem na vysokou estetickou úroveň sdělnosti a kompoziční výstavby.*“³⁰ Kulturní publicistiku považuje za monotematickou záležitost, která představuje jednu z tematických oblastí žurnalistické práce, právě tak jako publicistika ekonomická, politická nebo zahraniční. „*Umělecká publicistika je naproti tomu typologickým označením pro vyhraněný soubor publicistických žánrů, jejichž příbuznost je podmíněna společnými metodickými postupy.*“³¹ Oproti jiným pojmům není dostatečně empiricky ohraničen. Lze jím na jedné straně rozumět hodnotící, kritické zaměření publicistiky na oblast kultury, především na novou knižní a literární produkci a na druhé straně pojem kulturní publicistiky implikuje i ‚kulturnost‘ v širším slova smyslu. Pojem kulturní žurnalistiky lze tedy obecně vztáhnout i na způsob, jak se v psaných i mluvených projevech kulturně, tj. kultivovaně vyjadřovat.

Dnes se uměleckými i kulturními oblastmi života zabývají nejen seriózní periodika, ale značný zájem čtenářů si připisuje bulvární tisk. Ovšem bulvární publicistika má naprosto specifická kritéria zařazení.³²

Ve své práci vycházím z pohledu, že kulturní publicistika je mediální reflexí kulturního a uměleckého dění v širokém spektru tak, jak ji vytváří Libor Knězek.

²⁹ DOLANSKÁ, Nora, KALINA, Vladimír. *Žánry umělecké publicistiky*. Brno: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1984. 13 s.

³⁰ DOLANSKÁ, Nora, KALINA, Vladimír. *Žánry umělecké publicistiky*. Brno: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1984. 13 s.

³¹ Tamtéž

³² BARTOŠEK, Jaroslav. *Zpravodajství a publicistika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0236-X.

III. Historie literárních časopisů

V úvodu druhé části představuji tři regionální periodika, v nichž Libor Knězka publikuje od roku 1995 do současnosti. Jde mi o vytvoření komplexního pohledu, proto popisuji profil časopisů včetně jejich stručné historie. V následující části se věnuji Kněžkovým příspěvkům v těchto periodikách.

3.1 Historie Hlasů muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm

Vlastivědný časopis Frenštátska Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm byl založen v roce 1954 Aloisem Zbavitelem, který se také zasloužil o rozvoj frenštátského muzea. Jeho zásluhou a v jeho redakci vycházel ve Frenštátě pod Radhoštěm časopis, který přinesl řadu vlastivědných historických a literárních příspěvků. Hlasy okresního muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm vydávalo v letech 1954–1960 Okresní muzeum v Novém Jičíně. V roce 1961 vydalo tři čísla Městské muzeum ve Frenštátě pod Radhoštěm a po smrti redaktora Vítězslava Knězka, otce Libora Knězka, přestal časopis, který přinesl řadu příspěvků z odborné a sbírkotvorné činnosti muzea a z vlastivědy Frenštátska, vycházet. Ke znovuobnovení časopisu došlo v roce 1992, kdy byla založena Muzejní a vlastivědná společnost. Od tohoto roku se časopis jmenuje Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm. Zde měli možnost publikovat aktivní zájemci o regionální vlastivědu, myšleno frenštátskou, a cílem bylo seznámit veřejnost jak s historií a zajímavostmi regionu, tak také s osobnostmi, které mají či měly ve frenštátské oblasti nějaký přínos pro společenské dění.³³Vlastivědný časopis Frenštátska, jak zní podtitul čtvrtletníku Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, vydává Okresní muzeum v Novém Jičíně, Muzeum ve Frenštátě pod Radhoštěm a do roku 2001 i Státní okresní archiv v Novém Jičíně.

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm (1992–2000)

V roce 1995 vyšla dvě čísla (1–2, 3–4),

V roce 1996 vyšla dvě čísla (1–2, 3–4),

V roce 1997 vyšla tři čísla (1, 2–3, 4,)

V roce 1998 vyšla dvě čísla (1–2, 3–4),

³³ KLUČKA, Jiří. Frenštátské noviny a časopisy v minulosti. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: OT 22 Nový Jičín, 1992. s. 4–5. ISSN 1210-1532.

V roce 1999 vyšla dvě čísla (1–2, 3–4)

V roce 2000 vyšla dvě čísla (1–2, 3–4)

Přejmenováno na Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm (2001–dosud)

V roce 2001 vyšla dvě čísla (1–2, 3–4)

V roce 2002 vyšlo jedno číslo (1–4)

V roce 2003 vyšla dvě čísla (1–3, 4)

V roce 2004 vyšla dvě čísla (1–3, 4)

V roce 2005 vyšlo jedno číslo (1–4)

V roce 2006 vyšlo jedno číslo (1–4)

V roce 2007 vyšlo jedno číslo (1–4)

V roce 2008 vyšlo jedno číslo (1–4)

V roce 2009 vyšlo jedno číslo (1–4)

3.2 Historie Alternativy

Alternativa vycházela od roku 1994 jako měsíčník v Opavě, od roku 1999 jako čtvrtletník v Ostravě (od roku 1994 – Alternativa, v roce 1996 – Alternativa Nova, rok 1999 – Alternativa Plus). Alternativa jako pojem vyjadřuje možnost svobodné volby, výběr z několika možností. Redakční radu Alternativy Plus, literárního časopisu, zaměřeného na umění, kritiku, historii a literaturu, řídil Drahomír Šajtar, literární historik, kritik a editor soustředěný především na konec 19. a první desetiletí 20. století, na osobnosti F. X. Šaldy a Petra Bezruče a literaturu slezského regionu. V Alternativě Plus se dává prostor současné české literatuře a také těm autorům, kteří v minulosti nemohli být z politických důvodů publikováni. V Alternativě se tak objevovali především regionální autoři jako Bohumil Pavlok, Augustin Skýpala, Jaroslav Mazáč, Lydie Romanská, Jitka Světlíková, Vít Slíva, Bogdan Trojak a Jindřich Zogata, což byli zástupci poezie, z prózy se objevovala jména jako například Jan Drozd, Miroslav Stoniš, Václav Chytil a Marie Vosková. Prostor byl samozřejmě i pro esejistiku a literární historii a kritiku, tuto oblast reprezentovali zejména Jan Malura, Libor Knězek, Libor Pavera, Alena Štěrbová, Drahomír Šajtar a František Všeticka. Alternativa se příležitostně vrací i ke starší literatuře Moravskoslezského kraje

(k Bezručovi, k Závadovi).³⁴ V roce 2003 vyšlo poslední číslo Alternativy Plus. „V obnovené Alternativě v letech 2002–2003 vyšly více než dvě desítky mých příspěvků o české i slovenské literatuře. Měly tam vyjít i objevené dopisy Jana Čepa Pavlu Parmovi, časopis bohužel definitivně zanikl.“³⁵ Alternativa vycházela od roku 1994 jako měsíčník v Opavě, od roku 1999 jako čtvrtletník v Ostravě. (Od roku 1994 – Alternativa, v roce 1996 – Alternativa Nova, od roku 1999 – Alternativa Plus). Knězsek zde publikoval od roku 1996.

V roce 1996 ročník III. Alternativa Nova, vyšly 4 čísla (1, 2, 3, 4)

V roce 1997 ročník III. Alternativa Nova vychází 10 čísel (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10)

V roce 1998 ročník IV. Alternativa Nova vychází 5 čísel (5, 6, 7, 8, 9–10,)

V roce 1999 ročník V. Alternativa Plus vychází jedno číslo 1–2

V roce 1999–2001 ročník V. Alternativa Plus, vychází jedno číslo 3–4

V roce 2002 ročník VI. Alternativa Plus, vychází dvě čísla (1–2, 3–4)

V roce 2003 ročník VII. Alternativa Plus, vychází dvě čísla (1–2, 3–4)

V roce 2004 ročník VIII. Alternativa Plus, vychází dvě čísla (1–2, 3–4)

V roce 2004 vyšla Alternativa Plus naposledy.

3.3 Historie Zpravodaje ostravského střediska Obce moravskoslezských spisovatelů

První číslo zmíněného bulletinu vyšlo v březnu 2001 jako Zpravodaj ostravského střediska OMS, který informoval o dění v ostravském středisku Obce moravskoslezských spisovatelů. Zpravodaj byl vydáván na základě rozhodnutí výboru ostravského střediska OMS a jeho záměrem bylo informovat členy o dění ve středisku, OMS a také v ostravské Obci spisovatelů. Na tvorbě *Zpravodaje* se od samého počátku podílel Richard Sobotka, který jednotlivá čísla redakčně připravoval, a dále doc. PhDr. Jiří Urbanec, CSc., předseda ostravského střediska. Bulletin vycházel čtyřikrát ročně. Postupně byla náplň *Zpravodaje* rozšířena o rozhovory s jednotlivými autory a také o literární přílohy. *Zpravodaj* má také svou elektronickou podobu, jeho poslední číslo i archiv můžeme najít na webové adrese <http://www.zar.cz>. Od únorového čísla 2003 byl po zániku OMS uváděn bulletin jako

³⁴ ŠAJTAR, Drahomír. Alternativa Plus (1994–2004). *Dokořán: bulletin Obce spisovatelů* [online]. 2005, č. 35 [cit. 2009-05-15], s. 21–22.

³⁵ KNĚZEK, Libor. Ze vzpomínek na Drahomíra Šajtara. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. 2009, XXVI., 1–4, s. 41–45. ISSN 1213-8371.

Zpravodaj ostravského střediska OS. Richard Sobotka byl šéfredaktorem *Zpravodaje* do konce roku 2006. Od roku 2007 stál v čele redakce *Zpravodaje ostravského střediska Obce spisovatelů* Jan Kukuczka. Od roku 2008 vydává ostravské středisko Obce spisovatelů literární časopis *Průhledy*, který vede Lydie Romanská-Lidmilová společně s redakční radou, ve které pracují: Lukáš Bárta, David Bátor, Libor Knězek, Eva Kotarbová, Jan Kukuczka, Miroslav Kubiček, Jiří Urbanec a Lucyna Waszková.

První číslo vyšlo v březnu 2001 jako Zpravodaj ostravského střediska OMS (tehdy ještě Obce moravskoslezských spisovatelů).

V roce 2001 bylo vydáno 5 čísel

V roce 2002 bylo vydáno 5 čísel

V roce 2003 bylo vydáno 5 čísel až 11 číslo, únor/ 2003 vyšlo pod názvem *Zpravodaj ostravského střediska OS (Obce spisovatelů)*

V roce 2004 bylo vydáno 5 čísel

V roce 2005 bylo vydáno 5 čísel

V roce 2006 bylo vydáno 6 čísel (26–31)

V roce 2007 vychází 2 čísla (32, 33)

V roce 2008 byl tento literární časopis přejmenován na *Průhledy*, občasník Obce spisovatelů – vychází dvě čísla a v roce 2009 vychází tři čísla *Průhledů*.

IV. Přehled publicistiky z hlediska tématického

4. 1. Tematické skupiny – obecná charakteristika

Kněžkova publicistika představuje soubor značně kvantitativně i kvalitativně různorodý z hlediska tématického i z hlediska druhového.

Nejpočetnější skupinu představují anonce a recenze nových nebo reeditovaných knih. Tuto skupinu nazýváme LIBRI NOVI ET REDIVIVI a do ní zařazujeme jako samostatnou skupinu AD LIBRIS MEIS, do které patří ty Kněžkovy publicistické příspěvky, v nichž v rámci recenze cizího díla prezentuje své vlastní literárněvědné bádání přímo související s přípravou a vydáváním jeho knižních monografií a souborů. Tyto příspěvky lze v zásadě zahrnout do publicistiky, i když mnohdy jsou vzhledem k rozsahu citací z děl autora, o němž pojednávají, blízké klasickému beletristickému vyprávění. Tyto příspěvky tak stojí na pomezí mezi publicistikou a beletrií, k níž mají ostatně mnohem blíže než k literatuře faktu³⁶ a literatuře věcné,³⁷ k níž se hlásí a jsou do ní obvykle zařazovány. Hlavním rysem těchto Kněžkových textů je podání informace „o sobě“ a „svém díle“ (resp. vlastní tvůrčí činnosti).

Další skupinu v práci nazývanou JUBILEE, tvoří texty („*laudata*“) k výročím a významným životním mezníkům Kněžkovi blízkých osobností, a to jak osobností obecně známých (Petr Bezruč), tak osobností spojených s daným regionem spisovatelů (Bohumír Četyna, Jan Drozd, Josef Kalus, Josef Strnadel, Pavel Tobiáš), kulturně osvětových pracovníků (František Horečka, Jan Jelínek, Pavel Parma), literárních vědců (Mojmír Trávníček).

Většinou jde o tzv. „*kulatá*“ výročí (jubilea), u Bezruče vzhledem k jeho významu Kněžek publikačně reflektuje i výročí každoroční. Ve dvou případech se laudatum týká ocenění osobnosti (Dušan Zbavitel, Mojmír Trávníček).

Tam, kde bylo jubileum nebo ocenění osobnosti připomenuto v souvislosti s vydáním (reedicí) jejího díla, je článek uveden v tabulkových přehledech obou příslušných skupin s tím, že bližší pozornost je mu věnována ve skupině recenzí a anotací.

³⁶ Je způsob literárního zpracování událostí dějinných, současných a vědeckých materiálů. VLAŠÍN, Štěpán a kol. Slovník literární teorie. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1984. 465 s.

³⁷ Dopis představuje nejběžnější formu věcné literatury. Soukromé dopisy významných lidí, zejména spisovatelů a umělců, (listináře, korespondence) bývají po jejich smrti vydávány jako významný dokument. PAVERA, Libor; VŠETIČKA, František. Lexikon literárních pojmů. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. 422 s. ISBN 80-7182-124-1.

Po jednom jsou v této skupině zastoupeny články připomínající výročí instituce (Národní knihovny) a výročí města (Valašského Meziříčí). Vzhledem k tomu, že výročí města bylo připomenuto v souvislosti s publikační aktivitou spojenou s tímto výročím, je příslušný článek uveden v přehledech obou skupin a bližší pozornost je mu věnována mezi anotacemi. Součástí této skupiny jsou pak jako zvláštní podskupina nekrology těch z okruhu osobností, které v průběhu námi sledovaného období zemřely (Jan Drozd, Pavel Tobiáš, Drahomír Šajtar).

Další skupinou, ve které nad formální růzností jednotlivých publicistických žánrů převažuje jejich společné téma, jsou **SLOVAKIANA**, příspěvky zaměřené na informace o kulturním dění na Slovensku, osobnostech tamějšího kulturního života (spisovatelích, literárních vědcích, kritikách), na publikační činnosti v oblastech Kněžkovi tematicky blízkých. Jsou zde zastoupeny jak drobnější publicistické útvary glosy, anonce knih, medailony, tak i obsáhlejší publicistické formy – publicistický rozhovor. Slovakiana představují z hlediska Kněžkova života, pracovních a osobních vazeb zcela logický ohlas jeho trvajících intelektuálního spojení se Slovenskem.

Marginální část Kněžkovy publicistiky tvoří pak příspěvky obtížně zařaditelné, a to jak druhově, tak tematicky, které přiřazujeme k některé ze skupin podle nejvýraznějšího rysu takového indiferentního útvaru.

4. 2. LIBRI NOVI ET REDIVIVI /anotace a recenze/

Vzhledem k tomu, že sledovaná periodika neměla své stálé redakce, omezila se redakční činnost na přípravu materiálů dodaných externími spolupracovníky. Tyto recenze vycházejí jednak z osobního zájmu svých autorů a jednak jsou jakousi kolegiální reciprocitou danou vědomím zdvořilostní povinnosti sledovat práci jiných oborově blízkých odborníků. Kněžkovy recenze se vyznačují „zprávařskou“ stručností a zejména pak nedostatkem kritičnosti. Text těchto „zpráv o nových knihách“ se často omezuje jen na jednovětu rekapitulaci obsahu či formální stránku (členění) díla.

Negativním rysem některých Kněžkových publicistických útvarů je jistá nepřehlednost textu. V několika případech je dílo přehledně identifikováno svým

bibliografickým údajem v záhlaví příspěvků (*Pohádky z beskydské přírody*³⁸, *Není dálky*³⁹, *Pátá dimenze*⁴⁰), v mnoha dalších případech však zůstávají dílčí informace tvořící bibliografický údaj rozptýleny a jakoby ztraceny ve vlastním textu (*František Halas a Beskydy*,⁴¹ *Tři knihy Richarda Sobotky*,⁴² *Sisyfovská úloha ostravského Chagalla*⁴³). K jisté nepřehlednosti textů přispívá i mnohdy faktografická předimenzovanost.

Pokud jde o názvy příspěvků, volí tu Knězek jak názvy, v nichž je citován titul prezentované publikace (*Není dálky*,⁴⁴ *Kulturní atlas Valašska*,⁴⁵ *Ve Frenštátě mají rádi poezii*,⁴⁶ *Nezdařilovi Horní chlapci*⁴⁷), neméně časté jsou ovšem i názvy, v nichž se uchyluje k opisným názvům majícím navodit atmosféru díla (*Dveře od třinácté komnaty*.⁴⁸ Tuto neurčitost titulku v některých případech eliminuje podtitulek, v němž se objeví i samotný název prezentované publikace. (*Knihy o literární tvorbě vyvzdorované na ochrnutí*⁴⁹, *rozhovor s literárním historikem Liborem Knězkem o jeho knize postihující život a dílo Pavla Tobiáše*). V některých případech neodpovídají názvy článků obsahu (např. *Dvě sondy do starší literatury*⁵⁰ jsou ve skutečnosti přehledem celkem devíti publikací vydaných brněnským nakladatelstvím Atlantis).

³⁸ KNĚZEK, Libor. Pohádky z beskydské přírody. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2002. Recenze. s. 70–71. ISSN 1213-8371.

³⁹ KNĚZEK, Libor. Není dálky. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2004. s. 47. ISSN 1213-8371.

⁴⁰ KNĚZEK, Libor. Po mnichovské zradě: Jan Drozd: Pátá dimenze. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdlant nad Ostravicí: Lupress, 2000. Recenze. s. 31–32. ISSN 1210-1532.

⁴¹ KNĚZEK, Libor. František Halas a Beskydy: Nad monografií Ludvíka Kundery o básníkovi. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2001. s. 75–79. ISSN 1210-1532.

⁴² KNĚZEK, Libor. Tři knihy Richarda Sobotky. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2008. Recenze. s. 85–86. ISSN 1213-8371.

⁴³ KNĚZEK, Libor. Sisyfovská úloha ostravského Chagala. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 129.

⁴⁴ KNĚZEK, Libor. Není dálky. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2004. s. 47. ISSN 1213-8371.

⁴⁵ KNĚZEK, Libor. Kulturní atlas Valašska. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 129.

⁴⁶ KNĚZEK, Libor. Ve Frenštátě mají rádi poezii. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 58–63. ISSN 1212-5776.

⁴⁷ KNĚZEK, Libor. Nezdařilovi Horní chlapci. In *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. 21. vyd. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2004. Recenze. s. 46–47. ISSN 1213-8371.

⁴⁸ KNĚZEK, Libor. Dveře do třinácté komnaty. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2003. Vzpomínky. s. 43–44. ISSN 1213-8371.

⁴⁹ KNĚZEK, Libor. *Knihy o literární tvorbě vyvzdorované na ochrnutí. Průhledy: ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2008, 1, s. 45–49.

⁵⁰ KNĚZEK, Libor. Dvě sondy do starší literatury. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 3–4, s. 98. ISSN 1212-5776.

Důvody, proč nelze část Kněžkových textů tvořících tuto skupinu považovat za skutečné recenze, ale jen za anonce a anotace, je vedle jejich stručnosti namnoze až „zprávařské“ zejména nedostatek analýzy a kritičnosti. Text těchto „zpráv o nových knihách“ se často omezuje jen na jednovětou rekapitulaci obsahu či formální stránky (členění) anoncovaného díla.⁵¹ Skutečnému tvaru recenze se blíží – alespoň minimálně mírou kvalifikovaného hodnocení – jen část publikovaných anoncí. Byť by byl Kněz – co do erudice – kritického hodnocení schopen, často na ně zcela rezignuje.

Typickým znakem této skupiny je její tematická různorodost a výrazná subjektivnost jejich výběru. Čtenářům jsou prezentována díla odrážející hlavní oblasti Kněžkových celoživotních zájmů, tedy především publikace literárněhistorické a literárněvědné, publikace o regionální literatuře beletristické a etnografické. Měřítkem výběru prezentovaných publikací a subjektivně nastaveným kritériem je Kněžkův zájem daný oblastí vlastního literárněvědného bádání.

Vesměs všem publikovaným Kněžkovým anotacím a recenzím by nesporně prospělo faktografické zestrídění. Kněz, snad v důsledku zdvořilé snahy neopomenout nikoho, kdo participuje na vydání díla, vyjmenovává vedle autorů rovněž ilustrátory, grafiky, editory, autory předmluv i doslovů, vydavatele, tiskaře, sponzory („...*publikace vyšla s finanční pomocí obce Bělotín*“), což texty značně zahlcuje. Vesměs jde navíc jen o prostý výčet, jehož informační hodnota je vzhledem k prezentovanému dílu druhořadá. Stejný prostor poskytuje Kněz jak obsahu anoncované publikace (často redukovanému až na základní sdělení), tak jeho formě.

Mnohdy se Kněz dostává do kontroverze se sebou samým, kdy např. v článku *Gallaš dosud neznámý*,⁵² anoncujícím vydání díla moravského obrozence nadregionálního významu Josefa H. A. Gallaše *Moji pamětihodnější snové* namísto zhodnocení významu vydání tohoto dosud nepublikovaného rukopisu a významu novátorství edičního počínu (polovina textu je uvedena v původní jazykové podobě obrozenecké češtiny z r. 1827, druhá polovina je pak převedena do novodobé češtiny), se Kněz uchýlí k proklamaci myšlenky potencionálního přínosu vydání jiného Gallašova díla (*Valaši v kraji přerovském*), jež je podle Knězka větším „*přínosem pro zkoumání minulosti našeho města i okolních obcí*“, čím ovšem do značné míry devaluje a neguje editorský záměr vedoucí

⁵¹ Franc. *annonce* je oznámení. Anoncované dílo pak ohlášené dílo.

⁵² KNĚZEK, Libor. Gallaš dosud neznámý. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2003. s. 50–52. ISSN 1213-8371.

k vydání recenzovaného díla. Knězka se nad volbou editorem zvolené formy popularizace historických uměleckých textů nezamýšlí, pouze ji konstatuje. Při svém odklonu od tématu pomíjí fakt, že obě výše uvedená Gallašova díla jsou – jak nasvědčují již samotné jejich názvy – zcela rozdílného zaměření a že tedy i důvody vedoucí k prezentaci textu výrazně duchovní dimenze (s možnými akcenty psychologickými či filozofickými)⁵³ jsou zřejmě jiné než v případě textu etnografického.

Tento princip spojení více témat je pro Knězka typický: nestačí mu, že přinesl informaci o konkrétní publikaci, on namísto „dotažení“ anotace do tvaru recenze zevrubnějším hodnocením odbíhá k dalšímu tématu, které ovšem rovněž nechává otevřené; v případě zmíněného článku o Gallašovi ani odvozené „sekundární“ téma nemá ideovou nosnost, kdy oproti vcelku nepodstatné faktografii (výčtu dobových periodik, v nichž byli publikováni Gallašovi *Valaši v kraji přerovském*) zcela absentuje zásadní informace o důvodech, proč by právě tato Gallašova práce měla být znovu vydána a v čem spočívá její tvrzený „přínos pro zkoumání minulosti našeho města i okolních obcí“.

Obecně lze konstatovat, že Knězky publikované anotace a recenze směřují již svým obsahem, tj. výběrem prezentovaného díla, k poměrně omezenému okruhu čtenářů sledovaných periodik. Přesto díky Knězkovým odborným dispozicím svým obsahem významně obohacují publicistiku beskydského regionu.

4. 2. 1. Libri alii

Do první části zařazujeme ty Knězky anotace a recenze, které tematicky zcela bezprostředně nesouvisejí s jeho vlastními monografiemi (Kalus, Horečka, Drozd, Tobiáš) a stěžejním tématem literárních tradic Frenštátska, jak jej prezentoval ve sbornících medailonů (*Spisovatelé a výtvarníci zpod Radhoště*,⁵⁴ *Můj Frenštát*,⁵⁵ *Ve Frenštátě mají rádi poezii*⁵⁶). Tyto publicistické texty, které v různé míře vycházející z textů jeho knih a prezentují materiály a fakta získaná při přípravě těchto knih, jsou začleněny do druhé části této kapitoly 4.2. Rozhodující je tu míra, v jaké nad primárním posláním recenze jako informace o „cizím díle“ převažuje snaha či touha informovat „o vlastních dílech“. V první

⁵³Gallaš byl – dobovými měřítky chápáno – lékař.

⁵⁴ KNĚZEK, Libor. *Spisovatelé a výtvarníci zpod Radhoště: Z uměleckých tradic Frenštátska*. Brno: Doplněk, 2000. 36 s. ISBN 80-7239-073-2.

⁵⁵ KNĚZEK, Libor. *Můj Frenštát*. 1 vydání. Brno: Doplněk, 2002. 103 s. ISBN 80-7239-113-5.

⁵⁶ KNĚZEK, Libor. *Ve Frenštátě mají rádi poezii: Halas a Seifert s přáteli v Beskydech*. 1 vydání. Brno: Doplněk, 2003. 168 s. ISBN 80-7239-150-X.

části byly tedy ponechány ty Kněžkovy texty, které jeho vlastní dílo reflektují jen okrajově a které tedy skutečně primárně vypovídají o „objektu“, nikoli „subjektu“. Tato kapitola je dále členěna druhově podle tematiky anotovaných a recenzovaných děl. V rámci jednotlivých tematických podkapitol jsou pak díla řazena abecedně podle jmen svých autorů.

4. 2. 1. 1. Nakladatelské a ediční přehledy

V této podskupině je výjimečně upřednostněno hledisko formální na úkor tematického klasifikačního hlediska, zvoleného pro tuto práci. Do uvedené podskupiny jsou zařazeny články, v nichž Knězek přináší přehledy ediční činnosti celostátních i regionálních vydavatelství. Ve dvou případech jde o regionálně blízké vydavatele. V prvním případě o Muzejní a vlastivědnou společnost ve Frenštátě, jejíž vydavatelskou aktivitu v edicích *Návraty domova* a *Prameny* čtvrtletníku *Hlasy muzea ve Frenštátě* připomíná Knězek v přehledu *O uměleckých tradicích zpod Radhoště*⁵⁷ a *Publikace z Frenštátu*.⁵⁸

Ve druhém případě prezentuje Knězek v článku *Knížky z Valašského Meziříčí*⁵⁹ knihy vydané ve Valašském Meziříčí při příležitosti výročí 700. let první písemné zmínky o městě.

V přehledu *Dvě sondy do starší české literatury*⁶⁰ pak přináší informace o ediční činnosti v nakladatelství „Atlantis“ v prezentaci děl starší české literatury, tedy v oblasti, vůči které se Knězek ve své vlastní tvorbě ve sledovaném období let 1995–2009 výrazně neprofiloval, kdy tak důvod jeho zájmu o vydavatelskou aktivitu tohoto druhu (kromě obecného zájmu daného jeho odborností literárního historika) není zcela zřejmý.

Vzhledem ke specifickému charakteru těchto textů, které jsou pouze faktografickými přehledy s minimálním zastoupením hodnotících prvků a s obvyklým osvětově-zdvořilostním oceněním v závěru, uvádíme pouze sumarizační tabulkový přehled anoncovaných děl abecedně řazených.

⁵⁷ KNĚZEK, Libor. O uměleckých tradicích zpod Radhoště. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s. l.]: [s. n.], 1998. s. 222.

⁵⁸ KNĚZEK, Libor. Publikace z Frenštátu. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 128.

⁵⁹ KNĚZEK, Libor. Knížky z Valašského Meziříčí. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s. l.]: [s. n.], 1998. s. 431–432.

⁶⁰ KNĚZEK, Libor. Dvě sondy do starší literatury. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 3-4, s. 98. ISSN 1212-5776.

4. 2. 1. 2. Monografie

V intencích Kněžkova zájmu o publikace týkající se regionální kultury a tradic je i anonce knihy KARLA BOGARA⁶¹ nazvaná *Muž s Beraní Hlavou (Ferdiš Duša a Frýdlant nad Ostravicí)*, uveřejněná v Hlasech pod názvem *Výpravná monografie o Ferdišovi Dušovi*⁶² a pojatá v tradičním schématu obsahovém i jazykovém („*krásně graficky vypravená monografie*“, „*poutavý životní příběh*“, „*zajímavé ukázky*“, slovakismus „*žatva*“ ve spojitosti s jeho cestami na Slovensko). Knězok zdůrazňuje Dušovy vazby na další své literární oblíbence Kaluse a Horečku a rovněž Dušovu aktivitu vedoucí k založení uměleckého sdružení Koliba.⁶³ O vazbách na vlastní knihu *Spisovatelé a výtvarníci zpod Radhoště*⁶⁴ svědčí, že Knězok zmiňuje jména některých výtvarníků, jež ve své knize uvedl, jako těch, jejichž tvorbu oceňoval i Duša.

Recenzi knihy JIŘÍHO MORAVY⁶⁵ *Palacký-Čech, Rakušan, Evropan*⁶⁶ připomíná Knězok 200. výročí narození F. Palackého připadající na r. 1998. V úvodu článku stručně zmiňuje základní údaje o autorovi, který od r. 1968 žije a publikuje v Rakousku. U jeho knihy oceňuje Knězok zejména snahu „*seznámit nejširší rakouskou veřejnost s nejvýznačnějšími českými osobnostmi z doby společných dějin a přispět k odstranění letitých a tvrdošijných předsudků*“. Typickému jazyku recenze odpovídají ustálené adverbialní vazby („*kriticky komentuje*“, „*výstižně vykresluje*“, „*citlivě sleduje*“). Závěrečné sumarizující hodnocení „*dostatek nových faktů a historických souvislostí v ní najde i český čtenář*“ nemá příliš motivační účinek. V této souvislosti se pak jeví tím nápadnější rozpor v míře pozornosti (vyjádřené rozsahem článku), kterou Knězok

⁶¹ Bogar Karel 1939 Janová u Vsetína, historik a teoretik umění (Zdroj: Slovník osobností Valašska)

⁶² KNĚZEK, Libor. Výpravná monografie o Ferdišovi Dušovi. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2008. s. 86-87. ISSN 1213-8371.

⁶³ Umělecké sdružení Koliba vzniklo v roce 1914 ve Frenštátě p. R. jako umělecké hnutí slovanské orientace, jejímž členy byli výtvarní umělci, spisovatelé a filozofové. Zdroj: ŠAJTAR, Drahomír. Máme rádi poezii. *Alternativa Plus*. 2004, 1-2, s. 110-113. ISSN 1213-8371. Zdroj: ŠOPÁK, Pavel. *Koliba*. [s. l.]: Opava: Slezská univerzita, 2004. 476 s. ISBN 80-7248-285-8(brož.).

⁶⁴ KNĚZEK, Libor. *Spisovatelé a výtvarníci zpod Radhoště: Z uměleckých tradic Frenštátska*. Brno: Doplněk, 2000. 36 s. ISBN 80-7239-073-2.

⁶⁵ Morava Jiří (1932–) v.l.jménem Jiří Vlk, český literární historik, básník a prozaik žijící od roku 1968 v exilu v Rakousku

⁶⁶ KNĚZEK, Libor. Morava, Jiří: *Palacký-Čech, Rakušan, Evropan*. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: [s. n.], 1998. Recenze. s. 35. ISSN 1210-1532.

Palackému věnoval ve svém článku *Palacký na Slovensku*⁶⁷ a v recenzi Moravovy monografie, kdy v reprodukci údajů o Palackého životě z jeho autobiografie převážilo Kněžkovo „slovakofilství“ nad snahou využít Palackého výročí k zhodnocení jeho významu a historického odkazu.

Osobnosti Petra Bezruče věnuje Knžek pozornost v článku *Petr Bezruč zblízka*,⁶⁸ recenzi knihy *Ortel samoty* psycholožky a dlouholeté básnickovy sekretářky ZDENKY TOMÁŠKOVÉ (KADLECOVÉ).

4. 2. 1. 3. Tradice ústní lidové slovesnosti

V některých svých recenzích se Knžek zamýšlí nad obecnými otázkami literární tvorby nebo editorskými problémy, jež vydávání literárních děl provázejí.

V úvodu recenze *Z lidové slovesnosti Valašska*⁶⁹ upozorňuje Knžek na otázku míry zásahů editora do původního díla, zvláště jde-li o dílo lidové slovesnosti, vyprávění, pohádky a pověsti. V souvislosti s vydáním knihy HELENY MIČKALOVÉ⁷⁰ a EVY HANKOVÉ⁷¹ *Zlatá studánka*, která je převyprávěním původního souboru sto šedesáti lidových vyprávění obyvatel valašské obce Velké Karlovice, shromážděného během 30 let sběratelkou Helenou Mičkalovou a publikovaného v trilogii *O čem si vyprávějí Karlovjané, Co sa Karlovjanom stalo aj nestalo a Co si pamatujú Karlovjané!* Kvalitu textu recenze neumocňují hodnotící přívlastky („pozoruhodné obrázky“, „přitažlivá grafická úprava“) ani opakovaně užívaná nespisovná podoba přídatného jména „karlovská“ (*učitelka*) namísto správné podoby „karlovická“, daná i existencí jesenické obce Karlov, k níž přídatné jméno „karlovský(-á, -é)“ náleží. V závěru své recenze se Knžek vrací k otázce naznačené v úvodu a formuluje osvětářskou výzvu knihovně ve Vsetíně k uspořádání čtenářské ankety za účelem porovnání oblíbenosti původní (plně nářeční) verze a moderní verze, v níž dialekt zůstal zachován jen v přímé řeči. S Knžkovým etnografickým zájmem a významem ústní lidové slovesnosti jako zdroje regionálních kulturních tradic souvisejí i další dva jeho články.

⁶⁷ KNĚZEK, Libor. Palacký na Slovensku. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek-Místek: Richtrova tiskárna Frýdek Místek, 1998. Recenze. s. 60–63. ISSN 1210-1532.

⁶⁸ KNĚZEK, Libor. Petr Bezruč zblízka. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 100. ISSN 1212-5776.

⁶⁹ KNĚZEK, Libor. Z lidové slovesnosti Valašska. *Alternativa Plus*. 2002, VI., 3–4, s. 127. ISSN 1212-5776.

⁷⁰ Mičkalová Helena (1935–) je sběratelkou lidové slovesnosti.

⁷¹ Hanková Eva. vl.jménem doc. Písková Milada.

Jednu anotaci a jednu recenzi věnuje Knězek reedici básnické sbírky LADISLAVA NEZDAŘILA *Horní chlapci* (1968), vydané k nedožitým 80. narozeninám tohoto básníka, literárního vědce a překladatele. Anonce nazvaná *Nezdařilovi Horní chlapci*⁷² je skutečně jen základní informací o vydané knize a k ní připojeném CD se zhudebněnými Nezdařilovými verši, kdy informace „*tyto skladby mají ohlas hlavně mezi mladými lidmi*“ je již poněkud nadbytečná a spíše kontraproduktivní, neboť starší čtenáře periodika může takovéto generační klasifikace od poslechu CD odradit. Druhý Knězkův text *Melodické písně o starém Valašsku*⁷³ věnovaný této knize již naplňuje formální znaky recenze a vedle základních informací o anoncované knize obsahuje i její podrobnější charakteristiku a hodnotící úsudky, („...v porovnání s mladistvými verši knížek *Tiché lásky a Talisman*, vydanými pod pseudonymem Jan Sutnar, jsou *Horní chlapci* vyzrálou poezií návratu do světa dětství a do bouřlivé historie rodného Valašska.“) formulované obraty („*rozvichřený svět*“, „*odloučení od domova*“, „*nostalgie dýchá*“, „*nenávratnost plynoucího času*“, „*touha po životní harmonii*“ apod.).

4. 2. 1. 4. Literární věda, literární historie

Kněžkova vázanost na Frenštátsko jako téma mu bytostně blízké, která se však může stát i faktorem limitujícím, je patrna v jeho recenzi knihy OLDŘICHA ŠULEŘE *Paměť domova*, člověka Kněžkovi důvěrně známého a osobně mu blízkého. S ohledem na název knihy samotné je, resp. by mohl být zvolený titulěk recenze *Frenštátsko v paměti domova*⁷⁴ dvouznačný, neboť může znamenat (v podobě „*paměti*“ s malým „*p*“) jednak obecné pojmenování zdůrazňující téma Frenštátska ve vlastivědné literatuře, ale mohlo by znamenat (v podobě „*paměti*“ s velkým „*P*“) konkretizaci tématu Frenštátska v recenzovaném díle. Dlužno poznamenat, že z tohoto pohledu by obsahu recenze lépe odpovídala druhá z možných grafických podob titulku, neboť Knězek se v textu soustřeďuje výhradně na téma zobrazení regionu Frenštátska, byť kniha sama má „*mapovat umělecké kapitoly Valašska, přičemž do zkoumaného území zahrnuje širší region*

⁷² KNĚZEK, Libor. Nezdařilovi Horní chlapci. In *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. 21. vyd. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2004. Recenze. s. 46–47. ISSN 1213-8371.

⁷³ KNĚZEK, Libor. Melodické písně o starém Valašsku. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 103. ISSN 1212-5776.

⁷⁴ KNĚZEK, Libor. Frenštátsko v paměti domova. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 1997. Recenze. s. 23–24. ISSN 1213-8371.

východní Moravy“. U Knězka jako recenzenta zřejmě převážil názor, že pro potřeby daného periodika (vlastivědný časopis Frenštátska) bude vhodnější soustředit se na daný region. Ve druhé části recenze, v níž Knězok podává všeobecnou charakteristiku Šuleřovy knihy z hlediska obsahového („v osmi kapitolách nás autor provádí kulturními středisky a jejich okolím...“), věnuje pozornost i metodě autorovy práce, („autor vycházel z vlastní znalosti uměleckých děl, vztahujících se k Valašsku a z osobního styku s valašskými umělci a teoretiky umění“), zdůrazňuje, že „snaha o komplexní zachycení daného tématu (tedy zmapování uměleckých tradic Valašska) přivedla spisovatele [...] i ke studiu dostupných muzejních, archivních a knihovních fondů včetně periodik“ a charakterizuje autorův styl jako „umělecké toulky“. Jistou nepřehlednost textu způsobuje používání pojmů a termínů „kapitola“ (knihy), „perex“ a „stat“. Z druhé části recenze totiž není tak zcela zřejmé, zda ona perexe *Jitřenka východu* patří celé knize, nebo pouze kapitole *Brána do Beskyd*. Pokračuje-li Knězok dále popisem obsahu dalších „statí“, vyjasňuje se až v úplném závěru, že tyto stati jsou součástí první kapitoly, nikoli samostatnými kapitolami, což není tak zcela zřejmé i proto, že počet kapitol se shoduje s počtem vyjmenovaných statí.

Knězok se v této recenzi zaměřuje především na oblast Frenštátska, což mu umožňuje formulovat zcela konkrétní výtky ohledně širě a podrobnosti kapitoly věnované této oblasti. Nicméně tvoří-li Frenštátsko jen jednu osminu obsahu recenzované knihy, je škoda, že z hlediska své odbornosti a fundovanosti nezhodnotil ostatní kapitoly věnované ostatním oblastem Valašska. Při vědomí všech výše naznačených souvislostí (Knězokovy specializace, jeho primární svobody, jakožto recenzenta v uchopení recenzovaného díla, čtenářského okruhu,) převažuje tedy u této recenze spíše dojem torzovitosti.

Značnou pozornost věnoval Knězok osobě literárního vědce, editora MOJMÍRA TRÁVNÍČKA.⁷⁵ Trávníček jako příslušník tzv. katolické literatury 20. století svým odborným dílem zprostředkovává poznání celého jednoho širokého proudu české literatury, který byl v důsledku společenského vývoje tragicky uměle přehrazen.⁷⁶ Osudy katolické literatury v širších společenských souvislostech reflektuje Knězok ve třech svých

⁷⁵ Trávníček Mojmir lit.vědec a kritik (1931 Vsetín). Zdroj: FABIAN, Josef, et al. *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska*. Valašské Meziříčí : Colura, 1998. 121 s.

⁷⁶ V roce 1950 byli katoličtí spisovatelé obviněni z organizování tzv. Zelené internacionály (nikdy neexistující organizace připravující ozbrojený odpor proti komunistům na venkově) a ve vykonstruovaném procesu pak odsouzeni.

recenzních textech, komentujících Trávničkovu ediční činnost. Ve dvou svých textech *Dopisy Bedřicha Fučíka Mojmiru Trávničkovi*⁷⁷ a *Tradice české básnické spirituality*⁷⁸ glosuje Knězek vydání korespondence literárního kritika, editora a nakladatele Bedřicha Fučíka⁷⁹ s Mojmiřem Trávničkem nazvané *Listovní příležitosti* (Olomouc, Aluze 2003). Bedřicha Fučíka představuje Knězek jako člověka mu dlouhodobě známého (*Znal a vnímal jsem Bedřicha Fučíka spíše jako nakladatelského experta s bohatými zkušenostmi z Melantrichu.*) a vyzdvihuje jeho vlastnosti a schopnosti („*bystrost úsudku*“, „*záviděníhodný kulturní rozhled*“, „*nevšední organizační schopnosti*“). V souvislosti s uvedeným souborem korespondence poukazuje Knězek na jeho dokumentární význam („*bez jeho prostudování se neobejde nikdo, kdo se zabývá osudy katolické literatury u nás v normalizačním období a historií českého samizdatu*“) a obdobně jako v případě dobového zasazení korespondence Halasovy a Zahradníčkovy i tuto korespondenci ukotvuje v dobovém kontextu („*podává autentické svědectví nejen o společenském a kulturním klimatu období normalizace, ale i o konkrétních událostech z Fučíkova života a jejich společných přátel*“).

V textu *Tradice české básnické spirituality*⁸⁰ je pak o knize samotné již jen zmínka a Knězek se tu na rozdíl od předchozího textu více soustředí na osobnost M. Trávnička jako Fučíkova pokračovatele při knižním vydávání původních samizdatových děl katolické literatury (J. Čepa, J. Zahradníčka, J. Demla) a uvádí některé Trávničkovy edice z poslední doby („*Trávničkův zájem o Čepův život i tvorbu vyústil do monografie Pouť a vyhnanství a do dvousvazkové edice Čepovy a Zahradníčkovy Korespondence. Zvláštní pozornost si zaslouží Trávničkovo vydání Čepových juvenilií z let 1921 až 1925 s názvem Zmrzlá srdce (2002)*“). V další části článku se pak Knězek soustředí na výbor z Trávničkových studií, portrétů, medailonů, kritik a recenzí nazvaný *Sdílet věčné* („*Studie, profily, kritiky*“), vydaný jako „*opožděný dárek k jeho sedmdesátce*“. Knězek Trávničkovy texty charakterizuje slovy „*objevné*“ a jejich přínos spatřuje zejména v oživení povědomí

⁷⁷ KNĚZEK, Libor. *Dopisy Bedřicha Fučíka Mojmiru Trávničkovi*. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 101–102. ISSN 1212-5776.

⁷⁸ KNĚZEK, Libor. *Tradice české básnické spirituality*. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 3–4, s. 108. ISSN 1212-5776.

⁷⁹ Bedřich Fučík (1900–1984) literární kritik orientovaný katolickým směrem. Zdroj: BABORÁKOVÁ, Ilona. *Www.spisovatelé.cz* [online]. 2004 [cit. 2010-05-05]. *Www.spisovatele.cz/bedrich-fucik*. Dostupné z WWW: <<http://www.spisovatele.cz/bedrich-fucik>>.

⁸⁰ KNĚZEK, Libor. *Tradice české básnické spirituality*. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 3–4, s. 108. ISSN 1212-5776.

o zapomenutých příslušnících duchovního proudu české literatury, přičemž svou vlastní otevřenost tomuto literárnímu proudu vyjadřuje jednak osobní znalostí některých děl (příběhu Josefa Hejduka *Hoch a džbán*, jenž byl Knězkovi „v dětství jednou z nejmilejších knih“ nebo zaujetím prezentovanými tématy (dílem kritika Timotea Vodičky, básníků Klementa Bochořáka, Ivana Diviše, Ivana Slavíka).

V článku *Z literární dílny Mojžíra Trávníčka*⁸¹ recenzuje Kněz vydání výběru Trávníčkových statí nazvaného *Eseje, portréty, vyznání*. Charakteristika knihy je podána obvyklým Knězovým způsobem, v němž místy převažují ustálené obraty („dovede vytěžit“, „oživuje text“, „zdánlivě všední témata“) a jistá obecnost, umožňující shodným výrazivem charakterizovat jakékoli obdobné dílo („o zakotvení člověka v domově, čase a životních souvislostech“). Nepříliš šťastné je pak uvedení závěrečné informace o udělení ceny Mojžíru Trávníčkovi⁸² slovy „Zbývá už jen dodat...“ evokujícím jistou marginálnost sdělení.

Vzhledem k zaměření Knězova vlastního literárněvědného bádání o regionu a jeho vlastní pedagogické činnosti⁸³ se jako logické jeví, že systematickou pozornost věnuje odborným publikacím vydávaným na univerzitní půdě v oborech svého zájmu, tj. v oboru regionální literatury a literatury pro děti a mládež. Dokladem toho je zajímavá recenze *Vývojové aspekty dětské literatury*⁸⁴ a *Literatura na Frenštátsku ve výzkumech Ostravské univerzity*,⁸⁵ mapujících práci ostravských vysokoškolských pedagogů. Další recenzované tituly *Literární slovník severní Moravy a Slezska* a *Metamorfózy dětské literatury* prezentuje Kněz ve třetí části svého textu. Recenze *Literárního slovníku severní Moravy se Slezska (1945–2000)* by mohla být zařazena i do následující podskupiny, ale vzhledem ke kontextu článku zůstala v této podskupině.

⁸¹ KNĚZEK, Libor. *Z literární dílny Mojžíra Trávníčka*. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2008. Recenze. s. 85. ISSN 1213-8371.

⁸² Cena hejtmana Zlínského kraje za celoživotní tvorbu cenu Pro amicis Musae (Přátelům Múzy). (Zdroj: Hlasy)

⁸³ V letech 1980-1986 externě vyučoval slovenskou literaturu na Filozofické fakultě UP v Olomouci a od roku 2001 do roku 2006 přednášel literaturu pro děti a mládež na Filozoficko-přírodovědné fakultě Slezské univerzity v Opavě.

⁸⁴ KNĚZEK, Libor. *Vývojové aspekty dětské literatury*. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 113. ISSN 1212-5776.

⁸⁵ KNĚZEK, Libor. *Literatura na Frenštátsku ve výzkumech Ostravské univerzity*. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2002. Recenze. s. 68–69. ISSN 1213-8371.

4. 2. 1. 5. Slovníky

Kněžkova recenze knihy *Kulturní atlas Valašska*⁸⁶ je do značné míry analogická s recenzí *Frenštátsko v paměti domova*,⁸⁷ a to zejména anotací obsahu knihy. Knězék zde mírně formuluje výtky týkající se neúplnosti představovaných osobností (absence Kněžkovi blízkých osobností Břetislava Bartoše, Antonína Strnadla, Jana Drozda a „řady dalších“) se zdůrazněním významu „krásně výpravné publikace“ pro poznání Valašska.

V textu *Sisyfovská úloha ostravského Chagalla*⁸⁸ přináší Knězék informaci o ediční činnosti ostravského výtvarného centra Chagall a zvláště o vydávání (od r. 1998) *Slovníku českých a slovenských výtvarných umělců*. Nejde tu ani tak o recenzi v plném slova smyslu, ale spíše – jak již název článku evokuje – o ocenění záslužné činnosti tohoto kulturního centra v oblasti uměnovědné osvěty a popularizace výtvarného umění („...patří redaktorům slovníku náš obdiv a uznání za svědomitost a důkladnost, s jakou uskutečňují tak náročný a potřebný projekt“). K recenzi text odkazuje naplněním základních formálních znaků, a sice informacemi o tematické šíři publikace („kromě malířů, grafiků a sochařů zařadila (redakce) i fotografie, kunsthistoriky, jevištní, filmové a televizní výtvarníky spolu s výtvarníky nových medií, designéry, keramiky, autory vizuální poezie a další“), informací o aktuálním stadiu realizovaného edičního projektu („i když se na knižní pulty dostávají pravidelně dva svazky ročně, dospěl právě vydaný desátý svazek teprve k písmenům Ml-Nou přitom dosud vydané svazky mají spolu téměř 3400 stran velkého formátu“) s výhledem do budoucna („materiál je soustředěn do konce abecedy, přibývají pouze doplňky a aktualizace hesel“) a informacemi o editorech a charakteru hesel („hesla jsou věcná a přehledná, text doplňuje množství portrétů tvůrců a reprodukcí jejich tvorby“). Zajímavě nakročené téma Knězék předčasně opouští ne zcela využitě. (Nerozvádí např. naznačenou otázku obtíží týmové práce v rámci tohoto projektu „redakce se opírá o široký okruh spolupracovníků – jednotlivců i institucí“). Přes svou stručnost je uvedený příspěvek stylově čistou a velmi poutavou recenzí.

⁸⁶ KNĚZEK, Libor. Kulturní atlas Valašska. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 129.

⁸⁷ KNĚZEK, Libor. Frenštátsko v paměti domova. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 1997. Recenze. s. 23–24. ISSN 1213-8371.

⁸⁸ KNĚZEK, Libor. Sisyfovská úloha ostravského Chagala. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 129.

4. 2. 1. 6. Beletrie – próza

I když těžištěm Kněžkova zájmu jakožto recenzenta jsou především díla rázu odborného, zvláště literárněvědná, monografická i encyklopedická, objevují se mezi jeho články také recenze děl beletristických, prózy i poezie. V těchto případech je jeho zájem o knihu dán zejména osobní vazbou k autorovi (Drozdovi, Sobotkovi, Soldánovi) nebo blízkostí tematiky (zejména láskou k beskydské přírodě). Jako beletristické by zřejmě bylo možné označit také Gallašovo dílo *Moji pamětihodnější snové*, o kterém se pojednává v kapitole 4.2.1.1. a na němž jsme demonstrovali některé obecné znaky Kněžkovy publicistiky, a proto se jím v rámci této podskupiny více nezabýváme.

Vydání knihy spisovatele JANA DROZDA,⁸⁹ osobnosti Kněžkovi velmi blízké (viz jeho monografie o Drozdovi) komentuje Knězek ve dvou svých příspěvcích, a to v drobné upoutávce na vydání Drozdovy povídky *Pátá dimenze*⁹⁰ v bibliofilské edici *Návraty*. Knězek v této upoutávce přináší pouze informace týkající se podkladů k napsání povídky, kdy jednu třetinu textu tvoří citace Drozdova dopisu Kněžkovi o události, kterou později beletristicky zpracoval v uvedené povídce. Ve zbývajících části svého textu se pak Knězek snaží naplnit znaky recenze hodnocením povídky. Setrvává v ustálených obratech (např. výraz „přetavil“, který ve spojení s primárními „otřesnými zážitky“ s výsledným tvarem evokuje těžkost a namáhavost literární tvorby, kontrast „prožitého kataklyzmatu“ a dočasného ulehčení při pohledu na měsíc nad horami) nebo stylistických neobratnostech, např. spojení „nevysvětlitelná náhoda“, kdy ovšem je samou podstatou náhody, že je nevysvětlitelná, že již apriori vylučuje vysvětlení. Dojem sugestivnosti hodnoceného díla Knězek zdůraznil tím, že zmínil své spoluprožívání těchto zásadních dějinných událostí vyvolávajících celoživotní traumatizující zážitek, a tím i svou schopnost vnímání emocionální složky prezentovaného díla, když svůj hodnotící úsudek o „*dusivé atmosféře pomnichovského okrajování i rozdělení republiky*“ opře o vlastní zkušenost („*jak jsme ji v dětství prožívali s autorem*“). Kněžkovy osobní glosy v textech jeho recenzí lze přijmout jako smysluplné, pokud v nich sleduje cíle interpretační (ve vztahu k recenzovanému dílu),

⁸⁹ Drozd Jan, spisovatel (1914–2005). Zdroj: FABIAN, Josef, et al. *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska*. Valašské Meziříčí : Colora, 1998. 121 s.

⁹⁰ KNĚZEK, Libor. Odešel poutník za pravdou života: Za spisovatelem Janem Drozdem. In *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2005. Ze společnosti. s. 78–80. ISSN 1213-8371.

nikoli cíle „sebepopularizační“ (ve vztahu k vlastní osobě). V některých jeho textech jsou však jen sporně přijatelné, neboť tam nemají vztah k vlastnímu tématu.

Posmrtné vydání Drozdovy knihy *Smutek z milování – Život na hraně* (Tilia Šenov 2005) a s ním spojený křest knihy (kterého se na základě „graficky přitažlivé pozvánky“ účastnilo asi sto padesát lidí „spisovatelů, herců...“) glosuje Knězek v textu *Druhý život Jana Drozda*,⁹¹ jehož název evokuje wolkerovské „člověk je smrtelný, práce je živá“. Text je výrazně subjektivně laděn („*Atmosféra byla výborná a mohu bez nadsázky říci, že to byl pro mne jeden z nejkrásnějších zážitků za poslední roky*“) a rovněž použitím slovakismu „*Janko*“ dává Knězek najevo svůj blízký vztah k Drozdovi. Knězek se zmiňuje o recenzi této Drozdovy knihy z pera Boleslava Navrátila („*Mile mne překvapil i fakt, že již v pátek 19. 5. se v Moravskoslezském deníku objevila podrobnější recenze knížky od Boleslava Navrátila s úvodní poznámkou o křtu této významné publikace*“), on sám však – což je s ohledem na jeho zájem o autora překvapivé – ponechává knihu s výjimkou její prezentace bez kritického povšimnutí.

Článek *Repronis připomenul Josefa Filgase*⁹² věnuje Knězek 100. výročí narození JOSEFA FILGASE⁹³ v souvislosti s reedicí jeho knih *Zapomenutá Ostrava* a *Koníček Ivánek*. Vlastní obsah knih je anotován pouze jednovětým shrnutím obsahu (jako „*autentického vykreslení života města ve 30. letech*“ v případě první knihy a jako „*dějinný příběh důlního koníčka*“ v případě knihy druhé. Příznačné je, že bez ohledu na odbornou profilaci periodika, v němž byl text prezentován, setrvává Knězek u redukováného informativního sdělení. Stejně jako v řadě jiných případů, i v tomto textu lze nalézt hodnotící soudy („*vzbudil značnou pozornost*“, „*za velké účasti*“) a obecná tvrzení formulovaná v pasivních slovesných vazbách („*je označováno jako nejbezprostřednější a nejpůsobivější literární dílo pro dospělé*“). Otázka míry konkretizace podávaných informací a jejich záměrné neurčitosti je v kulturní publicistice otázkou do značné míry obecně teoretickou, která odráží různé významy a poslání publicistiky, tedy nejen podat informaci o věci (prezentovat), ale současně vzbudit zájem o věc (aktivizovat, motivovat, stimulovat): cílem tady není „*přečíst si recenzi*“, ale „*přečíst si recenzovanou knihu*“.

⁹¹ KNĚZEK, Libor. *Druhý život Jana Drozda. Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 28, s. 27. Dostupný také z WWW: <zar.cz>.

⁹² KNĚZEK, Libor. *Repronis připomenul Josefa Filgase. Průhledy: Ostravské středisko Obce spisovatelů*. 2008, 2, s. 50.

⁹³ Josef Filgas (1908–1981) ostravský rozhlasový reportér, fejetonista a spisovatel. Zdroj: <http://slovníkceskeliteratury.cz/>.

U Kněžkových recenzí převažuje nad hlediskem „*přitažlivosti neznámým*“ hledisko „*kvalifikovaného poučení*“. V případě hodnocení pátého vydání Filgasova *Konička Ivánka* věnuje Knězka pozornost doprovodným ilustracím, kdy „*šťastnou*“ volbu vydavatele zdůvodňuje vlastnostmi vybraných ilustrací jako „*nejadekvátnějších textů*“ a „*nejemotivnějších*“.

V souvislosti s touto recenzí je třeba zmínit další specifikum Kněžkova jazykového stylu, a sice používání slovakismů. Vzhledem k tomu, že slovenština je druhý jazyk Kněžkova literárního a vědeckého díla, je jeho vztah k ní zcela zřejmý a pochopitelný. Použití kalku⁹⁴ „*příhovor*“ (zde ve významu proslov, přednes, řečnické vystoupení) jako prostředku stylového oživení je ovšem diskutabilní, stejně jako slovakismus „*svojská*“ (svérázná) použitý jako atribut dedikace knihy *Kulturní toulky Valašskem* v Kněžkově textu *Kulturní atlas Valašska*.⁹⁵

Kněžkovým kolegou z krajské organizace Obce spisovatelů⁹⁶ je rožnovský spisovatel RICHARD SOBOTKA,⁹⁷ mj. partner ze dvou rozhovorů, které zmiňujeme v další části práce. V článku *Tři knihy Richarda Sobotky*⁹⁸ připomíná Knězka jak knihy vydané již před časem (*Hurá na medvěda* a *Pytláci v Beskydech*, které charakterizovanou jako „*poutavé vyprávění o dramatických střetech, které měly dokázat, kdo je skutečným pánem nad lesem a jeho zvířecími motivy, dovede autor zpestřit i historickými reminiscencemi a poetickými přírodními pasážemi*“) a dvě nově vydané práce, knihu *Vlčí stopou* (*Nakladatelství Víkend 2008*), tematicky navazující na předchozí soubor, a historický román o povstání Valachů v letech 1620–1644 *Barva jeřabin* (*Vydala Městská knihovna v Rožnově p. R. 2008*). U prvního titulu Knězka poměrně stručně pojatou charakteristiku doplňuje podrobnou lokalizací („*Jejich hlavním lovištěm jsou severní svahy Radhošťských Beskyd od Malé Stolové přes Nořičí, Okružlé a Radhošť po Pustevny, Čertův mlýn a Kněhyni, ale i pastviny v údolích a Veřovské vrchy*“), která vzhledem k celkovému rozsahu anonce působí disproporčně a ubírá prostor relevantnějším informacím. V případě druhé knihy využívá Knězka svých znalostí díla Bohumíra Četyny,

⁹⁴ Kalk je doslovný překlad slova z cizího jazyka Zdroj: Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty, V. Jílek

⁹⁵ KNĚZEK, Libor. Kulturní atlas Valašska. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 129.

⁹⁶ Obec spisovatelů je profesní organizace sdružující české a moravské spisovatele, literární vědce a kritiky.

⁹⁷ Richard Sobotka se narodil v roce 1935 v Zašově, dramatik a publicista Zdroj: Slovník osobností Valašska, 1998

⁹⁸ KNĚZEK, Libor. Tři knihy Richarda Sobotky. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2008. Recenze. s. 85–86. ISSN 1213-8371.

kteřý zpracoval obdobou tematiku, obě díla stručně srovnává („*Zatímco Četyna ve své tetralogii zachytil rebelie na hukvaldském panství, Sobotka soustředil pozornost na celou složitou škálu protihabsburských povstání od počátků stavovského odboje na Moravě přes vpády uherských, dánských a švédských vojsk.*“) a vše uzavírá citátem o „*volnosti ducha Valachů*“, který jim nikdo nedokázal vzít ani přes porážku rebelie a následné krvavé perzekuce.

4. 2. 1. 7. Beletrie – poezie

V několika svých anotacích a recenzích se Knězek věnuje poezii, k níž má velmi blízko, mimo jiné i proto, že jako básník sám začínal svou literární činnost a vydal svazek satirických veršů s názvem *Z literárního herbáře*.⁹⁹ Během své celoživotní činnosti v oblasti literární vědy a literární historie se podrobně zabýval zvláště dílem Fráni Šrámka. V případě textu *Zeno Kaprál o poezii i o světě*¹⁰⁰ je předmětem Kněžkovy pozornosti kniha úvah a aforismů ZENA KAPRÁLA¹⁰¹ *Glosy a maximy*, kterou Knězek nazývá „*jakýmsi katechismem pro poety i lidi, kteří poezii nepíšíou, ale mají ji rádi*“. Ve stručném textu se vedle obvyklého tradičního výraziva („*pozorný čtenář*“, „*laskavá ironie*“, „*sladká a hořká tajemství*“) objevují ne zcela jasná spojení (např. spojitost mezi Kaprálovou funkcí tajemníka Obce Moravskoslezských spisovatelů a jeho „*blízkostí ke všem trápením a úskalím básnického řemesla*“, nesrozumitelné vazby mezi údajnými Kaprálovými mentorskými ambicemi a jejich „*kultivovaným zakrytím*“, které čtenáři zůstanou neobjasněny pro neznalost Kaprálova původního povolání („*na zadní stránce obálky si můžeme přečíst, že si autor z původního povolání, podržel mentorské ambice*“). Dále Knězek formuluje úsudek o „*vynalézavosti*“ a „*udivující virtuozitě esejí*“. V čem je ona autorova „*otevřenost*“ a „*útočnost*“, recenzent ani nenaznačuje, ani nehodnotí, což z takto formulované recenze činí chvalo zpěv na přítele – básníka, zvláště pak v naznačených souvislostech, že „*kvalitu*“ a „*virtuozitu*“ díla může posoudit jen znalec („*taky-básník*“). Věta „*Kdo rozumí, vychutná.*“ implikuje, že kdo poezii nerozumí, nevychutná, což z pohledu čtenáře může být vnímáno jako vyjádření jistého despektu.

⁹⁹ KNĚZEK, Libor. *Z literárního herbáře*. 1. vydání. Frenštát pod Radhoštěm: Veronika, 2006. 24 s. ISBN 80-902159-9-8.

¹⁰⁰ KNĚZEK, Libor. Zeno Kaprál o poezii i o světě. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 125.

¹⁰¹ Zeno Kaprál, 1941 Brno, básník, tajemník Obce moravskoslezských spisovatelů

4. 2. 2. AD LIBRIS MEIS (autorecenze, polemiky)

Do této skupiny jsou zařazeny ty z Kněžkových publicistických textů, které výrazně reflektují dílo knižní, které vycházejí z textů jeho knih a prezentují materiály a fakta získaná při přípravě těchto knih. K informacím o recenzovaném díle se tak přidružují informace o vlastním díle a literárněvědném bádání. Častým znakem těchto textů je přesměrování pozornosti od „primární“ (mj. titulkem deklarované) osobnosti k jinému tématu. Příkladem takového postupu je např. odklon od Halase k Jelínkovi v Kněžkových následujících halasovských textech. Skupina je členěna na dvě podskupiny s ohledem na formální stránku textu, kdy zvláštní podskupinu tvoří ty, v nichž Knězka v pozici dotazovaného podává formou rozhovorů informace o svých právě vydaných knihách. Druhou podskupinou jsou pak formálně „nedialogově“ strukturované texty k uvedené tematice Kněžkovy autoprezentace a propagace „vlastní práce“ (v uvozovkách proto, že jde o vazbu na *Labora mea*)

4. 2. 2. 1. Dialogi

Forma rozhovoru tak umožňuje prezentovat vlastní dílo, aniž by to vzbudilo apriorní nepříznivý dojem vlastní sebepropagace, pokud tento dojem není navozován jinými výrazovými prostředky. Do této skupiny patří interview Richarda Sobotky s Kněžkem nazvané *Nad novou knihou PhDr. Libora Knězka, CSc., Pouť za pravdou života (Čtení o životě a tvorbě Jan Drozda)*,¹⁰² prezentující uvedenou knihu, dále interview *Všestranný umělec a kulturní pracovník* s podtitulem *Rozhovor s PhDr. Liborem Kněžkem, CSc., o Františku Horečkovi*,¹⁰³ která je anotací jeho knihy o Horečkovi *S Radhoštěm v erbu*.¹⁰⁴

¹⁰² KNĚZEK, Libor. Nad novou knihou PhDr. Libora Knězka, CSc., Pouť za pravdou života: Čtení o životě a tvorbě Jana Drozda. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 30, s. 17–19. Dostupný také z WWW: <zar.cz Obec spisovatelů>.

¹⁰³ SOBOTKA, Richard. Všestranný umělec a kulturní pracovník: Rozhovor s PhDr. Liborem Kněžkem, CSc. o Františku Horečkovi. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 27, s. 37–39.

¹⁰⁴ KNĚZEK, Libor. *S Radhoštěm v erbu: Čtení o životě a tvorbě Františka Horečky*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2004. 132 s. ISBN 80-7239-171-2.

4. 2. 2. 2. Labora mea

Text, jehož název *Jak vznikla moje Malá Frenštátská trilogie*,¹⁰⁵ by mohl nasvědčovat, že bude rovněž vyprávěním o těžkostech spisovatelské práce, je však z hlediska druhového zajímavým příkladem autorecenze. Knězek tu proti Jiřímu Klučkovi¹⁰⁶ obhajuje metodu své „popularizační“ literárněvědné metody. („*Vždyť mezi sty biogramů umělců a kulturních pracovníků z Frenštátska, které jsem připravil pro Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska (1998, 2000), je nejen většina jmen výtvarníků, které postrádá ve své recenzi Jiří Klučka (Hlasy 1–2/2001), ale i mnohé další osobnosti výtvarného umění*“).

S Kněžkovou knihou *Ve Frenštátě mají rádi poezii*,¹⁰⁷ která přinesla zajímavé literárněvědné informace o pobytech známých básníků F. Halase, J. Seiferta, J. Zahradníčka, J. Holana, J. Hory na Frenštátsku, o osobních vztazích a vazbách mezi nimi a která v rovině obecné vyjadřuje obdiv a lásku k poezii, jejímu významu společenskému i individuálnímu a je holdem přátelství jako jednomu ze stěžejních mezilidských vztahů, bezprostředně souvisejí dva jeho články.

V prvním z nich nazvaném *Ve Frenštátě mají rádi poezii*¹⁰⁸ navazuje Knězek na téma, jemuž se věnoval ve své knize *Spisovatelé a výtvarníci z pod Radhoště*¹⁰⁹ a prezentuje část materiálů (vesměs v doslovně citovaných pasážích) z knihy *Ve Frenštátě mají rádi poezii*, která vyšla téhož roku jako článek. Hutný text je zahlcen faktografií, v první části přináší citace z děl básníků, kteří do Frenštátu zajížděli (tzv. frenštátské básně Jaroslava Seiferta – srov. článek *S láskou pozdravuji...*, dopis F. Halase V. Holanovi s vykreslením beskydské přírody lákající k prázdninovému pobytu, úryvek ze vzpomínky Josefa Hory na výstup na Radhošť spolu s F. Halasem a V. Zavadou a k téže události se vztahující vzpomínku V. Závady), v další části pak informace o vazbách tzv. katolických

¹⁰⁵ KNĚZEK, Libor. Jak vznikla moje Malá frenštátská trilogie. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2002. Reenze. s. 72–73. ISSN 1213-8371.

¹⁰⁶ Klučka Jiří, historik (1939 Kopřivnice), spoluzakladatel Muzejní a vlastivědné společnosti Zdroj: Zdroj: FABIAN, Josef, et al. *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska*. Valašské Meziříčí: Colora, 1998. 121 s.

¹⁰⁷ KNĚZEK, Libor. *Ve Frenštátě mají rádi poezii: Halas a Seifert s přáteli v Beskydech*. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2003. 168 s. ISBN 80-7239-150-X.

¹⁰⁸ KNĚZEK, Libor. *Ve Frenštátě mají rádi poezii*. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 58–63. ISSN 1212-5776.

¹⁰⁹ KNĚZEK, Libor. *Spisovatelé a výtvarníci zpod Radhoště: Z uměleckých tradic Frenštátska*. Brno: Doplněk, 2000. 36 s. ISBN 80-7239-073-2.

spisovatelů J. Zahradníčka, J. Čepa, A. Vyskočila na Frenštát a o jejich vztazích s tamějšími kulturně-osvětovými pracovníky (P. Parmou, J. Jelínkem, F. Horečkou). Ve třetí části se pak opět vrací k J. Seifertovi a V. Holanovi. Množství různorodých informací činí text až nepřehledným a je mnohdy obtížné sledovat, o které z osobností je právě pojednáváno. Je pak otázkou, do jaké míry je takto faktograficky přebujelý text sdělný, což už ovšem souvisí s obecnou otázkou metodologie tzv. literatury faktu, tedy se selekcí a strukturalizací dat při jejich prezentaci popularizačně-beletrizující formou. K této otázce se také vyjadřuje ve své recenzi (Host 2004) na Kněžkovu tvorbu olomoucký literární teoretik a spisovatel František Všetíčka: „Z uvedeného je zjevné, že Libor Knězek je typ extenzivního literárního pracovníka, jenž shromažďuje vše, co s jeho tématem souvisí. Nevybírání, nezkracuje, takže například Horův dvojdílný fejeton o výletu do Beskyd, který podnikl spolu s Halasem a Zavadou je v knize otištěn celý, ačkoli pro názorovou ilustraci faktu (šlo jen o výlet!) stačilo ocitovat zlomek, pouze to, co vykresluje sledovanou situaci.“

Druhý z článků nazvaný *Jan Zahradníček Pavlu Parmovi*¹¹⁰ s podtitulem *Dopisy z let 1946–1950* se vrací k jednomu z pramenných zdrojů, které Knězek částečně využil ve své knize *Ve Frenštátě mají rádi poezii* v kapitole *Frenštátský domov Jana Zahradníčka* a které pro jejich zajímavost a význam pro biografii básníka Jana Zahradníčka¹¹¹ prezentoval nyní samostatně. V úvodu Knězek odkazuje na svůj předchozí článek k tomuto tématu a dále sumarizuje význam předkládaných textů pro poznání „kulturní a společenské atmosféry poválečného a poúnorového období“. Převážnou část článku pak tvoří citace z básnickových dopisů frenštátskému knihkupci, bibliofilovi Pavlu Parmovi. Převažující odborný ráz uvedeného článku je vyjádřen mj. i připojeným poznámkovým aparátem a Knězek se v něm prezentuje jako potencionální editor.¹¹² O Kněžkově soustředěném zájmu o básníka Františka Halase svědčí vedle knih rovněž tři jeho texty s halasovskou tematikou. Anonce knihy *Není dálky (Vzájemná korespondence F. Halase a Jana Zahradníčka z let 1930 až 1949)*¹¹³ souvisí s oblastí Kněžkova zájmu, neboť v souvislosti s knihou obrací svou pozornost výhradně na zmínky o Frenštátu. Z tohoto pohledu se tedy

¹¹⁰ KNĚZEK, Libor. Jan Zahradníček Pavlu Parmovi: Dopisy z let 1946-1950. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 3–4, s. 67–75. ISSN 1212-5776.

¹¹¹ Jan Zahradníček (1905–1960) představitel české katolické kultury. Ve vykonstruovaném procesu byl v roce 1952 za „protistátní“ činnost odsouzen a vězněn, 1960 propuštěn a ve stejném roce umírá.

¹¹² Kněžkův zájem o epistologii je významným pramenem jeho literárněhistorického bádání, odráží se i v tom, s jakou pozorností sledoval edice korespondence – viz jeho recenze Halasovy korespondence vydané Ludvíkem Kunderou.

¹¹³ KNĚZEK, Libor. Není dálky. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2004. s. 47. ISSN 1213-8371.

jedná o úzce specializovanou rešerši pro účely pomyslného tematického hesla *Literatura na Frenštátsku*, ignorující uvedenou knihu jako celek (srov. shodný postup jako v případě recenze Četynovy knihy v článku *Frenštátsko v paměti domova*).

V článku *František Halas a Beskydy*¹¹⁴ s podtitulem *Nad monografií Ludvíka Kundery o básníkovi* se Knězek zastavuje nad knihou LUDVÍKA KUNDERY¹¹⁵ *František Halas (O životě a díle)*, přičemž se ovšem shodně s předchozí anotací soustředí výhradně jen na to, jak je v knize zachycen a prezentován básníkův vztah k Frenštátu a Beskydám („*To ticho tady je někdy příliš hlučné. Bůh je příliš blízko, vystěhoval se z měst, a tady jeho dech tě tísni a tlačí k zemi. Budeš tu jistě plný, a to je to pravé – šťastný se neříká. Můžeš jít lesy a lesy celé dny a zůstaneš sám, okouzlený vším*“), a úryvky z Kunderovy monografie porovnává s vlastními zjištěními z literárněhistorického bádání o tématu. Namísto recenze tak předkládá literárněhistorickou studii o několika Halasových cestách na Frenštátsko, přičemž vedle Halase zde obsáhle cituje další účastníky těchto cest, zejména Josefa Horu a Viléma Závadu. V závěrečné části se vrací zpět k informacím z Kunderovy monografie a zaměřuje se na osobnost Halasova editora Jana Jelínka (srov.). Uvedenou Kunderovu monografii F. Halase připomíná Knězek rovněž v dalším svém článku *Dvě pozoruhodné halasovské publikace*,¹¹⁶ v němž shodně s předchozí svou halasovskou anoncí nazírá na prezentované knihy nejen z hlediska jejich významu pro získání kompletních biografických údajů o Halasovi v souvislosti se 100. výročím jeho narození v r. 2002, ale především z pohledu reflexe frenštátské faktografie v nich. Jako druhou z halasovských publikací připomíná Knězek *Dopisy* („*Vydání Kunderovy monografie mi umožnilo zmapovat Halasovy kontakty s naším krajem v článku František Halas a Beskydy (Hlasy č. 3–4, 2001) a vydání jeho Dopisů jsem z hlediska Jelínkových kontaktů s básníkem komentoval ve stati František Halas psával i do Frenštátu (Hlasy 1–2, 2002). V obou těchto příspěvcích jsem zaujal stanovisko i k některým nepřesnostem v obou publikacích ve vztahu k našemu kraji*“), edičně připravené rovněž L. Kunderou spolu s Janem Halasem, básníkovým synem. Knihu stejně jako předchozí kvituje Knězek s povděkem a uznáním a oběma vytyká „*pouze drobná nedopatření faktografická*“ (která

¹¹⁴ KNĚZEK, Libor. František Halas a Beskydy: Nad monografií Ludvíka Kundery o básníkovi. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2001. s. 75–79. ISSN 1210-1532.

¹¹⁵ Ludvík Kundera (* 22. března 1920, Brno) je český básník, dramatik, prozaik, překladatel.

¹¹⁶ KNĚZEK, Libor. Dvě pozoruhodné halasovské publikace. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 120.

ovšem nespecifikuje). Stejně jako v předešlých textech zaměřuje svou pozornost k „jednomu z nejfrekventovanějších adresátů Halasových dopisů“ Janu Jelínkovi a v neposlední řadě pak i k výčtu svých vlastních prací, jimiž obohatil halasovské bádání, zejména ve vztahu k básnickým kontaktům na Frenštát. Závěrečná poznámka o „vkusné grafické úpravě“ a „složitě vydavatelské situaci“ ve vazbě na prezentaci tak „náročných titulů“ je již poněkud nadbytečná, ale Kněžkem vnímána téměř jako „povinná“.

Osobnost JAROSLAVA SEIFERTA¹¹⁷ připomíná Knězék ve svém článku *S láskou pozdravuji kraj váš milý*¹¹⁸ v souvislosti s bibliofilským vydáním jeho tzv. frenštátských básní ve sbírce nazvané *S láskou pozdravuji kraj váš milý (Frenštátské koledy, romance a písně)* při příležitosti 100. výročí básníkovy narození. Kromě vlastní anonce rekapituluje Knězék stručně dosavadní vydání jednotlivých básní a básnických celků této tematiky.

Podrobněji pak Knězék prezentuje uvedenou bibliofilii v textu *Jaroslav Seifert ve Frenštátě*,¹¹⁹ kdy vedle informací zmíněných shodně v článcích halasovských, cituje ze Seifertovy vzpomínkové knihy *Všechny krásy světa* a podrobněji než v případě předchozího textu rekapituluje dosavadní vydání jednotlivých básní a básnických celků této tematiky.

Kněžkův zanícený regionální patriotismus však působí, že některé jeho formulace jsou poněkud křečovitě poetizující (např. spojení „křehká krása se mu tlačila do pera z okouzlení přírodou a ženami“, kdy ovšem beskydská příroda ne vždy evokuje křehkost, nebo „rezonance souznění a lidské krásy dýchá ze všech jeho básní frenštátského cyklu“) a jeho hodnocení básnických kvalit Seifertových frenštátských básní („krásné verše“) nemá potřebný kritický odstup, stejně jako jeho prezentace genia loci („obklopoval se především lidmi s citlivým a neotřelým viděním, ať už básnickým, výtvarným nebo jinak tvořivými“) postrádá nadhled, který by tlumil mnohdy nadměrnou emocionálnost Kněžkova literárního projevu (když ona emocionálnost tvoří jeden z typických znaků Kněžkova publicistického stylu).

¹¹⁷ Jaroslav Seifert (1901-1986) básník, nositel Nobelovy ceny za literaturu. Zdroj: FABIAN, Josef, et al. *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska*. Valašské Meziříčí : Colora, 1998. 121 s.

¹¹⁸ KNĚZEK, Libor. *Pouť za pravdou života: Čtení o životě a tvorbě Jana Drozda*. 1. vydání. Frenštát pod Radhoštěm: Veronika, 2006. 113 s., s. ISBN 80-903755-0-2.

KNĚZEK, Libor. *S láskou pozdravuji kraj váš milý...* In SOBOTKA, Richard, et al. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 11.

¹¹⁹ KNĚZEK, Libor. *Jaroslav Seifert ve Frenštátě*. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2001. Recenze. s. 73–75. ISSN 1210-1532.

Přehled prezentovaných děl – recenze a anotace

<i>Autor</i>	<i>Dílo</i>	<i>Bibliografický údaj</i>	<i>Druhové zařazení</i>	<i>Název článku LK</i>	<i>Periodikum</i>
BOGAR Karel	Muž s beraní hlavou	Frydlant nad Ostravicí 2008	monografie	<i>Výpravná monografie o Ferdišu Dušovi</i>	Hlasy 2008, č. 1–4
DROZD Jan	Pátá dimenze, Život na hraně	Muzejní a vlastivědná společnost	beletrie	<i>Po mnichovské zradě</i>	Hlasy 2000, č. 1–2
FILGAS Josef	Zapomenutá Ostrava	Repronis, Ostrava 2007	beletrie	<i>Repronis připomenul Josefa Filgase</i>	Alternativa Plus 2003, č. 3–4
	Koniček Ivánek	dtto	beletrie	<i>dtto</i>	Alternativa Plus 2003, č. 3–4
GALLAŠ Josef H. A.	Moji pamětihodnější snové	Host, Brno 2002	odborná literárněhistorická	<i>Gallaš dosud neznámý</i>	Hlasy 2003, č. 1–3
FUČÍK Bedřich (editor Jiří Hrabal)	Listovní příležitosti	Aluze, revue pro literaturu 2003	beletrie	<i>Dopisy Bedřicha Fučíka Mojmiru Trávníčkovi</i>	Alternativa Plus 2003, č. 3–4
JURKOVIČ (Soldán) Ladislav	Bydliště slov (Echolálie krajinomalby)	Gloria, Rosice, 2003	poezie	<i>Z básnického deníku literárního vědce</i>	Alternativa Plus 2003, č. 3–4
KAPRÁL Zeno	Glosy a maximy	Votobia, Olomouc 2001	odborná literárněvědná	<i>Zeno Kaprál o poezii i o světě</i>	Alternativa Plus 2002, č. 3–4
KUNDERA Ludvík	František Halas	Atlantis, Brno 1999	literatura faktu	<i>František Halas Beskydy</i>	Hlasy 2001, č. 3–4
MÁLKOVÁ, Iva URBANOVÁ Svatava	Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000)	Votobia, Olomouc 2001	odborná literárněhistorická	<i>Literatura na Frenštátsku ve výzkumech OU</i>	Hlasy 2002, č. 1–4
	Literární slovník sv. Moravy a Slezska	dtto	odborná literárněhistorická	<i>Vývojové aspekty dětské literatury</i>	Alternativa Plus 2003, č. 1–2
	Literární slovník severní Moravy a Slezska	dtto	odborná literárněhistorická	<i>Slovník</i>	Alternativa Plus 2002, č. 3–4
MIČKALOVÁ Helena	O čem si vyprávějí Karlovjané	Obec Velké Karlovice 1995	beletrie	<i>Z lidové slovesnosti Valašska</i>	Alternativa Plus 2002, č. 3–4
	Co sa Karlovjanom stalo aj nestalo	Obec Velké Karlovice 1999	beletrie	<i>dtto</i>	Alternativa Plus 2002, č. 3–4
	Co si pamatují Karlovjané	Obec Velké Karlovice 2001	beletrie	<i>dtto</i>	Alternativa Plus 2002, č. 3–4
MIČKALOVÁ Helena PÍSKOVÁ Milada	Zlatá studánka	Obec Velké Karlovice 2001	beletrie	<i>Z lidové slovesnosti Valašska</i>	Alternativa Plus 2002, č. 3–4
MORAVA Jiří	Palacký-Čech, Rakušan, Evropan	Sfinga, Ostrava 1994	odborné literárněhistorické	<i>Morava, Jiří: Palacký-Čech, Rakušan, Evropan</i>	Hlasy 1998, č. 1–2
NÁVRAT Ctirad	Zvířátka pod Lysou horou	Doplněk, Brno 2002	beletrie	<i>Pohádky z beskydské přírody</i>	Hlasy 2002, č. 1–4

NEZDAŘIL Ladislav	Horní chlapi	T-klub, kulturní agentura, 2002	poezie	<i>Melodické písně o starém Valašsku</i>	Alternativa Plus 2003, č. 1–2
	Horní chlapi	dtto	poezie	<i>Nezdařilovi Horní chlapi</i>	Hlasy 2004, č. 1–3
	Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950–1997	Chagall – výtvarné centrum	odborná uměnovědná	<i>Sisyfovská úloha ostravského Chagalla</i>	Alternativa Plus 2003, č. 3–4
RÁB Jaromír	Klenoty lesa	Sursum, Tišnov 2003	beletrie	<i>Z publikací o našem kraji</i>	Zpravodaj OS 2006, č. 27
	Beskydské rekviem	dtto	beletrie	<i>dtto</i>	Zpravodaj OS 2006, č. 27
SOBOTKA R.	Vlčí stopou	Víkend, Líbeznice 2008	beletrie	<i>Tři knihy Richarda Sobotky</i>	Hlasy 2008, č. 1–4
	Barva jeřabin	Městská knihovna Rožnov p. R.	beletrie	<i>dtto</i>	Hlasy 2008, č. 1–4
	Pytláci v Beskydech	Víkend, Líbeznice 2007	beletrie	<i>dtto</i>	Hlasy 2008, č. 1–4
SOBOTKA R.	Hurá na medvěda!	Tilia, Šenov 2005	beletrie	<i>dtto</i>	Hlasy 2008, č. 1–4
	Ivančena – junácká legenda	Junák, Praha 2006	beletrie	<i>Z publikací o našem kraji</i>	Zpravodaj OS 2006, č. 27
ŠULEŘ Oldřich	Paměť domova	Optys, Opava 1994	beletrie	<i>Frenštátsko v paměti domova</i>	Hlasy 1997, č. 1
TOMÁŠKOVÁ Zdeňka	Ortel samoty	Doplňek, Brno 2003	beletrie	<i>Petr Bezruč zblízka</i>	Alternativa Plus 2003, č. 1–2
TRÁVNÍČEK Mojmír	Pouť a vyhnanství	Proglas, Brno 1996	monografie	<i>Tradice české básnické spirituality</i>	Alternativa Plus 2003, č. 3–4
	Korespondence	Aula, Praha 1995, 2000	Literatura faktu	<i>dtto</i>	Alternativa Plus 2003, č. 3–4
	Zmrzlá srdce	Národní knihovna, Praha 2002	beletrie	<i>dtto</i>	Alternativa Plus 2003, č. 3–4
	Sdílet věčné	Periplum, Olomouc 2002	beletrie	<i>dtto</i>	Průhledy 2008, č. 2
URBANOVÁ Svatava	Metamorfózy dětské literatury	Votobia, Olomouc 1999	odborná literárněvědná	<i>Literatura na Frenštátsku ve výzkumech OU</i>	Hlasy 2002, č. 1–4
	Literární věda osudem i volbou	FF OU Ostrava 2000	odborná literárněvědná	<i>dtto</i>	Hlasy 2002, č. 1–4
	Region bez hranic	Votobia, Olomouc 2001	odborná literárněvědná	<i>dtto</i>	Hlasy 2002, č. 1–4
	Meandry a metamorfózy dětské literatury	dtto	odborná literárněvědná	<i>Vývojové aspekty dětské literatury</i>	Alternativa Plus 2003, č. 1–2
URBANOVÁ Svatava, HOLAŇOVÁ Šárka	Literatura pro děti a mládež Slezska a severní Moravy	Ústav pro regionální studia OU (2000)	odborná literárněvědná	<i>Literatura na Frenštátsku ve výzkumech OU</i>	Hlasy 2002, č. 1–4
ZAHRADNÍČEK Jan	Není dálky	Paseka Praha, Litomyšl 2003	Korespondence J. Zahradníčka a F Halase	<i>Není dálky</i>	Hlasy 2004, č. 1–3

4. 3. JUBILEE

4. 3. 1. Obecná charakteristika

Další početně nejsilněji zastoupenou skupinu tvoří informace o výročních osobnostech. Stejně jako v případě předchozí sledované skupiny je i v tomto případě výběr osobností ryze individuální a není dán nějakou zásadní společenskou potřebou. Je logické, že mezi těmi, jejichž životní výročí Knězek připomíná, jsou osobnosti, jimž věnoval zásadní pozornost ve svých knižních biografiích (Bohumír Četyna, Jan Drozd, Josef Kalus, Josef Stradel, Pavel Tobiáš), osobnosti, které připomínal ve svých vzpomínkových souborech medailonů (Jan Jelínek, Pavel Parma), dále osobnosti jeho oborových kolegů, literárních vědců a kulturně osvětových pracovníků (Drahomír Šajtar). Primárně lze dělit připomínané osobnosti podle jejich „bytí“ či „nebytí“, tedy zda jde o osobnosti již zemřelé, nebo ještě žijící. Toto hledisko se totiž bezprostředně odráží ve formě publikovaného Knězkova příspěvku, kdy u osobností zemřelých výrazně převládá pietní přístup. Tyto příspěvky se svou formou blíží medailonům v té podobě, jak je např. přináší kulturně-publicistický pořad ČT 1 *Kalendárium*, popř. encyklopedické biogramy,¹²⁰ od nichž se však vzdaluje Knězkem oblíbená citace z děl připomínaných osobností.

U žijících autorů jsou pak publikované Knězkovy laudate výrazně osobního tónu s akcentací vzájemných osobních vazeb mezi ním s jubilantem. Knězek v nich hojně cituje z memoárů a autobiografií těchto připomínaných osobností. Prostředkem přiblížení osobnosti jubilanta čtenáři jsou obvyklé stylistické prostředky, zejména používání křestního jména osobnosti (v případě dětských let pak zdrobnělina křestního jména, např. u Kaluse „*Jozífek*“), zdůraznění jeho morálních a lidských kvalit. V několika případech připomenul Knězek osobnost jubilanta střídměji a přinesl text, který se snaží o střízlivou rekapitulaci stěžejních momentů života a díla.

Jistá idyličnost a nostalgčnost tohoto druhu publicistiky je vcelku pochopitelná a lze ji považovat za rys typický, stejně jako závěrečné zdravice „*jménem vděčné čtenářské obce*“.

Ony převažující výrazně osobně laděné Knězkovy příspěvky mohou být zdrojem pro monografie uvedených osobností (sdělením zajímavého detailu či informací o existenci

¹²⁰ Stručnými biogramy přispěl Libor Knězek do *Slovníku osobností kulturního a společenského života Valašska*, další uveřejnil ve *Slovníku českých a slovenských výtvarných umělců 1950–2000* a *Biografickém Slovníku Slezska a severní Moravy*.

dalších informačních zdrojů, např. korespondence s jinými dalšími osobnostmi). Slabinou uvedeného žánru je již sama jeho povaha, kdy se předpokládá „*povinně pochvalný tón*“, což značně relativizuje objektivnost, a tedy i skutečnou výpovědní hodnotu sdělovaných informací. Kapitola je řazena abecedně podle jmen jubilantů a jejich jména se objevují také v názvech kapitol.

4. 3. 2. Petr Bezruč

PETRA BEZRUČE¹²¹ vzpomenul Knězek ve svém projevu předneseném 15. 9. 2006 u básníkova hrobu při příležitosti každoročně připomínaného výročí jeho narození. Projev byl pak publikován pod názvem *Vzpomínka u hrobu Petra Bezruče*¹²² Knězek se v něm soustředil na básníkův vztah k Frenštátu, odkud pocházela *jeho* švagrová a kde je pohřben jeho bratr Antonín. Připomíná některé obecně známé bezručovské skutečnosti (oblibu koupání v řece, turistické výstupy na kopce slezských i moravských Beskyd, známost s básníkem Josefem Kalusem, F. Horečkou) a uvádí rovněž i některé detaily z jeho života a jeho tvorby, v nichž projevuje znalost reálií zjištěných v souvislosti s vlastním bádáním o Josefu Kalusovi¹²³ (např. citací Kalusových veršů nalezených v jeho pozůstalosti, jimiž charakterizoval Bezruče):

*Bezruč milý podivín je taký,
plachý holub s přivřenými zraky,
ruky ani nejbělejší nelíbá,
veličinám, slovutnostem
zdaleka se vyhýbá,
prchá do polí a samot
do hor, do lesa,
rád nad hlavou nekonečná
má-li nebesa,
pod nohama slezskou půdu
okoralou, tvrdou,
básník duše nesmlouvavé,
ale s myslí hrdou.*

¹²¹ Bezruč Petr (vl. Jménem Vašek Vladimír), (básník, 1867 Opava – 1958 Olomouc).

¹²² KNĚZEK, Libor. *Vzpomínka u hrobu Petra Bezruče. Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů.* 2006, 30, s. 15–17.

¹²³ Josef Kalus, básník (1855 Frenštát pod Radh. až 1934 tamtéž) Zdroj: Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 1998.

V těchto detailech je Kněžkův text nejzajímavější. Je pak otázkou, zda právě rozvedení některé takové zajímavé příhody či momentky z Bezručova života, zvláště pokud došla i své veršované literární reflexe (např. Kněžkova zmínka o Bezručově výletu do Štramberku, odkud jako šedesátičtyřletý prchal před fotografy, jimiž byl poznán, a k úprku hnál i tehdy šestasedmdesátiletého J. Kalusa) by nebylo vhodným prostředkem pro nekonvenční a netradiční prezentaci básníka s jeho příznačnými charakterovými vlastnostmi. Knězka k básníkovi promlouvá ve 2. osobě singuláru („tyká“ mu), aby dal najevo blízkost a důvěrnost svého vztahu k němu, kterou nadto podtrhuje zmínkami o jejich společné lásce k horám („od dětství jsou i mým nejmilejším světem“) a emotivními vsuvkami („škoda, že jsem Tě tehdy nemohl provázet aspoň na některé z Tvých horských poutí“). Některé poetizující vsuvky naznačující Bezručovy osobnostní rysy mimo všeobecně známý úzus (náznak duchovního rozměru Bezručovy osobnosti ve vazbě na jeho nocování na ochozu kapličky na Radhošti, vyjádřený řečnickou otázkou „[...] rozmlouval jsi tehdy ve snu s věrozvěsty nebo s bájným Radegastem“.

4. 3. 3. Bohumír Četyna

Spisovateli BOHUMÍRU ČETYNŮVI¹²⁴ věnoval Knězka celou svou knihu nazvanou *Krajina černá lesem*,¹²⁵ kterou podle vlastních slov hodlá ještě doplnit a rozšířit. K 100. výročí spisovatelova narození publikoval článek *O životě a tvorbě Bohumíra Četyny*,¹²⁶ která je obsahovým výtahem Kněžkovy knihy z r. 1998.

4. 3. 4. Jan Drozd

Osobnost JANA DROZDA¹²⁷ připomíná Knězka čtyřmi svými „laudaty“, napsanými postupně k jeho 85. narozeninám (*Frenštátsko Jana Drozda*¹²⁸). 90.

¹²⁴ Četyna (vl. jménem Strnadel) Bohumír (1906 Trojanovice – 1974 Čeladná) Zdroj: FABIAN, Josef, et al. *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska*. Valašské Meziříčí : Colora, 1998. 121 s.

¹²⁵ KNĚZEK, Libor. *Krajina černá lesem: Čtení o životě a tvorbě Bohumíra Četyny*. 1. vydání. Nový Jičín: [s. n.], 1998. 48 s. ISBN 80-901762-5-9.

¹²⁶ KNĚZEK, Libor. O životě a tvorbě Bohumíra Četyny. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2006. s. 48–55. ISSN 1213-8371.

¹²⁷ Drozd Jan, spisovatel (1914 Bordovice – 2005 Ostrava) Zdroj: FABIAN, Josef, et al. *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska*. Valašské Meziříčí : Colora, 1998. 121 s.

narozeninám (*Do devadesátky vstupuje s elánem*,¹²⁹ *Nejmilejší krajiny Jana Drozda*¹³⁰) a posléze nekrologem *Odešel poutník za pravdou života*.¹³¹

4. 3. 5. Ferdiš Duša

Významného beskydského malíře a grafika FERDIŠE DUŠU¹³² a jeho dvojité výročí v roce 2008 (120. výročí narození a 50. výročí úmrtí) připomíná Knězek v recenzi *Výpravná monografie o Ferdišovi Dušovi* (viz 4.2.1.1.).

4. 3. 6. František Horečka

Další osobností, již Knězek věnoval dlouhodobou pozornost, je FRANTIŠEK HOREČKA¹³³, Jeho jubileum vzpomenul Knězek zajímavým příspěvkem *Z Památní knihy spisovatele Františka Horečky k 110. výročí jeho narození*.¹³⁴ V obsáhlejšímu textu přináší informace o zápisech známých osobností v Horečkově památníku a některé z nejzajímavějších zápisů cituje („*Vzpomínám na Valašsko jako na lásku svého mládí.*“ *Na Horečkách 17. X 1947, Dr. Dušan Jurkovič*). Tato pamětní kniha zůstala v držení rodiny, a není tedy součástí Horečkovy literární pozůstalosti uložené v opavském Památníku Petra Bezruče.¹³⁵ Tím je ovšem její prezentace cennější, neboť – v případech zápisů provedených in situ přináší zajímavé informace o společenském a kulturním životě té doby.

¹²⁸ KNĚZEK, Libor. Frenštátsko Jana Drozda. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek-Místek: Richtrova tiskárna Frýdek Místek, 1999. s. 17–20. ISSN 1210-1532.

¹²⁹ KNĚZEK, Libor. Do devadesátky vstupuje s elánem. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2003. Ze společnosti. s. 111–112. ISSN 1213-8371.

¹³⁰ KNĚZEK, Libor. Nejmilejší krajiny Jana Drozda: K spisovatelově devadesátce. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2004, 16, s. 14–16. Dostupný také z WWW: <zar.cz Obec spisovatelů>.

¹³¹ KNĚZEK, Libor. Odešel poutník za pravdou života: Za spisovatelem Janem Drozdem. In *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2005. Ze společnosti. s. 78–80. ISSN 1213-8371.

¹³² Duša Ferdiš, grafik, keramik (1888 Frýdlant nad Ostravicí-1958 tamtéž). Zdroj: FABIAN, Josef, et al. *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska*. Valašské Meziříčí : Colora, 1998. 121 s.

¹³³ Horečka František, Kulturní pracovník a spisovatel (1894 Frenštát p. R. – 1976 Nový Jičín) Zdroj: FABIAN, Josef, et al. *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska*. Valašské Meziříčí : Colora, 1998. 121 s.

¹³⁴ KNĚZEK, Libor. Z Památní knihy spisovatele Františka Horečky: K jeho 110. výročí narození. In *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2004. Ze společnosti. s. 11–18. ISSN 1213-8371.

¹³⁵ Památník Petra Bezruče je sídlem literárněvědného oddělení Slezského zemského muzea. Vedle vědeckého pracoviště je zde instalována jedna z expozic Slezského zemského muzea zabývající se osobností Petra Bezruče

Osobnosti kulturního a společenského života v Památní knize Františka Horečky

Počet	Osobnosti	Umělecké zaměření	Data zápisů	Biografická data
1.	Jelínek Jan	bibliofil, vydavatel	údaj neuveden	1909–1970
2.	Horečka František	spisovatel	Dtto	1894–1976
3.	Kalus Josef	básník	30. 5. 1932	1855–1934
4.	Knebl Jan	malíř a sochař	údaj neuveden	1866–1962
5.	Polášek Albín	sochař	5. 7. 1932	1879–1965
6.	Michna Jan	malíř	16. 9. 1933	1876–1953
7.	Parmová-Kněžková Marie	malířka	27. 9. 1933	1889–1976
8.	Kněžek Vítězslav	kulturní pracovník	27. 9. 1933	1896–1962
9.	Strnadel Antonín	malíř, grafik	17. 2. 1942	1910–1975
10.	Strnadel Josef	prozaik a lit. vědec	28. 9. 1933	1912–1986
11.	Strnadel Bohumír (Četyna)	spisovatel	17. 2. 1942	1906–1974
12.	Tomíček Bohuslav	básník	údaj neuveden	1907–1994
13.	Polášek Jan Nepomuk	sběratel lid. písní	24. 6. 1943	1873–1956
14.	Pukovec Raymond	hudebník	18. 7. 1934	1885–1956
15.	Pauček Metod	hudebník	19. 11. 1933	
16.	Vojtková-Paříková Marie	operní pěvkyně	13. 7. 1934	1909–
17.	Kříčka Jaroslav	hudební skladatel	30. 7. 1947	1882–1969
18.	Zbavitel Alois	vlastivědný pracovník	údaj neuveden	1889–1977
19.	Tučný Alois	poslanec, ministr	12. 7. 1937	1881–1940
20.	Engliš Karel	ekonom, politik,	8. 8. 1933	1880–1961
21.	Tyršová Renáta	manželka M. Tyrše	Všesokol. slet 1932	1854–1937
22.	Beneš Vojtěch	publicista	údaj neuveden	
23.	Černý Jan	ministr	dtto	1874–1959
24.	Staněk František	agrární politik	dtto	1867–1936
25.	Volný Václav	poslanec	dtto	
26.	Stránský Jaroslav	ministr	červenec 1945	1884–1973
27.	Bezruč Petr	básník	16. 10. 1932	1867–1958
28.	Táborský František	básník, spisovatel	29. 10. 1932	1858–1940
29.	John Jaromír	kritik, estetik,	29. 10. 1932	1882–1952
30.	Kopta Josef	spisovatel, publicista	12. 7. 1934	1894–1962
31.	Zemek Oldřich	básník	březen 1933, 1957	1893–1967
32.	Bár Zdeněk	básník, spisovatel	5. 7. 1933	1904–1980
33.	Martínek Vojtěch	spisovatel a publicista	14. 7. 1934, 1937	1887–1960
34.	Kramoliš Čeněk	spisovatel	18. 3. 1934	1862–1949
35.	Jahn Metoděj	básník, romanopisec	8. 8. 1934	1865–1942
36.	Vochala Józsa	redaktor, hudebník	10. 7. 1934	1892–1965
37.	Štěpánek Jaroslav	spisovatel	10. 7. 1934	1885–1950
38.	Matula Antonín	spisovatel	31. 8. 1944	1885–1953
39.	Novák Arne	profesor, lit. historik	17. 2. 1935	1880–1939
40.	Deml Jakub	katolický spisovatel	14. 4. 1944	1878–1961
41.	Vyskočil Albert	literární kritik, básník	12. 3. 1944	1890–1966
42.	Čep Jan	katolický spisovatel	18. 7. 1945	1902–1974
43.	Závada Vilém	básník, spisovatel	údaj neuveden	1905–1982
44.	Slavík Bedřich	literární historik	5. 8. 1945	1911–1979
45.	Ceněk Edvard	prozaik a dramatik	10. 4. 1947	1904–1971
46.	Halík Miroslav	literární historik	10. 8. 1947	1901–1975
47.	Seifert Jaroslav	básník	srpen 1949	1901–1986
48.	Urbanec Jiří	literární vědec	17. 4. 1975	1932–
49.	Šuleř Oldřich	spisovatel	8. 8. 1961	1924–
50.	Koudelák Josef	básník, prozaik, kritik	1975	1906–1960
51.	Jarmila Glazarová	spisovatelka	1962	1901–1977
52.	Čada Leopold	básník, prozaik,	1972	1914–2005
53.	Baruch Josef	malíř a ilustrátor	18. 9. 1934	1894–1966
54.	Jaroněk Alois	keramik, výtvarník	1932	1870–1944
55.	Držkovic Valentin	malíř	údaj neuveden	1888–1969
56.	Adolf Kašpar	malíř a ilustrátor	dtto	1877–1934

57.	Moravec Alois	malíř	dtto	1899–1987
58.	Braunerová Zdenka	malířka, grafička	dtto	1858–1934
59.	Kobliha František	malíř, grafik	dtto	1877–1962
60.	Vik Karel	grafik	dtto	1883–1964
61.	Fiala Václav	malíř, grafik	dtto	1896–1980
62.	Silovský Vladimír	grafik	dtto	1891–1974
63.	Stretti Viktor	malíř a grafik	dtto	1878–1957
64.	Boettinger Hugo	malíř, karikaturista	dtto	1880–1934
65.	Zrzavý Jan	malíř, ilustrátor	dtto	1890–1977
66.	Preissig Vojtěch	grafik, malíř,	dtto	1873–1944
67.	Švabinský Max	malíř, grafik	dtto	1873–1962
68.	Obrovský Jakub	malíř, sochař, grafik	dtto	1882–1949
69.	Schneiderka Alois	malíř	dtto	1896–1958
70.	Kučera Jaro	malíř	dtto	1885–1950
71.	Lasák Oldřich	malíř	1936, 17. 9. 1956	1884–1968
72.	Vořechová Marie	malířka, ilustrátorka	září 1945	1889–1974
73.	Vořech Čeněk	architekt	24. 9. 1945	1887–1976
74.	Jurkovič Dušan	architekt	17. 10. 1947	1868–1947
75.	Neužil František	básník, spisovatel	8. -9. 12. 1934	1907–1995
76.	Zatloukal Jaroslav	básník	8. -9. 12. 1934	1905–1958
77.	Koudelák Josef	básník	8. -9. 12. 1934	1906–1960
78.	Zvěřina Ladislav Narcis	básník, prozaik	8. -9. 12. 1934	1891–1980
79.	Příbík Zdeněk	spisovatel	8. -9. 12. 1934	1891–1955
80.	Gašpar Tido	slovenský prozaik	8. 12. 1934	1893–1972
81.	Handzel Karel	spisovatel	12. 7. 1937	1885–1948
82.	Marek Bohumil	básník	údaj neuveden	1903–1982
83.	Rohel Jan	prozaik	1949	1909–1989
84.	Sládek Jan Václav	malíř	1. 7. 1974	1909–1992

4. 3. 7. Josef Kalus

Výročí „valašského slavíka“, básníka JOSEFA KALUSE¹³⁶ věnoval Knězok pozornost ve dvou svých článcích, a sice v článku *Rok s básníkem Josefem Kalusem*¹³⁷ a následně také v článku *Josef Kalus – Frenštát mého dětství*.¹³⁸ V tomto článku prezentuje Knězok materiál, který shromáždil pro svou knihu *Z hor mne nikdo nevyhláá*¹³⁹ a který s ohledem na rozsah knihy nemohl plně využít. Východiskem jsou Knězokovi vlastní Kalusovy vzpomínky, resp. soubor *Z chlapeckých let*, který nebyl vydán jako součást dvousvazkových *Vzpomínek*. Text samotný přináší, jak ostatně avizuje název článku, Kalusovy vzpomínky na příhody z frenštátského dětství, a to formou citace nebo formou parafráze. K citaci vybírá Knězok úryvky popisné (pasáž o dětských hrách), emocionálně působivé svou poetičností (oslavy svátku Božího těla) nebo naopak dramatickostí (příhoda

¹³⁶ Kalus Josef je básník (1855–1934). Zdroj: FABIAN, Josef, et al. *Slovník osobností kulturního a společenského života Valaška*. Valašské Meziříčí : Colora, 1998. 121 s.

¹³⁷ KNĚZEK, Libor. Rok s básníkem Josefem Kalusem: Z literární dílny Libora Knězka. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 27, s. 26–28. Dostupný také z WWW: <zar.cz>.

¹³⁸ KNĚZEK, Libor. Josef Kalus-Frenštát mého dětství. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. 2009, XXVI., 1–4, s. 45–49. ISSN 1213-8371.

¹³⁹ KNĚZEK, Libor. *Z hor mě nikdo nevyhláá: Čtení o životě a tvorbě Josefa Kalusa*. 1. vydání. Frenštát pod Radhoštěm: Veronika, 2005. 221 s. ISBN 80-902159-8-X.

o topícím se chlapci), příhody veselé (zážitek s odfouknutým slamákem), napínavé (lumpárny v kostelní věži spojené s následným „uvězněním“ v ní) nebo takové, které přinášejí dětskou reflexi historických událostí (válka roku 1866) a společenského klimatu. Článek pak Knězek uzavírá apelem o vhodnosti vydání některých spisovatelových prací.

4. 3. 8. Óndra Łysohorský

Článek *Vzpomínka na Óndru Łysohorského*¹⁴⁰ lze podle data jeho publikování spojit se 100. výročím narození této zajímavé osobnosti. Z textu samotného ovšem tato vazba nijak nevyplývá, ani výročí ÓNDRY ŁYSOHORSKÉHO¹⁴¹ není explicitně zmíněno. Zatímco první dvě třetiny vzpomínky přinášejí rovnoměrně rozložené biografické informace jak o jubilentovi, tak o Kněžkovi a jeho blízkých (Knězek se např. zmiňuje, že se jeho otci Vítězslavovi Łysohorského verše líbily), v poslední třetině textu zcela převažují informace o Kněžkovi a jeho práci na přípravě biogramu Óndry Łysohorského pro *Slovenský biografický slovník*, obtíže s redukcí textu jím připravovaného hesla, informace o tom, kdo mu s heslem pomáhal, až po závěrečném poděkování Muzeu Beskyd ve Frýdku-Místku. Kněžkův text si neklade ambice být sumarizujícím hodnocením Łysohorského místa v levicovém proudu československé kultury 20. století i v kontextu celoevropském,¹⁴² ale právě jenom „osobní vzpomínkou“ publicisty, u které se předpokládá včlenění pisatelovy osobnosti do obsahu vzpomínky.

4. 3. 9. Drahomír Šajtar

Výročím dalšího z okruhu Kněžkovi blízkých osobností regionálního kulturního života DRAHOMÍRA ŠAJTARA¹⁴³ jsou věnovány texty a nekrology *Ze vzpomínek na Drahomíra Šajtara*¹⁴⁴ a *Cesta Drahomíra Šajtara k literatuře*.¹⁴⁵ Zejména ve druhém

¹⁴⁰ KNĚZEK, Libor. *Vzpomínka na Óndru Łysohorského. Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2005, 25, s. 14. Dostupný také z WWW: <zar.cz Obec spisovatelů>.

¹⁴¹ Łysohorský Ondra vlastním jménem Ervín Goj (1905–1989) byl lašský básník, překladatel a pedagog.

¹⁴² V roce 1970 byl Łysohorský mezinárodním sdružením Poesie vivante se sídlem v Ženevě navržen na Nobelovu cenu za literaturu Zdroj: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz>.

¹⁴³ Šajtar Drahomír (1922-2008), spisovatel, literární historik, kritik Zdroj: FABIAN, Josef, et al. *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska*. Valašské Meziříčí : Colora, 1998. 121 s.

¹⁴⁴ KNĚZEK, Libor. *Ze vzpomínek na Drahomíra Šajtara. Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. 2009, XXVI., 1–4, s. 41–45. ISSN 1213-8371.

¹⁴⁵ KNĚZEK, Libor. *Cesta Drahomíra Šajtara k literatuře. Průhledy: Občasník ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2009, 3, s. 13–14.

z nich přináší Kněz, s využitím citací ze Šajtarových epistolárních vzpomínek, informace o rodinném prostředí,¹⁴⁶ kulturních vlivech a lidských vzorech, zvláště z řad učitelů („*Na Marjánkovou vzpomínám s nesmírnou radostí a vděkem. Teprve ona mi objevila literaturu jako slovesné umění v celé podstatě a šíří a také v teorii. U ní jsem pochopil, co je to báseň, román a jejich struktura.*“)¹⁴⁷ formujících vývoj budoucího literárního historika, kritika a vysokoškolského pedagoga.

4. 3. 10. Pavel Tobiáš

Spisovatele PAVLA TOBIÁŠE¹⁴⁷ zachycuje Kněz v dvou svých textech a textu *Krajiny dětství Pavla Tobiáše (K jeho nedožitým 75. narozeninám)*.¹⁴⁸ Uvedený článek by však podle svého obsahu mohl být zařazen i do následující části této práce přinášející přehled Knězových autorecenzí, neboť jde o prezentaci textu jeho knihy *Cesta z hořícího kruhu Čtení o životě a tvorbě Pavla Tobiáše*.¹⁴⁹ Převážnou část textu tvoří „*citace citací*“, neboť kniha sama staví na výrazném podílu citací z Tobiášových vzpomínek a jeho díla. Text výrazně beletrizující formy podává obraz spisovatelova mládí a jeho charakteristiku v dětském věku, naznačující již některé trvalé rysy jeho osobnosti.

4. 3. 11. Jan Zahradníček

Sté výročí narození básníka JANA ZAHRADNÍČKA připomíná Libor Kněz v článku *Básník Jan Zahradníček v Beskydech*¹⁵⁰, který se věnuje Frenštátu a především básníkům, kteří do města pod Radhoštěm jezdívali. V úvodu Kněz vyzdvihuje přínos jedné z nejangažovanějších básnických sbírek, prostřednictvím které se autor obrací k zemi

¹⁴⁶Otec Josef Šajtar, vyučený stolař, prožil 1. světovou válku na ruských bojištích, a z Ruska si přinesl zájem o ruskou literaturu, kterou přednesl i na syna. Byl národně uvědomělý, během 2. světové války se zapojil do ilegální činnosti v Obraně národa, v r. 1941 byl zatčen a v červenci r. 1942 popraven v Mauthausenu

¹⁴⁷Tobiáš Pavel, spisovatel, scénárista, redaktor (1932–1996) Zdroj: FABIAN, Josef, et al. *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska*. Valašské Meziříčí : Colora, 1998. 121 s.

¹⁴⁸KNĚZEK, Libor. *Krajiny dětství Pavla Tobiáše: K jeho nedožitým 75. narozeninám*. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2007. s. 32–36. ISSN 1213-837

¹⁴⁹KNĚZEK, Libor. *Cesta z hořícího kruhu: Čtení o životě a tvorbě Pavla Tobiáše*. Frenštát pod Radhoštěm: Veronika, 2007. 146 s. ISBN 978-80-903755-1-2.

¹⁵⁰KNĚZEK, Libor. *Básník Jan Zahradníček v Beskydech. Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2005, 22, s. 13-15. Dostupný také z WWW: <zar.cz Obec spisovatelů>.

a národu *Žalm z roku dvačtyřicátého* (vydané v roce 1945 frenštátským bibliofilem Janem Jelínkem) a věnované obětem heydrichiády.

Zahradníček se do Beskyd poprvé podíval v srpnu 1932. Ve Frenštátě působil jako kaplan P. František Martinek (1941-1944), který v rámci své bohaté kulturní činnosti představoval hlavně mladým lidem katolické spisovatele. Na jeho pozvání přijeli v roce 1944 do Frenštátu pod Radhoštěm Jan Čep, Jan Zahradníček a Albert Vyskočil. „*Trojice přátel se už při prvním společném pobytu ve Frenštátě sblížila s lidmi i horskou krajinou natolik, že sem v prvních poválečných letech jezdili pravidelně. Bydleli u architekta Aleše Parmy.*“ Nejintenzivnější kontakty však Zahradníček udržoval s frenštátským knihkupcem a bibliofilem Pavlem Parmou, který v roce 1949 vydal Zahradníčkovu *Roušku Veroničinu*.

JUBILEE

Příspěvky k výročím a významným životním mezníkům Kněžkovi blízkých osobností

<i>Osobnost</i>	<i>Výročí</i>	<i>Název článku</i>	<i>Publikace</i>
BEZRUČ Petr (1867–1958)	139. narození	Vzpomínka u hrobu Petra Bezruče	Zpravodaj, říjen 2006, č. 30
BLOKŠA Jan (1861–1923)	135. narození	P. Jan Blokša z odstupu století	Hlasy, 1996, č. 1–2
ČETÝNA Bohumír (1906–1974)	100. narození	O životě a tvorbě Bohumíra Četyny	Hlasy, 2006, s. 48–55
DROZD Jan (1914–2005)	85. narození	Frenštátsko Jana Drozda	Hlasy, 1999, č. 1–2
DROZD Jan (1914–2005)	85. narození	Do devadesátky vstupuje s elánem	Hlasy, 2003, č. 4
DROZD Jan (1914–2005)	90. narození	Nejmilejší krajiny Jana Drozda	Zpravodaj, únor 2004, č. 16
DROZD Jan (1914–2005)	nekrolog	Odešel poutník za pravdou života	Hlasy, 2005, č. 1–4
DUŠA Ferdiš (1888–1958)	120. narození 50. úmrtí	Výpravná monografie o Ferdišovi Dušovi	Hlasy, 2008, č. 1–4
HALAS František (1901–1949)	Ještě k 100. výročí narození	Dvě pozoruhodné Halasovské publikace	Alternativa Plus 2002
HOREČKA František (1894–1976)	105. narození	Ze vzpomínek na Františka Horečku	Hlasy, 1999, č. 1–2
HOREČKA František (1894–1976)	30. úmrtí	Při odhalení pamětní desky Františku Horečkovi	Zpravodaj, duben 2006, č. 27, s. 34–37
HOREČKA František (1894–1976)	110. narození	Z Památní knihy spisovatele Františka Horečky k jeho 110. výročí narození	Hlasy, 2004, č. 1–3
JELÍNEK Jan (1909–1970)	25. úmrtí	Vzpomínáme na Jana Jelínka	Hlasy, 1995, č. 3–4
KALUS Josef (1855–1934)	Ještě k 150. výročí narození	Rok s básníkem Josefem Kalusem	Zpravodaj, duben 2006, č. 27
Lysohorský Ondra, (Ervin Goj) (1905–1989)	100. narození	Vzpomínka na Ondru Lysohorského	Zpravodaj, prosinec 2005
Město Valašské Meziříčí	700. založení města	Knížky z Valašského Meziříčí	Alternativa Nova 1998

MORAVA Jiří (Vlk Jiří) 1932–	200 let od narození F. Palackého	Palacký-Čech, Rakušan, Evropan	Hlasy, 1998, č. 1–2
Národní knihovna ČR <i>Založena 6. února 1777</i>	220. založení	Pomozte Národní knihovně v Praze!	Alternativa Nova, 20. duben 1997, č. 8
PARMA Pavel (1922)	75. narození	Dar uměleckého slova	Hlasy, 1997, č. 2–3.
PARMOVÁ- KNĚZKOVÁ Marie (1889–1976)	110. narození	Pouť za vytouženým snem	Hlasy, 1999, č. 3–4
PETRÍK Vladimír (1929–	75. narození	Jubileum slovenského literárního vědce	Alternativa Plus 2004
STRNADEL Josef (1912–1986)	85. narození	Má setkání s Josefem Strnadlem	Hlasy, 1997, č. 2–3
ŠAJTAR Drahomír (1922–2009)	80. narození	Pozdrav zpod Radhoště	Alternativa Plus, 2002, č. 1–2
ŠAJTAR Drahomír (1922–2009)	85. narození	Na cestách literatury	Zpravodaj, 2007, č. 33, s. 31–32
ŠAJTAR Drahomír (1922–2009)	nekrolog	Ze vzpomínek na Drahomíra Šajtara	Hlasy, 2009, č. 1–4
TOBIÁŠ Pavel (1932–1996)	75. narození	Krajiny dětství Pavla Tobiaše	Hlasy, 2007, č. 1–4
TRÁVNÍČEK Mojmír (1931)	75. narození	K jubileu Mojmíra Trávníčka	Zpravodaj, prosinec 2006, číslo 31
TRÁVNÍČEK Mojmír (1931)	4. 12. 2007 Ocenění Pro amicis Musae	Z literární dílny Mojmíra Trávníčka	Hlasy 2008, č. 1–4
ZAHRADNÍČEK Jan (1905–1960)	100. narození 45. úmrtí	Básník Jan Zahradníček v Beskydech	Zpravodaj, květen 2005, číslo 22
ZBAVITEL Dušan (1925–	Státní cena za literaturu a překlad	Pozdrav Dušanu Zbavitelovi	Zpravodaj, prosinec 2004, číslo 20

4. 4. SLOVAKIANA

Další poměrně široce zastoupenou tematickou skupinou Kněžkovy publicistiky jsou tzv. Slovakia, příspěvky o slovenské kulturní scéně, osobnostech, publikacích, edičních počinech apod. včetně reflexe česko-slovenských vztahů. Z pohledu druhového představuje tato tematická skupina nejrůznější útvary, odlišné již svým rozsahem.

Nejobsáhlejší útvar představuje téměř odborná stať *Palacký na Slovensku*¹⁵¹ a *Rozhovor přes hranice o dramatické tvorbě a životních zkušenostech se spisovatelem, teatrologem a vysokoškolským pedagogem Petrem Karvašem*.¹⁵²

V případě Petera Karvaše Libor Knězek velice zajímavě a fundovaně prezentuje osobnost a díla tohoto významného slovenského spisovatele a dramatika. Jistým oživením je dvojjazyčnost rozhovoru, vedeného aktéry v jejich mateřštinách, kdy Knězek ponechal Karvašovy odpovědi ve slovenštině. Nedostatkem celého článku je, uvážíme-li charakter periodika, ve kterém byl publikován, jako „kulturně profilovaného“, je nedostatečná korekce textu. Byla v něm ponechána věta „*Dve spomedzi Vašich otázok, ktoré ste napísali rukou, som žiaľbohu nevládal rozluštiť*“. Knězek sice čtenáře předem upozornil, že „*odpovědi na mé načarbané otázky ponechávám v originální verzi*“ (kdy samo umístění odborného termínu „*perexe*“¹⁵³ do blízkosti nářečního „*načarbat*“¹⁵⁴ působí poněkud disonantně, nikoli jako smysluplný stylistický prostředek). Tato žánrová nevyhraněnost je zdrojem rušivě pociťované vibrace.

V případě Palackého je zřejmě primárním důvodem napsání článku nikoli slovenská tematika, ale 200. výročí jeho narození a spojitost s regionem. Uvedený článek představuje doplnění reedice Palackého vlastního životopisu, který k vydání připravila Muzejní a vlastivědná společnost ve Frenštátě p. R. (dále MVS) v edici *Prameny*, jak o tom Knězek informuje v jiné své zprávě rekapitulující desetiletou činnost.

Ve stejné době a stejném periodiku recenzoval Knězek životopisnou publikaci exilového spisovatele Jiřího Moravy *Palacký-Čech, Rakušan, Evropan*.¹⁵⁵ Snaha o tzv.

¹⁵¹ KNĚZEK, Libor. Palacký na Slovensku. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek-Místek: Richtrova tiskárna Frýdek Místek, 1998. Recenze. s. 60-63. ISSN 1210-1532.

¹⁵² KNĚZEK, Libor. Rozhovor přes hranice. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s.l.] : [s.n.], 1997. s. 21-25.

¹⁵³ Perex je označení pro krátký text, jehož účelem je uvést a upoutat pozornost na následující delší text.

¹⁵⁴ Načarbat – načmárat.

¹⁵⁵ KNĚZEK, Libor. Morava, Jiří: Palacký-Čech, Rakušan, Evropan. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: [s. n.], 1998. Recenze. s. 35. ISSN 1210-1532.

„přiblížení se laickému čtenáři“ se zde reflektuje v opakovaně užívaném spojení „Víme, že“, jímž jako „*plurálem rovnosti*“ dává autor-odborník čtenářům-neodborníkům najevo, že je považuje za sobě rovné. Oproti této tendenci však Knězek na druhé straně využívá prostředků stylu odborného, např. cizojazyčné výrazy, která nelze považovat za ustálené, (srov. „[...] doplňuje Palacký na margo spolupráce s Palkovičem“). V textu Knězek nezapomíná ani na výklad geografických názvů, v části článku místní názvy vysvětluje „[...] V Čúzu (dnešní Dubník v okrese Nové Zámky)“/ nebo „[...] Kyneku (dnes součást Nitry)“, u jiných premisuje jejich znalost (název „Zátisí“ vedle názvů měst „Levice, Šurany“, který ovšem v daném kontextu u českého čtenáře evokuje spíše chybně napsané „Zátíší“ nežli oblast za řekou Tisou). Vliv slovenštiny je ostatně patrný i na jiných místech článku (např. tvar „tu“ jako synonyma „zde“ či „tady“ se zřejmým vlivem slovesného „tuná“. Tyto skutečnosti, byť se mohou jevit do jisté místy marginální, však vypovídají o typickém rysu Knězkova publicistického stylu.

V příspěvku *Nové dějiny slovenské literatury*,¹⁵⁶ v němž informuje o novém vydání „*zprecizované a doplněné*“ verze *Dejín slovenskej literatury* Stanislava Šmatláka a částečně i připomíná osobnost tohoto slovesného literárního vědce a kritika, se projevuje „*nedomyšlenost*“ textu. Na jedné straně považuje Šmatlákovy dějiny za „*zatím nejlepší studijní pramen k poznání vývoje slovenského písemnictví*“, jež si „*plně zaslouhuje naši pozornost*“, na druhé straně však z obsahu jeho anonce vyplývá, že Šmatlák z nového vydání své knihy vynechal kapitolu po roce 1948, údajně z důvodu „*nutnosti nového metodologického a poznávacího přístupu k interně-estetické a externě-vývojové problematice tohoto období*“, což ovšem nutně vzbuzuje dojem, že tato část jeho práce byla dobově poplatná a že je autorovi žinantní prezentovat své předchozí názory. Knězek se dále k tomuto nevyjadřuje a věnuje se dalším tématům. V duchu kříšení ducha česko-slovenské vzájemnosti se nese glosa *Jubileum slovenského literárního vědce*¹⁵⁷ k 75. výročí narození slovenského literárního historika, kritika a editora Vladimíra Petrika („*patřil od mládí k zasvěceným čtenářům české literatury a ve své odborné práci zdůrazňoval česko-slovenský literární kontext*“).

¹⁵⁶ KNĚZEK, Libor. *Nové dějiny slovenské literatury*. *Alternativa Plus*. 2002, VI., 3–4, s. 118. ISSN 1212-5776.

¹⁵⁷ KNĚZEK, Libor. *Jubileum slovenského literárního vědce*. *Alternativa Plus*. 2004, VIII., 1–2, s. 132–133. ISSN 1212-5776.

Článek *Básník a interpret*¹⁵⁸ přináší informace o osobní známosti Jaroslava Seiferta a Ladislava Chudíka. Článek souvisí s Kněžkovým literárněvědným bádáním o Seifertových vazbách k Frenštátu, zejména v souvislostech se zdejšími vydáváním jeho bibliofilských tisků. *Básník a interpret* sice navozuje očekávání sdělení informací o vztahu Seiferta a Chudíka, avšak záhy přechází k informacím o vydání Seifertových veršů inspirovaných jeho pobyty v Beskydech, které ovšem již s Chudíkem nijak nesouvisí, a následuje citace z Chudíkova dopisu Kněžkovi, z něhož ovšem Knězek vybírá naprosto irelevantní informaci o tom, že Chudík psal dopis ve 30 °C vedrech, a v závěru přináší jen několik obecných frází, jak Chudík obohatil náš vzájemný (rozuměj česko-slovesný) kontext ve svých početných divadelních televizních a filmových rolích „*mírou svrchovanou*“ a končí vzájemnými zdavicemi o „*přátelství a porozumění*“ a „*zřetězené energii těch, kteří miní i dále žít s odvahou (odvahou k čemu? – pozn. R. S.), vůlí a chutí popasovat se s úskalími*“ (jakými? – pozn. R. S.). Výsledkem je tříšť značně nesourodých informací. Libor Knězek o na této poměrně omezené ploše považuje za důležité zmínit svou stat' a to, že knihu korespondence obou osobností recenzoval ve slovenských časopisech (včetně uvedení názvu i čísla periodika) spolu s informací „*v českých časopisech se uveřejnění recenze nedočkala*“.

Poslední ze sledované tematické skupiny je článek *Slovenský kvartálník Literika* (i v textu užívá Knězek slovenský „*kvartálník*“ namísto českého ekvivalentu „*čtvrtletník*“) přinášející informaci o dvou letech existence literárněkritického periodika, vydávaného Národním literárním centrem.

V glose *Užitečný nápad*¹⁵⁹ doporučuje českým nakladatelstvím, která by si měla „*vzít příklad*“ z iniciativy vydavatelství Spolku slovenských spisovatelů a vydávat literární kalendáře, které jsou dle Kněžkova tvrzení „*v západoevropských státech a zvláště v Německu už dlouhá desítiletí samozřejmostí*“. Poněkud paradoxně je tento apel prezentován v periodiku, které samo neudrželo své „*místo na slunci*“ a v roce 2004 zaniklo. Opakované stesky nad neutěšenou situací nakladatelské praxe a nevydáváním děl literárněvědných, etnografických i beletristických se stávají jakousi „*červenou nití*“ Kněžkovy publicistiky. (srov. „*u nás není uměním vědeckou práci napsati, ale nakladatele*

¹⁵⁸ KNĚZEK, Libor. *Básník a interpret*. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 80.

¹⁵⁹ KNĚZEK, Libor. *Užitečný nápad*. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s. l.]: [s. n.], 1997. s. 387.

najítí“ (in LK: Blokša) „*letošního [...] výročí se nedožilo ani samotné vydavatelství*“ (in LK: Morava).

SLOVAKIANA – Přehled prezentovaných děl

<i>Číslování</i>	<i>Název článku LK</i>	<i>Bibliografický údaj</i>	<i>periodikum</i>
1.	Užitečný nápad	Slovenský literárny kalendár	Alternativa Nova 1997
2.	Rozhovor přes hranice	Peter Karvaš, teatrolog	Alternativa Nova 1997
3.	Slovenský kvartálník LITERIKA	literárněkritický časopis LITERIKA	Alternativa Nova 1998
4.	Básník a interpret	Ladislav Chudík, herec Jaroslav Seifert, básník	Alternativa Plus 2002
5.	Nové dějiny slovenské literatury	Stanislav Šmatlák (literární historik)	Alternativa Plus 2002
6.	Mezi českou a slovenskou literaturou	Ludvík Kundera spisovatel Miloš Tomčík kritik	Alternativa Plus 2002
7.	Jubileum slovenského literárního vědce	Vladimír Petrik – lit. historik a kritik	Alternativa Plus 2004
8.	Palacký na Slovensku	František Palacký Historik, politik, filosof	Hlasy muzea a archivu 1998

V. Závěr

Ze sledovaného přehledu Kněžkových publicistických textů je zřejmé, že představují soubor značně tematicky různorodý, který bylo nutno nějakým způsobem utřídit a kategorizovat. Pro potřeby této práce byly texty rozděleny do jednotlivých kapitol podle svých nejtypičtějších a nevýraznějších znaků, byť by se v nich projevovaly i znaky jiné typologické skupiny.

Jak vyplývá z tabulkových přehledů vypracovaných na základě zvolených typologických kritérií, tvoří nejpočetnější skupinu Kněžkovy publicistiky anonce a recenze (viz kapitola LIBRI NOVI ET REDIVIVI). V rámci této skupiny tvoří samostatnou podskupinu Kněžkovy publicistické příspěvky, v nichž v rámci recenze cizího díla prezentuje své vlastní literárněvědné bádání přímo související s přípravou a vydáváním jeho knižních monografií a souborů (viz kapitola AD LIBRIS MEIS). Z hlediska formálního představuje tato podskupina tu část autorovy publicistiky stojící již výrazně na pomezí mezi publicistikou a beletrií a princip beletrizace je jedním z typických znaků Kněžkovy publicistiky.

Početnou skupinu představují Kněžkovy texty věnované výročím a významným životním mezníkům jemu blízkých osobností, především regionálních spisovatelů, literárních vědců, kulturně osvětových pracovníků apod. (viz kapitola JUBILEE). V samostatné skupině byly prezentovány ty z Kněžkových publicistických textů, v nichž nad jejich formální růzností převážilo jejich společné téma česko-slovenských kulturních vazeb (viz SLOVAKIANA).

Práce splnila cíl, který si vymezila. Přinesla nejen komplexní přehled Kněžkovy publicistiky od roku 1995 do současnosti, ale i jejich kritickou analýzu z hlediska obsahového a formálního.

Zatímco z hlediska tematického představují autorovy texty zajímavý faktografický materiál o kulturních tradicích severovýchodní Moravy (zvláště Frenštátska) a česko-slovenských kulturních vazbách, který může být cenným zdrojem pro literárněvědné a vlastivědné bádání, z hlediska formální vykazují některé negativní znaky, které poněkud devalvují dojem z jinak chvályhodného Kněžkova úsilí o regionální kulturní osvětu.

Mezi hlavní negativa autorova publicistického stylu patří:

- jistá nepřehlednost textu, k níž přispívá i mnohdy faktografická předimenzovanost a neuspořádanost,

- nedůsledná autorevize textu, vedoucí místy až k nonsensu, „rozporu se sebou samým“ či negaci vlastního záměru,
- retematizace textu, tj. přesměrování pozornosti od „primárního“ (mj. titulkem deklarovaného) tématu k jinému,
- použití slovakismů ne vždy v organickém spojení s textem,
- značná míra sebe prezentace, někdy pocíťovaná až rušivě,
- místy nadměrná emocionálnost projevu (na úkor potřebného kritického odstupu), vedoucí k jisté nevyváženosti textu.

Lze tedy shrnout, že právě pro značnou formální ustrnulost nepředstavuje publicistika Libora Knězka významné obohacení žánru. Avšak při vědomí toho, že ne každý publicista může být Karlem Čapkem, nemusí hodnocení Knězky publicistiky vyznít jen negativně, neboť nebylo-li by tradice, nebylo by základů pro budoucnost. Poctivá snaha a jasně čitelný záměr, jemuž by jen stěží bylo možno přičítat účelovost a tendenčnost, jsou kvalitou, které jsou přínosem pro kulturní tvorbu moravského regionu. Jeho práce v archivech i pozoruhodném vlastním archivu přináší netušené a dosud nikde nepublikované poznatky. A navíc, Knězka umí, co je mnoha literárním historikům odepřeno: o životě a tvorbě svého autora vypráví bez učeného terminologického odborničení. Jeho tvorbu přesně vystihují slova Drahomíra Šajtara: *“Nazývá-li Knězka svá zasloužilá díla čtením“, zřejmě nepovažuje za nezbytné zatížit je navíc hlubší, poetologickou analýzou tvorby svých protagonistů. Kupodivu natolik o nich píše způsobem až fascinujícím, že mu to poučenější čtenář s respektem odpouští...“*¹⁶⁰

¹⁶⁰ŠAJTAR, Drahomír. Alternativa Plus (1994–2004. Dokořán: bulletin Obce spisovatelů [online]. 2005, č. 35 [cit. 2009-05-15], s. 21–22.

Seznam použité literatury

Literární časopisy

- KNĚZEK, Libor. Básník a interpret. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 80.
- KNĚZEK, Libor. Básník Jan Zahradníček v Beskydech. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2005, 22, s. 13–15.
- KNĚZEK, Libor. Dar uměleckého slova. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek Místek: Richtrova tiskárna, 1997, s. 67–68. ISSN 1210-1532.
- KNĚZEK, Libor. Do devadesátky vstupuje s elánem. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2003. Ze společnosti. s. 111–112. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. Dopisy Bedřicha Fučíka Mojmiru Trávníčkovi. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 101–102. ISSN 1212-5776.
- KNĚZEK, Libor. Druhý život Jana Drozda. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 28, s. 27.
- KNĚZEK, Libor. Dvě pozoruhodné halasovské publikace. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 120.
- KNĚZEK, Libor. Dvě sondy do starší literatury. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 3–4, s. 98. ISSN 1212-5776.
- KNĚZEK, Libor. Dveře do třinácté komnaty. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2003. Vzpomínky. s. 43–44. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. František Halas a Beskydy: Nad monografií Ludvíka Kundery o básníkovi. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky, 2001. s. 75–79. ISSN 1210-1532.
- KNĚZEK, Libor. Frenštátsko Jana Drozda. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek-Místek: Richtrova tiskárna Frýdek Místek, 1999. s. 17–20. ISSN 1210-1532.
- KNĚZEK, Libor. Frenštátsko v paměti domova. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 1997. Recenze. s. 23–24. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. Gallaš dosud neznámý. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2003. s. 50–52. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. Jak vznikla moje Malá frenštátská trilogie. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2002. Recenze. s. 72–73. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. Jan Zahradníček Pavlu Parmovi: Dopisy z let 1946–1950. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 3–4, s. 67–75. ISSN 1212-5776.
- KNĚZEK, Libor. Jaroslav Seifert ve Frenštátě. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2001. Recenze. s. 73–75. ISSN 1210-1532.

- KNĚZEK, Libor. Josef Kalus – Frenštát mého dětství. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. 2009, XXVI., 1–4, s. 45–49. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. Jubileum slovenského literárního vědce. *Alternativa Plus*. 2004, VIII., 1–2, s. 132–133. ISSN 1212-5776.
- KNĚZEK, Libor. K jubileu Mojžíra Trávníčka. In SOBOTKA, Richard, et al. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. [s. l.]: [s. n.], 2006. s. 15–16.
- KNĚZEK, Libor. Kniha o literární tvorbě vyvzodorované na ochrnutí. *Průhledy: ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2008, 1, s. 45–49.
- KNĚZEK, Libor. Knížky z Valašského Meziříčí. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s. l.]: [s. n.], 1998. s. 431–432.
- KNĚZEK, Libor. *Krajina černá lesem: Čtení o životě a tvorbě Bohumíra Četyny*. 1. vydání. Nový Jičín: [s. n.], 1998. 48 s. ISBN 80-901762-5-9.
- KNĚZEK, Libor. Krajiny dětství Pavla Tobiáše: K jeho nedožitým 75. narozeninám. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2007. s. 32–36. ISSN 1213-837
- KNĚZEK, Libor. Kulturní atlas Valašska. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 129.
- KNĚZEK, Libor. Libor Kněz, literární historik. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 109.
- KNĚZEK, Libor. Literatura na Frenštátsku ve výzkumech Ostravské univer. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky, 2002, s. 68–69. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. Má setkání s Josefem Strnadlem. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek-Místek: Richtrova tiskárna, 1997. s. 58–59. ISSN 1210-1532.
- KNĚZEK, Libor. Melodické písně o starém Valašsku. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 103. ISSN 1212-5776.
- KNĚZEK, Libor. Mezi slovenskou a českou literaturou. *Alternativa Plus*. 2002, VI., 3–4, s. 124. ISSN 1212-5776.
- KNĚZEK, Libor. Moje cesta k literatuře. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdlant nad Ostravicí: Lupress, 2000, s. 25–26. ISSN 1210-1532.
- KNĚZEK, Libor. Morava, Jiří: Palacký-Čech, Rakušan, Evropan. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín : [s. n.], 1998. Recenze. s. 35. ISSN 1210-1532.
- KNĚZEK, Libor. Na cestách literatury. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2007, 33, s. 30–31.
- KNĚZEK, Libor. Nad novou knihou PhDr. Libora Knězka, CSc., Pouť za pravdou života: Čtení o životě a tvorbě Jana Drozda. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 30, s. 17–19.

- KNĚZEK, Libor. Nejmilejší krajiny Jana Drozda: K spisovatelově devadesátce. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2004, 16, s. 14–16.
- KNĚZEK, Libor. Není dálky. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky, 2004. s. 47. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. Nové dějiny slovenské literatury. *Alternativa Plus*. 2002, VI., 3–4, s. 118. ISSN 1212-5776.
- KNĚZEK, Libor. O uměleckých tradicích zpod Radhoště. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s. l.]: [s. n.], 1998. s. 222.
- KNĚZEK, Libor. O životě a tvorbě Bohumíra Četny. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2006. s. 48–55. ISSN 1213-8371
- KNĚZEK, Libor. Odešel poutník za pravdou života: Za spisovatelem Janem Drozdem. In *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky, 2005. Ze společnosti. s. 78–80. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. P. Jan Blokša z odstupu století. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: [s. n.], 1996. s. 26–27. ISSN 1210-1532.
- KNĚZEK, Libor. Palacký na Slovensku. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek-Místek: Richtrova tiskárna Frýdek Místek, 1998. Recenze. s. 60–63. ISSN 1210-1532.
- KNĚZEK, Libor. Petr Bezruč zblízka. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 100. ISSN 1212-5776.
- KNĚZEK, Libor. Po mnichovské zradě: Jan Drozd: Pátá dimenze. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdlant nad Ostravicí: Lupress, 2000, s. 31–32. ISSN 1210-1532.
- KNĚZEK, Libor. Pohádky z beskydské přírody. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2002. Recenze. s. 70–71. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. Pomozte národní knihovně v Praze. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s. l.]: [s. n.], 1997. s. 446.
- KNĚZEK, Libor. Pozdrav Dušanu Zbavitelovi. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2004, 20, s. 10.
- KNĚZEK, Libor. Pozdrav zpod Radhoště. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 30–31.
- KNĚZEK, Libor. Při odhalení pamětní desky Františku Horečkovi. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 27, s. 34–37.
- KNĚZEK, Libor. Publikace z Frenštátu. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 128.
- KNĚZEK, Libor. Repronis připomenul Josefa Filgase. *Průhledy: Ostravské středisko Obce spisovatelů*. 2008, 2, s. 50.
- KNĚZEK, Libor. Rok s básníkem Josefem Kalusem: Z literární dílny Libora Knězka. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 27, s. 26–28.
- KNĚZEK, Libor. Rozhovor přes hranice. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s. l.]: [s. n.], 1997. s. 21–25.
- KNĚZEK, Libor. S láskou pozdravuji kraj váš milý.... In SOBOTKA, Richard, et al. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 11.

- KNĚZEK, Libor. Sisyfovská úloha ostravského Chagala . In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 129.
- KNĚZEK, Libor. Slovenský kvartálník LITERIKA. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s. l.]: [s. n.], 1998. s. 257.
- KNĚZEK, Libor. Tradice české básnické spirituality. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 3–4, s. 108. ISSN 1212-5776.
- KNĚZEK, Libor. Tři knihy Richarda Sobotky. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2008. Recenze. s. 85–86. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. Užitečný nápad. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s. l.]: [s. n.], 1997. s. 387.
- KNĚZEK, Libor. Ve Frenštátě mají rádi poezii. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 58–63. ISSN 1212-5776.
- KNĚZEK, Libor. Výpravná monografie o Ferdišovi Dušovi. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky, 2008. s. 86–87. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. Vývojové aspekty dětské literatury. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 113. ISSN 1212-5776.
- KNĚZEK, Libor. Vzpomínáme na Jana Jelínka. In KLUČKA, Jiří. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Kontext, 1995. s. 80. ISSN 1210-1532.
- KNĚZEK, Libor. Vzpomínka na Ondru Łysohorského. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2005, 25, s. 14.
- KNĚZEK, Libor. Vzpomínka u hrobu Petra Bezruče. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 30, s. 15–17.
- KNĚZEK, Libor. Z básnického deníku literárního vědce. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 3–4, s. 108. ISSN 1212-5776.
- KNĚZEK, Libor. Z literární dílny Mojžíře Trávníčka. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2008. Recenze. s. 85. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. Z Památní knihy spisovatele Františka Horečky: K jeho 110. výročí narození. In *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2004. Ze společnosti. s. 11–18. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. Z publikací o našem kraji. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 28, s. 28–29.
- KNĚZEK, Libor. Z lidové slovesnosti Valašska. *Alternativa Plus*. 2002, VI., 3–4, s. 127. ISSN 1212-5776.
- KNĚZEK, Libor. Ze vzpomínek na Drahomíra Šajtara. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. 2009, XXVI., 1–4, s. 41–45. ISSN 1213-8371.
- KNĚZEK, Libor. Ze vzpomínek na Františka Horečku : ke 105. výročí spisovatelova narození. In *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek-Místek: Richtrova tiskárna, 1999. s. 6–8. ISSN 1210-1532.
- KNĚZEK, Libor. Ze vzpomínek na Františka Horečku : ke 105. výročí spisovatelova narození. In *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek-Místek: Richtrova tiskárna, 1999. s. 6–8. ISSN 1210-1532.

KNĚZEK, Libor. Zeno Kaprál o poezii i o světě. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 125.

SOBOTKA, Richard. Všestranný umělec a kulturní pracovník: Rozhovor s PhDr. Liborem Knězkem, CSc. O Františku Horečkovi. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 27, s. 37–39.

Knihy:

KNĚZEK, Libor. Cesta z hořícího kruhu: Čtení o životě a tvorbě Pavla Tobíaše. Frenštát pod Radhoštěm: Veronika, 2007. 146 s. ISBN 978-80-903755-1-2.

KNĚZEK, Libor. Krajina černá lesem: Čtení o životě a tvorbě Bohumíra Četyny. 1. vydání. Nový Jičín: [s. n.], 1998. 48 s. ISBN 80-901762-5-9.

KNĚZEK, Libor. Můj Frenštát. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2002. 103 s. ISBN 80-7239-113-5.

KNĚZEK, Libor. Pouť za pravdou života: Čtení o životě a tvorbě Jana Drozda. 1. vydání. Frenštát pod Radhoštěm: Veronika, 2006. 113 s., s. ISBN 80-903755-0-2.

KNĚZEK, Libor. S Radhoštěm v erbu: Čtení o životě a tvorbě Františka Horečky. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2004. 132 s. ISBN 80-7239-171-2.

KNĚZEK, Libor. Shledání s krajem. Nový Jičín: Muzejní a vlastivědná společnost, 1999. 62 s. ISBN 80-86245-02-0.

KNĚZEK, Libor. Spisovatelé a výtvarníci zpod Radhoště: Z uměleckých tradic Frenštátska. Brno: Doplněk, 2000. 36 s. ISBN 80-7239-073-2.

KNĚZEK, Libor. Ve Frenštátě mají rádi poezii: Halas a Seifert s přáteli v Beskydech. Brno: Doplněk, 2003. 168 s. ISBN 80-7239-150-X.

KNĚZEK, Libor. Z hor mě nikdo nevytláká: Čtení o životě a tvorbě Josefa Kalusa. 1. vydání. Frenštát pod Radhoštěm: Veronika, 2005. 221 s. ISBN 80-902159-8-X.

KNĚZEK, Libor. Z literárního herbáře. 1. vydání. Frenštát pod Radhoštěm: Veronika, 2006. 24 s. ISBN 80-902159-9-8.

KNĚZEK, Libor. Život v práci i tužbách. 1. vydání. Brno: Doplněk, 2001. 48 s. ISBN 80-7239-085-6.

Ostatní použitá literatura:

BARTOŠEK, Jaroslav. Zpravodajství a publicistika. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0236-X.

BEČKA, J. V. *Jazyk a styl novin*. Miroslav Dočkal. Praha: Novinář, 1973. 220 s. ISBN 49-049-73.

ČECHOVÁ, Marie, et al. Stylistika současné češtiny. Praha: [s. n.], 1997. 282 s. ISBN 80-85866-21-8.

DEMEL, J. Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska. 1. vyd. Valašské Meziříčí: Kulturní zařízení města Valašské Meziříčí, 1998. 121 s.

DOLANSKÁ, Nora, KALINA, Vladimír. Žánry umělecké publicistiky. Brno: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1984. 13 s.

JÍLEK, Viktor. Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. Publicistická oblast-uplatnění kritéria funkce, s. 120. ISBN 978-80-244-2218-3.

KLUČKA, Jiří. Frenštátské noviny a časopisy v minulosti. In CHOBOT, Karel, et al. Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm. Nový Jičín: OT 22 Nový Jičín, 1992. s. 4–5. ISSN 1210-1532.

OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace. Praha: Libri, 2007. 263 s. ISBN 978-80-7277-266-7.

PAVERA, Libor; VŠETIČKA, František. Lexikon literárních pojmů. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. 422 s. ISBN 80-7182-124-1.

PROCHODIV, J. P. Základní kategorie a struktura vědy o žurnalistice. ÚTPŽ, Praha: [s. n.], 1982. 141.

ŠAJTAR, Drahomír. Alternativa Plus (1994–2004. Dokořán: bulletin Obce spisovatelů [online]. 2005, č. 35 [cit. 2009-05-15], s. 21–22.

ŠAJTAR, Drahomír. Máme rádi poezii. *Alternativa Plus*. 2004, 1–2, s. 110-113. ISSN 1213-8371.

ŠOPÁK, Pavel. *Koliba*. [s. l.] : Opava: Slezská univerzita, 2004. 476 s. ISBN 80-7248-285-8.

ŠTORKÁN, Karel. Publicistické žánry. Brno: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1980. 10 s. ISBN 59-354-78.

Seznam příloh

Přehled publicistiky Libora Knězka dle provenience

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm

- 1995 Vzpomínáme na Jana Jelínka
- 1996 P. Jan Blokša z odstupu století
- 1997 Dar uměleckého slova
- 1997 Frenštátsko v paměti domova
- 1997 Má setkání s Josefem Strnadlem
- 1998 Morava Jiří
- 1998 Palacký na Slovensku
- 1999 Frenštátsko Jana Drozda
- 1999 Ze vzpomínek na Františka Horečku
- 1999 Pout' za vytouženým snem
- 2000 Moje cesta k literatuře
- 2000 Po mnichovské zradě

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm

- 2001 František Halas a Beskydy
- 2001 Jaroslav Seifert ve Frenštátě
- 2002 Jak vznikla moje Malá Frenštátská trilogie
- 2002 Literatura na Frenštátsku ve výzkumech Ostravské univerzity
- 2002 Pohádky z beskydské přírody
- 2003 Do devadesátky vstupuje s elánem
- 2003 Dveře od třinácté komnaty
- 2003 Gallaš dosud neznámý
- 2004 Není dálky
- 2004 Nezdařilovi Horní chlapeři
- 2004 Z Památní knihy spisovatele Františka Horečky k jeho 110. výročí narození
- 2005 Odešel poutník za pravdou života
- 2006 O životě a tvorbě Bohumíra Četyny
- 2007 Krajiny dětství Pavla Tobiáše
- 2008 Výpravná monografie o Ferdyšovi Dušovi
- 2008 Z literární dílny Mojžíry Trávníčka

- 2008 Tři knihy Richarda Sobotky
2009 Josef Kalus – Frenštát mého dětství
2009 Ze vzpomínek na Drahomíra Šajtara

Alternativa Nova

- 1997 III. Užitečný nápad.
1997 III. Pomozte Národní knihovně v Praze.
1997 IV. Rozhovor přes hranice.
1998 IV. O uměleckých tradicích zpod Radhoště.
1998 IV. Slovenský kvartálník LITERIKA.
1998 IV. Knížky z Valašského Meziříčí.

Alternativa Plus

- 2002 VI. Pozdrav zpod Radhoště.
2002 VI. Dvě pozoruhodné halasovské publikace.
2002 VI. Básník a interpret.
2002 VI. Slovník (O Literárním slovníku sev. Moravy a Slezska).
2002 VI. Nové dějiny slovenské literatury.
2002 VI. Mezi českou a slovenskou literaturou.
2002 VI. Zeno Kaprál o poezii a o světě.
2002 VI. Z lidové slovesnosti Valašska.
2002 VI. Publikace z Frenštátu.
2002. VI. Kulturní atlas Valašska.
2003 VI. Sisyfovská úloha ostravského Chagala
2003 VI. Ve Frenštátě mají rádi poezii.
2003 VII. Petr Bezruč zblízka.
2003 VII. Dopisy Bedřicha Fučíka Mojmiru Trávníčkovi.
2003 VII. Melodické písně o starém Valašsku.
2003 VII. Vývojové aspekty dětské literatury.
2003 VII. Jan Zahradníček Pavlu Parmovi.
2003 VII. Dvě sondy do starší literatury.
2003 VII. Z básnického deníku literárního vědce.
2003 VII. Tradice české básnické spirituality.
2004 VIII. Jubileum slovenského literárního vědce

Zpravodaj ostravského střediska OMS,

2002 únor - S láskou pozdravuji kraj váš milý

Zpravodaj ostravského střediska OS,

2004 únor - Nejmilejší krajiny Jana Drozda

2004 prosinec - Pozdrav Dušanu Zbavitelovi

2005 květen -Básník Jan Zahradníček v Beskydech

2005 prosinec -Vzpomínka na Óndru Łysohorského

2006 duben - Při odhalení pamětní desky Františku Horečkovi

2006 duben - Všestranný umělec a kulturní pracovník

2006 duben - Rok s básníkem Josefem Kalusem

2006 červen - Druhý život Jana Drozda

2006 červen - Z publikací o našem kraji

2006 říjen, - Vzpomínka u hrobu Petra Bezruče

2006 říjen - Nad novou knihou PhDr. Libora Knězka, CSc., Pout' za pravdou života

2006 prosinec - K jubileu Mojžíra Trávníčka

2007 číslo 33 - Na cestách literatury

2008 Průhledy číslo 1 - Kniha o literární tvorbě

2008 Průhledy číslo 2 -Repronis připomenul J. Filgase

2009 Průhledy číslo 3-Cesta Drahomíra Šajtara k literatuře

Chronologický přehled publicistiky Libora Knězka

1995 ročník XII. číslo 3–4

Vzpomínáme na Jana Jelínka

1996 ročník XIII. číslo 1–2

P. Jan Blokša z odstupu století

1997 ročník XIV. číslo 1

Frenštátsko v paměti domova

1997 ročník XIV. číslo 2–3

Dar uměleckého slova

1997 ročník XIV. číslo 2–3

Má setkání s Josefem Strnadlem

1997 ročník III. 20. březen 1997, číslo 7

Užitečný nápad

1997 ročník III. 20. duben 1997, číslo 8

Pomozte Národní knihovně v Praze 1997

ročník 1997 ročník IV. 20. září, číslo 1

Rozhovor přes hranice

1998 ročník IV. 20. ledna, číslo 5

O uměleckých tradicích zpod Radhoště

1998 ročník IV. 20. února, číslo 6

Slovenský kvartálník LITERIKA

1998 ročník IV. květen–červen, číslo 9–10

Knížky z Valašského Meziříčí

1998 ročník XV, číslo 1–2

Morava, Jiří: Palacký–Čech, Rakušan, Evropan

1998 ročník XV, číslo 3–4

Palacký na Slovensku

1999 ročník XVI., číslo 1–2	Frenštátsko Jana Drozda
1999 ročník XVI. číslo 1–2	Ze vzpomínek na Františka Horečku
1999 ročník XVI. číslo 3–4	Pouť za vytouženým snem
2000 ročník XVII. číslo 1–2	Moje cesta k literatuře
2000 ročník XVII. číslo 1–2	Po mnichovské zradě
2001 ročník XVIII., číslo 3–4	František Halas a Beskydy
2001 ročník XVIII., číslo 3–4	Jaroslav Seifert ve Frenštátě
2001 říjen, číslo 4	Prognostika
2002 únor, číslo 6	S láskou pozdravuji kraj váš milý
2002 únor, číslo 6	Dialektikům
2002 ročník XIX. číslo 1–4	Jak vznikla moje Malá Frenštátská trilogie
2002 ročník XIX. číslo 1–4	Literatura na Frenštátsku ve výzkumech
2002 ročník XIX. číslo 1–4	Pohádky z beskydské přírody
2002 VI. číslo 1–2	Dvě pozoruhodné halasovské publikace
2002 VI. číslo 3–4	Pozdrav zpod Radhoště
2002 VI. číslo 3–4	Básník a interpret. (J. Seifert a L. Chudík)
2002 VI. číslo 3–4	Slovník je skutečně...
2002 VI. číslo 3–4	Nové dějiny slovenské literatury
2002 VI. číslo 3–4	Mezi českou a slovenskou literaturou
2002 VI. číslo 3–4	Zeno Kaprál o poezii a o světě
2002 VI. číslo 3–4	Z lidové slovesnosti Valašska
2002 VI. číslo 3–4	Publikace z Frenštátu
2002 VI. číslo 3–4	Kulturní atlas Valašska
2003 ročník XX. číslo 4	Do devadesátky vstupuje s elánem
2003 ročník XX. číslo 1–3	Dveře od třinácté komnaty
2003 ročník XX. číslo 1–3	Gallaš dosud neznámý
2003 VII. číslo 1–2	Ve Frenštátě mají rádi poezii
2003 VII. číslo 1–2	Petr Bezruč zblízka
2003 VII. číslo 1–2	Dopisy Bedřicha Fučíka M. Trávníčkovi
2003 VII. číslo 1–2	Melodické písně o starém Valašsku
2003 VII. číslo 1–2	Vývojové aspekty dětské literatury
2003 VII. číslo 3–4	Sisyfovská úloha ostravského Chagala
2003 VII. číslo 3–4	Jan Zahradníček Pavlu Parmovi

2003 VII. číslo 3–4	Dvě sondy do starší literatury
2003 VII. číslo 3–4	Z básnického deníku literárního vědce
2003 VII. číslo 3–4	Tradice české básnické spirituality
2004 VIII. číslo 1–2	Jubileum slovenského literárního vědce
2004 ročník XXI. číslo 1–3	Není dálky
2004 ročník XXI. číslo 1–3	Nezdařilovi Horní chlupci
2004 ročník XXI. číslo 1–3	Z Památní knihy spisovatele F. Horečky
2004 únor, číslo 16	Nejmilejší krajiny Jana Drozda
2004 prosinec, číslo 20	Pozdrav Dušanu Zbavitelovi
2005 ročník XXII. číslo 1–4	Odešel poutník za pravdou života
2005 květen, číslo 22	Básník Jan Zahradníček v Beskydech
2005 srpen, číslo 23	Beskydy
2005 prosinec, číslo 25	Vzpomínka na Óndru Łysohorského
2006 ročník XXIII. Číslo 1–4	O životě a tvorbě Bohumíra Četyny
2006 duben, číslo 27	Při odhalení pamětní desky F. Horečkovi
2006 duben, číslo 27	Všestranný umělec a kulturní pracovník
2006 duben, číslo 27	Rok s básníkem Josefem Kalusem
2006 červen, číslo 28	Druhý život Jana Drozda
2006 červen, číslo 28	Z publikací o našem kraji
2006 srpen, číslo 29	Hesla, hesla, hesla...
2006 říjen, číslo 30	Vzpomínka u hrobu Petra Bezruče
2006 říjen, číslo 30	Nad novou knihou Libora Knězka
2006 prosinec, číslo 31	K jubileu Mojžíra Trávníčka
2007 ročník XXIV. číslo 1–4	Krajiny dětství Pavla Tobiáše
2007, číslo 33	Na cestách literatury ...
2008 ročník XXV. číslo 1–4	Výpravná monografie o Ferdišovi Dušovi
2008 ročník XXV. číslo 1–4	Z literární dílny Mojžíra Trávníčka
2008 ročník XXV. číslo 1–4	Tři knihy Richarda Sobotky
2008 číslo 1 Průhledy	Knihy o literární tvorbě
2008 číslo 2 Průhledy	Repronis připomenul J. Filgase
2009 ročník XXVI. číslo 1–4	Josef Kalus – Frenštát mého dětství
2009 ročník XXVI. číslo 1–4	Ze vzpomínek na Drahomíra Šajtara
2009 číslo 3 Průhledy	Cesta Drahomíra Šajtara k literatuře

Přílohy

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm (1992–2000)

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm (2001–2010)

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XII. 1995, číslo 3–4

Vzpomínáme na Jana Jelínka

Frenštát se řadí do kontextu národní kultury nejen díky umělců zde narozených, ale i aktivitou zanícených kulturních pracovníků, z nichž mnozí se do Frenštátu přistěhovali a působili zde delší či kratší dobu. Mezi ně patří středoškolský profesor přírodopisu a zeměpisu Jan Jelínek, jenž se narodil 3. 11. 1909 ve Sněžném na Moravě. Od 1. 10. 1945 vykonával funkci správce reálného gymnázia ve Frenštátě pod Radhoštěm. Bohužel již v roce 1951 těžká mozková embolie mu znemožnila další působení. Ač profesním zaměřením přírodovědec, vykonal významnou práci i na poli humanitním. Byl velkým obdivovatelem a znalcem díla Halasova i dalších básníků. Jako byli například Jaroslav Seifert a Vladimír Holan. Tito velikáni české kultury také zavítali do Frenštátu, aby se setkali s Janem Jelínkem, vydavatelem dvou edic bibliofilii „*Stolístek*“ a „*Kšaft*“, kde vyšly například Halasovy *Staré ženy* v anglickém překladu a další skvosty naší poezie. Z dalších činností Jana Jelínka připomeňme ještě jeho práci redaktora Knihovny místní rady osvětové, zde vydal sedm svazků: *President dr. Ed. Beneš ve Frenštátě pod Radhoštěm, vzpomínky na MUDr. Jos. Tkadlečka, Al. Zbavitel-Fr. Palacký ve Frenštátě pod Radhoštěm, B. Strnadel – Stopy minulosti na Frenštátsku, Al. Zbavitel – Bedřich Fialka, V. S. Knězek – Průvodce Frenštátem pod Radhoštěm, Jos. Strnadel – V chlévě na seně.*

KNĚZEK, Libor. Vzpomínáme na Jana Jelínka. In KLUČKA, Jiří. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Kontext, 1995. s. 80. ISSN 1210-1532.

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XIII. 1996, číslo 1–2

P. Jan Blokša z odstupu století

Když ve školním roce 1879–80 septimán přerovského gymnázia Jan Blokša zaujatě naslouchal poutavým výkladům profesora Františka Bílého o Božské komedii, netušil ještě, že se Dante Alighieri a jeho tvorba stane jeho životním posláním. Tkalcovský syn z Frenštátu vystudoval po maturitě teologii v Olomouci a po primicii v rodném městě (18. 7. 1885) se stal kooperátorem v Kostelci u Holešova. Už po roce mu plicní choroba znemožnila kněžské působení a provázela jej s většími i menšími přestávkami po celý další

život. Válku „se svým starým nepřítelem – vlastní krví a plícemi“, jak svou chorobu charakterizoval v korespondenci, vedl statečně. Po tříletém pobytu v Horním Rakousku na zámku Innerstein, kde byl kaplanem u hraběte Salma, učil český jazyk na vyšším lesnickém učilišti v Sovinci. A právě v tomto období s ním navázal kontakt Jaroslav Vrchlický, který mu pomohl vydat monografii *Dante Alighieri, jeho doba, život a spisy* (Brno 1892) s podporou České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Podporu vymohl Vrchlický i na další Blokšovy publikace *Výklad Božské komedie Danta Alighieriho* dle překladu Jaroslava Vrchlického. *I. Peklo* (Hranice 1898) a *II. Očistec* (Hranice 1900). Závěrečný svazek *Výkladu* nemohl již pro zdravotní a vydavatelské problémy dokončit. Jeho povzdech že, u nás není uměním vědeckou práci napsati, ale nakladatele najít, je po stu letech znovu žel aktuální.

Aktuální jsou pro nás také novinářské zkušenosti Blokšovy z let 1901–1904, kdy z pověření arcibiskupa Kohna redigoval v Olomouci časopis *Moravan*. Po zániku časopisu se věnoval kněžskému působení v Majetíně blízko Přerova, než ho v roce 1908 nápor choroby vypudil z fary do olomoucké trvalé penze: „Smutný to mám život, že v 47. roce věku jsem odsouzen k nečinnosti. Chuť k práci veliká, ale po malém namáhání jest hned zle.“ Po smrti Vrchlického uspořádal Blokša korespondenci s básníkem a napsal knížku *Moje styky s Jaroslavem Vrchlickým* (Olomouc 1915). Víc mu jeho zdravotní stav nedovolil. Jeho životní dráhu ohraničila data narození, 17. červen 1861 a úmrtí 30. červen 1923, posledních patnáct let prožil v Olomouci, kde byl také pohřben za účasti tří světících biskupů, šedesáti kněží a mimořádné účasti lidu. V monografii Aloise Zbavitele P. Jan Blokša (Frenštát 1941), vydané vlastním nákladem k osmdesátinám frenštátského rodáka, jsou kromě vazeb k rodnému městu zmapovány i další Blokšovy aktivity, překladatelské, editorské, publicistické i literárněvědné.

KNĚŽEK, Libor. P. Jan Blokša z odstupu století. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín : [s.n.], 1996. s. 26–27. ISSN 1210-1532.

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XIV. 1997, číslo 2–3

Dar uměleckého slova

Od nás z Rožku bylo na náměstí, coby kamenem dohodil. A pod podloubím vedle radnice jsem už jako chlapec nikdy nepřešel bez povšimnutí kolem knihkupectví a papírnickví Bohuslava Parmy, jehož synové Miloš a Pavel patřili od mládí mezi iniciátory frenštátského kulturního dění. Po maturitě roku 1942 pomáhal Pavel otci v knihkupectví a věnoval se přitom svým divadelním a literárním zálibám. Patřil k partě nadšenců, kteří

v letech 1942 – 1944 dokázali přes značné těžkosti připravit pro frenštátské obecenstvo takové poetické inscenace, jako Kvapilovu Princeznu Pampelišku, Hausmannovu Lilofée, Dykova Velikého mága či dramaturgie Erbenovy Kytice a Máchova Máje. Zúčastnil jsem se v té době všech představení a pamatuji si, co znamenaly pro publikum v hrozivé atmosféře heydrichiády a stupňujícího se nacistického teroru ke konci války.

Pavel Parma nechyběl ani při organizování literárních besed s významnými spisovateli, na nichž jsme měli příležitost vyslechnout básníka Jana Zahradníčka, prozaika Jana Čepa a literárního kritika Alberta Vyskočila a pohovořit si s nimi o životě i tvorbě.

V poválečných letech jsem s Pavlem Parmou setkával při návštěvě našich oblíbených básníků Jaroslava Seiferta, Františka Halase a Vladimíra Holana v našem městě, vydavatele B. M. Kliky a dalších literárních tvůrců. I když jsem od podzimu 1948 studoval v Praze, sledoval jsem se zájmem aktivitu souboru DAR, který Pavel Parma založil a vedl, i jeho osobní úspěchy v recitačních soutěžích Wolkerova Prostějova a Hviezdoslavova Kubína. Pavel Parma patřil od konce 50. let k neaktivnějším propagátorům a recitátorům moderní poezie, sám překládal z angličtiny a francouzštiny, spolupracoval na rozhlasových i televizních pořadech a organizoval literární besedy po celé republice. Není bez zajímavosti, že slovenský prozaik Ján Beňo, který se s ním vypravil o prázdninách 1964 do prodejny Kniha v Kopřivnici, kterou tehdy vedl, nazval Pavla Parmu v titulku své reportáže ve Smeně „Velvyslancem poezie zpod Radhoště“.

Po otci jsem zdědil lásku ke krásným knížkám, proto mne obzvlášť zajímaly bibliofilské aktivity Pavlovy, soustředěné především na tvorbu Jaroslava Seiferta. Mezi frenštátskými tisky uchovávám Seifertovi *Frenštátskou koledu* s ilustracemi Antonína Strnadla, jejíž výtisk číslo 108 jsem od Pavla Parmy dostal v lednu 1950. O tři čtvrtě roku později mi věnoval strojopisnou kopii Seifertovy básně *Frenštátská romance tříkrálová*, kterou vydal 1951. Byla zařazena i do souboru Seifertových frenštátských koled, romancí a písní *Vytržené stránky* (Praha 1957), uspořádaných B. M. Klikou. Zaujal mne i kultivovaný Pavlův překlad veršů jeho anglického rovesníka Sydney Keyese *Krutý slunovrat* (Mladá Fronta 1966), který se mi nedávno dostal do rukou. Víím, že Pavel Parma ani po svých 75. narozeninách neopustil své literární lásky. Kdyby to bylo o něco méně, jistě by nás překvapil nakladatelskou iniciativou. Ta funkce „velvyslance poezie“, kterou mu přisoudili Slováci před 33 lety, nejlépe charakterizuje jeho životní poslání, jemuž se nikdy nezpronevěřil.

KNĚZEK, Libor. Dar uměleckého slova. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek Místek: Richtrova tiskárna Frýdek Místek, 1997. Recenze. s. 67–68. ISSN 1210-1532.

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XIV. 1997, číslo 1

Frenštátsko v paměti domova

V úvodním dvojčísle Hlasů jsme si přečetli poetické vyznání malíře a ilustrátora Lumíra Ševčíka, naplněné obdivem k literární tvorbě Oldřicha Šuleře. Město Frenštát a jeho okolí je v tomto rozsáhlém díle bohatě zastoupeno. Přírodním krásám radhošťských hor vzdal hold už v črtě *Pohlednice z Beskyd* ze sbírky „krajinomaleb“ *Zpěvník léta* (1960), život ve Frenštátě na začátku našeho věku připomenul v prvním svazku autobiograficky laděné trilogie *Měsíční krajina* (1979), kapitoly z protifašistického odboje na Frenštátsku ztvárnil v románu *Na srnčích nohách* (1966) i v povídce *Chataři* z knížky pro mládež *Bylina od černé žluny* (1964). O pokladech lidové slovesnosti z našeho kraje, jmenovitě o pohádkách a pověstech, obšírně píše v knize *Je to chůze po kotárech* (1989) a některé z nich převyprávěl i v souborech *Ovčák a drak* (1986) a *Nic nalhaného, máloco pravda* (1990). Nejnovější Šuleřova kniha *Paměť domova* (Opava, OPTYS 1994), je zmapováním uměleckých tradic Valašska, přičemž do zkoumaného území zahrnuje širší region východní Moravy. V osmi kapitolách nás autor provází kulturními středisky a jejich okolím, od Frenštátu přes Valašské Meziříčí, Rožnov, Soláň, Vsetín, Velké Karlovice, Valašské Klobouky, Vizovice, Zlín, Luhačovice, Bystřici pod Hostýnem a Rusavu. V poznámce k citovaným pramenům uvedl Šuleř, že se kniha „vrstvila celé desítky let“, než došlo k jejímu napsání a že vycházel především „z vlastní znalosti uměleckých děl, vztahujících se k Valašsku a z osobního styku s valašskými umělci a teoretiky umění“. Snaha o komplexní zachycení daného tématu přivedla spisovatele nejen k využití vlastní bohaté časopisecké a rozhlasové publicistiky, ale i ke studiu dostupných muzejních, archivních i knihových fondů včetně periodik. I při úctyhodném rozsahu materiálu je však třeba konstatovat, že Šuleřova kniha není suchopárným textem, ale čtenářsky poutavým vyprávěním, koncipovaným do podoby „uměleckých toulek“ Valašskem, v němž nechybějí autorovy vzpomínky na setkání s jednotlivými tvůrci a historiky. A přitom tyto „odlehčující pasáže“ v ničem nenarušují dokumentární hodnotu této publikace.

Není náhodné, že Šuleřovy toulky začínají právě Frenštátskem, v kapitole *Brána do Beskyd*. Vždyť právě na svahu Ondřejníku od autorovy rekreační chalupy se otevírá romantický pohled na čeladenské údolí se Smrkem a Kněhyní, které inspirovalo už Josefa Kaluse, Růženu Svobodovou, Vítězslava Nováka i mnohé další umělce. Kulturní atmosféru Frenštátu charakterizoval Šuleř v perexě *Jitřenka východu* – snad by bylo možné

doplnit bohatou tradici českého ochotnického divadla a intenzivní spolkovou aktivitu v minulém století (především činnost Pohorské jednoty Radhošť). Přehledně zpracovanou stať *Frenštátský literární salón* a stručnou historii sdružení Koliba střídá v knize *Radhošť* (s obrazem památné hory v našem umění) a *Jurkovičovy Pustevny* (kam autor umístil výklad o PJR). V stati *Návštěvníci* by bylo možné leccos doplnit. V souvislosti se Seifertovými frenštátskými motivy mi tam chybí jméno Pavla Parmy, jehož přátelství s básníkem a ediční aktivita jsou v tomto kontextu nepřehlédnutelné. Podobně i v souvislosti s Františkem Halasem si zaslouží zmínku profesor Jan Jelínek, který vydal několik básnických textů v bibliofilské řadě Halasiana v rámci edice Stolístek, která přesáhla krajový rámec. Kromě fotografií Josefa Sudka si třeba připomenout beskydské motivy frenštátského rodáka Rudolfa Jandy, jehož fotografie působivě doprovázejí Šuleřovu knihu. Obsažná je stať *Výtvarná tradice*, v níž autor plasticky vykreslil především portrét Ferdiše Duši. Okolí Frenštátu dále reprezentuje Štramberk v stati *Valašský Betlém*, Trojanovice s uměleckou trojicí bratří Strnadlů – *Rodová dřevěnice pod Mjaším*, Hukvaldy s hudebními, výtvarnými i literárními tradicemi. Po přehledu *Nová generace výtvarníků* zařadil autor obsáhlejší stať *Krajové motivy v krásném písemnictví s přesahy do slezských Beskyd*. Mezi frenštátskými rodáky tu postrádám významného dantistu Jana Blokšu a mezi spisovateli, kteří ve městě působili, ucelenější informaci o Karlu Kálalovi. K dílům o protinacistickém odboji v Beskydech bych doplnil alespoň knížku Miroslava Ivanova *Akce Tetřev* a *Stretnutie v lesoch* od Hely Volanské. Závěr kapitoly o Frenštátu tvoří stať o hudbě *Písň rodného kraje*, ale našlo by se leccos i o divadle, třeba frenštátský rodák Miloš Zbavitel, režisér a umělecký šéf severomoravských scén. Tradice našeho města jsou v *Paměti domova* zachyceny fundovaně a moje drobné doplňky jsou spíše podnětem pro další vydání knihy, která rozšiřuje naše poznání o uměleckém dění na Valašsku.

KNĚZEK, Libor. Frenštátsko v paměti domova. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 1997. Recenze. s. 23–24. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea a archivu ročník XIV. 1997, číslo 2–3

Má setkání s Josefem Strnadlem

Má setkání s Josefem Strnadlem zprostředkovaly zprvu jeho publikace. Vzpomínám si, jak hluboce na mne zapůsobily jeho poetické obrazy domova v knize *Rok pod horami* (1945), umocněné kresbami jeho bratra Antonína. Jak plasticky dovedl už tehdy v trojici črt *Shledání s krajem*, *Zlatohlav* a *Rozloučení s krajem* ze sborníku *Dědina*

bojuje (1945) vystihnout půvab kotliny pod Radhoštěm. Rád jsem listoval v jeho objevených souborech valašských koled *Dolů kopcem k Betlému* (1937) a *Ovce, moje ovce* (1948) a dojímal mne vězeňská čítanka z Oranienburgu *Chléb poesie* (1945). Nezvyklé tóny rezonovaly v jeho básnických překladech *Ticho* (1946) z bibliofilské edice Srpen. A pak už od roku 1963 celá plejáda lyrických próz pro dětské i dospělé čtenáře s procítěnými návraty do dětství v knihách *Vyhnal jsem ovečky až na Javorníček* (1963), *Černá slza* (1966) a *Hořká tráva* (1969) i k pohádkovému světu v *Zamrzlé studánce* (1969). Přitom vychází i sugestivní *Noc v patách* (1969) a *Noc je vlak, který jede domů* (1969), jež spolu s pozdějším cyklem *Listopadky* (1975) daly novou dimenzi a citovou kvalitu české okupační próze, obzvláště s tematikou koncentračních táborů. Strnadlův bytostný vztah k básnickému slovu našel výraz v souboru esejí *Rodná řeč poezie* (1978) a v monografii *František Hrubín* (1980), k problematice lidové písně přispěl souborem *Zbojnickým chodníčkem* (1976), provázeným statí o karpatské lidové slovesnosti.

Autorsky jsme se s Josefem Strnadlem setkali ve dvou projektech přesahujících rámeček republiky. Od roku 1974 vycházela v pražské Artii v mnoha jazykových mutacích publikace *Československo. Historie, příroda, umění* s reprezentativními fotografiemi Karla a Jany Neubertových. Jan Pilař, který měl na starosti textovou část, získal Strnadla pro napsání textu o pamětihodnostech Severomoravského kraje a mne na slovenskou část. A tak se naše práce společně vydala k zahraničním zájemcům po celém světě. V roce 1978 jsem se podílel na uspořádání sborníku české a slovenské protifašistické prózy *Spolu ve jménu života*, který vyšel v několika zahraničních překladech a obsahoval i Strnadlovu prózu *Kam pohlédneš, všude je červen*. O kontaktech Josefa Strnadla s naší neoficiální literaturou svědčí například kniha Bedřicha Slavíka *Od Dobnera k Dobrovskému* (Vyšehrad 1975) s autorovým věnováním ze září 1977 „Milému příteli Dr. Josefu Strnadlovi, spisovateli a řediteli Slovanské knihovny upřímně“. V dopise z 21. května 1980 mi kromě jiného píše: ... *Myslel jsem, že bych Ti mohl poslat i další věci pro Tvou regionální knihovnu, jak jsem Ti už svého času něco poslal. Proto bych se potřeboval s Tebou sejit, abys mi vysvětlil, jaké máš plány s touto knihovnou, co všechno počítáš do regionu a co tam všechno shromažďuješ. Možná, že bych ti mohl něco dát z Četynovy knihovny. Proto bych byl rád, kdybychom se sešli, až budeš v Praze na komisi...Koncem června odjedu na nějaký měsíc do Jižních Čech, proto bych byl rád, kdybychom to do té doby vyřídili. Stačilo by mi, kdybys napsal lístek, až budeš vědět přesně den a hodinu, a já*

bych přišel na půlhodinku do klubu nebo jinam. Tak napiš, souhlasíš-li s tím. Věc, jak vidíš, spěchá...

Jenže komise se ani v nejbližších měsících neuskutečnila a od podzimu 1980 jsem začal externě přednášet na Palackého univerzitě v Olomouci slovenskou literaturu a do Prahy jsem se dostával minimálně. A tak už ke schůzce nedošlo a další zásilky do mé regionální knihovny nepřišly. Několikrát mi Josef Strnadel poslal své publikace s věnováním nebo aspoň s podpisem. Do knížky *Slunce v třezalkách* (1972) po pěti letech od vydání na příklad vepsal: „Milému krajanovi ... se vzpomínkou na naše hory a na naše mládí“ a výběr z próz *Zimozelení* (1982) dedikoval 10. července 1982 „Milému příteli... se srdečným pozdravem“. Shodou okolností mne právě tehdy požádala redakce bratislavského *Nového slova*, abych přispěl do rubriky, ve které literární pracovníci představovali tvorbu svých kolegů. A tak už 26. srpna 1982 vyšla v *Novém slově* moje zamyšlení nad Strnadlovou prózou s názvem *L. Knězeka odporůča prózy J. Strnadla*. Jeho odpovědí byla pohlednice, poslaná 25. 9. 1982 z Nové Včelnice: *Milý příteli, děkuji Ti za pěkný článek v N. S. Měl jsem radost, že je to v slovenských novinách. Byl jsi letos doma? Co dolování? Srdečně zdraví J. Strnadel*. Zmínka o dolování reagovala zřejmě na moje obavy z připravované výstavby dolu Žuchov v bezprostřední blízkosti našeho domku. Další strnadlovskou korespondenci jsem zatím neobjevil, pouze přepis jeho nástupce v pražské Slovanské knihovně, který mi v dubnu 1983 asi na jeho podnět poslal sborník *Život s knihami. Josef Strnadel 1977 – 1982*. S Josefem Strnadlem jsme si opravdu rozuměli, podobně jako s jeho bratrem Bohumírem. Litoval jsem, že nám oboustranná pracovní vytíženost nedovolovala intenzivnější kontakt v pokojnější atmosféře. Přirozený vypravěčský talent dovedli oba po svém zúročit. Zatímco Bohumírovi pomáhal přesvědčivě oživit dávné děje beskydské domoviny a dramatické osudy jejich obyvatel, v Josefově tvorbě umocňoval do básnických obrazů procítěné životní zážitky i neobyčejně citlivé reflektování přírody. Lyrický náboj jeho povídek a črt dovede zasáhnout čtenáře s nezvyklou důrazností, potěšit i pohladit. Proto i ve dnech, kdy si připomínáme autorovu nedožitou pětáosmdesátku, pokračuji v dialogu s ním prostřednictvím jeho emotivní tvorby. Přesvědčuje mne o tom, že po celý svůj život i po odloučení žil svým krajem a cítil intenzivně jeho krásy i jeho pulsování. Ta kytka zimozelení v názvu jeho prozaického souboru je pro mne symbolem životnosti jeho díla i v dnešních časech.

KNĚZEK, Libor. Má setkání s Josefem Strnadlem. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek-Místek: Richtrova tiskárna Frýdek Místek, 1997. s. 58–59. ISSN 1210-1532.

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XV. 1998, číslo 1–2

Morava, Jiří: Palacký – Čech, Rakušan, Evropan

Ostrava, Sfinga 1994. 252 s. Nebývá zvykem vydat publikaci k jubileu s několikaletým předstihem. V případě Moravovy knížky o Palackém je věc o to zajímavější, že se letošního 200. výročí narození „Otce národa“ nedožilo ani samotné vydavatelství. Autor (vlastním jménem Jiří Vlk) vystudoval na brněnské univerzitě a na podzim 1968 emigroval do Vídně, později se usadil v Innsbrucku. Pod jménem Morava přispíval do exilového tisku. Získal rakouské občanství, stal se magistrem filozofie a za objevenou práci o Karlu Havlíčku získal doktorát. Od r. 1987 byl univerzitním pedagogem a r. 1990 ho rakouský spolkový prezident jmenoval profesorem h.c.

Podobně jako práce o Havlíčkovi (1985) vyšla i monografie o Palackém původně v německé verzi (1990) v největším vídeňském nakladatelství ÖBV. Jako emigrant v evidenci pražského ministerstva vnitra měl autor znemožněný přístup k materiálu od nás, proto byl odkázán pouze na západoevropské knihovny, především z Vídně a Mnichova. Obtížně sháněl i další archivní materiál. V tomto směru značně obohatil bibliografii archiválií i publikací se vztahem k Palackému. A podobně jako v práci Der k. k. Disident Karel Havlíček snažil se autor i v bibliografii Palackého „seznámit nejširší rakouskou veřejnost s nejvýznačnějšími českými osobnostmi z doby společných dějin a přispět k odstranění letitých a tvrdošijných předsudků.“ Z toho pramení až úzkostlivá snaha o objektivní zhodnocení vývoje Palackého názorů na možnosti existence života českého národa v rámci habsburské monarchie a na jeho neúspěšné úsilí o federalizaci mocnářství. Přitom kriticky komentuje všechny překážky, s nimiž se Palacký potýkal jak z německé, tak i z české strany, a přitom výstižně vykresluje všechna úskalí rakouského politického života od 30. po 70. léta minulého věku. Citlivě sleduje Palackého životní i odbornou dráhu od skromných počátků po uznávanou osobnost. Dostatek nových faktů a historických souvislostí v ní najde i český čtenář.

KNĚZEK, Libor. Morava, Jiří: Palacký-Čech, Rakušan, Evropan. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín : [s.n.], 1998. Recenze. s. 35. ISSN 1210-1532.

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XV. 1998, číslo 3–4

Palacký na Slovensku

Mezi nejvýraznější osobnosti české literatury a kultury, jejichž životní osudy i tvorba byly spojeny se Slovenskem, patřil v první čtvrtině minulého století František Palacký. Z bohaté životopisné literatury i vydaných dokumentů se dozvíme, že Palacký

prožil na Slovensku s malými přestávkami téměř čtrnáct let – od srpna 1809 do února 1823. Byla to léta učňovská, vyplněná cílevědomým studiem jazyků, literárními pokusy původními i překladovými, prací pedagogickou i redaktorskou a vědeckým bádáním filosofickým i historickým. Právě v tomto období se formoval Palackého morální profil, jeho vztah ke společnosti, k národu a jeho minulosti, k rodnému jazyku a literatuře.

Z prvé verze vlastního životopisu, napsaného dvacetiletým Palackým po ukončení bratislavských studií a vydaného jeho vnučkou Marií Červinkovou – Riegrovou (V Praze 1885), víme, že nastoupil cestu za vzděláním pod otcovým vedením v hodslavské škole. V devíti letech jej poslal otec na zámeckou školu do Kunvaldu u Nového Jičína, aby se naučil německy. Odtud pokračoval ve studiu na trojtřídním latinském gymnasiu v Trenčíně, kde jej otec Ludovít Štúra Samuel naučil hrát na varhany. V Trenčíně se Palacký vzdělával i v řečtině a francouzštině a napsal tu i své první latinské verše. Koncem srpna 1812 přišel Palacký s otcem pěšky z Hodslavic do Bratislavy, aby se stal žákem lycea, podle jeho vlastních slov „nejlepší toho rodu školy evangelické v Uhřích“. Cestou z prázdnin do Bratislavy v srpnu 1813 zdržela jej v Trenčíně povodeň na Váhu. Z týdenního pobytu v rodině přítele Janka Bakoše odnesl si patnáctiletý František rozhodující impuls pro své národní uvědomění. Sám píše, že „do té doby o mateřčinu svou nic byl nedbal, ani ji sobě neliboval“, latina a němčina, že mu byly milejší a pouze v těchto řečech uznával knihy za hodné. Pan Bakoš měl rád české knihy, nerozuměl však některým výrazům novočeským a domníval se, že Palacký jako Moravan mu je může vysvětlit. V uvedeném vlastním životopise napsal: „*Ale brzy ukázalo se, že já tomu všemu ještě méně rozuměl nežli on. Hluboce proniknut jsa stydem, umínil jsem sobě pocvičiti se v češtině, aby se mi nestalo cos takového ještě podruhé; zvláště an mi nejen hostitel můj Komeniovy spisy i Jungmannovu Atalu velmi vychvaloval, ale i já ještě v ty dny obé u něho čítaje, čím dál tím více krásou jak obsahu, tak i řeči jich jímána jsem se cítil. I hned přijda do Prešpurka, dal jsem sobě záležeti na mateřčině své, a nezádlouho dostav ve Hlasateli českém Jungmannovo dvojí rozmlouvání o jazyku českém čísti, zapálil jsem se celý upřímnou vlasteneckou horlivostí, kteráž od té doby u mne ještě neustydla, aniž bohdá kdy ustydne.*“

Příležitostí pro zdokonalení se v češtině byla pro mladého Palackého spolupráce s profesorem Jurajem Palkovičem, který vydal již o rok dřív v Bratislavě spis jeho otce Jiřího Palackého „Knížečka ke vzdělavatelnému čítání, obzvláště pro školní mládež“, které „Palkovič svého jména půjčil“ (v Prešpurku, písmem Karla Snížka, 1812, 104 s.). Od

podzimu 1813 do února 1814 byl Palacký písařem a Palkovičovým pomocníkem při redigování jeho Týdenníka, který nesl honosný podtitul Císařské Královské Národní Noviny a přinášel kromě politického zpravodajství i hospodářské, zeměpisné, literární a jazykovědné články. Pro Týdenník překládal Palacký úřední zprávy o taženích proti Napoleonovi, o jednotlivých bitvách (například u Lipska) a pomáhal i při korekturách. Po odchodu z redakce sledoval již Palacký v širší míře českou literaturu a ze svých skrovných prostředků si mezi prvými knihami koupil Pelcovu českou kroniku, Hlasatele českého a Thámův slovník. Intenzivní Palackého zájem o památky staré české literatury přivedl na podzim 1816 Palkoviče na myšlenku využít jeho vědomostí při přípravě dvoudílného Česko-německo-latinského slovníku (c. d. s. 14):

„I Palkovičovi, jenž tehdáž slovník svůj sepsati se strožil, byl jsem nápomocen; zhotovil jsem mu nejprve výtahy z Kralických biblí posledních dvou dílův, z Hájkovy Kroniky, z Dalimila, Haranta i Veleslavína; potom ale propůjčil jsem se mu i v samém spisování slovníka tohoto, vše z pouhé toliko horlivosti vlastenecké.“

Na podstatnější účast Palackého při zrodu tohoto významného slovníkového díla (Prvý díl. A–N. Praha 1820; Druhý díl. O–Ž. Bratislava 1821) poukazuje i samotný plný název práce, který v doslovném překladu z němčiny zní: „Česko-německo-latinský slovník, s připojením Slovákům a Moravanům vlastních výrazů i řečových zvrátů, především pro školy naskrze znova zpracovaný, též úplným německým slovním rejstříkem opatřený, a na vlastní útraty vydaný J. P.“ V pozdější verzi vlastního životopisu, která byla zpřístupněna rovněž v citované publikaci z roku 1885 a napsána byla v roce 1865, doplňuje Palacký na margo spolupráce s Palkovičem tato slova k událostem roku 1816 (c. d. s. 25):

„Mezitím ač jsem pomáhal, byl Palkovičovi z pouhé ochoty při spisování jeho slovníku českoněmeckého, nebylo přece lze nadlouho trvati s ním dobré vůli...“

A tak po prvním přerušení spolupráce s Palkovičem z února 1814, zaviněném podle Palackého slov „jeho nevlídným se mnou nakládáním“ a nouzí, „kterou jsem u něho trpivati musel“, druhý rozchod znamenal konec jejich společné práce, která se plodně odrazila hlavně v oblasti žurnalistické a jazykovědné. S touto Palackého činností souvisí i méně známá jeho účast na redigování latinských novin „Ephemerides politicostatisticae Posonienses“ (Politicko-statistické bratislavské deníky), která podle jeho vlastního životopisu (c. d. s. 25) trvala v roce 1817 dva měsíce.

Významnou kapitolou bratislavského pobytu Františka Palackého je jeho přátelství s Janem Benediktim-Blahoslavem a Pavlem Jozefem Šafárikem. Zatím co se s Benediktim

sblížil na bratislavském lyceu po novoroční slavnosti roku 1816, s Benediktioho přítelem z kežmarského lycea začal nejdříve písemnými kontakty a osobně se seznámili při Šafárikově návratu z Jeny v červnu 1817. Benedikti se stal Palackého kritikem, posuzoval jeho básnické pokusy, spolu studovali antické básníky a zdokonalovali se ve znalosti slovanských jazyků. Oba v tomto období sbírali lidové písně a zabývali se estetickými problémy. Palacký však v té době stále častěji rozmýšlel o tom, že zanechá básnění a bude se věnovat vědecké práci. O svém rozhodnutí napsal Blahoslavovi, který dal dopis přečíst Šafárikovi. Ten otiskl část dopisu s vlastním dodatkem v Hromádkových Prvotinách pěkných umění, kde pak v dubnu 1817 vyšel i Palackého překlad několika zpěvů Macphersonova Ossiana. Tím byl Palacký uveden „ponejprv do kruhu spisovatelův českých“. Pro literární vývoj byla významná spolupráce obou mladých učenců v oblasti literární teorie. (c. d. s. 25–26): „...již s počátku r. 1817 jal jsem se byl psáti listy o prosidii české, ježto hájily časomíry proti zásadě přízvuku od Dobrovského uvedené a od Palkoviče chválené. Když ale v červnu 1817 Šafařík vrátiv se z Jeny, pobyl několik dní u mne v konviktě Jesenákovském, jehožto představeným tehdáž jsem byl: přinešené od něho pojednání v téže věci mnohem důkladnější, nežli byla práce má, splašilo mne tak, že v přemítaných té doby návrzích literárních ani o této se zmíniti jsem si netroufal. Teprv když na podzim toho léta Šafařík vrátil se do Prešpurka co vychovatel mladého šlechtice zase, umluvili a složili jsme pospolu ‚Počátky českého básnictví, obzvláště prosodie‘, ježto vyšly tiskem v Prešpurku pod známkou r. 1818. Spis ten mladistvý zjednal mi dopisovatelské spojení s Jungmannem v Praze, jenž veliké měl v něm zalíbení.“

I když se teoretické vývody autorů o časomíře v praxi neujaly, byl tento spis významným podnětem pro hledání nových cest v české poesii a pro růst kvality umělecké tvorby v této oblasti literatury.

Z Palackého autobiografií víme, že pocházel z početné rodiny a jako chudý student si téměř po celou dobu studií musel vydělávat jednak kondicemi, jednak jako sluha a později jako hospodář v Jesenákově konviktě. Když pro nemoc zanechal na počátku října 1818 studií ve čtvrtém ročníku filosofie, která tehdy nahrazovala studium vysokoškolské, věnoval se cele úřadu vychovatelskému v šlechtických rodinách. S tímto povoláním, které Palacký vykonával do února 1823, souvisely i jeho cesty po Slovensku a Maďarsku. Se svými studenty Michalem a Mikulášem Šrétery, které učil v Bratislavě již od školního roku 1816/17, se vypravil na letní prázdniny v roce 1818 přes Levice, Šahy, Šurany a Heves do Zátisi, kde měli jejich rodiče majetek v Tizzaszentimre. Odtud si Palacký odnesl pouze

pěkné vzpomínky na „nejkrásnější a nejvelebnější východ a západ slunce v životě svém“, na samotný pobyt a nepřívětivost zemanské rodiny, která dokonce způsobila jeho onemocnění, vzpomínal nerad. Cestou do Novohradské a Hevešské župy i při návratu zastavil se Palacký na pár dní ve Viesce nad Žitavou, východně od Nitry, kde sídlila zemanská rodina Zerdahely. S paní Ninou Zerdahely seznámil se Palacký v Bratislavě, kde se starala o výchovu svého syna Sigmunda. Palacký byl od prosince 1817 domácím učitelem jejích čtyř neteří a schovank a pravidelně diskutoval s jejím synem a dalšími studenty i profesory o uměleckých i vědeckých otázkách. Vzdělaná a citlivá paní si Palackého oblíbila a všemožně mu do konce jeho pobytu na Slovensku pomáhala, z vděčnosti ji nazýval svou novou matkou a při odchodu do Prahy neopomenul ještě jednou navštívit Viesku a s pohnutím se s ní i s jejím manželem rozloučit. Dalšími svěřenci Palackého byli od dubna 1819 bratři Jan a Karel Čúzy, kteří studovali filosofii na bratislavské akademii. Spolu s nimi odejel Palacký koncem srpna 1819 do jejich zemanovského sídla v Čúzu (dnešní Dubník v okrese Nové Zámky), kde se zdrželi do začátku listopadu 1819. Z Čúzu podnikali výlety do Nových Zámků, Dvorů nad Žitavou, Oponic, Nitranské Stredy, Brodzan, Kyneku (dneska součást Nitry) a do jiných míst. Další školní rok strávili v Bratislavě – pouze Velikonoce prožili v Kyneku a Oponicích a v máji podnikli výlet do Malých Karpat. Ve školním roce 1820/21 byl Palacký se svými svěřenci ve Vídni, kde studoval v knihovnách a archivech. Na konci školního roku přesídlil znovu do Čúzu, kde vyučoval již jen mladšího Karla. V září 1822 navštívil Palacký v Budapešti Jána Kolára, kam přijeli současně i přátelé Benedikti z Kežmarku a Štefánek z Nového Sadu. V Čúzu, kde působil jako vychovatel do února 1823, se Palackému velmi líbilo, a to již „na první pohledění“. Do svého Každodenníčku si při první návštěvě koncem srpna 1819 napsal (Palackého korespondence a zápisky, Praha 1898, s. 44):

„... dům malý, ale sličný a milý, zahrada veliká, vysokých stromů, podle zákonů pravého krasocitu zdělaná, ozdobená sochami na případných místech, potůčkem, jenž stavě v prostranném rybníku, žene mlýn, mece vodopády, a vine se pod vysokými sklepeními dolů. Zahrada celá jest ve plytkém oudolí od půlnoci k poledni, od níž k západu na výšině nepřikré stojí krásné obydlí – sídlo krasocitu a pěkných umění... Začal jsem vésti život blažený, v hudbě, v umění a ve všech rozkošech venkovského života.“

V tomto prostředí, které tak hluboce zapůsobilo na vnímanou mysl Palackého, kde podle jeho vlastních slov „i na estetiku pamatováno“, se mohl ponořit do studia děl Herderových, do Montesquieuova Duchu zákonů, do časopisů a novin, které sem

docházejí. Tu začal Palacký rozvíjet znova svůj plán na vydání teoretické práce o umění. Nevrátil se již k práci na Poetice, kterou začal v lednu 1819 v Bratislavě, nyní měl na mysli Estetiku (Vlastní životopis F. P., s. 26): „*Tu jal jsem se spisovat, Krásovědu svou jazykem českým, kteráž ale v rukopisu zůstala nedokončená: jen zlomek z ní, pod nápisem, Povšechné zkoumání ducha člověčího v jeho činnostech*’ vyšel r. 1821 v Kroku, pak následoval tamže r. 1823, *Přehled dějin krásovědy a její literatury*’. *Byl jsem té doby ještě poněkud na váhách, mám-li přední snahy svého života obrátiti krasovědě a kritice krásoumy, neboli k dějinám národu svého: jedno ani druhé nepodávalo čáky, opatřiti mne chlebem vezdejším...*“

Soustavné zkoumání památek české historie však stále naléhavěji obracelo Palackého pozornost k dějinám vlastního národa. Od studia historických spisů dostával se stále intenzivněji ke studiu historických pramenů a v srpnu 1822 již rozhodnut napsal Kolárovi z Čúzu (Kálal, Palackého mladá léta, Praha 1925, s. 154):

„*Já ostatně nyní cele v historii vězím, nelze mi žítí, nebudu-li moci do vlastenského dějepisu se dáti. Aspoň husitství, budu-li živ, jistě popíši. Jest se čemu hněvati, jak málo se té slavné krajanův našich zdoby doma i venku šetří... Na krásovědu již téměř zapomenuto; ode tří měsíců nepokračoval jsem v ní dále. Duch se nutiti nedá.*“

Z těchto řádků je zřejmé, že konečné Palackého rozhodnutí o životním zaměření padlo právě na sklonku jeho pobytu na jižním Slovensku. A k tomu ještě malá poznámka – z životopisné literatury o Palackém vzniká častěji dojem, jako by se v letech strávených na Slovensku pohyboval výhradně v zemanském prostředí a navíc, jako by v Čúzu (Dubníku) i při cestách po jižním Slovensku byl obklopen výhradně maďarským obyvatelstvem. Tomu odporují jeho vlastní řádky z publikovaných statí, korespondence i vzpomínek, například jeho jazyková pozorování o sedlácích komárňanské a tekovské župy (F. Palacký, Úvahy a projevy, Praha 1977, s. 82), nebo jeho záznamy z tohoto období (K. Kálal, Čtení o Františku Palackém, Praha 1931, s. 48–49, 181, 186 a jinde). Koneckonců Palackého korespondence s přáteli z těchto let, jeho Vlastní životopis z roku 1823 i jeho časopisecké stati a deníkové záznamy jsou nejlepším důkazem toho, jak se mladý Palacký i v Dubníku zdokonaloval v rodné řeči a to jazykovou úrovní i stylisticky. Když v novoroční noci 1820 bilancoval své znalosti v Každodeničku, mohl plným právem napsat: „...nejlépe arcí znám svou mateřčinu, jíž jsem se byl s pilností oddal už ve školách“ (Palackého korespondence a zápisy, s. 58). Přitom však ovládal dalších deset řečí: řečtinu, latinu, angličtinu, francouzštinu, italštinu, němčinu, ruštinu, srbštinu, maďarštinu a staroslověnštinu, neúplně

hebrejštinu, portugalštinu a polštinu a další slovanské jazyky, což mu umožnilo studovat prameny k dějinám ve všech potřebných řečech.

KNĚZEK, Libor. Palacký na Slovensku. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek-Místek: Richtrova tiskárna Frýdek Místek, 1998. Recenze. s. 60–63. ISSN 1210-1532.

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XVI. 1999, číslo 1–2

Frenštátsko Jana Drozda

Na sklonku ledna oslavil ve svém ostravském bydlišti osmdesáté páté narozeniny jeden z nejvýraznějších současných prozaiků severovýchodní Moravy – spisovatel Jan Drozd. Rodák z Bordovic, který se v osmi letech přestěhoval s rodiči k Čopu na pomezí Slovenska, Podkarpatské Rusi a Maďarska, studoval v Užhorodě a Mukačevě a působil jako učitel v podkarpatorské Kušnici. Za druhé světové války žili jeho rodiče v Bordovicích a on učil v rodném kraji, v Hodslavicích a Zubří. Od roku 1945 se jeho působištěm stal Nový Bohumín a od poloviny padesátých let vedl literárně-dramatické oddělení ostravského rozhlasu. Na začátku normalizace byl zbaven publikačních možností a pracoval jako stavební dělník, než se znovu dostal k pedagogické práci. V penzi se už častěji dostává na Frenštátsko, do své domoviny. O svém vztahu k rodnému kraji mi před dvěma lety napsal:

„Ovšem nejmilejší je mi kraj pod Javorníkem, okolo Radhoště, ten modrý pás Radhoštských Beskyd, Horečky a Vrchy s chodníky, hájky a potůčky, kde jsme v nejranějším dětství pásali kozy. Když mě jednou navštívili moji bývalí žáci z Kušnice, přijeli za mnou z Izraele, vedl jsem je tím chodníkem k Javorníku, aby viděli to krásné panorama hor. Nic jim to neříkalo. Pochopil jsem, že vztah ke kraji vyvěrá z jiných podnětů.“

Nikde v dostupné literatuře jsem se nedočel nic o Drozdových rodinných kořenech. Postupně se mi podařilo dostat prostřednictvím jeho dopisů odpovědi i na tyto otázky. V obsáhlém dopise ze 14. dubna 1997, z něhož pocházel i první citát, se rozepsal o svých předcích: *„Narodil jsem se v Bordovicích 27. 1. 1914, ale matka pocházela z Kunčic pod Ondřejníkem, otec z Lichnova ze selské usedlosti „U Sablů“. Přezdívka Sabel je asi mírně posměšná. Můj prastrýc Drozd sloužil u dragounů a údajně, když přijel na „urlaub“, měl šavli (německy Sabel) a velice se s ní všude kasal. Polím podél cesty z Bordovic do Frenštátu se dodnes říká „Sablove luky“. Otec již půdu nevlastnil, byl vyučen lakýrníkem a natěračem a pracoval ve vagónce v Butovicích. Když rodiče začali stavět chalupu, otec musel do první světové války. Přeběhl k Rusům, chtěl se dostat k legiím a byl dlouho*

nezvěstný. U města Ufy se rozhodl, že se vrátí domů; jako válečný zběh prošel přes ruské fronty, přes hřebeny Karpat až pod Javorník. Šel tři čtvrti roku, byl tak sešlý, že ho matka nepoznala. Ukryval se na půdě a v Javorníku. Uvádím to proto, že to byl duch neklidný a vandrovný. Po válce v rámci první pozemkové reformy se se svým bratrem rozhodl, že se vrátí k zemědělství a v březnu 1922 jsme se odstěhovali k Čopu na maďarské pomezí, kde se parcelovaly grófské velkostatky. Měl jsem osm roků a nedochodil jsem třetí oddělení dvoutřídní školy v Bordovicích.“

V dopise ze 17. ledna 1999 se Jan Drozd znovu vrátil k rodinným kořenům v našem kraji a pomohl nám doplnit obraz života svých prarodičů a otcových sourozenců – prostředí, v němž se pohyboval v prvních letech života:

„Můj dědeček z otcovy strany, Ignác Drozd, dostal z rodového gruntu v Lichnově už jen podíl pod Javorníkem. Stojí tam chalupa s velikou zahradou a poličkem. Dědeček byl plachý a nemluva, pracoval jako drvař v lese. Nejstarší syn Josef byl kovářem, můj otec Jan se vyučil natěračem a malířem, Hynek byl zedník, nejmladší Franta byl malířem. Přátelil se s Břetislavem Bartošem, byl talentovaný, v hospodě na posezení nakreslil portréty přítomných, maloval také obrazy. Všichni bratři, kromě Franty, toužili se vrátit k zemědělství a odstěhovali se k Čopu na Ukrajinu. Dědeček měl i tři dcery: Veroniku, Rozálii a Johanu.“ Je pochopitelné, že mne v těchto rodinných souvislostech zajímalo nejvíce vlastní dětství Jana Drozda a jeho konkrétní zážitky z rodné vsi, s nimiž jsem se v jeho knížkách nesetkal. Na mé opětovné naléhání mi konečně v dopise, z něhož jsem citoval pasáž o dědečkovi, poodhrnul i v tomto směru závoj ze světa vlastních dětských dojmů a zážitků: *„Bordovice jsou svět mého raného dětství. Když jsem bral rozum, otec byl v první světové válce, ale nijak jsem to citově neprožíval, vůbec jsem ho neznal a také ostatní kluci ze sousedství byli bez tatínek, měli jsme jenom maminky. Dostavovali jsme novou chalupu, stála těsně za potokem a nad ní vedla mlýnská strouha. Co by kamenem dohodil měla babička z matčiny strany dřevěnici. ‚Dojdi mi, Janičku, k Rýnce pro vodu, Oldra je takový lenoch. ‘ Oldra byl můj starší bratr. Šel jsem rád. Byla to moje první práce, vztah k lidem. Rýnka byl pramen, který vytékal ve stráni nad mlýnem, horizont mého světa. Maminka chodívala „krompovat“, podbíjet pražce na železnici. Brávala nás někdy s sebou, Oldru nesla na zádech a mě vpředu. Ale nejvíce času jsem trávil s Jankem ze mlýna, byli jsme ve stejném věku, tatínka měl jako já na vojně, jenže se mu již nevrátil. Běhávali jsme po mlýnici, roztáčeli vodní kolo, běželi v něm a byli stále na jednom místě. Někdy jsme otevřeli stavidlo a dívali se, jak proud valící se vody roztáčí kolo. Mlýn neměl*

mlynáře, byl náš. Mlynářka někdy otevřela almárku a ukrojila nám chleba. Ještě jsem neměl čtyři, když jsem šel poprvé s Oldrou a bratrance do lesa na jahody. Bylo horko a já jsem v rubisku na pařezu zahlédl strakatý šátek. Chtěl jsem jej vzít, ale šátek mi pod rukou zmizel. Dověděl jsem se, že to byla zmije a mohl jsem umřít. Rychle jsme utíkali domů. Bratr mě někdy brával do školy. Řídící učitel Žluna to dovolil. Vlastnil usedlost, koně, chápal, že maminky nemají na děti čas. Když jsem začal chodit do školy, na konci roku opentlil koně, zapřáhl do žebříňáku a vezl nás na Hukvaldy na výlet.“

Mým zvědavým otázkám neunikla ani rovina Drozdova vztahu k našemu městu. I tu mne zajímaly především citové vztahy autora s Frenštátem a svět jeho dětských a mládeneckých zážitků. V „druhých dodatcích k vyznání“ ze 17. ledna 1999 o tom v působivé zkratce vypravuje:

„Také Frenštát se mi promítá v časových polohách. V nejujtější věku jsem jej vnímal v matčiných svátečních šatech, když se chystala do Frenštátu, s bílou loktuší na zádech. Frenštát – to byla „bělka“, na kterou jsem nedočkavě čekal; pomeranč, preclíky a svatojánský chléb, nejvíce na barevné engliše (slovo bonbony jsem poznal až mnohem později), fondanové cukroví s andílky na stromeček, ale s Frenštátem byla spojena i špuntovka, houpací kůň a Pohádky z celého světa, které mi předčítal starší bratr Oldřich. S ním přicházela i jiná představa Frenštátu. Počal chodit do první třídy měšťanské školy a jména Hurt, Horečka, Knězok zněla mi hrozivě. Když jsem se v osmi letech přestěhoval s rodiči k Čopu na Ukrajinu, zůstal pro mne Frenštát jen nejasným pojmem. Poznal jsem jej až v mládeneckém dospívání, když jsem přijížděl o prázdninách na Moravu. Strýc Franta měl ve Frenštátě malířskou dílnu, strýc Josef z matčiny strany sloužil ve strážním domku na železničním přejezdu k Ráztoce. Chodil jsem na Horečky a na Rekovicích se denně tančilo. Končila hrozná celosvětová krize a zdálo se, že svět bude plný zpěvu a zábavy. Jednou v noci jsme si se strýcem Josefem vyměnili oděvy, oblékl jsem se do aisenbonu a on do civilu. Měl romantickou záležitost a já za něj pouštěl vlaky. Dnešní Frenštát je jistě mnohem krásnější, kultivovanější, ale v citové oblasti rozhoduje, co je mezi mnou a tebou, ve vztazích lidí.“

Snad se čtenářům těchto řádků bude zdát, že se z této mozaiky rodinných vzpomínek a vlastních Drozdových zážitků zcela vytratila jeho životní láska – literatura. Ale o té se odběratelé Hlasů dověděli už při minulém jeho jubileu od Drozdova dobrého přítele Liboslava Tetense (1/1994, s. 11–12), který je zasvěceně provedl literární i rozhlasovou tvorbou Jana Drozda i jeho pohnutými osudy. Ale abychom literaturu úplně

nevynechali, dovoluji mi uvést aspoň malý úryvek z dopisu s datem 6. dubna 1997, kdy vzpomínal na blízkého člověka a kolegu Bohumíra Strnadla – Četynu:

„S Bohumírem jsem se setkával častěji. Zavítal jsem k němu někdy do Trojanovic. Vypili jsme krapet vína a zpívali Okolo Bality teče voda. Měl tu písničku rád. Někdy jsem s ním natáčel (pro ostravský rozhlas, pozn. L. K.) a byly tam i naše zpěvy, ale všechno je to smazáno. Byl vynikající, zanícený vypravěč. Jeho historické znalosti o kraji byly opravdu pozoruhodné. Přivydělával si tím na besedách s rekreanty...“

O svých knížkách, z nichž především *Člověk pro jeden život* patří k základnímu literárnímu fondu uplynulého půlstoletí, skromně napsal:

„Moje knižně vydaná literatura je jen část mé literární činnosti, psal jsem ji jaksi stranou při dennodenní redaktorské práci: fejetonech, literárních pásmech, povídkách v cyklu Hovory pod hladinou, článcích v novinách. Jak říkávám: s knižní tvorbou jsem se stýkal, jako se chodívá na milostné schůzky, jen občas, když jsem měl čas, měl s kým a měl náladu.“

A možná právě díky tomuto citovému přístupu k tématům je tvorba Jana Drozda i po letech tak životná a svěží.

KNĚZEK, Libor. Frenštátsko Jana Drozda. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek-Místek: Richtrova tiskárna Frýdek Místek, 1999. s. 17–20. ISSN 1210-1532.

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm ročník XVI. 1999, číslo 1–2

Ze vzpomínek na Františka Horečku

K 105. výročí spisovatelova narození

František Horečka byl pro mne od dětství neodmyslitelným pilířem frenštátského kulturního života. V otcově knihovně, která se rozrostla až na deset tisíc svazků, byla Horečkova tvorba téměř celá, pouze válečnou povídku z Haliče *Žena kněžova* jsem objevil až po letech ve stejně rozsáhlé knihovně otcova bratra Bohdana. Otec se od začátku dvacátých let podrobněji zabýval vývojem jazykové normy u nás, proto mě nepřekvapuje, že věnování hry *Sebevrah* (1923) z 20. dubna 1923 zní: „Milému kolegovi Viktoru Kněžkovi, jenž prohlédl a opravil rukopis, věnuje František Horečka.“ Poznámky k jazykové normě, které asi tlumočil autorovi, měl otec vloženy i v básnické scéně *Den a noc* (1928), kterou mu Horečka věnoval „z přátelské oddanosti“. V dalších Horečkových knížkách se střídají věnování otci i matce. V nedoceněném románu ze starého Frenštátu *Ševci* (1944) čteme v dedikaci připomínku „dlouholeté společné práce v Okresním osvětovém sboru“, ale společně s otcem pracovali i v Sokole, v redakční radě *Vlastivědy*

Frenštátska, v níž vyšla *Knih o památném Radhošti* (1931) i Horečkovovo základní dílo jazykovědné *Nářečí na Frenštátsku* (1941), a v jiných kulturních institucích.

Od dětství patřili mezi mé kamarády spisovatelovi synové Svatopluk a Dalibor, s nimiž jsem chodil do jedné třídy od šesti let po maturitu. Se Svatošem jsem pak pokračoval ve studiu na filozofické fakultě v Praze a začas jsme i bydlili spolu v studentské koleji v Petrské ulici. Oba měli výtvarný talent a ilustrovali moje studentské verše. Přátelil jsem se i s jejich starším bratrem Mirkem, který pokračuje v záslužné jazykovědné práci svého otce. U nás na Rožku byli všichni častými hosty. Na náměstí do domu číslo 4, kde bydleli Horečkoví, to bylo z Rožku pár kroků. Rád jsem chodil do jejich bytu na přízemí a později na prvním poschodí a obdivoval Horečkovy obrázky rozvěšené podél schodiště. Vlídneho přijetí se mi vždy dostalo od paní Julie Horečkové, starostlivé a dobrosrdečné maminky mých kamarádů. Velké obývačce s množstvím knih a obrazů vévodila americká kamna, přes jejichž okénka jsem se v zimě rád díval do hry plamenů. Otec Horečka, když mu to někdy obětavá účast na kulturním dění dovolila, projevoval porozumění pro naše zájmy a názory a v mém případě i pro literární rozběhy. Za druhé světové války měli naši otcové společný úděl – aby nemohli v našem městě působit v kultuře a osvětě, přeložili nacisté mého otce do Frýdlantu nad Ostravicí a Horečku do Šenova, kde působili do roku 1945. Když jsme se po válce ocitli v sextě obnoveného frenštátského gymnázia, učil nás i František Horečka a je třeba říci, že byl objektivní i ke svým synům. Když můj otec na začátku roku 1962 zemřel, požádal jsem jménem matky Františka Horečku o smuteční projev. Neodmítl, i když to bylo spojeno s určitými problémy. Jeho rozloučení s mým otcem bylo poetické neformální, prostoupené lidským porozuměním a láskou k životu. V těch letech jsem se s ním sešel několikrát ve Frenštátě. Z návštěvy v srpnu 1973 jsem si přinesl jeho přepracovaný „ševcovský“ román *Třínožka s vavřínem* (1973). Když moje matka oslavovala 85. narozeniny, blahopřál jí Horečka 5. září 1974 „k slavnému jubileu s pětkou na konci, která at' směřuje ve zdraví k zarovnání na 90 a 100!“ Té stovky se chtěl dožít i sám. Připomenul to v poděkování za gratulace k pětasedmdesátce už v dubnu 1969 otištěním své básně *Zakukej, žežulko...* (1914), začínající verši:

Zakukej, žežulko, kolik let
mi ještě slíbíš pro ten svět?
Lakomá, přidej, jsem tu rád,
proč nechceš stokrát zakukat?

Té kýžené stovky se nedočkal ani jeden z nich, i když jejich životní elán a kondice byla obdivuhodná. Matka ještě v osmdesáti šesti malovala a Horečka se na sklonku života projížděl na Pionýru a ještě v prosinci 1975 se dokázal ve frenštátském Statoru dojímavě rozloučit se svým žákem Antonínem Strnadlem ve vzpomínkové stati, *Kde jsi, Antoníne?* Tři měsíce nato už přinesl Stator v téže kulturní rubrice smutnou zvěst – *Opustil nás František Horečka* s fotografií z jeho pohřbu. Zemřel měsíc před 82. narozeninami 25. února 1976 a moje matka ho následovala po dvou měsících – 30. dubna 1976 – čtyři měsíce před 87. narozeninami. Lakomá žežulka jim víc už nepopřála...

A ještě jeden dokument od F. Horečky mám ve svém archivu – dopis ze 17. února 1974, který mi poslal do Bratislavy. Požádal mne tehdy, abych mu něco zjistil v bratislavském rozhlasu a kromě výstřížků *Vzpomínky, vzpomínky...* (I. II.), mi poslal kopii článku o svých vztazích ke Slovensku s odůvodněním, že mi může pomoci při literárněvědné práci o česko-slovenských vztazích. Citáty z jeho článku jsem pak použil v obsáhlejší stati o tvorbě Františka Horečky *Rozprávač z beskydských hôr*, kterou uveřejnil literární měsíčník Slovenské pohľady v srpnovém čísle 1994. Osobnost i dílo člověka, který mi byl od dětství blízký a jehož neúnavnou kulturní aktivitu jsem s obdivem sledoval, mne však zaujaly natolik, že mu chci věnovat samostatnou publikaci – snad mi to i žežulka dopřeje...

KNĚZEK, Libor. Ze vzpomínek na Františka Horečku : ke 105.výročí spisovatelova narození. In *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek-Místek: Richtrova tiskárna, 1999. s. 6–8. ISSN 1210-1532.

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XVI. 1999, číslo 3–4

Pout' za vytouženým snem

Před desíti lety si Frenštát připomenul sté výročí narození Marie Parmové – Kněžkové obsáhlou výstavou její tvorby v Kulturním domě. Na vernisáži jsem tehdy vyzdvihl hlavně její pracovitost, přímočarost, důvěřivost, srdečnost a neutuchající životní optimismus.

Otce ztratila ve dvanácti letech a matka s otčímem, který byl bratrem zemřelého, zaměřovali její výchovu tak, aby jim jako nejstarší dítě mohla co nejdříve pomáhat v hostinci Na Rožku i při prodeji na jarmarcích. Když její učitel Jiří Felix, který učil kreslení podle skutečných modelů a ne podle předloh, jak bylo tehdy zvykem, upozorňoval Mariinu matku, aby jí po měšťance umožnila navštěvovat kreslířskou školu a rozvíjet přirozený talent, nepomohlo to. V internátní klášterní škole v sousedním Frýdlantě, kde se měla zdokonalit v němčině, našla sestřičky, které jí pomohly i při kreslení. Výtvarná

stránka byla pro ni dominantní i při získávání dalších dovedností – když se učila šít prádlo nebo zhotovovat klobouky. V sedmnácti letech získala matčin souhlas k návštěvě půlročního kursu pro pěstounky mateřských škol v Brně a pobyt zároveň využila pro hodiny kreslení u profesora Šímy. Neváhala vychodit ani kurs kreslení stříhů. Další příležitostí byla pro ni začátkem roku 1913 návštěva kuchařské školy v Praze. Využila ji k absolvování kursu malby na porcelánu, skle a dalších materiálech a současně i návštěvě malířské školy Ferdinanda Engelmüllera – konečně se začala zasvěcovat do základů výtvarné práce. I po návratu domů pokračovala v malování a své práce posílala Engelmüllerovi, který je korigoval a napsal připomínky. V té době našla oporu i ve studentu malířské speciálky pražské AVU Břetislavu Bartošovi, který jí pomáhal osvojit si techniku olejomalby i akvarelu. Do Prahy na ucelená výtvarná studia se dostala s matčíným souhlasem až na podzim 1919, kdy se zapsala jako mimořádná posluchačka na techniku a zároveň se připravovala na AVU u známého malíře Františka Hladíka. Teprve v září 1920 se dostala jako řádná posluchačka na akademii a po pěti letech studia si umínila sbírat výtvarné zkušenosti v zahraničí. Vybrala si Paříž, kde v letech 1925 – 26 studovala u profesora Františka Kupky a na Academii de la Grande Chaumiéra. Několik měsíců malovala u moře v Normandii. Její další plán na studijní pobyt v Anglii však zhatilo oznámení, že podmínkou pro její absolutorium v Praze je bezodkladný návrat a závěrečné roční studium na některé ze speciálek AVU. Profesor Kupka jí tehdy radil, aby se po ukončení studia znovu do Paříže vrátila a pak tam uspořádala výstavu. Po návratu ze studií do Frenštátu však její život dostal jiný směr. Dlouholeté přátelství s odborným učitelem Vítězslavem Knězkem vyústilo v lásku a brzy i v manželský svazek. Se stejnou opravdovostí a vnitřním nasazením se věnovala rodině, o chvíle pohody a štěstí se dělila s manželem a syny po letech i s vnoučaty. Pro výtvarný kumšt jí zbývaly už zase jen sváteční okamžiky. S manželem ji kromě citu spojovala i láska k umění, a tak si svůj domov vybudovali Na Rožku mezi knihami a obrazy. Těšila se z úspěchů svých blízkých, přitom však dovedla čelit všem zármutkům a strážním, které jí osud připravil. Pomáhala i mladým výtvarníkům v jejich rozletu ve výtvarném kroužku kam patřil i Antonín Strnaděl, a podobně i v poválečném období i v mezáckém kroužku. Svůj život prožívala naplno. Musela se smířit i se zbouráním Rožku a pomáhala bratrovi budovat pro rodinu nový domov. S obdivuhodnou vytrvalostí dokázala na sklonku života čelit zákeřné nemoci a jasnou mysl si zachovala do konce životní pouti. Byla skromná, neměla v oblíbě

okázalost a jistě by mne pokárala za má dnešní slova. Ale zcela určitě by se těšila ze skutečnosti, že i po desetiletích má její tvorba co říci vnímavým lidem.

KNĚZEK, Libor. Ze vzpomínek na Františka Horečku : ke 105.výročí spisovatelova narození. In *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdek-Místek: Richtrova tiskárna, 1999. s. 6–8. ISSN 1210-1532.

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XVII. 2000, číslo 1–2

Moje cesta k literatuře

Narodit se ve starobylém domě s dvojitou střechou, připomínající hradní budovy, se stěnami hrubými víc než metr, se spoustou tajemných koutů a zamčených komnat, rozsáhlými sklepeními, tmavými trámy stropu ve „velké světnici“ a rozsáhlými půdními prostory – to je vděčná zásobárna romantických podnětů pro každého, kdo je jen trochu přístupný citům. A dostane-li chlapec do vinku té citlivosti a citovosti ještě o něco víc, poznamená to jeho myšlenkový obzor ještě intenzivněji. A přibudou-li k tomuto prostředí ještě police plné knih a stěny poseté obrazy, je dílo zkázy dovršeno. Frenštátská hospoda Na Rožku už dávno nestojí, ale její tajuplnou atmosféru mi občas připomenou sny i s tvářemi mých nejbližších, s nimiž jsem tu vyrůstal.

Přitažlivý a sugestivní svět knih, který byl mému otci oporou i útechou při nárazech životní reality, spolu se světem výtvarného prožitku, v němž se pohybovala moje matka – to byly dva póly uměleckého ztvárnění skutečnosti, které mne vždy přitahovaly. I při samotném čtení tvořily pro mne texty a ilustrace působivý dvojakord – a když některý umělec ovládl umění slova i obrazu, získal si mne dvojnásobně. Proto patřily k mým nejmilejším sešity s říkadly a pohádkami o zvířatech od Josefa Lady nebo roztomilé Sekorovy příběhy o mravenci Ferdovi a brouku Pytlíkovi. Kouzlo knih působilo stále silněji na chlapcovu rozjitřenou mysl. Místo dovádění s kamarády vklouzne často do matčina ateliéru a tam pod oknem zvykne vychutnávat radost z přečteného. Odtud ho musejí rodiče odhánět s večerním soumrakem v zájmu jeho slábnoucích očí. A nejsou to jen české knihy – prvými slovenskými, které se Na Rožku objevily jako dar příbuzných z pohronské Radvaně, byly Africký zápisník a Horami Sumatry od Ľuda Ondrejova.

Otcova početná knihovna brzy nestačila a novou vášní se stala pravidelná výpomoc v městské knihovně. Kraloval tam pan Pitucha, povoláním školník, otec spolužáka Dušana. Při uspořádávání a ukládání vrácených knih do regálů bylo možné najít dosud neznámá jména autorů a děl. Četbu tehdy neurčovaly literární kvality, spíš tematická přitažlivost, zvláště u historických románů – Jirásek, Winter, Svátek, Kramoliš, Dumas, Scott. Nechyběl ani humor – Z českých mlýnů a třeba i Haškovy a Kudějovy úsměvné historky.

Nechyběly ani detektivky, které měly v knihovně zvláštní místo. Chlapec se stal „literárním všežravcem“, sáhl i po Červené knihovně stejně jako po Zikových a Foglarových chlapeckých příbězích. Chatu v Jezerní kotlině dokonce zdramatizoval, k jejímu uvedení však s kamarády neměli dostatek sil. Nebyli mu cizí ani Hálek, Šmilovský, Třebízský a Němcová s Nerudou. A tam, kde ani městská knihovna nedokázala ukojit hlad po knihách, musely pomoci školní žákovská knihovna a výpůjčky od přátel. Naštěstí se našly i spřízněné duše, posedlé stejnou vášní, z nich Dušanu Zbavitelovi patřila zásluha, že probouzel v malém sekundánovi a terciánovi zájem o hlubší literární souvislosti a v literárním kroužku koncem války nechal před ním defilovat české i evropské literární proudy. Zato se mu od chlapce dostalo čestného titulu „duchovní otec“. Že ten zájem o literaturu byl provázen i hrstí vlastních veršů, často odposlouchaných či napodobujících básnické vzory, je snad samozřejmé. Pro mladého adepta psaní byl někdy důležitější název „veledíla“ než sám text, nebo otázka úpravy strojem psané „publikace“ než její obsah: Že by se právě v tom projevovalo i výtvarné cítění? I „tvořivá škála“ literárních pokusů byla pestrá. Od teskně laděné poezie dospívání po divadelní hry, při nichž někdy inspirace končila už názvem nebo seznamem osob a tipy na obsazení. S tím divadlem to bylo vážnější. Spolu s kamarády se odvážili hrát loutkové divadlo pro mateřskou školu i pro prvňáčky v chlapecké škole, ale snad ještě předtím si hrát na herce a komedianty u Rašků v chalupě na dvoře natěrače Knězka. Duší těchto našich vystoupení, které měly organizační středisko ve „Sladké dře“ na břehu Kozbachu, byli Jindra Ježíšek, Slávek Andrlé, Milan Knězka a Jára Raška. Trochu nás mátlo poznání, že mezi námi žijí i skuteční spisovatelé a dramatici. Na premiéru Horečkova Ondráše a Juráše v přírodním divadle nad Polachovou osadou si vzpomínám jako na významnou událost svého dětství. A to překvapení, když se Svatopluk a Dalibor Horečkovi chválili, že dostávají od otce odměnu za náměty k pohádkám i za ojedinělé nářeční výrazy k jeho dialektologickému slovníku z Frenštátska. U otce Na Rožku jsem pozoroval, jak Bohumír Strnadel – Četyna přepisuje své práce pro tisk na zajímavém stroji s psacím válečkem. Seznamoval mne s exponáty i archivními dokumenty v staré budově muzea v Horní ulici, kam jsem za ním chodil. A když začal psát románový cyklus o hukvaldských rebeliích, nadšeně jsem s ním chodil po sousedních vsích třeba jen proto, abychom zjistili, jakou dobu potřebuje pěší posel na cestu z jedné vesnice do druhé. Vzpomínám si na kouzlo okamžiku, když jsem si v dřevěném tichavském kostelíčku mohl přečíst do té doby neznámý letopočet, nebo když jsme s Četynou pátrali po zbytcích staré tvrze na Horečkách a po valech hradu Šostýn, po

vchodech do podzemních chodeb na Pustevnách i na Radhošti.

Při literárních osobnostech Frenštátu nemohu, zapomenou na „valašského slavíka“ Josefa Kaluse, který bydlil naproti Rožku, na přízemí Křenkova domu. Byl to otcův příbuzný ze strany jeho matky a nedávno jsem našel i pohlednici, kterou poslal otci i blahopřání ke svatbě mých rodičů. Kdesi v mém rodinném archivu je i fotografie z našeho dětského setkání na Marku. Mám doma i Kalusovy Vzpomínky, ilustrované matčinými perokresbami. Často jsem potkával na frenštátských ulicích dalšího literáta – byl to „bílý kníže“, filozof a umělecký kritik František Tučný, jehož statím jsem se tehdy marně pokoušel rozumět. Do kategorie píšicích jsem tehdy zahrnoval i dva další frenštátské občany – majitele realitní kanceláře pana Zahradníka, vydavatele adresářů a propagačních brožur pro letní hosty, a pana Obšíváče, který ve vlastním vydavatelství Ve stínu Radhoště vydal pozoruhodnou publikaci Radhošť a Pustevně a desítky dalších svazků, svazečků a pohlednic.

V třicátém osmém roce se do Frenštátu ze Slovenska přestěhoval pedagog a publicista Alois Zbavitel, jehož řečnický talent se zaskvěl při odhalení pomníku Albína Poláška před chlapeckou školou Boj o život, interpretovaného tehdy jako zápas Slovanstva s Germánstvem. U Zbavitelů jsem nacházel slovenské knihy a časopisy, které ve mně vzbuzovaly zájem o život a kulturu národa, žijícího na druhé straně Beskyd. Se slovenskou prózou a poezií jsem se setkával i v otcově knihovně, zaměřené především na poválečnou literaturu. Ze všech těch „dostaveníček“ s krásným slovem rostla moje dětská touha poznat co nejdůkladněji domácí i zahraniční literaturu a snad se i v budoucnu do ní nějakou formou aktivně zařadit. Pravda, od mého prvního studentského příspěvku o otci a myši, uveřejněného v přírodovědném časopise Vesmír, bylo k uskutečnění tohoto snu ještě velmi, velmi daleko...

KNĚŽEK, Libor. Moje cesta k literatuře. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdlant nad Ostravicí: Lupress, 2000. Úvaha. s. 25–26. ISSN 1210-1532.

Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm, 2000, číslo 1–2

Po mnichovské zradě

Jan Drozd: Pátá dimenze. *Povídka ze sbírky život na hraně. V roce 1999 vydala Muzejní a vlastivědná společnost ve Frenštátě p. R. pro obec Bordovice za finanční účasti Okresního úřadu v Novém Jičíně. Kresby na obálce a frontispice Vlastislav Holub. 24 s. Edice Návraty domova, svazek 11.*

Nejnovější svazek bibliofilské edice *Návraty domova*, připravený k vydání Jiřím Klučkou, v grafické úpravě Josefa Šamaje a vytištěný v Dílně užité grafiky v Novém Jičíně, přináší autobiografickou prózu z dosud nevydané sbírky *Život na hraně*. Podkladem pro její napsání byla skutečná událost ze sklonku roku 1938. V životopisných údajích, které jsem si od autora vyžádal pro připravované „čtení o jeho životě a tvorbě“, mi o tom 14. dubna 1997 napsal:

„V roce 1936 jsem nastoupil vojenskou službu ve Valašském Meziříčí. S mobilizací v třicátém osmém se vojna protáhla. V mokrých betonových bunkrech, v nichž jsme čekali na Hitlera, jsem dostal hostec. Cestou od hranic, když jsme po etapách ustupovali, můj stav se zhoršil. Lágrovali jsme v Kunčicích pod Ondřejníkem, v noci jsem upadl do bezvědomí. Když jsem se probрал, přepadlo mne jakési naléhání, abych si zaskočil do Bordovic ke strýci, vypil horký čaj, vypotil se a vrátil se k oddílu. Šel jsem v noci pěšky, s bolestí v každém kloubu, našlapoval jako na jehlách. Byla to zřejmě telepatie. K mému překvapení u strýce byli rodiče, o nichž jsem nevěděl, co se s nimi děje. Matka s mladším bratrem přijela na Moravu, otec zůstal u Čopu a čekal, jak vše dopadne. Když se blížili Maďaři, kteří zabírali jižní Slovensko, sedl v noci na koně, přeplaval Latorici a všechno tam nechal. Měli jsme již pěknou usedlost, stroje, bryčku, kočár, ovocné sady. Přesto byli jsme šťastní, že jsme se sešli. Ale příští den jsem nemohl vstát. K večeru jsem ztratil vědomí, nevěděl jsem, že v noci běželi do Frenštátu pro lékaře, dostal injekce, tři dny jsem upadal do bezvědomí a na zlomek se zase probouzel. Přijela vojenská sanitka a pobyl jsem delší čas v nemocnici...“

Tyto otřesné zážitky z mládí zůstaly v Drozdově paměti zafixovány po celý život ve spojení s tou nevysvětlitelnou náhodou, která mu umožnila nenadálé setkání s rodiči a překonání choroby, nabyté v pohraničních bunkrech. Až po šesti desetiletích se k této látce vrátil a přetavil ji do působivého literárního tvaru. Ožívá v něm dusivá atmosféra pomnichovského okrajování a posléze i rozdělení republiky, jak jsme ji v dětství prožívali s autorem. Mihne se tu i „frenštátské náměstí, ztichlé z prožitého kataklyzmatu“ i pocit ulehčení při vojákově pohledu na „měsíc nad Stolovou, zjasňující panorama známých hor“. A především pocit bezpečí v rodinném kruhu po všech těch strastech, spojený s odhodláním „znovu se probíjet osudem“. Spolu s autorem procitujeme tajemné spojení lidských duší ve chvílích bytostného ohrožení i říši snů, předjímající budoucí děje. Poutavý příběh, přinášející varovnou připomínku jedné z tragických kapitol našich dějin. Škoda, že Muzejní a vlastivědná společnost neměla možnost vydat celou Drozdovu sbírku. Povídka

s názvem *Pátá dimenze* dostává se ke čtenářům jako svědectví o tvořivém vyzrání Jana Drozda, kterému je Frenštátsko kolébkou i útočištěm, do kterého se vždy rád vrací.

KNĚZEK, Libor. Po mnichovské zradě: Jan Drozd: Pátá dimenze. In CHOBOT, Karel, et al. *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Frýdlant nad Ostravicí: Lupress, 2000. Recenze. s. 31–32. ISSN 1210-1532.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XVIII. 2001, číslo 3–4

František Halas a Beskydy

Nad monografií Ludvíka Kundery o básníkovi

V prvním čísle Hlasů z roku 1997 jsme uveřejnili článek Ludvíka Kundery *Po kolikáté?* S podtitulem *Vzpomínka na Jana Jelínka*. Kromě vlastních kontaktů s frenštátským vydavatelem bibliofilů – profesorem Janem Jelínkem – připomenul tam autor na základě Halasovy korespondence stručně historii básnickových přátelských vztahů k Jelínkovi z let 1931 – 1949 i jeho halasovské tisky. Kunderův slib, že pro Hlasy ještě něco z Halasových dopisů vybere, zůstal dosud nerealizován a souborné vydání Halasovy korespondence, připravované synem Janem s Kunderovou pomocí, dosud marně očekáváme. Jedinou publikací, která obohatila tuto problematiku, jsou vzpomínky básníkova syna Jana Halase, které vyšly s názvem *Dodatky* (Praha, Český spisovatel 1996).

Teprve obsáhlá Kunderova monografie *František Halas* (Brno, Atlantis 1999, *Spisy Ludvíka Kundery* sv. X., 456 s a 32stran fotopříloh) umožňuje důkladněji zmapovat Halasovy životní osudy a jeho básnickou, publicistickou i překladovou tvorbu a navíc přináší i podrobnou halasovskou bibliografii, jejímž autorem je Jaromír Kubíček, a půl stovky dalších ilustrací, dokumentů a fotografií. Z úvodní Kunderovy dokumentace *Kronika života* (data – fakty – citáty) se dovídáme, že básník navštívil náš kraj v meziválečném období třikrát – v letech, 1930, 1932 a 1933. Kundera o tom píše v kapitole deváté *Atd. Atd. aneb epistolograf*:

„Zvláštní a bezmála „exotickou“ kapitolu tvoří pobyty i poutě na Valašsko, do Beskyd. Začaly bez krajinně fixovaného záměru: Halas hledal před létem 1930 prostě místo pro intimní prázdniny v tichu a samotě a náhoda mu přihrála Velké Karlovice. Za dva roky, už vědoměji, to byl Frýdlant pod Lysou horou. Zážitek se zřejmě zasekl. V létě 1933 zbuntoval Halas Horu a Závadu a jejich beskydské putování se už rovná systematictějšímu průzkumu krajiny: deset dní a skoro každý den nocování jinde.“

Zatím co první prázdninový pobyt na Valašsku, ve Velkých Karlovicích ve dnech 5. – 19. 7. 1930 prožil Halas se svou pozdější manželkou Libuší Rejlovou, o dva roky

později, v první polovině července 1932, nacházíme tuto dvojici v Nové Vsi u Frýdlantu (pod Lysou horou). Tam za nimi přijel básník Vladimír Holan. Náhoda nám přihrála dokument, o němž můžeme z obsahových souvislostí předpokládat, že byl napsán Halasem právě za jeho pobytu v Nové Vsi. Uveřejnil ho Jan Halas v uvedené vzpomínkové knížce jako ukázkou z otcovy korespondence s Holanem. Není datovaný, stejně jako většina Halasových dopisů, ale plně vystihuje básníkovo okouzlení beskydskou přírodou: *Milý Vladimíre, je už tma a já jdu po zápraží plný ticha a tmy, tu je pak třeba jakési družnosti a povykládání. Možná, že se ten proud přetrhne, co někde tam za horama vytryskl, a já přestanu na těchto pár větách. Chtěl bych, abys tu některý večer byl s náma. To ticho tady je někdy příliš hlučné. Bůh je příliš blízko, vystěhoval se z měst, a tady jeho dech tě tísni a tlačí k zemi. Pták, poslední pták, který přeletuje, zdá se ti hrstí tmy, která oživla a kousek tmy poleká někdy víc než celá její obsáhlost. Budeš tu jistě plný, a to je to pravé – šťastný se neříká. Můžeš jít lesy a lesy celé dny a zůstaneš sám, okouzlený vším. Nevím, proč jsem tolik myslil na tebe, když jsem vyslovil: plavuň – je jich tu tolik, že sestoupiš až někam do dětství země, pohladíš-li je. Čirost vody je tu dokonalá a každá hlubinka je křítelnicí. Křest si vybereš jakýkoliv. To nejsou lesy, kde jsou kentaurové a dryády – to né! Proč už to bylo řečeno – varhany lesů! Hraji tiše, a zase to není de profundis ani rekviem, a zase né ukolébavka, jsou to spíš (já je neslyšel, ale myslím, že tak nějak znějí) Bachovy fugy. Co je na tom, že je neznám? Jsou tu úžasně velké ropuchy, které poděsí, a je takový pták, který zavádí – dej si pozor na sebe! Země tu má bazén ze tmy a pláče již při šíření. Jsou tu metlice plné slz, jež zadržují, dokud nepřijedeš. Viděl jsem slepýše, bylo to jak rudná žilka, která se prodrala nad hlínu, abys třeba z ní vytepal náramek pro svoji lásku. Ale co je do hada, když není jedovatý. Byla jednou malá víla, polekal ji kos, ten hvízdálek ošemetný, a ona utekla. Našel jsem ty šaty, co si mám počít? Myslím, že kdyby mi hodně zabušilo srdce, že by přišla. Ale to je něco jiného! Napiš nám brzy. Jdeme spát. Tvůj Franta P. S. Byt máš zamluvený.*

Třetí prázdninová cesta naším krajem se uskutečnila o prázdninách 1933. Ludvík Kundera ji v životopisné kapitole knihy charakterizoval takto:

4. – 12. 7. s Josefem Horou a Vilémem Zavadou putování po Beskydech. Přibližná trasa: Ostrava – Paskov – Hukvaldy – Štramberk – Rožnov – Frenštát – Horní Bečva – Gruň – Bílý Kříž – Staré Hamry – Frýdlant – Velké Karlovice – Bystřice pod Hostýnem.

V knížce Viléma Závady *Krajina a lidé mého srdce* (Ostrava, Profil 1975) najdeme kapitolu *Ze vzpomínek na Josefa Horu*, uveřejněnou už 1966 časopisecky. Zmiňuje se i o tom, jak společně s Halasem „povědomě tíhli k staršímu Horovi“ a pokračuje:

„A tak jsme se sblížovali víc a víc, až jsme se o prázdninách 1933 vypravili společně na Beskydy. Podívali jsme se společně na Štramberk, kde jsme se setkali se Zdeňkem Bárem, a odkud jsme šli do Rožnova a na Radhošť. Cestou nás přepadl déšť a mlha (pamatuji se na Horova slova, že je to mlha jako v prádelně), na Pustevny jsme přišli docela promočeni, ale tehdejší nájemce restaurace Krejčí pečoval o nás tak dobře, že jsme se brzy zahřáli a ve společnosti spisovatelů Koptý a Langra, kteří tam byli na dovolené, jsme strávili na Radhošti a na přilehlých kopcích několik krásných dnů, plných porozumění, bezstarosti a pohody.“

Konečně další účastník výpravy – Josef Hora v knížce *Dny a lidé* (Praha, Čs. spisovatel 1961) zanechal vzpomínku *Tři na Beskydách*, datovanou 18. srpna 1933. V první části, nazvané *Hnízdečka pro příští novomanžele*, soustředil dojmy z návštěvy Hukvald a Štramberku a za soumraku z pohledu na ohně na horách v předvečer Husova svátku. A dokresluje náladu společníků:

„Zadumaný František, zbavený v hotelu prachu a vzpomínek na prozaickou túru, probíhá všechny vyhlídky a potom, usednuv u chaty a vytáhnuv plnicí pero, píše do Brna: Je tu tak krásně, že sem pojedu ještě jednou, ale s Tebou na svatební cestu. – Načež se jeho přítel Vilém vyznává, že on tak učinil už loni.“

Ve druhé části názvem *Mlha na Radhošti je krásná* sugestivně líčí Hora atmosféru deštivého výstupu ke kapli na vrcholu i z odpočinku na Pustevnách:

„Z Rožnova se chodí na Radhošť. Většinou mají lidé štěstí a jdou tam za pěkného počasí. Potom doma vykládají, že je to divukrásná cesta a že to trvá hodinu. Chtějí tak, a právem, zahanbit ty, kteří se dávají dovézt z Frenštátu autem až na Pustevny. Když jdeš, chlape, na hory, tedy jdi po svých. I šli jsme po svých, ale za deště. Za deště, jenž houští s každým metrem výstupu. Vidíme stráně nad sebou, neubývá jich. Pak už vidíme jen vrcholky stromů. Pak už jen kmeny. Déšť padá shůry, mlha vodorovně. Musí to být hrozně krásná cesta, ale my jsme jí neviděli. Jeden mlčí, druhý kleje. Třetí se zařiká, že co živ už nikam nepoleze. Jakápak příroda, když stráně a údolí a vyhlídky přestaly existovat a když z mokřých, rousnatých větví najednou na tebe spadne bílé, řídké prostěradlo mlhy jako nějaký duch se střapatýma rukama, z nichž se na chodce sypou tisíce na pohled něžných perliček studené jinovatky. Rozplyne se to prostěradlo ovšem ihned, ale z ničeho nic jich

spadne deset ze všech stran, a tak se stalo, že jsme sice na vrchu Radhošti spatřili před sebou podstavec sochy našich věrozvěstů, nikoli však jejich vážené tváře. Někde daleko před námi je krásná země, ale my nevidíme ani chodce, kteří nás míjejí. Vystupují jako stíny a zapadají zase do mlhy, zapadl do ní i bača s ovce. A nová a nová prostěradla mlhy se přehupují přes hřeben, až se najednou před námi vynořují jako na divadle z kulisy siluety pustevenských hotelů. Vlastně jen toho prvního. A zatím co se převlékáme, co se sušíme, a voda z nás teče, pojmá nás všechny tři nesmiřitelný odpor k horám, z nichž zbyla jen pára. Má to smysl, abychom chodili takovou výšku, abychom tam z nudy hráli mariáš? Pan hoteliér Krejčí se tam chová k hostům velmi krásně, těší je v jejich vězení, horlí proti jednomu tisíci trampů, kteří předtím osadili pustevenské lesy a zmizeli, zanechavše po sobě deštěm mazatelná na štěstí znamení, ukazuje nám, když mlha trochu povolila, weekendovou perníkovou chaloupku pro letní hosty, ale kde je rozhled? Kde je to podivuhodné panorama leviatanských hřbetů beskydských? Ale teď, ve chvíli, kdy chci sám horlit proti beskydské mlze, shledávám najednou, že to bylo něco docela krásného. Nikdy jsem nic takového neviděl. Bylo to krásné, jak nám všechno pomalu v rostoucí mlze mizelo z očí, propadalo se do neskutečna a jak místo lesů a svahů se kolem nás plížily mythické příšery mlhavých duchů, pohádkotvorných par, jimiž jde člověk jako snem. Bylo to krásné, protože druhého dne, když pod jasným nebem před námi klesaly a stoupaly zelené hory, bylo těžko uvěřit, že jsme k tomu jasů dospěli tunelem mlhy, jako ke všemu na světě.“

O prázdninách 1934 se už Halas do Beskyd nedostal. Hora ho vytáhl na Slovensko a na Javorníky se už dívali podle Kunderových slov z druhé strany. I v následujícím roce už Halase lákala daleko víc jihozápadní Morava, stále častěji se pak vracel do Zboňku u Kunštátu. Svě nevěstě Libuši Rejlové 7. 8. 1935 napsal: „*Stále se mi vrací touha jít na Moravu. Chci být doma – to slovo je najednou pro mne hluboké.*“ Ten svůj domov našel básník skutečně na Kunštátsku, kam za ním jezdili i jeho přátelé a kam zavezl po brněnském sňatku v červenci 1936 na svatební cestu svou manželku, místo do Beskyd. Do našeho kraje se však Halas přece jen podíval ještě jednou, pár měsíců před svým předčasným skonek. Jako by se chtěl rozloučit s Beskydami. Ludvík Kundera o tom píše: „*Mnohem později vábil Halase do beskydského koutu Moravy Jan Jelínek, který se usadil ve Frenštátě pod Radhoštěm. Smlouvání bylo zdlouhavé a nepředvídanosti, které se postavily dalšímu putování v cestu, bylo mnoho. Návštěva se povedla až v únoru 1949!*“

Jan Jelínek se podle Kundery seznámil s Halasem o Vánocích 1931 v Brně, kde studoval na přírodovědecké fakultě. Pocházel ze Sněžného (předtím Německé) na Žďársku

a z jejich korespondence se zachovalo na pět desítek Halasových dopisů. Bibliofilie začal vydávat již jako vysokoškolák od roku 1930 a už tehdy zamýšlel vydat nové verše Halasovy. Podle Kubičkovy bibliografie vydal Jelínek nejprve Bablerův překlad Halasových *Starých žen* (Old Women) v roce 1939 a pak teprve postupně jeho *Básně pro děti* (1941), v samostatné edici Halasiana esej *O jedné závisti* (1947). *Malířka Linka Procházková* (1948) a *Jak vychovávat svého syna* (1948), mimo edice básně *Přes smrt* (Památce Josefa Čapka – 1949), napsanou ve Frenštátě. K Jelínkovým tiskům však patří i jeho text k albu šesti mědirytin Bohdana Laciny *Ženy v rouškách* (1943) a básnické pozdravy Halasových přátel – Seifertův *Pozdrav Františku Halasovi* (1949), vydaný ve Frenštátě a ne v Praze, Kunderova básně *Kampak to odešel pan Halas?* (1949), vydaná ve Frenštátě a ne ve Sněžném 1959, Hrubínův halasovský cyklus *Ticho* (1949) a Stehlíkův básnický nekrolog *Za Františkem Halasem* (1950). K Halasově návštěvě ve Frenštátě došlo až v polovině března 1949 (ne v únoru). S Janem Jelínkem, který tehdy připravoval jeho bibliografii, se pak ještě sešel v srpnu 1949 ve Sněžném a básníkův poslední dopis Jelínkovi směřoval do Frenštátu ještě 4. října 1949 s předtuchou blízkého konce: „*Srdce se zas ozvalo a dost bolestně a hlásí se i jiné známky chátrání.*“ O měsíc později, 5. listopadu 1949 se s ním už Jelínek loučil na pohřbu v Kunštátě.

Skutečnost, že se v této monografii kromě početných zmínek o našem kraji i o Janu Jelínkovi setkáváme i s fotografiemi Františka Halase s Josefem Horou v Beskydech 1933, s Jelínkem ve Frenštátě v březnu 1949 a ve Sněžném v srpnu 1949 a s reprodukcí básníkova dopisu Jelínkovi ze září 1949, je pro zmapování jeho vztahu k našemu kraji velmi přínosná. Stejně tak fakt, že se František Halas půl století po svém předčasném odchodu dočkal díky Ludvíku Kunderovi a nakladatelství Atlantis důstojné monografie, je pro českou kulturu a především pro jeho životnou básnickou tvorbu významným zadostiučiněním.

KNĚZEK, Libor. František Halas a Beskydy: Nad monografií Ludvíka Kundery o básníkovi. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky, 2001. s. 75–79. ISSN 1210-1532.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XVIII. 2001, číslo 3–4

Jaroslav Seifert ve Frenštátě

Ve vzpomínkové knize Jaroslava Seiferta *Všecky krásy světa* najdeme v kapitolách věnovaných přátelům – básníkům Františku Halasovi a Vladimíru Holanovi, fotografu

Josefu Sudkovi, malíři Ferdiši Dušovi a nakladateli B. M. Klikovi – několik zmínek o Beskydách a Frenštátě. Jedna z nich začíná konstatováním:

„Uprostřed podzimu, na počátku padesátých let, vypravil jsem se s Holanem do Frenštátu pod Radhoštěm. Měli jsme tam několik přátel, několik známých a František Halas mluvil o tomto místě pěkně. Měli tam rádi poezii.“

František Halas znal náš kraj ze tří pobytů na začátku třicátých let, v červenci 1932 sem za ním přijel i Holan. Ve Frenštátě bydlel i dlouholetý přítel a vydavatel bibliofilii, profesor Jan Jelínek, na jehož pozvání sem znovu zavítal v únoru 1949. O dojmy z této návštěvy se zřejmě podělil se Seifertem, který sem přijel podle dochovaných pramenů s manželkou, dcerou Janou a synem Slávkem poprvé 30. července 1949 a jeho cesty k nám se opakovaly do června 1955, kdy vážně onemocněl. Seifert sem nepřišel nepřipraven. O našem kraji se dovídal nejprve z článků, publikací a rozhovorů s trojanovickým rodákem – prozaikem a publicistou a překladatelem Josefem Strnadlem, s nímž v Praze úzce spolupracoval od poloviny třicátých let. Právě ze Strnadlových bibliofilských tisků s valašskými koledami a pastýřskými písněmi je možno vysledovat jednu z prvotních inspirací k pozdějším Seifertovým frenštátským koledám, romancím a písním. Básník vycítil, že právě návrat ke zdrojům lidové poezie Beskyd může umocnit organicky jeho sloky o městě a lidech v něm a současně rozšířit jeho výrazové prostředky. Věčný hledač krásy a lásky, jak ho známe z kontextu celé jeho rozsáhlé básnické tvorby, přišel si tu na své. Křehká krása se mu tlačila do pera z okouzlení přírodou i ženami.

*Tam u vás, milí, věřte mi,
člověk se octne v světě jiném
i studánky tam voní vínem,
kámen je cítit růžemi.
A kvítí voní krásou žen
a ženy voní jako kvítí.*

A tato rezonance souznění a lidské krásy dýchá ze všech jeho básní frenštátského cyklu.

Z pěti jmen Seifertových přátel, která jsme připomenuli na začátku, je zřejmé, že se básník obklopoval především lidmi s citlivým a neotřelým viděním, ať už básnickým, výtvarným nebo jinak tvořivým. Vždyť i ten B. M. Klika se nám v Seifertových vzpomínkách jeví spíš jako snílek a vášnivý milovník krásného slova než jako reálný nakladatel. Když píše o výpravě s Josefem Sudkem na Radhošť, nezapře v sobě obdiv pro citlivé vidění světa:

„Byli jsme se Sudkem v Beskydech. A chodili jsme sem a tam, kam nás oči vedly. Minuli jsme s pohrdáním lanovku a drápali se vesele nepohodlnou, příkrrou strání na Radhošť. Přelézali jsme lesní balvany a přeskakovali kořeny stromů obnažené jarními přívaly, když Sudek se náhle zastavil a povídá: Halt, hudba hraje! Zavolal na mě, abych mu podal stativ. Aparát si nosil sám a nedal jej z ruky. Zabodl stativ do mechu a pozorně si prohlížel načervenalý kořen borovice, který jsem já minul bez povšimnutí. Stál nad ním, pak poodstoupil a opět se vrátil k aparátu. Kořeny svíraly rozdrčený balvan jako v náruči... Když jsem později spatřil u Sudků tento obrázek nevěřil jsem očím. Kořen byl na snímku krásný jako socha Michelangelova! A pak, že není fotografie uměním.“

Seifert se v našem městě dobře cítil v kruhu svých přátel, mezi něž kromě manželů Pavla a Mahuleny Parmových a jejich dětí Pavlíka a Petříčky patřili i manželé Kurfirstovi, architekt Aleš Parma, kulturní pracovník Eduard Vojtek, profesor Jan Jelínek, kněz František Martinek a okruh jejich blízkých. Většinu veršů inspirovaných našim krajem věnoval rodině Parmových, kde obdivoval především harmonii jejich vzájemných vztahů. Tyto verše pak vycházely péčí Pavla Parmy jako sličné příležitostné tisky s výtvarným doprovodem Antonína Strnadla a dalších významných grafiků. Při prvé návštěvě Frenštátu vznikl zřejmě i nápad, aby básník napsal pro Jelínkovu bibliofilskou edici básnický doprovod ke kresbám Franty Bidla věnovaný Halasovi. Cyklus veršů *Pozdrav Františku Halasovi* napsal básník v říjnu 1949, jejich vydání se však už Halas nedočkal. Jelínek stihl ještě v roce 1951 vydat jako soukromý tisk i Seifertovy *Tři písně o růžích*. Obsáhlá korespondence básníka s Pavlem Parmou dokazuje, že měl v úmyslu vydat své frenštátské verše souborně s názvem *Frenštátské písně a koledy*. V srpnu 1955 schválil jejich definitivní pořadí a názvy básní. Tento záměr se však nepodařilo uskutečnit a soubor vyšel o dva roky později v poněkud pozměněné podobě v uspořádání B. M. Kliky, s ilustracemi Evžena Weidlicha a s názvem *Vytržené stránky*, pouze v několika výtiscích jako zkušební tisk typografické dílny VŠUP V Praze. Do povědomí kulturní veřejnosti se tento tisk vůbec nedostal. Proto jsme se rozhodli vydat tyto krásné verše v doplněné verzi péčí Muzejní a vlastivědné společnosti a Malé galérie ve Frenštátě, s novými ilustracemi Anežky Kovalové. Je třeba připomenout, že vydání knížky se uskutečnilo i díky porozumění paní Jany Seifertové, básnickovy dcery, za pomoc děkujeme Literárnímu archivu Památníku národního písemnictví v Praze a rodině Pavla Parmy. Zájem, který vydání této knížky od začátku provází, je pro zúčastněné nejlepší satisfakcí. V básni *Na*

rozloučenou vyslovil Jaroslav Seifert v poetické zkratce svůj dík městu pod horami, když napsal:

*Viš, co zpívá delfín na náměstí
prškou vody věčnou, ustavičnou?
Prožil jsem tu krátkých pár dnů štěstí,
viděl zemi přelíbeznou, sličnou.
Okusil jsem hořké víno kraje;
čiré je a nevidíš je v sklence.
Jak jsem smuten, sbohem dáti maje
Pavlovi a jeho Mahulence!*

A v závěru básně *Pozdrav* věnované B. M. Klikovi resumuje svou návštěvu pod Radhoštěm slovy: *To bylo hezkých okamžiků, na něž se nezapomíná.* Ani my nezapomínáme na básníka, který u nás našel inspiraci pro svou poezii i přátelské prostředí, v němž byl šťastný.

KNĚZEK, Libor. Jaroslav Seifert ve Frenštátě. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2001. Recenze. s. 73–75. ISSN 1210-1532.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XIX. 2002, číslo 1–4

Jak vznikla moje Malá Frenštátská trilogie

V uplynulém desetiletí jsem se soustředil na výzkum a zpracování uměleckých tradic Frenštátska, především literárních a výtvarných. Kromě monografických prací o spisovatelích, z nichž zatím naše Muzejní a vlastivědná společnost vydala bibliofilie *Krajina černá lesem* (o B. Četynovi) a *Shledání s krajem* (o J. Strnadlovi), a dalších o F. Horečkovi, J. Drozdovi a J. Jelínkovi, které mám rozpracované, lákalo mě i širší nastínění této problematiky a na druhé straně osobnější přístup k ní. Když jsme v roce 2000 připravovali v brněnském knihkupectví Jana Šabaty prezentaci publikací a portfolií z Frenštátu a z Trojanovic, uvažovalo jeho nakladatelství Doplněk o vydání grafického listu k této příležitosti. Namísto něho dostali návštěvníci vernisáže stručný přehled literárních a výtvarných tradic Frenštátska, po němž už delší dobu byla poptávka mezi pedagogy a kulturními pracovníky regionu.

Publikace *Spisovatelé a výtvarníci zpod Radhoště* s podtitulem *Z uměleckých tradic z Frenštátska*, provázená reprodukcemi kreseb mé matky Marie Parmové – Kněžkové, se setkala v našem městě a okolí se značným zájmem a po půl roku od vydání je v prodeji jen pár výtisků. Její stručnost byla vynucena okolnostmi a původním účelem vydání,

nezpůsobila ji moje nedostatečná znalost krajové výtvarné tradice. Vždyť mezi sty biogramů umělců a kulturních pracovníků z Frenštátska, které jsem připravil pro Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska (1998, 2000), je nejen většina jmen výtvarníků, které postrádá ve své recenzi Jiří Klučka (Hlasy 1–2/2001), ale i mnohé další osobnosti výtvarného umění. Je pochopitelné, že jsem jako literární historik věnoval v této práci daleko větší pozornost spisovatelům (o Pavlu Kohoutovi mne nikdo z muzea ani z Vlčiny neinformoval) s vydavatelstvím Doplněk mám dohodnuto, že v případném druhém vydání bude poměr literatury a výtvarnictví už vyváženější.

Další moje publikace z Doplněku, vydaná na jaře 2001, má název *Život v práci i tužbách* a podtitul *Z dokumentů a vzpomínek na Marii Parmovou – Kněžkovou*. Na rozdíl od předcházející práce byla psána jako ucelené vyprávění o jejím životě a tvorbě a přinesla další výběr reprodukcí jejích obrazů. Původní verze z přelomu let 1988–1989 byla určena pro katalog k souborné výstavě její malířské tvorby, uspořádané ve frenštátském Domě kultury k nedožitým stým narozeninám. Katalog však vyšel ve značně zmenšeném rozsahu a z mé práce přinesl pouze zkrácené úryvky. Text jsem po deseti letech doplnil a připojil poznámky s bibliografickými údaji. Knížka vyšla k 25. výročí matčina úmrtí a její křest v Domě kultury se stal kulturní událostí města. I o tuto publikaci je mezi čtenáři a přáteli výtvarného kumštu značný zájem.

Mou „Malou frenštátskou trilogii“ dovršuje publikace *Můj Frenštát* s podtitulem *Ze vzpomínek na dětství a na lidi okolo knih a obrazů*. Její vydání s dalšími barevnými reprodukcemi připravil Doplněk na jaro 2002. Podnětem k jejímu vydání byla pozornost veřejnosti, která provázela mé vzpomínkové stati, uveřejňované od poloviny 90. let v Hlasech muzea a archivu ve Frenštátě p. R. Jedna z nich dala zároveň název celé publikaci, v níž jsem se opíral i o své příspěvky z Frenštátského zpravodaje, Statoru a jiných periodik uplynulého desetiletí. Materiál ze všech těchto příspěvků z tisku jsem utřídil, doplnil a v konečné fázi rozčlenil do dvou celků. V prvním představuji svět svého dětství ve starobylém domě Na Rožku, rodinné prostředí s otcovými knihami a matčiny obrazy, otcovy příbuzné na Drahách a matčiny na Závodí, své dětské výpravy po městě i své kamarády, dětské hry i zájmy – to všechno zarámováno v dobovém prostředí starého Frenštátu. Ve druhé části jsem se kromě svých vlastních vzpomínek na Josefa Kalusa, Jana Knebla, Aloise Zbavitele a jeho syna Dušana, Františka Horečku a jeho tři syny, Bohumíra Četynu a jeho bratry Josefa a Antonína Strnadly, Jana Jelínka, Pavla Parmu, Karla Vašuta, Pavla Tobiáše soustředil i na matčiny výtvarné kontakty s Břetislavem Bartošem (který

zemřel před mým narozením, ale o němž se u nás doma často mluvilo a jehož obrazy jsme vlastnili). Je samozřejmé, že nemohu při tom vynechat prostředí chlapecké školy, kde učil i můj otec, gymnázia, muzea a knihovny, ani aktivity frenštátské kultury, jichž jsem se od dětství zúčastňoval. Ve všech těchto souvislostech jsem se snažil oživit dávnou atmosféru našeho města, jak si ji pamatuji z dětství a jak nám ji připomínají i matčiny obrazy, reprodukováné v této publikaci.

KNĚŽEK, Libor. Jak vznikla moje Malá frenštátská trilogie. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2002. Recenze. s. 72–73. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XIX. 2002, číslo 1–4

Literatura na Frenštátsku ve výzkumech Ostravské univerzity

Iva Málková, Svatava Urbanová a kolektiv: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945 – 2000). Vydalo nakladatelství Votobia Olomouc a Ústav pro regionální studia Ostravské univerzity v roce 2001. *Svatava Urbanová: Metamorfózy dětské literatury (Přehled dětské literatury pro děti od roku 1945 po současnost)*. Vydalo nakladatelství Votobia Olomouc v roce 1999.

Ústav pro regionální studia na Filozofické fakultě Ostravské univerzity byl založen na popud prý Jiřího Svobody již v roce 1996. Po *Kapitolách z literárních dějin Slezska a severní Moravy* (2000) je výsledkem široce koncipované výzkumné činnosti tohoto ústavu obsáhlá publikace, jež přináší slovníkovou formou zpracované podrobné biogramy téměř 300 spisovatelů, literárních vědců, publicistů a editorů, ale i nakladatelství a časopisů se vztahem k regionu. Pro biogramy byla uplatněna struktura, použitá u *Biografického slovníku Slezska a severní Moravy*, z něhož vyšlo od roku 1993 už 14 sešitů s biogramy zemřelých osobností. Kromě hlavních biografických fakt a charakteristiky literární tvorby obsahuje každý biogram i podrobnou knižní bibliografii a literaturu o tvůrci a tvorbě. Z Frenštátska jsou tu samostatnými hesly představeni Bohumír Četyna, Jan Drozd, František Horečka a Pavel Tobiáš. Biogramy vcelku vystihují přínos jednotlivých autorů, celkový dojem narušují pouze drobné nepřesnosti v letopočtech a mezery v bibliografii a literárních ohlasech. S výjimkou J. Strnadla nejsou tu zachyceny knižní publikace Muzejní a vlastivědné společnosti s jejich pracemi a o nich. Hlasy muzea ve Frenštátě byly excerpovány pouze zčásti. Mezi krajovými editory chybějí Jan Jelínek a Pavel Parma. Snad se podaří odstranit tyto nedostatky aspoň v internetové podobě slovníku, která existuje od roku 1998 a stále se doplňuje.

V souboru studií Svatavy Urbanové o české literatuře pro děti nacházíme početné zmínky o pohádkách Františka Horečky, tvorbě Josefa Strnadla i Bohumíra Četyny. Strnadlovu Roku pod horami věnovala dokonce úvodní kapitolu svých Reflexí s názvem *Hlubinné kořeny domova*, v níž podrobně analyzuje Strnadlův text a jeho proměny. Z bibliografické poznámky se dovídáme, že tato studie byla původně otištěna pod názvem *Region v nás* ve Sborníku prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity v roce 1997.

Početné zmínky o Bohumíru Četynovi, Janu Drozdovi, Františku Horečkovi, Josefu Strnadlovi a Pavlu Tobiášovi (i o ilustracích Antonína Strnadla) nacházíme i ve studii Svatavy Urbanové *Literatura pro děti a mládež na Ostravsku po roce 1945* (SPN Praha – PF OU Ostrava 1984, Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě, sv. 52).

Zato v její bibliografické příručce *Literatura pro děti a mládež Slezska a severní Moravy* (spoluautorka Šárka Holaňová, Ústav pro regionální studia Ostravské univerzity, Ostrava 2000) postrádáme z uvedených autorů jméno Josefa Kalusa. Se všemi se znovu setkáváme v textu její knížky *Region bez hranic*, sociologické sondě do vnímání literatury Ostravska (Nakladatelství Votobia Olomouc 2001), s podnětnými úvahami o současném chápání regionalismu. Ani v její studii *Prostorovost v regionální literatuře pro mládež* (ve sborníku *Literární věda osudem i volbou*, FF OU Ostrava 2000, s. 137–143) nechybějí poukazy na tvorbu B. Četyny a J. Strnadla.

Z uvedených faktů vyplývá, že literární tradice Frenštátska jsou (až na menší výjimky) organickou součástí literárněvědného výzkumu severní Moravy a Slezska, uskutečňovaného Ústavem pro regionální studia Ostravské univerzity. V oblasti literatury pro děti a mládež má na tom zásluhu především docentka Svatava Urbanová, v literatuře pro dospělé sleduje minulou i současnou tvorbu ve svých pracích knižních i časopiseckých hlavně profesor Jiří Svoboda, a to už od začátku své literárněvědné a kritické činnosti.

KNĚŽEK, Libor. Literatura na Frenštátsku ve výzkumech Ostravské univerzity In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2002. Recenze. s. 68–69. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XIX. 2002, číslo 1–4

Pohádky z beskydské přírody

Ctirad Návrat, Zvířátka pod Lysou horou. 1. vydání Literární klub Petra Bezruče ve Frýdku – Místku a Doplněk v Brně 2002. 1000 výt., 88. s., 4 barevné přílohy.

Dvě desítky let pracoval lesní inženýr Ctirad Návrat v polesí Ostravice a ze všech jeho působišť je mu dodnes nejbližší krajina mezi Lysou horou, Smrkem a Ondřejníkem. Tento krásný beskydský kout je dějištěm jeho pohádek o zvířátkách a ptáčcích, s nimiž se

setkával na svých pochůzkách. Aby své čtyřnohé a opeřené přátelé přiblížil dětem, nechal je dorozumívat se lidskou řečí a jejich příběhy skloubil s vlastními lesnickými zkušenostmi. Mnoho motivů z jednotlivých pohádek vznikalo před lety při autorových cestách vlakem z frenštátského bydliště do ostravického působiště – proto měla knížka původní název *Pohádky z vlaku*. Poutavé vyprávění, při němž autor nezapře své dlouholeté ekologické zaměření, jistě zaujme malé čtenáře a upevní v nich lásku k přírodě. Brněnské nakladatelství Jana Šabaty Doplněk vydalo knížku v přitažlivé grafické úpravě Jaromíra Kamínka a s početnými černobílými i barevnými ilustracemi žáků Základní školy Karla Svobinského z Kunčic pod Ondřejníkem (z výtvarné třídy Zdeňka Šrubaře).

Láskou k přírodě a snahou po jejím zachování je proniknuta celá Návratova publicistická tvorba v tisku i jeho *Královna Kavkazu*, odměněná 1. cenou v literární soutěži v Novém Jičíně 1996 a otištěná v *Almanachu 1998*, vydaného Literárním klubem Petra Bezruče, na jehož aktivitách se podílí. Čtenářům byla knížka Návratových pohádek představena 4. dubna 2002 v Literárním klubu Magnolia, za účasti manželů Šabatových i členů Literárního klubu Petra Bezruče. Už tam zazněly gratulace k 75. narozeninám autora, jichž se dožívá 16. září 2002. K přání se připojujeme s nadějí, že se autor s námi podělí i o další zážitky ze svého působení v beskydské přírodě.

KNĚZEK, Libor. Pohádky z beskydské přírody. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2002. Recenze. s. 70–71. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XX. 2003, číslo 4

Do devadesátky vstupuje s elánem

Jméno spisovatele, pedagoga a rozhlasového pracovníka Jana Drozda (27. 1. 1914 v Bordovicích) se v Hlasech objevilo poprvé před deseti lety. O jeho životě a tvorbě tu zasvěceně vyprávěl jeho nejlepší přítel a kolega z ostravského rozhlasu – redaktor Liboslav Tetens (1/1994, s. 11–12) a byla tu i ukázka z Drozdovy publicistiky. O pět let později jsem již mohl na základě bohaté dokumentace, kterou mi autor poskytl, zachytit Drozdův vztah k rodné obci a k našemu městu (1–2/1999, s. 17–20). K jeho 85. narozeninám vydala naše Muzejní a vlastivědná společnost z jeho rukopisné sbírky *Život na hraně* aspoň pozoruhodnou povídku *Pátá dimenze* (1999) s výtvarným doprovodem Vlastislava Holuba. Autor v ní oživil tragické dny po Mnichovské dohodě na podzim 1938 a děj situoval na Frenštátsko. Okolnostmi vzniku této prózy jsem se zabýval v recenzi této knížky (1–2/2000, s. 31–32). Vydat celou sbírku povídek nebylo v silách společnosti, a tak se spolu s cyklem *Hovory pod hladinou* a dalšími pracemi dosud ke čtenářům nedostala.

Širší literární veřejnosti se Drozd znovu připomenul koncem roku 2001 polemickou statí Slezské písně a otazníky (Dokořán, Bulletin Obce spisovatelů, č. 20, s. 16–18), v níž navázal na dávnější pochyby o autorství Vladimíra Vaška u „rebelských“ básní a znovu nastolil otázku spoluautorství Ondřeje Boleslava Petra na *Slezských písních*. Literární historici a kritici Jiří Urbanec a Drahomír Šajtar jeho pochybnosti stroze odmítli (Dokořán, č. 20, s. 18–20, a č. 21, s. 47–48) a Drozd už jen věcně reagoval na argumenty obou bezručologů (č. 22, s. 50). Tím však celá záležitost neskončila. Rozpornost stanovisek se potvrdila i v relaci české televize s názvem *Petr Bezruč – bez záruky* (2002) vysílané k Vaškovu jubileu. Nejnověji vyšla v nakladatelství Tilia v Šenově Drozdova knížka *Autoři Slezských písní* (2003), v níž podrobněji objasňuje své názory na spoluautorství Ondřeje Boleslava Petra a Vladimíra Vaška na slavné sbírce. (Pro nás je zajímavou skutečností, že knížka vznikla v červnu 2001 na Drozdově chatě v Bordovicích – Daremním, kam ze svého ostravského bydliště často zajíždí). Při osobním setkání koncem října 2003 mne informoval, že po vydání knížky zjistil další závažná fakta, jež potvrzují jeho stanoviska. Teď už zareagovala i Katedra české literatury FF OU v Ostravě uspořádáním diskusního večera na téma *Tak byl to Bezruč, nebo ne?* za účasti literárních vědců. Drozdovi se podařilo vzbudit zájem o jeho bezručovské otazníky. K devadesátce mu přejeme dobré zdraví a potřebnou pohodu pro další literární práci.

KNĚZEK, Libor. Do devadesátky vstupuje s elánem. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2003. Ze společnosti. s. 111–112. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, roční XX. 2003, číslo 1–3

Dveře od třinácté komnaty

Zmizely z mého života na celé půlstoletí. A teď před nimi stojím nepřipraven na nenadálé setkání. Znova se vhlédám do jejich kovových plátů, které předem odradily každého nenechavce, procházejícího kolem nich. Znova obdivuji bytelný starosvětský zámek, který už nemá co chránit. Seděly kdysi pevně ve veřejích zakončených dole spíše kamenným schodem než prahem a většině návštěvníků hospody Na Rožku zůstávaly ukryty za dřevěnými „lítacími“ dveřmi na chodbě. Pouze pro ty, kdož zamířili přímo do kuchyně hostince, jako obecní žebrák Franta Papež, který si sem chodil s miskou pro polévku, nebo potřebovali zbavit těla vypitých piv, existovaly v tmavé chodbě na dvůr před nízkým vchodem do sklepa.

Ty dveře, za nimiž se ve starobylém domě s lomenou střechou ukrýval hospodský „magacín“, rozlehlá tmavá místnost s malým zamřížovaným okénkem do dvora, s policemi

a dřevěnými bednami i sudy, byly pro mne noční můrou. Splývaly v mé dětské mysli s ponurými vchody do hradních vězení, pirátských skrýší či čarodějnických brlohů. Byly pro mne branou do tajemné třinácté komnaty, v níž se krčí spoutaný démon nebo přemožený drak. Místnost, do níž nesmíš ... V dětství jsem tam mohl nahlédnout jen párkrát a na chvíli. Moji rodiče neměli od těch dveří ani klíč. Chodíval si tam pro své věci občas jen matčin nevlastní bratr Jaroš. A ten neměl rád všetečné pohledy do svého království. Když jsme po letech při výpravě do antické Tróje nocovali na břehu Bosporu ve starém paláci, dýchla na mne podobná orientální pohádková atmosféra, jakou mi v dětských snech navozovaly ty železné dveře Na Rožku. Železné dveře z domu, který už dávno přestal existovat.

Po letech se s nimi setkávám v prostorách, které jsem v dětství rovněž důvěrně znal. V přízemí chlapecké školy, kterou jsem v letech 1935 – 1940 navštěvoval. Tu visel zvonec, na němž školník Sládeček dělil čas na učební hodiny a přestávky. A tu byl byt, v němž paní Sedláčková připravovala pro žáky svačiny. A vedle třída, v níž nás pan učitel Klečka zaučoval do tajů abecedy a čísel. Sem jsem pak chodíval za otcem, který tu na měšťance učil, a ještě později besedoval s žáky o literatuře. Teď se tu zabydluje muzeum a dveře z hospody Na Rožku, které už nestřeží žádná tajemství, jsou jedním z prvních exponátů. Jsou už jen svědkem minulosti města.

KNĚZEK, Libor. Dveře do třinácté komnaty. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2003. Vzpomínky. s. 43–44. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XX. 2003, číslo 1–3

Gallaš dosud neznámý

Josef H. A. Gallaš: *Kusy rozpadlých cihel se změnil v knihy* (Sny z let 1763–1834). Vydalo nakladatelství Host v Brně 2002.

Editor Jiří J. K. Nebeský z opavské Slezské univerzity připravil pro zájemce neobvyklou četbu v podobě netištěného rukopisu J. H. A. Gallaše *Moji pamětihodnější snové*, který vznikl ze zápisů jednotlivých snů od roku 1827. Editor se podrobně seznámil nejen s životopisnými fakty, ale i s rozsáhlou rukopisnou pozůstalostí Gallašovou, proto může v širě koncipované předmluvě s názvem *Vyšel jsem se srdečným pláčem z kostela* významného hranického rodáka představit zasvěceně i v souvislosti s jeho veřejným působením a literárními aktivitami. Zajímavá je i samotná prezentace textu. Ve snaze přiblížit toto dílko širšímu okruhu čtenářů nabízí editor čtenáři nejprve polovici Gallašových snů adaptovaných do současného jazyka a teprve potom mu představuje

kompletní znění v původní transkripci pouze s nejnútnejšími zásahy. Editor si přímo uvědomuje, že tento neobvyklý postup vyvolá polemiku a je na ni připraven. Text provázejí podrobné poznámky a vysvětlivky, z nichž se dozvíme zajímavé skutečnosti o osudech Gallašovy písemné pozůstalosti. Obálku zdobí dřevořezy z poloviny 19. století, které vhodně upozorňují na náboženský obsah většiny Snů. Připojený slovníček vysvětluje méně obvyklé dobové výrazy a slova cizího původu. Publikace vyšla s finanční pomocí obce Běloutín k 800. výročí první písemné zmínky o její existenci. Nakladatelství Host jí poskytlo přitažlivou grafickou úroveň.

Mezi početnými Gallašovými rukopisy je dvojice prací, které se bezprostředně dotýkají minulosti našeho kraje. Prvá z nich – *Mýtické povídky o bozích a bohyních moravských Slovanů* – vyšla knižně v roce 1940 zásluhou editora J. Skutila. Druhá a pro nás ještě významnější – *Valaši v kraji Přerovském* – se zatím dočkala pouze časopiseckého uveřejnění na pokračování v *Českém lidu* 1905 – 1906 v materiálu K. Kadlece: *J. H. Gallaše ztracený spis o Valaších v kraji Přerovském* a v následné stati J. Kabelíka: *Další zprávy J. H. A. G. O novodobých Valaších a Hanácích* (ČL 1907 – 1908). Rukopis obsahoval i Gallašovy kresby lidových krojů valašských. Jsem přesvědčen, že knižní vydání tohoto unikátního rukopisu by bylo přínosem pro zkoumání minulosti našeho města i okolních obcí. Snad by se našly i prostředky na realizaci tohoto významného projektu.

KNĚZEK, Libor. Gallaš dosud neznámý. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2003. s. 50–52. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XXI., 2004, číslo 1–3

Není dálky

Vzájemná korespondence Františka Halase a Jana Zahradníčka z let 1930 až 1949. Editoři Jan Wiendl a Jan Komárek. Vydalo nakladatelství Ladislav Horáček Paseka v Praze a Litomyšli ve spolupráci s Katedrou české literatury FF UK v Praze 2003. Edice Scholares, sv. 1. 136 s.

Vzájemné dopisy obou básníků přinášejí zajímavé svědectví o jejich přátelství, životních problémech i tvorbě, vyznačují se překvapivou otevřeností a emotivností. Setkáváme se tu i se zmínkami o našem kraji. Po putování na Radhošť psal Zahradníček Halasovi 20. 9. 1932: „Že jsme se dostali jenom do Rožnova, to bylo tím, že už jsme byli strašně unaveni a nechtělo se nám už jezdit ani se dívat. Také krejčárky docházely – ale i tam je moc pěkně a vůbec bych se do těch Beskyd rád vrátil. No až zase jindy.“ I Halas, který v letech 1930, 1932 a 1933 byl v našem kraji třikrát, si 15. 5. 1931 posteskl: „Já bych

nejraději si lehl někde na Valašsku a koukal do nebe.“ Po letech, za války – 24. 7. 1944 – Zahradníček sdělil Halasovi: „Pobyl jsem pár dní s chlapci (Čepem a Vyskočilem) ve Frenštátě a měli jsme se tam dobře. Jenže Čep si k tomu vynalezl ještě ischias, který mu tam léčili diathermií a injekcemi.“ V poznámkách je zmínka o Pavlu Parmovi jako vydavateli Zahradníčkovy *Roušky Veroničiny*, prvotisk jeho poemy *Žalm roku dvaadvacátého*, vydaný ve Frenštátě na podzim 1945 Janem Jelínkem, uveden není.

KNĚŽEK, Libor. Není dálky. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2004. s. 47. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XXI. 2004, číslo 1–3

Nezdařilovi Horní chlapci

Předmluva Jiří Demel. Editor, autor poznámky a životopisu L. Nezdařila Jiří Jurečka. Ilustrace Karla Palátová. Vydal Tklub – kulturní agentura a město Rožnov pod Radhoštěm. 176 s. K nedožití osmdesátce autora, rožnovského rodáka – básníka, literárního vědce a překladatele, vydali v Rožnově v přitažlivé úpravě Nezdařilovy melodické písně o starém Valašsku, které už ve třech předcházejících vydáních vzbudily zasloužený obdiv. Kromě samotných textů, komentovaných editorem, tu najdeme i ukázky dopisů významných umělců autorovi a faksimile vybraných básní. Na CD připojené k polovině nákladu interpretuje Tomáš Kočko s orchestrem vlastní zhudebnění veršů s názvem *Sadné zrno*. Tyto skladby mají ohlas hlavně mezi mladými lidmi.

KNĚŽEK, Libor. Nezdařilovi Horní chlapci. In *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. 21. vyd. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2004. Recenze. s. 46–47. ISSN

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XXI., 2004, číslo 1–3

Z Památní knihy spisovatele Františka Horečky k jeho 110. výročí narození

V minulém čísle *Hlasů muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm* (4/2003) jsme se seznámili s pozoruhodnými zápisy památníku profesora Jana Jelínka, vydavatele početných bibliofilských tisků. Druhým z trojice frenštátských uměleckých památníků je *Památní kniha Františka Horečky*, jejíž prvé zápisy vznikly v roce 1932. František Horečka (1894 až 1976) se kromě literatury od mládí podílel na kulturním dění v rodném městě i na celé severovýchodní Moravě bohatou výtvarnou, jazykovědnou, divadelní, žurnalistickou i osvětovou činností a stopy jeho plodných kontaktů s uměleckými osobnostmi města pod Radhoštěm i kraje se zachovaly nejen v jeho obsáhlém archivu uloženém v Památníku Petra Bezruče v Opavě, ale i na stránkách jeho knihy, kterou mi zapůjčil jeho nejstarší syn Mojmír. Jakýmsi předznamenáním celého památníku jsou tři zápisy uznávaných frenštátských umělců – básníka Josefa Kaluse, malíře a sochaře Jana

Knebla a sochaře Albína Poláška. Přitom je zajímavé, že i Kalusovo čtyřverší je laděno výtvarně:

*Času každá vteřina nám
nitro přitesává
jako ostré umělcovo dláto
z bělostného mramoru se
skvělá socha stává, z bláta
silničního pouhé bláto.*

Josef Kalus, 30. V. 1932 Frenštát p. R.

Pár dní před těmito verši nakreslil Jan Knebl pocestného se širákem, rancem a holí, zahleděného do dálky, v pozadí pahýl stromu a skaliska. Poutník nevidí, že se u jeho nohou výhrůžně vztyčuje had a za ním číhá smrtka s ostnatým kyjem a přesýpacími hodinami. Pod kresbou je nápis: *Pout' života. V upomínku načrtl J. Knebl 25. /5. 1932.*

Konečně Albín Polášek zanechal za oběma zápisy kresebný variant své plastiky člověka, který sám sebe vytesává – *Strůjce svého osudu* – s textem:

*Každý z nás je sochařem, však
musí svou vlastní silou otesat
ten tvrdý kámen, aby mohl
viděti světlo, které ho
povede ku kráse života.*

Dne 5. /VII. 1932, Albín Polášek

Galerii frenštátských umělců doplnil Horečka o rok později při různých příležitostech o další jména. Malíř Jan Michna, který jako pedagog působil na různých místech Moravy, mu v Kroměříži 16. září 1933 vepsal:

*Na památku našeho setkání
při oslavách šedesátin slavného
mistra prof. Maxe Švabinského
Jan Michna*

O pár dní později – 27. 9. 1933 objevily se v památníku podpisy mých rodičů – malířky Marie-Parmové Kněžkové a kulturního pracovníka Vítězslava Kněžka. O den později – 28. IX. 33 nakreslil ženu s kvítkem v ruce, dřevěnice a strom trojanovický rodák Antonín Strnadel a podpisy připojili i jeho bratři – spisovatelé Josef Strnadel a Bohumír

Strnadel, známý pod jménem Četyna. Ten o devět let později – 17. II. 1942 přispěl do knihy ještě jednou čtyřverším:

*Paseky, Paseky,
pod Mjaším v ráztoce,
pro vás mne, děvčata,
bolívalo srdce.*

Jeho vrstevník z Frenštátu, básník Bohuslav Tomíček, napsal celou báseň:

*Rozloučení s dětstvím
Dětství mé mi šátkem mává
otáčím se za ním
už mne ani nepoznává
tiše hlavu skláním
Sbohem, sbohem světlý máji
snílku usměvavý
v očích mých jak v pustém kraji
noc si hnízdo staví*

Z hudebníků – rodáků tu najdeme zápis skladatele a sběratele lidových písní Jana Nepomuka Poláška s notovým zápisem lidové písně z roku 1887:

*„Synečku, synečku, kde si ty včera byl?“
„Ma míla Haničko u suseda sem byl!“*

V upomínku na intimní a překrásný večírek k mé sedmdesátce dne 24. června 1943

J. N. Polášek, prof. v. v.

Z našeho města pocházel i známý violoncellista Raymond Pukovec, který do památníku napsal pár taktů z Dvořákova koncertu pro tento nástroj s textem:

V milou upomínku na setkání u Horečků pod Horečkami Raymond Pukovec 18. VII. 1934

T. Pukovcová k tomu připsala:

„V obdivu a vděčnosti:“

Notovým zápisem písně *Beskyde, Beskyde ...* přispěl do památníku Metod Pauček:

Svému milému kamarádu

z Frenštátu připsal u příležitosti

jeho zájezdu do Olomouce –

br. Franckovi Horečkovi –

v upomínku na náš rodný kraj a jeho překrásné národní písně. Olomouc 19. 11. 33

Operní pěvkyně Marie Vojtková – Paříková citovala dvojverší ze slavné árie:

*Na podzim v ořeší,
láska už netěší,
láska ta patří jen
pro mladý svět...*

Ke vzpomínce na Literární večer Moravského kola spisovatelů ve Frenštátě p. R.

13. VII. 1934, Marie Vojtková

Pod její text připsal L. Havlík: „*Na uzavřený klavír těžko hrát.*“

Kromě frenštátských rodáků – hudebníků najdeme v památníku i dva zápisy kelčského rodáka, skladatele Jaroslava Křičky, který k nám častěji zajížděl. Při návštěvě 30. 7. 1947 kromě notového záznamu úryvku z *Valašské jitřní mše* napsal:

*Grúň, Benešky, Soláň, Juhyň
všecko volá: Tu žij, tu hyň!
Dybych měl aj dušu zhubit',
já bez Beskyd nemožu byt'!*

Při další návštěvě Frenštátu 7. 8. 49 přidal Křička ještě notový záznam Tria „mazurky frenštatske“. Ve svém působišti, Spišské Nové Vsi, vepsal do památníku své vyznání frenštátský rodák, pedagog, publicista a osvětový pracovník Alois Zbavitel:

„Je nesporné, že Češi a Slováci sú rodní bratia spoločného pôvodu. Odlišným vývojom v rôznom prostredí a za rôznych podmienok odcudzil sa jeden druhému natoľko, že bude nám treba všetkým veľmi mnoho pracovať, kým myšlienka československej jednoty, ktorá je Čechom samozrejmá, stane sa tiež majetkom všetkých slovenských hláv a srdc.“

Konečně z našeho města pocházel i typograf a později novinář, poslanec a ministr Alois Tučný, který o svém rodišti 12. VII. 1937 napsal:

„Až mne opustí všechny blaženosti života, zbude mi přece jenom trvale: vzpomínky na dětství v rodném hnízdečku.“ Al. Tučný

Pro historii našeho města je zajímavý i zápis uznávaného ekonoma, politika a filozofa, profesora Karla Engliše, který 8. VIII. 1933 do památníku napsal:

„Byl jsem ve Frenštátě zvolen zemským poslancem. Počal jsem tedy zde svou politickou činnost. Byl jsem tenkrát mlád a šťasten ve svých ideálech. Všechno se ve mně rozezvučí, když sem přijdu. Vedle Prahy a Hrabyně je mi to nejmilejší místo na světě.“

V památníku najdeme i další známá jména osobností společenského a politického života. Ze dní sokolského sletu v Praze 1932 si František Horečka přinesl i zápis Renáty

Tyršové, za frenštátských pobytů se mu zapsali Vojta Beneš, ministři Jan Černý a František Staněk, poslanec Václav Volný a v červenci 1945 i ministr Jaroslav Stránský. Při odhalení pamětní desky Karla Kálala na chlapecké škole poděkovala Horečkovi za jeho iniciativu při tomto aktu spisovatelova vdova:

„V upomínku na den odhalení pamětní desky mému drahému muži píšu tato slova:

Jste ušlechtilý a dobrý člověk. Bud'te v životě šťasten. S díky a oddaností 20. srpna 1934“.

Nejpočetněji jsou v památníku zastoupeni spisovatelé a výtvarníci. Mezi slovesnými pracovníky se vztahem k Frenštátu je tu mezi prvými Petr Bezruč, který Horečkovi v Brance u Opavy 16. X. 1932 vepsal celou svou báseň *Podskalský mlýn u Brna*. Srdečný pozdrav mu z Prahy 29. X. 1932 adresoval František Táborský, s nímž Horečka spoluzakládal časopis *Naše Valaško*, téhož dne i Jaromír John, který pobýval na Horečkách. Tam se mu podepsal 12. VII. 1934 i Josef Kopta. Básník Oldřich Zemek, který již v březnu 1933 vepsal v Brně Horečkovi osmiveršovou milostnou báseň *Akrostichon*, po čtvrtstoletí ve Frenštátě 13. 7. 1958 do knihy napsal:

Viděl jsem hory v tropech kdesi

i strmé Alpy pod nebesy,

Beskydy jsou však krásnější!

Miluji je i lidi zdejší.

Jak ve vatě jsem u Horečků.

Ach škoda, musím zrobit tečku.

Vlak do stanice brzo vjede,

slzou mi vlhne líce bledé...

Příteli básníku Františku Horečkovi srdečně Oldřich Zemek

Štramberský rodák Zdeněk Bár naladil své verše meditativněji:

Stále jen o poesii temné sním,

stále jen se k horám ukláním.

Bloudím bez dechu jakov tmách,

potácím se bez slov na horách.

K milé vzpomínce 5. VII. 1933, Zdeněk Bár

Spisovatel a publicista Vojtěch Martínek, který od dětství jezdil do Frenštátu k příbuzným, přispěl do památníku dvakrát. Prvý jeho zápis ze 14. VII. 1934 se však nezachoval, někdo jej z knihy vytrhl. Zachoval se pouze text druhý:

Až léto odkvete a naše žití s ním,

*i jméno zahyne jak za večera
dým a lichý světa lesk jak vítr
odvane. Jen co jsi vytvořil,
po tobě zůstane.*

Horečky 8. 7. 37, /Vojtěch Martínek

V památníku nemohly scházet ani pozdravy od spisovatelů z druhé strany Radhoště, spjatých s Rožnovem, ale ve Frenštátě často pobývajících. Čeněk Kramoliš, který jezdil do našeho města za Josefem Kalusem, do knihy napsal:

Milý příteli Horečko, krajane rozmilý, přeji Tobě a celé rodině všeho dobra.

Brno 18. /3. 1934. Kramoliš Č.

Zápis vznikl asi na půdě Moravského kola spisovatelů, kde se Horečka setkával i s mnohými dalšími moravskými autory. Metoděj Jahn napsal svůj pozdrav zřejmě na Krajině výstavě moravskoslezského Pobeskydí, kterou Horečka inicioval a obětavě pomáhal organizovat. V jejím průběhu získal mnoho dalších zápisů.

Na dobře prožitý život blaze je vzpomínati.

Ve Frenštátě p. R. 8. VIII. 1934, Met. Jahn

Hostem výstavy byl i známý slezský publicista Józsa Vochala, který se aktivně zúčastnil i doprovodných akcí, z nichž vycházel i při svém zápisu:

„Ve Frenštátě pod Radhoštěm 10. července 1934 o regionalistickém sjezdu čsl. pracovníků, kde jsme zhodnotili význam Frenštátu jako kraje kulturního střediska pro sjednocení československé: Povznesení krajů k československému sjednocení

Józsa Vochala

Další z účastníků tohoto sjezdu – Jaroslav Štěpánek z Chodska – ve svém zápisu z téhož dne zajímavě formuloval své pojetí regionalismu:

„Regionalismus znamená pro mne: Zduchovnit kraj, člověka v něm zespolečnit a zlidštit.“

Dr. J. Štěpánek

Zajímavých zápisů od spisovatelů a publicistů bychom v Horečkově památníku našli víc, početněji jsou tam zastoupeni právě jeho kolegové z Moravského kola spisovatelů. Kromě nich se tu setkáváme například s profesorem Arne Novákem, který se zapsal při odhalení pamětní desky na rodném domku Josefa Kalusa ve Frenštátě, s nímž se přátelil:

„Od světových středisek, od velkých přístavů bude lidstvo vždycky hledati cestu zpět proti toku vod, vstříc horám a zvučným pramenům v lesích: zpět a domů.“ 17. II. 1935, Arne Novák

Jsou tu i podpisy Jiřiny Novákové, duše frenštátského literárního salónu Bohuše Křenkové, Marieny Křenkové, Vladimíra Křenka a Jaromíra Kaluse, básníkova syna, který po otcově smrti vydával jeho knížky. Mezi časté návštěvníky našeho města patřil i romanopisec Antonín Matula, původem z blízkého Drnholce, který 31. VIII. 1944 do knihy napsal: *„Náš domov je pod Radhoštěm!“* Heslovité záznamy zanechali tehdy i dva představitelé katolické literatury – Jakub Deml 14. IV. 1944 ve Frenštátě napsal: *„To se nedá vůbec zaplatit: Dobrá socha, dobrá žena, dobré slovo!“* a literární kritik Albert Vyskočil ještě předtím 12. III. 1944 konstatoval stručně: *„Barokní čeština je matkou nové básnické češtiny.“*

Literární zápisy pokračovaly i v poválečných letech, mezi prvými byl výrazný katolický prozaik Jan Čep, který 18. 7. 1945 citoval své tvůrčí vyznání:

„... vede sem z roviny přirozeného lidského obcování ona nevysvětlitelná úzkost, ona zvláštní bolestná něha, která nás jímá při představě nekonečného lánu lidských tváří, živých i mrtvých...“ (Z essaye „Tajemství našich setkání“) Jan Čep

Literární historik Bedřich Slavík využil pobyt v našem městě ke své práci:

„Pěknou vzpomínkou na literární besedu před dokončením Písemnictví na Valašsku a vřelým díkem za vše, co v této oblasti vykonal milý hostitel, upřímně.“

Frenštát 5. 8. 1945, Bedřich Slavík

Prozaik a dramatik Edvard Čeněk, pocházející ze Starého Města u Karviné, zapsal 10. 4. 1947 do Horečkova památníku o našem kraji:

„Ve světě je krásně, ale člověk se vždy rád vrací tam, kde prožil chvíle nejkrásnější – do kraje hor, do kraje uhlí, pastevců, v nové době mezi dělníky textiláky – Tady na širším Ostravsku od Ostravy až k hranicím je nejkrásněji.“

O čtyři měsíce později – 10. VIII. 1947 přispěl do památníku editor díla Karla Čapka dr. Miloslav Halík: *„Vzpomínkou na jasné dny frenštátského léta 1947.“*

Z pozdravů na posledních stránkách památníku si zaslouží pozornost především verše Jaroslava Seiferta, který sem vepsal čtyřverší z cyklu Světlem oděná:

*V světě nikde žízeň neuhasíš,
jenom doma, tam ti jedině
chutná v studni voda po víně,*

silnější než opium a hašiš.

Ve Frenštátě pod Radhoštěm srpen 49, Jar. Seifert

Když jsem psal stať *Jaroslav Seifert a Frenštátsko* souboru jeho frenštátských veršů *S láskou pozdravuji kraj váš milý...*, měl jsem k dispozici bohužel pouze nepřesně znění tohoto citátu, který jsem mohl identifikovat až po nahlédnutí do památníku. Pozorným čtenářům seifertovské publikace se dodatečně omlouvám.

Posledním pozdravem v památníku je pozdrav literárního vědce Jiřího Urbance z Opavy, napsaný 17. dubna 1975 ve Frenštátě:

„Při přípitku Horečkám a Horečkům zdravíme z plna srdce Františka Horečku, především dobrého člověka, spisovatele, milovníka všeho umění, tvůrce nových hodnot, uchovatele nejlepšího z minula. Frenštáte, uchovej Horečku co nejdéle, a díky mu za vše!“
Dr. Jiří Urbanec CSc.

A na jednom z volných listů, vložených do památníku, je text Oldřicha Šuleře:
Pro krásu návratu do Beskyd v milém kruhu posezení u Františka Horečky skromně se zapisuje a vyznává Oldřich Šuleř. Frenštát, s panoramatem Beskyd před očima, 8. 8. 61

Na dalších volných listech najdeme i podpis Viléma Závady, pozdrav Josefa Koudeláka z r. 1975, podpis Jarmily Glazarové z roku 1962 a Leopolda Čady z roku 1972.

Horečkova láska k výtvarnému umění se plně projevila i na stránkách jeho památníku. Kromě frenštátských tvůrců, o nichž jsme se zmínili na začátku, nacházíme tu pozoruhodnou kresbu vodníka od krásenského malíře a ilustrátora Jožky Barucha z 18. září 34 s poznámkou: *„Škoda, že se ně ten frenštátský hastrman nepodařil.“* Další kresby jsou od Horečkových učitelských kolegů. Je tu však celá plejáda podpisů významných výtvarníků, které získával nejen ve Frenštátě, ale i na výstavách v Praze a na jiných místech republiky. Už v roce 1932 se mu podepsali kromě jiných Alois Jaroněk, Valentin Držkovic, Adolf Kašpar, Alois Moravec, Zdenka Braunerová, František Koblíha, Karel Vlk, Václav Fiala, Vladimír Silovský, Viktor Stretti, o rok později Hugo Boettinger, Jan Zrzavý, Vojtěch Preissig, Max Švabinský, Jakub Obrovský. Alois Schneiderka mu zacitoval lidovou píseň *Ej, hora, hora* a Jaro Kučera mu připomenul *„prvou výstavu Klubu přátel umění na sv. Cyrila a Metoda ve Frenštátě.“* Z roku 1936 pochází podpis Oldřicha Lasáka, který pak znovu 17. 9. 1956 ve Frenštátě uvedl: *„Vzpomínka na léta mého pobytu v Kunčicích pod Ondřejníkem.“* Z poválečných návštěv je tu stylizovaný slovenský znak se zápisem Marie Vořechové:

„Probíjíme se těžce a různými cestami k lepšímu lidství. Věřím však, věřím a do posledního dechu pro lepší lidství národa všecko dělám. A věřím, neb jinak bych nemohla ani žít.“

V září 1945, Marie Vořechová

Architekt Čestmír Vořech, který byl před prvou světovou válkou spoluzakladatelem volného sdružení umělců Koliba ve Frenštátě, k tomu připsal: *„Na šťastné shledání ve Frenštátě po 31 letech. 24. září 1945 Č. Vořech.“* Po půlstoletí se u nás objevil i další vzácný host, slovenský architekt Dušan Jurkovič, projektant pusteveských útulen, který zapsal:

„Vzpomínám na Valašsko jako na lásku svého mládí.“

Na Horečkách 17. X 1947, Dr. Dušan Jurkovič

Zápis spolupodepsaly Božena Jurkovičová, roz. Bartelmusová a Růžena Jurištová, roz. Bartelmusová. V památníku je zastoupeno Slovensko i při zájezdu Moravského kola spisovatelů v prosinci 1934. Kromě zápisů českých moravských kolegů Františka Neužila, Jaroslava Zatloukala, Josefa Koudeláka, L. N. Zvěřiny, Zdeňka Přibíka a dalších jsou tu i slova slovenského prozaika Tida J. Gašpara: *„Dnes v bratrstve Slova pochopili sme znova, jak sme si blízki!“* Tyto zápisy vznikly v Bratislavě 8. a 9. 12. 1934. Na závěr jsem si nechal zápis, který je skutečným vyznáním lásky našemu městu. Jeho autorem je ostravský spisovatel a publicista Jan Handzel:

„O Frenštátě jsem slýchal vždycky to nejlepší, i když jsem v něm ještě nebyl. Měl vždy v mých uších zvuk jako tiché, milé, malé město uprostřed lesů. Když jsem se do něj konečně dostal, shledal jsem, že jsem se nezklamal. Od té doby mám Frenštát rád. Když tu byla výstava, spěchali jsme tu ostravští novináři radostně. A pak jsme se tu s manželkou vraceli radostně na letní byt. Až nebudeme na stará kolena mít kam jít, možná tu přijdeme pod Horečky umřít.“ Handzel Jan, redaktor, Frenštát 12. července 1937.

I osobních přání k Horečkovým jubileím obsahuje památník víc, ku příkladu od lašského básníka Bohumila Marka nebo opavského prozaika Jana Rohela z roku 1949. Za všechny alespoň opožděný pozdrav hukvaldského malíře J. V. Sládka k Horečkově osmdesátce:

„František Horečka, vzácná duše, hluboce zanícená pro ryzí kus Valašska pod Radhoštěm. Energie 80 let – příklad síly. Do dalších let.“ I. XII. 74, J. V. Sládek

Spolu s citovaným Urbancovým zápisem patřilo toto přání k posledním záznamům z kulturní oblasti v Horečkově památníku – on sám podlehl chorobě 27. února 1976.

Dodatečně se tu objevil už jen zápis při frenštátském večeru ke stému výročí Horečkova narození, uspořádaném 29. března 1994:

„*Ve veliké úctě a zároveň radostně jsme si připomněli stoleté výročí našeho učitele, ale především literárního kolegy a přítele Františka Horečky.*“

Podepsáni byli za výbor ostravského střediska Obce moravskoslezských spisovatelů Oldřich Šuleř, Jan Drozd a Jiří Urbanec. Nenápadný svazek – a kolik je v něm cenných literárních dokumentů, připomínajících často dávné kulturní aktivity v našem městě i v širším regionu. Zápisy v Památní knize Františka Horečky přesvědčivě dokumentují šíři jeho uměleckých zájmů i jeho bohaté kontakty se spisovateli, výtvarníky, hudebníky, publicisty i veřejnými pracovníky. Jde hlavně o léta 1932 – 1947, kdy byl Horečka v centru kulturního a společenského dění v našem městě. Jsme vděční jeho nejstaršímu synu Mojžírovi, který pokračuje v otcově lexikografické práci, že památník pietně uchovává a že nám jeho zapůjčením umožnil připomenout si úctyhodný rozsah otcovy kulturní a osvětové činnosti v souvislosti s letošním výročím.

KNĚZEK, Libor. Z Památní knihy spisovatele Františka Horečky : K jeho 110.výročí narození. In *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2004. Ze společnosti. s. 11–18. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, 2005, ročník XXII. číslo1–4,

Odešel poutník za pravdou života

(za spisovatelem Janem Drozdem)

Seznámili jsme se v polovině devadesátých let na půdě ostravského střediska Obce spisovatelů. Od prvního setkání mne zaujal svou přímostí, bezprostředností a jakousi valašskou důsledností, až neústupností, když byl o něčem přesvědčen. Vždy jsme měli o čem si povídat – spojovala nás nejen krajanská přináležitost – vždyť jeho rodné Bordovice, v nichž ve své chatě trávil letní měsíce v literární práci i radosti z přírody, jsou od Frenštátu, co by kamenem dohodil a jeho nejmilejší místa kolem Javorníku učarovala za mých studií i mě. Byl to i jeho vztah k životu a k přírodě, který mi imponoval. Znal jsem jeho román *Sedláci z Velkého dvora* (1947) v němž ztvárnil vlastní zážitky z dětství, plné dřiny a odříkání, když spolu s otcem po první světové válce ve východním cípu Slovenska měnili „holou pustinu, úhory a močály“ v úrodnou půdu. Z jeho vzpomínek jsem poznával život chudých studentů na Podkarpatské Rusi i jeho učitelskou štaci v tamějších horách. A pak už jen trpké a bolestné zážitky vojáka v době Mnichovské dohody a jeho dramatický návrat domů, který tak přesvědčivě vykreslil v próze *Pátá dimenze* (1999), vydané naší Muzejní a vlastivědnou společností. Ani jeho působení v partyzánském Zubří za druhé

světové války nepostrádalo dramatické momenty, o nichž podal svědectví knížkou pro mládež *Po nebezpečných stezkách* (1963). Klidnější období měl teprve v letech poválečných, kdy učil v Novém Bohumíně a pak byl vedoucím literární redakce ostravského rozhlasu. Pro svou účast na obrodném procesu byl v roce 1970 propuštěn a pracoval jako stavební dělník, než mohl znovu učit. V knize *Pohřbívání živých* (1993) svůj život za normalizace emotivně přiblížil čtenářům. Jeho vrcholný román o kolektivizaci *Emauzy* vyšel pod pseudonymem Jan Pastor v exilovém vydavatelství v Curychu (1979) a k našim čtenářům se dostal v konečné verzi s názvem *Člověk pro jeden život* (1991) spolu s dalšími jeho pracemi, které před listopadem 1989 nemohly vyjít. I když ho v posledních letech života sužovaly značné zdravotní problémy, ani po své devadesátce nezanechal své literární práce. Jen si v dopisu, který mi napsal 7. února 2004, povzdechl: „Zlobí mě oči, napíše pár řádek a vidím jen šmouhy. Je to daň za nadbytečná léta!“ Jeho životní pouť skončila 15. srpna 2005. Odchází v něm důsledný a pracovitý umělec.

KNĚZEK, Libor. Odešel poutník za pravdou života: Za spisovatelem Janem Drozdem. In *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2005. Ze společnosti. s. 78–80. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XIII., 2006, číslo 1

O životě a tvorbě Bohumíra Četyny

Sté výročí narození spisovatele Bohumíra Strnadla – Četyny, které si v těchto dnech připomínáme, obrací naši pozornost k jeho složité životní pouti, poznačené bídou, přesáhl hranice regionu a zařadil se do živého proudu celonárodní literatury. Bohumír se narodil 29. října 1906 v Trojanovicích, jeho rodiče vlastnili domek u staré cesty z Frenštátu do Malé Roztoky a na Radhošť. Otec Filip byl dřevorubec, matka Anežka, rozená Kneblová, byla sestrou malíře a sochaře Jana Knebla. Ze čtyř jejich synů byl Bohumír nejstarší, po něm následoval o čtyři roky později Antonín, uznávaný malíř a grafik, ilustrátor mnoha knih, v roce 1912 Josef, spisovatel a dlouhodobý ředitel pražské Slovanské knihovny a rok po válce nejmladší Václav, který pracoval v textilním průmyslu a jediný z nich dosud žije. V chalupě, k níž patřil hektar málo úrodné půdy, s nimi žili matčini rodiče, kteří byli rodině oporou hlavně za první světové války, kdy byl otec na frontě. Po matce zdědili chlapi lásku ke knížkám a k lidovým písním, které dovedla pěkně zazpívat. V paměti jim utkvěly i večerní besedy u staříčka a stařenky, na nichž se někdy zúčastňovali i sousedé, a při nichž se za svitu bukové louče seznamovali s různými příhodami ze života i mnohými pověstmi o Radhošti a jeho okolí. Bohumíra zaujaly

natolik, že si je jako žák frenštátské měšťanky zapisoval do sešitku a kromě psaní vlastního deníku sbírali nářeční slova. Stal se náruživým čtenářem, líbily se mu knížky o přírodě, zvláště Klostermannova *Ze světa lesních samot*, z krajové historie Kramolišovi *Bratři Doliňáci* a *Slámův Pán Lysé hory*. Dokonce chodil nahlas předčítat povídky z kalendářů do rodiny souseda, který neuměl číst. Podle vzpomínky bratra Václava byl Bohumír již v dětství dobrým vypravěčem, který dovedl každého zaujmout. Otec z něho chtěl mít drvoštěpa, po ukončení měšťanky s ním rok pracoval v lese. Teta Kneblová s matkou z něho chtěly mít kněze, proto putoval v sedmnácti letech do sekundy jezuitského gymnázia na Velehradě, kde studoval s výborným prospěchem a spolužáci obdivovali jeho básnický talent. Přesto z ústavu odešel a tercii i kvartu absolvoval na Slovanském gymnáziu v Olomouci, kde se o jeho další literární průpravu zasloužil zejména profesor Nysl, který mu půjčoval nejen beletrii, ale i literárněvědné práce. Jeho básnické pokusy uveřejňoval v té době časopis *Vůdce dorostu*. Do jeho studií zasáhla choroba, vyžadující delší léčení. Kvintu a sextu navštěvoval v Brně na státním reálném gymnáziu, kde již tehdy studoval jeho bratr Josef. Na studia si vydělával doučováním spolužáků. Jeho prozaické příspěvky otiskoval časopis *Ruch a Niva*, kterou redigoval básník Josef Chaloupka. Před ukončením školního roku, na jaře 1928, z ústavu odešel a pro nedostatek peněz se neuskutečnil ani jeho úmysl pokračovat ve studiích externě. Po návratu do rodných Trojanovic pracoval s otcem znovu jako lesní dělník a v této práci pokračoval i od roku 1931, kdy se vrátil z dvouleté vojenské prezenční služby v Brně a Opavě. Přitom pokračoval v sebevzdělání, knihy si pravidelně půjčoval ve Frenštátě i u mého otce, který ho před lety učil na měšťance.

Mezitím publikoval verše, povídky a drobné črty i v jiných časopisech a od roku 1931 pravidelně uveřejňoval jeho práce Vojtěch Martínek v příloze Moravskoslezského deníku v Ostravě. Pokoušel se i o románovou tvorbu, v letech 1931 – 1934 vznikla první verze jeho románu *Drvaři*, k níž se připravoval již jako šestnáctiletý. Fragment tohoto díla vyšel pak v roce 1939 na pokračování v ostravském *Poledním deníku* s názvem *Nesmrtelná milenka*. Jeho první historický román z osmého století s názvem *Sluneční bůh* vznikl v letech 1935 – 1938, čekal na uveřejnění plných 22 let, než vyšel v přepracovaném znění rovněž na pokračování v ostravské *Nové svobodě* s názvem *Vítěz nad Avary*. Knižně vyšla v roce 1935 vlastním nákladem báseň *Pomíječnost*, psané v roce 1930 a přepracovaná před vydáním. Toto pozoruhodné dílko je svědectvím o Četynově kontaktu s moderní poezií, Drahomír Šajtar o něm napsal, že vzniklo „v doteku s apollinairovskou

tradicí a Pásmem Guillaumea Apollinaire, ba dokonce se surrealismem“. Torzo jeho intimní a přírodní lyriky z let 1927 až 1934 vyšlo rovněž vlastním nákladem s názvem *Rybář krásy* až v roce 1946. Četynovou prozaickou knižní prvotinou je povídka *Milenci*, napsaná v roce 1933 podle skutečné události o tragické lásce dvou mladých lidí. Vydal ji však až v roce 1940, ilustrovanou bratrem Antonínem, ve vlastní edici Nová Morava.

I při sezónní práci drvaře a pomoci v rodičovském hospodářství hledal Četyna stále další možnosti k doplnění vzdělání. Působení bratrů Antonína a Josefa v Praze využil v roce 1936 k tomu, aby celý půlrok externě navštěvoval přednášky na Filozofické fakultě Karlovy univerzity. Kromě literárních témat zaujaly ho hlavně přednášky profesora Aloise Musila o starých kulturách Afriky a projevil zájem i o stipendium do Peru, které však nedostal. Jaroslav Pleskot uvádí, že dokonce pracoval na románu o peruánských indiánech, který však nedokončil. Zájem o příběhy z Orientu se projevil v povídce *Vzpoura Šandaauriho*, uveřejněné v novinách v roce 1944, i v dalších povídkách (*Fénická váza*, *Založení Karthaga*), které zůstaly v rukopisech. Již od dětství zajímalo Četynu všechno, co zavánělo tajemstvím. Proto až s napětím sledoval vyprávění o nadpřirozených bytostech při večerních besedách se staříčkem a stařenkou, proto se pokoušel dostat do radhošťského pozemního labyrintu, známého z lidových pohádek a pověstí, proto pátral po zbytcích starých staveb a opevnění, které dávno pohltit lesní porost. Sám psal již od dvacátých let i fantastické příběhy z budoucnosti, kterými se zařadil mezi průkopníky sci-fi literatury u nás. Chtěl je vydat i knižně, což se mu nepodařilo. Stačí tu připomenout povídku *Dvojníci z Orionu*, kterou jsem objevil až v souboru Povídky a podpovídky ze starých i nových časů, jenž vycházel na pokračování v Nové svobodě 1958 až 1959. Někdy to byly i rozměrnější práce. V literární pozůstalosti jeho bratra Josefa se zachoval rukopis úvodní části románu *Neviditelná planeta* s podtitulem Fantastický příběh z roku 2056. Rok 1956, který je v rukopise uveden, je pravděpodobně rokem konečné redakce textu.

Pro fantastické příběhy si Četyna nechodil jen do budoucnosti, ale i do minulosti. Pět z nich, které vznikly v letech 1936 – 1945, vydal v knížce *Přes hranici času* (1946). Snad nejzajímavější z nich je *Buddhova soška* (1937). Závěrečná povídka s názvem *Zánik třetího rozměru* (1945) byla náčrtem románu, který pak nazval *Čtverhranný kruh – zveřejnění se nedočkal*. Fantastické prvky obsahuje i povídkový triptych *Krajina černá lesem* (1944), označený autorem za ukázkou z románu o frenštátské minulosti, k jehož napsání však nedošlo. Exkurzy do historie Frenštátu pod Radhoštěm a sousedních obcí staly se v letech druhé světové války dominantním tématem Četynovy tvorby. Souvisí to se

skutečností, že se stal od 16. září 1941 správcem muzejních sbírek ve Frenštátě, které byly v té době ještě veřejnosti nepřístupné. Obsahovaly i městský archiv s cenným listinným materiálem, který přinášel mnoho podnětů i pro jeho literární tvorbu. Po sezónních lesních pracích a různých příležitostných zaměstnáních (například prodavač jízenek u lanovky z Ráztoky na Pustevny) bylo to vlastně jeho první stálé zaměstnání. A Četyna si ho opravdu hleděl, věnoval se mu s plným nasazením. Jezdil pilně po archivech a doplňoval archivní fond i o další dokumenty z dějin města, které získával od občanů.

Prvým okruhem jeho zájmu byla minulost jeho rodných Trojanovic. Získaný materiál publikoval hlavně v *Našem Valašsku*, které v roce 1943 vydalo jako zvláštní otisk tři jeho materiálové studie s názvem *Trojanovice*. Další tři studie vydala 1944 obec Trojanovice, pod názvem *Hory a lidé*. V témže roce se zúčastnil vydání sbírky lidových písní *Trojanovice zpívají*, kterou připravil učitel Josef Rek, a o rok později zredigoval sborník o osudech rodné obce za druhé světové války, nazvaný *Dědina bojuje*. Na tyto publikace navázal po letech drobným tiskem *Dva staří pamětníci – Alois Křoupal a Josef Kokeš* (1972) o lidovém tanečníku a hudebníku.

Druhý okruh obsahoval komentovaná vydání dokumentů a studie o minulosti Frenštátu a sousedních obcí. Postupně vyšly publikace: *Založení železných hamrů ve Frenštátě p. R.* (1945), *Stopy minulosti na Frenštátsku* (1948), *Nejstarší kronika města Frenštátu p. R.* (1950), *Paměti Jana Kalusa z Frenštátu p. R.* (1958) a *Radhošť v minulosti a přítomnosti* (1966). S výjimkou poslední z těchto publikací byl autor uveden pod občanským jménem Bohumír Strnadel.

Studium archivních materiálů současně nasměrovalo i Četynovu beletristickou tvorbu do minulosti. V dusných protektorátních poměrech mnoho autorů obrátilo svůj zřetel k minulým dějům nejen z cenzurních důvodů, ale i pro posilu v obtížné situaci našeho národa za nacistické okupace. Proč tedy nevyužít studium historických materiálů i pro literární práci? V poznámkách ke knížce *Krajina černá lesem* Četyna napsal:

„Je opravdu s podivem, že minulost kotliny pod Radhoštěm, minulost krajně dramatická nenašla dosud spisovatele, ani malíře, který by se podíval do tváře osudu dávných století a zachytil je, jaké byly. Ne pro vzkříšení prachu a krve a bolesti, ale pro cestu, která vede vždycky z minula. Obraz hukvaldského panství by si věru zaslouhoval mistrovského pera i štětce, který by zpodobil, úděl člověka, robotníka, sedláka. Vzpomeňme třeba na dobu Harasovského!“

Tento citát jasně dokumentuje zaměření Četynových historických próz. Nešlo mu

o beletristické převyprávění historických událostí, ale o zachycení konkrétních osudů lidí v jednotlivých historických obdobích, o zobrazení vzájemných vazeb mezi člověkem a přírodou a o poetické vykreslení atmosféry a společenského prostředí v jednotlivých obdobích. Nejpůsobivější byly jeho romány, ve kterých dokázal tyto složky organicky skloubit.

Jméno Maxmiliána Harasovského v závěru citátu není náhodné. Tento hukvaldský hejtman ve službách knížete Karla z Lichtenštejna byl zosobněním feudálního útlaku v našem kraji a rebelie poddaných na tomto panství se odehrála v roce 1695, ve stejném roce jako známá vzpoura chodská. Četynovi se dostaly do rukou osobní listy Harasovského a celý fascikl o hukvaldské rebelii našel v Brně. Za bezprostřední inspiraci k románu *Jednou za slunovratu*, který vyšel v roce 1950 v pražské *Družstevní práci*, označil autor ve stati, *Jak se píše román* pohled na dvojici mladých lidí na lesní stezce pod hukvaldskou zříceninou. Jejich osudy promítl do minulosti, do období jiných zlých časů. V poznámkách v románu upozornil Četyna na zajímavou historickou analogii, když o Harasovském napsal: „tento český šlechtic, představitel církevního útlaku v 17. století, střílející poddané ze své služební pistole, mi tehdy připomínal nacistické fűhrery.“ Ve srovnání s Jiráskovými Psohlavci neměl Četynův román ústředního hrdinu odboje, vykreslil tu několik zajímavých lidových postav. A je tu ještě jeden závažný rozdíl – zatím co Chodové bojovali za zachování svých privilegií, hukvaldští poddaní zápasili s neúnosnými robotami, o holou existenci. Důkladná znalost historických reálií i života našich předků spolu s krajovými tradicemi umožnily Četynovi podat barvitý obraz lidové vzpoury, umocněný jeho živým, dynamickým vyprávěním, kterým si získal čtenáře. Je zajímavé, že tento Četynův první vydaný román vyšel ve známém pražském nakladatelství *Družstevní práce*, když jeho předcházející publikace byly odkázány na místní instituce, nebo je vydal vlastním nákladem. Za tuto náhlou změnu vděčil redaktoru tohoto nakladatelství B. M. Klikovi, který do Frenštátu rád zajížděl, oblíbil si Beskydy i hukvaldský hrad a upozornil na Četynův nevšední talent. Na úspěchu knihy se svými ilustracemi podílel i jeho bratr Antonín, jehož kresby provázely většinu jeho literární tvorby. Po zániku DP vyšlo již v roce 1953 druhé vydání v pražském *Československém spisovateli* a teprve po autorově smrti vyšlo třetí vydání i v ostravském *Profilu* s obsáhlým doslovem Oldřicha Rafaje. Čtenářský zájem si román uchoval do dnešních dní.

Na děj románu Četyna bezprostředně navázal dalšími osudy několika hrdinů v knize *Zbojníci* (1954), vydané rovněž v *Československém spisovateli*. Zachytil tu události

let 1697 – 1723 s dalšími nepokoji poddaných, sužovaných neustále robotami a panskou zvrůlí, se vznikem zbojnických rot, zejména Ondrášovy, Jurášovy a Gajduškovy. Román symbolicky uzavírá přepadení a zabití Harasovského zbojníky. I tu využil autor kromě historických pramenů i bohatství lidové slovesnosti a ústního podání, nepřebíral je však nekriticky a důraz opět položil na plastické a přitom poetické ztvárnění osudů románových postav. Tato knížka vznikala zároveň s předcházející a původně měly tvořit celek. Podle autorovy poznámky se však rozhodl pro značný rozsah látky rozdělit celý děj do dvou samostatných dílů.

Četynův třetí historický román *Valašský vojvoda* (1957) vznikl za okupace souběžně s oběma předcházejícími. Původně měl podobu dramatického pásma, předvedeného v roce 1940 ochotníky v Trojanovicích. Postupně objevoval v archivech další dokumenty i lidové zkazky o valašském právu a konečnou verzi uzavřel v červnu 1956. Děj tohoto románu předjímá oba předcházející – zobrazuje desetiletí 1644–1654 a sleduje růst odporu proti porušování valašských práv hukvaldskou vrchností. I tu, podobně jako v předcházejí dvojici románů ožívají zvyky, pověry, myšlenky a city valašských horalů, usídlených v malebné beskydské krajině, zaznívá tu jejich jadrná řeč. Román byl oceněn v literární soutěži k 10. výročí ČSM a vydala ho *Mladá fronta* v Praze. Druhé vydání z roku 1966 vyšlo s doslovem Jiřího Svobody v *Profilu*, tamtéž třetí vydání s doslovem Drahomíra Šajtara 1987. I když někteří literární kritici označovali tuto knihu za nejzdařilejší Četynův román, sám autor dával přednost románu prvnímu.

Závěrečným svazkem Četynovy tetralogie o „hukvaldských rebeliích“ je román *Živly* (1962), vydaný *Krajským nakladatelstvím* v Ostravě. Odehrává se v letech 1760 – 1785 a jeho první verze byla napsána po vydání předcházejícího románu v letech 1957 – 1961. Drahomír Šajtar, který tuto verzi četl, byl překvapen, že vydaná druhá verze po redakčních zásazích byla značně ochuzena. Oldřich Rafaj, který už v recenzi předcházející knížky v Literárních novinách vytýkal Četynovi „*přecenění fantazijní a mytologické složky v charakterech Valachů a v jejich životě*“ a tvrdil, že „*Četynův styl by se měl odpoetičtit*“, označil tyto změny za cestu, „*jíž se Četyna bude muset vydat...*“. Jako odpovědný redaktor Četynova románu prosazoval zřejmě tyto názory i při přípravě nového díla a tím necitlivě zasáhl do jeho poetiky. Bylo by proto potřebné při případném novém vydání celé tetralogie vrátit se k původní verzi posledního svazku.

Za jakýsi „*dovětek, tečku za hukvaldskými rebeliemi ze 17. a 18. století*“ označil autor román *Poselství zapomenutých*, vydaný v *Profilu* 1973. Vznikl souběžně

s předcházející tetralogií a podle Četyny byl dopsán v srpnu 1949. Ztracený rukopis byl zcela náhodně objeven až začátkem roku 1972. Zachytil v něm, jak sám podotkl, „v zjednodušené, napůl reportážní podobě“ historii selského hnutí chalupníků a bezzemků v podhůří Beskyd v letech 1811 – 1867, kteří bojovali o udržení holé existence.

Je méně známou skutečností, že Četynovým záměrem bylo vydat ještě jednu historickou románovou tetralogií. Jejími hrdiny měli být pasekáři a salašníci, žijící pod severními svahy Radhošťských Beskyd, a měla mít název *Sága rodu Košárků*. Z připravovaného projektu se Četynovi podařilo vydat prvé dva svazky, a to ještě v opačném pořadí. *Stříbrný obušek* vyšel v Profilu dva roky před autorovým úmrtím (1972) a *Koliby v soumraku* ještě v Krajském nakladatelství v Ostravě 1959. Když nedlouho před smrtí psal o tomto projektu Jiřímu Svobodovi, uvedl jako třetí svazek romantickou kroniku z let 1677 – 1747 s názvem *Bačova fujara* a závěrečnou část nazvanou *Fojt Košárek*. Četyna k tomu tehdy připsal: „Bude to můj jediný skutečný román, je v konceptu, jestli mi zdraví dovolí, dokončím ho ...“ Dlouho se nevědělo, do jaké míry autor předsevzetí uskutečnil. Teprve po zpracování jeho literární pozůstalosti v Památníku Petra Bezruče v Opavě v roce 2004 se zjistilo, že obsahuje dva strojopisy třetího svazku (212 a 429 stran) a zřejmě rozepsanou závěrečnou část (strojopis s rukopisem 183 stran). Čtenáři by jistě uvítali zpřístupnění obou těchto děl, i když ve druhém případě jde jen o torzo románu. V poznámce k prvnímu svazku autor zdůraznil, že jednotlivé části cyklu jsou zcela samostatné.

Materiál ke knize *Stříbrný obušek* soustředil Četyna ještě z okupace, jeho jádrem jsou lidová vyprávění a místní pověsti, které přecházely z generace na generaci. Autor je spojil do souvislého celku, jehož děj položilo let 1550 až 1674. Přitom některé z postav byly známé pouze ze zkazek a jiné byly skutečné, uvedené v archivních dokumentech, týkajících se rodu Košárků. Přitom samotný „stříbrný obušek“, zaťatý ve vysokém stromě na Radhošti je podle autora zřejmě symbolem protipanského odboje.

Děj románu *Koliby v soumraku* časově bezprostředně navazuje na předcházející knihu, odehrává se v letech 1675 – 1677 a jeho ústředním motivem je spor mezi hukvaldskou vrchností a městskými pány ve Frenštátě o paseky pod Radhoštěm. Dřevorubci a pasekáři z osady Paseky pod Radhoštěm, o jejichž životě Četyna v románu píše, jsou vlastně nejstaršími obyvateli autorovy rodné obce. Jako potomek dávných kolonistů, kteří před třemi sty lety osídlovali zapadlé samoty pod severními svahy Radhošťských Beskyd, chtěl připomenout, v jakých složitých a dramatických podmínkách

se na místě pravěkých hvozdů rodila jeho obec – Trojanovice.

Po dvou románových cyklech z minulosti chtěl Četyna zobrazit život ve své rodné obci mezi dvěma válkami. Měla to být trilogie s názvem *Velká Ráztoka*, jejímž základem byl román *Drvaři*. První verzi zamýšlel autor psát již jako šestnáctiletý a připravil si pro ni deník z lesních prací, poznámky a slovníček dřevorubecké terminologie. K samotnému napsání však došlo až o šest let později, o prázdninách 1928 až 1929 a ukončil ji v roce 1931, druhá verze vyšla o rok později. Četyna považoval román za klíčový, vždyť jeho hrdiny byli obyvatelé Trojanovic, které od dětství důvěrně znal a jejich životní příběhy se snažil podat nezkrasleně. Proto ty neustálé změny v textu a autorova nespokojenost s dosaženým tvarem. Drahomír Šajtar navíc předpokládá, že text prošel před vydáním značnými redakčními zásahy, i to je námět pro budoucího editora. Román zachycuje život pasekářů a dřevorubců pod Radhoštěm od podzimu 1918 do konce léta 1920, jednotlivé životní osudy v něm však přesahují do roku 1923. Autor kladl důraz i na atmosféru, v níž tehdy obyvatelé žili – tvořily ji zkazky a pověsti zejména o Radhošti, křesťanské zvyky i pohanské obyčej, staleté tradice a pověry, které dobře znal z chlapeckých let. Román vyšel v Krajském nakladatelství v Ostravě 1963.

Román *Ráztoka*, vydaný tamtéž o rok později je druhou, samostatnou částí cyklu. Kromě expozice, zasazené do let 1893 – 1915, se jeho děj odehrává v letech 1920 – 1930, některé postavy přejal autor z předcházející knihy. Při vykreslení úporného zápasu dřevorubeckých rodin o existenci použil autor vlastní zážitky, svědectví pamětníků i dobové dokumenty. I tu se autor pokoušel výrazně přiblížit samotné realitě (uvádí to i v poznámce ke knize) a tím ve srovnání s předcházejícími cykly snížit emotivnost alyričnost děje, které byly vlastní jeho působivému prozaickému stylu.

Třetí svazek cyklu, který se měl původně jmenovat *Zlatobýl* a později *Sedm let hubených*, knižně nevyšel a tyto názvy se nevyskytují ani v soupisu Četynovy literární pozůstalosti. I v tomto případě je tu úloha pro badatele, aby zjistili, zda tento román o životě pod Radhoštěm v třicátých letech minulého století není pod jiným jménem v jeho literární pozůstalosti, případně zda se zachovalo aspoň jeho torzo.

V Četynově tvorbě se však obraz třicátých let objevil, i když jen ve skromnější podobě novely *Zahrádka trněná*. Tragický osud chudobné dělnické rodiny v době hospodářské krize vykreslil autor ještě ve svých literárních začátcích – v letech 1936–1938, knižně však vyšel až v roce 1961 v *Krajském nakladatelství v Ostravě*. I tu byla pro Četynu zřejmě inspirací skutečná událost, rukopis byl však autorem přepracován a je

otázkou, do jaké míry ovlivnily konečné znění redakční zásahy, které v tomto období postihly jeho románové práce.

Rozporného hodnocení se dočkala jediná Četynova knížka pro děti – *Sedmikvítek*, která vznikla vlastně na objednávku *Státního nakladatelství dětské knihy v Praze* po úspěchu jeho prvních dvou historických románů. V průběhu jednoho měsíce tehdy zpracoval soubor sedmi příběhů o dětech zpod Radhoště v uplynulých pěti stoletích. Děj byl ozvláštněn motivy z beskydských pohádek a pověstí i životními zkušenostmi horalů. Autor tu prokázal značné improvizální schopnosti a své příběhy zasadil do malebného přírodního rámce Beskyd. Přece však některé z příběhů nesou stopy chvatu, který provázel jejich zrod a oslabil jejich výrazové prostředky.

Zvláštní postavení v Četynově tvorbě mají jeho historiky o Valchářovi. Tak říkali trojanovičtí občané svému poslednímu rychtáři Františku Hilšerovi, který žil v letech 1787 – 1865 a byl známým šprýmařem, jehož vtíp zasahoval nejen sousedy, ale především feudální panstvo a jeho služebníky. Již při vydání prvního skromného souboru vyprávění o jeho taškařicích, které Četynovi poskytli jeho příbuzní a staří pamětníci, bylo jasné, že autor měl při jejich výběru šťastnou ruku. Knížka *Valchař se směje aneb Tutlanci a potočníci*, vydaná v roce 1958 *Krajským nakladatelstvím v Ostravě*, měla širokou čtenářskou odezvu. Živé postavy tutlanců, pašujících z Uher tabák, a pozorníků, kteří jim v tom měli jako strážci hranic zabránit, vykreslil Četyna s opravdovým citem pro lidovou moudrost, poezii a vtíp. Jednoznačný úspěch knížky způsobil, že autor po deseti letech své příběhy podstatně rozšířil, překomponoval a především literárně dotvořil pro publikaci *Besedy na staré valše*, vydanou *Profilem* v roce 1969. Konečný tvar dostal tento soubor v dalším rozšířeném vydání pod stejným názvem a s podtitulem *Bílého a černého humoru knihy sedmery*, vydaném v roce 1974 v Československém spisovateli. V sedmi tematických celcích je obsaženo jedenačtyřicet besed s pásmem historek, uspořádaných do formy starověkého dramatu s dějovou gradací. Toto členění umožnilo autorovi ještě důsledněji zachytit v jednotlivých besedách ve Valchářově výčepním domě mozaiku lidských osudů, jejich radosti i starosti, ale i dobovou atmosféru. Pocit uspokojení z napsaného, který podle svědectví jeho přátel Četynovi u jeho předcházejících knih většinou scházel, našel v tomto případě výraz v závěru poznámky k této jeho poslední knize:

„Pocit volnosti a nadhledu, možnost uvidět lidské osudy z nového úhlu, z toho nečekaného, z jakési ptačí perspektivy, mne neopouštěl po celou dobu, co jsem se

valchárovskými i pašeráckými příběhy zabýval. Kdyby si čtenář odnesl stejný dojem, bude účel splněn – a moje práce nebyla zbytečnou.“

A skutečně – čtenáři svoji spokojenost netajili a literární kritici se namnoze shodli, že tato kniha je „stylově nejucelenější a nejosobitější knihou Četynova díla“. Jiní našli v jeho tvorbě vrcholy dva – *Valašského vojvodu a Besedy na staré valše*, v nichž se dobral tvaru až monumentálního. Četyna žil svým krajem a svým literárním dílem podstatně prohloubil jeho obraz v literatuře. Svými nejlepšími díly současně překročil rámec krajové literatury a včlenil je do celonárodního kontextu. I když nás od jeho odchodu dělí už více než tři desetky let – zemřel 11. ledna 1974 v Čeladné u Frenštátu – má svoje věrné čtenáře v knihovnách hlavně z řad starších spoluobčanů. Sté výročí jeho narození je pro nás podnětem, abychom jeho tvorbu připomenuli i těm mladším, kteří rádi sáhnou po dobré četbě.

KNĚZEK, Libor. O životě a tvorbě Bohumíra Četyny. In SEDLÁČKOVÁ, Marie, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2006. s. 48–55. ISSN 1213-8371

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm 2007, ročník XXIV. číslo 1–4

Krajiny dětství Pavla Tobiáše

K jeho nedožitým 75. narozeninám

I když spisovatel Pavel Tobiáš přišel na svět v Paskově, jeho předkové pocházeli z Lichnova. Jeho prapradědeček Filip Tobiáš, rodem z Trojanovic, si vzal v roce 1837 za manželku Antonii, dceru lichnovského fojta Kašpárka, a sňatkem získal pozemky, na nichž pak rodina hospodařila. Tu se v roce 1848 narodil Pavlův pradědeček Josef, v roce 1871 dědeček Jan a v roce 1900 jeho otec Petr Tobiáš. Ten spolu s mladším bratrem Bohumilem vychodil měšťanku ve Frenštátě a učitelský ústav v Příboře a jako učitel působil v Kozlovicích a později v Paskově, kde se seznámil s kolegyní Růženou Berákovou. Narodila se roku 1902 ve východočeské obci Počáply – Sezemice u Pardubic, a když ve dvou letech osiřela, starali se o ni její bratři Rudolf a František, který učil na několika místech našeho kraje – i ve Frýdlantě a na Kopané. Pavlovi rodiče měli svatbu v Paskově a tam se jim 30. prosince 1927 narodila dcera Marta a 28. dubna 1932 syn Pavel. Ten na prvu etapu svého života vzpomenu v jedné ze svých rozhlasových relací: *Až do mých sedmi roků jsme bydleli v Paskově, tam otec a matka učili, tam jsem se narodil blízko paskovských rybníků, u Klajmonů. V Paskově jsme potom bydleli u Daňků, před námi tekla Olešná se svými předjarními ledochody, a u Kopřivů na Černé cestě. Na prázdniny, na Vánoce, ale to až po Štědrém dnu, a na Velikonoce jsme jezdili k babičce do Lichnova, na*

hospodářství se dvěma koňmi a třemi krávami. Pro mne totam bývalo nejkrásnější o prázdninách. Už přípravy na cestu mě naplňovaly radostí a nadšením, ocital jsem se jako v jiném, okouzleném světě. Chodíval jsem s tatínkem ke Klajmonům, tatínek s panem Klajmonem sjednával auto, naši přepravu tatrovkou na těch zhruba třicet kilometrů do Lichnova. Ke Klajmonům se od nás chodilo mezi loukami. Byly to mokré louky poblíž rybníků a potoka, patrně na místě někdejších stavů. Mokré louky bývají plné květin a květiněk, hýří barvami. A tatínek, který se amatérsky věnoval malování, cestou ke Klajmonům mhouřil oči, zastavoval se a hleděl do těch rovinatých luk se skupinami olší podél potoka a liboval si, jak jsou ty louky malebně pestré. Jednou řekl, povznesen tou scénérií, že louky jsou nejkrásnější na konci června a že kopretiny jsou tu velké jako slunečnice. Tak jsem se na ty kopretiny pozorněji podíval a zjistil jsem, že jsou skutečně velké skoro jako slunečnice. Dodnes jsem o tom přesvědčen, že tam v tom drahocenném okamžiku kopretiny velké skoro jako slunečnice opravdu byly...

Po svém otci zdědil Pavel snad až nadprůměrnou citovost a současně i citlivost, která se promítala nejen do jeho vztahu k lidem, ale i k prostředí, které ho obklopovalo, a jak je zřejmé z citovaného textu, především k přírodě. Proto i jeho vzpomínky na dětství obsahují množství přírodních motivů. Paskov zůstal pro Pavla i po mnoha letech nerozlučně spojen s rybníky, opěvovanými i Bezručem:

Byly tam, tuším, pouze dvě větší vodní plochy. Vídal jsem je z okna, až k nim jsem směl málokdy. A jenom v doprovodu dospělých. Držet se jich za ruku... Rybníky tedy pouze dva, avšak kyselé, za dešťů místy zatopené louky po obou stranách nasvědčovaly, že se tu zřejmě kdysi modralo více hladin, sugestivně působivá, poklidná, jakoby spící řada...

Konkrétnější vzpomínky na společné dětství v Paskově načrtla pro připravovanou knížku o Pavlovi jeho starší sestra Marta: *Paskov, dnešní průmyslové předpolí Ostravy, byl před sedmdesáti lety takzvaný městys, to je malé městečko s drobnými zemědělci, řemeslníky a dělníky. S jejich dětmi jsme s Pavlem chodili do školy, na které vyučovali naši rodiče. Poznali jsme tak zblízka prostředí a přírodu tamního kraje. Co nám nejvíc utkvělo v paměti, byly paskovského rybníky, jimž věnoval jednu ze svých básní i Petr Bezruč. Podzimní výlovy těchto rybníků a v zimě bruslení na jejich zamrzlé hladině, to byly pro nás velké zážitky. Tam někde leží možná počátky Pavlova rybaření, které se stalo jeho celoživotním koníčkem. A na co ještě nelze zapomenout, to byly občasně povodně na Ostravici a Olešné, zvláště ty jarní s praskajícími krami. Zažili jsme také takzvané ledování, to je ukládání ker do zvláštních prostor v Lýskově hospodě v době, kdy*

nahrazovaly ledničky a mrazničky. Mnohé Pavlovy i mé zážitky z tohoto období nebyly nepodobné těm v Poláčkové knize Bylo nás pět...

Pavel a Marta se vždycky těšili na pravidelné pobyty v otcově rodišti, v Lichnově u Frenštátu, kde hospodařil jejich dědeček Jan s babičkou Johanou. Je zajímavé, že Pavel ve svých vzpomínkách v souvislosti s pobyty v Lichnově důsledně píše o návštěvách u babičky, zřejmě tu bylo silnější citové pouto, které ho s ní spojovalo, a snad při každodenní lopotě měla trochu víc času, aby se mohla vnoučatům věnovat. Pavlovy vzpomínky na prázdninové zážitky jsou tu konkrétnější než paskovské:

U babičky bylo, jak už jsem zmínil, řekněme „střední hospodářství“, s chlévem, maštalí, s dvorem a stodolou, stolem a lavicí pod lípou, s vysokými jasany opodál, pod nimiž s dnes už neuvěřitelnou pravidelností a vydatností rostly sinály na nažloutlou houbovou omáčku a kozáky i panny, se zahrádkou, z níž to vonělo koprem a ostatní zeleninou, s velkou starou zahradou, kde zrály slívy kobylinky, letní jablka a hrušky. Hospodářství stálo na stráni, které se říkalo Laň. Přeběhl jsem napříč Laní po sotva znatelném chodníku, prolezl zdivočelým živým plotem a byl jsem u Pustějovských. U Pustějovských bylo šest dětí, Máňa, Jiřka, Vojta, Pepík, Boženka a Stáňa, ten byl v mém věku. Podobali jsme se jeden druhému, v létě bosí, v trenýrkách a košili s krátkými rukávy, ostříhaní dohola, jen s ofínkou nad čelem. Co tvořilo náplň naší každodenní činnosti: pasení krav, pásal Vojta nebo Pepík, my mladší samozřejmě s nimi, dále budování chýší v živém plotě, roztodivné stavby v hliníku, strásání, sbírání a pojídání špendlíků, ze kterých jsme mívali průjmy, protože jsme si nedělali starosti s jejich čistotou, schovka, na vlka a ovce. Když pršelo, dováděli jsme ve stodole, prohlíželi si na půdě školní výkresy nebo jsme seděli ve vikýři a tiše si vyprávěli a kolem šuměl v korunách stromů déšť. Někdy jsme si hráli se Stáňou sami, protože nikdo jiný by nám nerozuměl; to jsme si mezi nohama přidržovali klacík, byl to náš kůň, na kterém jsme rajtovali, řehtali jsme za toho koně, vzpínali se a vyhazovali zadními. Nebo jsme na provázek přivázali dvě tři polínka, to byly naše kravky, pásli jsme je mezi bodláčím a hleděli do kraje.

Prázdninové dny bezstarostného dětství s kamarády v Lichnově byly občas narušeny drobnými neshodami nebo půtkami, které Pavlova citlivá povaha vnímala intenzivněji než jeho přátelé. O svých tehdejších pocitech a jakési dětské životní filozofii se zmínil v souvislosti s jakutskou pohádkou o dobrotivém Krůpějovém větru, kterou zpracoval pro ostravský rozhlas:

Také jsem si jako kluk, klučina, přál, aby všichni lidé kolem, kteří měli rádi mně,

měli se rádi navzájem. Jak už dnes dobře vím, není to tak snadné a nebylo to snadné ani tenkrát. Vždyť ani my se Stáňou jsme na sebe nebyli vždycky jako beránci, poškorpili jsme se a zpovzdáli na sebe pokřikovali: „Stanislave, vejce plave po Vltavě.“ „Pavel, do pekla zajel, na bílém koni, čert ho tam honí.“ A když něco zaskřípělo mezi blízkými, mně drahými dospělými, byla ve mně stejná touha jako v Krůpějovém větru, udělat cokoli, dopustit se čehokoli, jen aby kolem byla samá láska. A bývalo mi smutno z toho, že se mi nedaří a zalezl jsem si za stodolu a dlouho mě nemohli najít...

S Pavlovou citovostí a citlivostí souvisela i jeho bezprostřednost a nedočkavost, kterou často projevoval. Mezi příbuznými se traduje úsměvná historka z jedné pouti, zasvěcené svatým patronům lichnovského kostela Petru a Pavlovi. Bývaly tam při této příležitosti i kolotoče, na nichž se Pavel velmi rád vozil. A bývalo i zvykem, že děti dostávaly od příbuzných pár korun na vstupné a na mlsání. Společný oběd se tentokrát nějak protáhl, dospělí si měli pořád o čem povídat. Pavel už byl netrpělivý, chtěl na kolotoče. Začal se procházet po kuchyni a přitom si pro sebe mumlal: „Kdo mi co chce dát, ať mi to dá hned.“ Konečně si ho dospělí všimli, zasmáli se jeho nápadu a obdarovali ho. Okamžitě pospíchal ke kolotočům. A mezi jeho dětskými fotografiemi z Lichnova se dokonce zachoval záběr, jak hrdě sedí na kolotočovém koníku a pravou rukou se přidržuje bezpečnostní tyče.

Těch záběrů, které dokumentují Pavlovy lichnovské pobyty, je tam víc – siesta s rodiči a sestrou na zahradě, jak tahá s prutem v ruce houpacího koně, vyparáděný ve valašské košili a s miniaturní dřevěnou kosou přes rameno se sestrou a tetou Annou v krojích při dožínkách, se sestrou a dědečkem při stejné příležitosti, ale i v trenkách a bez košile s kladívkem v ruce. Je tam však i momentka z loučení s Lichnovem, kdy dědeček s babičkou smutně sledují tatrovku s Pavlovou rodinou, která je má odvézt zpátky do Paskova. Zachovala se i pohlednice z února 1934, poslaná Pavlovým otcem rodičům do Lichnova č. 216, kde malý Pavel sedí na sánkách a za ním stojí sestra Marta. I ona na cesty do Lichnova dodnes vzpomíná:

Druhým oblíbeným místem našeho dětství byl Lichnov, kde jsme na statku u dědečka a babičky trávivali nejen letní prázdniny, ale i Vánoce a Velikonoce. To byla pro nás užitečná škola poznání tehdejšího způsobu života na venkově ve všech ročních obdobích. Rádi jsme s Pavlem vzpomínali na zabijačky a veselé a příjemné zážitky s nimi spojené, na vánoční a velikonoční koledování, na „šmigrust“, „krmáš“ a podobné radostné události. To všechno nezůstalo bez vlivu na Pavlovu literární činnost. Dojmy

z dětství patří k nejdůležitějším v životě ...

Nejen Pavla a Martu, ale i jejich otce to stále táhlo do rodné obce. Na otcovském gruntě měl i Lúčku s vlastními stromy. A snad i zostřující se mezinárodní situace v polovině třicátých let a ohrožení republiky nacistickým Německem v osmatřicátém urychlily jeho rozhodnutí přesídlit blízko k domovu. Koupil pozemek na pomezí Frenštátu a Lichnova, na jakémsi ostrohu nad řekou Lubinou, nedaleko jejího soutoku s Lomnou. Od krásného prostředí frenštátských Horeček ho dělila pouze železniční trať do Veřovic. Postavili si tam rodinný domek a svažité terén proměnil otec úmornou prací v ovocný sad. Pro Pavla se toto nové prostředí stalo od sedmi let až do konce jeho života trvalým domovem. K příbuzným do Lichnova se odtud dalo polními cestami chodit pěšky, jak vzpomínal:

Do Lichnova jsem chodil ke třem tetám a strýcům a dvakrát týdně pro mléko k dědečkovi a babičce, to přes školní rok, o prázdninách jsem tam byl skoro denně. To, co jsou dnes tři lány, každý s nějakou desítkou hektarů (psáno 1987), byly desítky, stovky polí a poliček, úhorů, úvratí, remízků, příkopů, bažisek a úvozů. Nerostla tam jen pšenice, tráva na semeno a krmné směsky jako nyní. To byl mák, pohanka, oves, žito, ječmen, řepa, brambory, hrách, všude od všeho kousek a trochu, velkých hospodářství tu mnoho nebylo. V polích bývalo přes den pořád hodně lidí, okopávali, sklízeli, kosili, nakládali na vůz, orali se dvěma koňmi, s jedním koněm, s koněm a krávou, se dvěma krávami, vláčili ... Hlasitě zpívali ptáci, po rostlinách lezly pestré housenky, a když jsem se z Lichnova vracel navečer, už za stmívání, pokaždé jsem narazil na tři čtyři hejna křepelek.

Na těch cestách jsem byl šťastný, dával jsem se do běhu, těšil jsem se z toho, že dokážu tak rychle běžet, zpíval jsem si potichu, z ničeho nic pár slov hlasitě. Zalézal jsem do křoví podél potoků a opatrně se nakláněl nad vodu, abych viděl malé skvrnité pstruhy. Rodily se ve mně opájivé představy a sny, co všechno vykonám. Bylo to za protektorátu, a tak samozřejmě na předním místě stálo to, že nějak přispěju k tomu, abychom od nás co nejdřív sviňským krokem vyhnali Němce. Toužil jsem být silný, moudrý, odvážný, ve všem úspěšný, pravdomluvný, čestný, pravda, tak, aby si lidé říkali, že jsem pravdomluvný a čestný, štědrý, laskavý, vždy ochotný pomoci, kde je právě nejvíce třeba.

Vždycky jsem potom býval tak trochu jako v transu. Malinko mě bolela hlava, jaksi příjemně, a slyšel jsem tep vlastní krve, ale to už jsem stanul na vršku nad dědinou, viděl jsem střechy stavení, slyšel charakteristické zvuky, k nimž patřilo zejména kejhání hus a ječení cirkulárek, hukot mlátiček a pustil jsem se dolů po stráni s ovocnými stromy ke

svým blízkým a ke kamarádům ...

Po přestěhování chodil Pavel do školy ve Frenštátě, jako učitel tam působil i jeho otec, matka podle protektorátních přepisů učit nemohla a zůstala doma. Přiděly na potravinové lístky se v průběhu války stále zmenšovaly a pomoc příbuzných z Lichnova mlékem a jinými zemědělskými produkty byla pro Pavlovu rodinu neocenitelnou pomocí. Těch pravidelných cest za proviantem dovedl vždy využít i pro další kontakty s kamarády, jen charakter jejich her byl už odlišný:

To už jsme si hrávali jen sami kluci, bez děvčat, vévodil fotbal, byt' často s tenisákem odřeným na holou gumu nebo dokonce jen s handrákem, případně s „plstákem“ z namáčených a silou umačkaných psích chlupů. Moji kamarádi už museli doma vykonávat rozmanité práce. Rád jsem jim pomáhal a nejvíce se mi líbilo uklízení, zametání dvora o sobotních podvečerech. To jsme si v pěti šesti lidech vzali košťata, jeden začal u stodoly, druhý od kůlny, další od studny, od horních a dolních vrat a v oblacích prachu jsme metli a metli směrem k hnojišti. Ze dvora zmizela všechna stébla, tráva, jež se přes týden trousila z trakaře, drůbeží trus, kravince a kobylince, kůra z polen a uschlé bláto, opadané z kol vozů. Dvůr byl před nedělí jako ze škatulky...

Je zajímavé, že bezprostřední kontakty s lichnovskými chlapci, ke kterým měl už od nejtělejšího věku blízko, neměly obdobu v jeho vztazích s městskými dětmi ve Frenštátě, s nimiž se sblížil až po delším čase. A ještě ke všemu ho ještě dlouho po přestěhování do vilky s dřevěnými štíty provázela stesk po Paskově:

Tady pod Beskydami je krásně, každý, kdo sem zavítá, vám řekne, že je tu velmi krásně, rozhodně krásněji než v Paskově. A vidíte, mně se tu v prvních měsících, krátce se to ozývalo i v dalších letech, stýskalo po paskovské krajině s loukami, po modré lince lesa na rovině za nimi, po zádumčivých tůních potoka nebo zámecké struhy, říkali jsme jim duče, které tekly po celý rok plným korytem. Nebyly tak spádné, v létě s nízkou hladinou, jako zdejší vody...

Ze vzpomínkových řádků Pavla Tobiáše je zřejmé, jak intenzivně už v dětství prožíval nejen své radosti a tužby, ale i své smutky. Netušil tehdy, že ho nemoc vyřadí z normálního života a že ze všech plánů na sebeuplatnění zůstane mu jen literární a publicistická práce. A právě v ní, a obzvláště v relacích pro ostravský rozhlas, oživaly motivy z jeho vlastního dětství a rozjasňovaly jeho duševní obzor, zatemnělý a zúžený těžkými životními zkouškami, jimiž procházel do konce svých dní.

KNĚZEK, Libor. Krajiny dětství Pavla Tobiáše: K jeho nedožitém 75. narozeninám. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2007. s. 32–36. ISSN 1213-837

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm ročník XXV. 2008, číslo 1–4

Výpravná monografie o Ferdišovi Dušovi

Dvojitě výročí významného beskydského malíře a grafika Ferdiše Duši (1888 až 1958) inspirovalo jeho rodné město k vydání krásně graficky vypravené monografie výtvarného historika Karla Bogara *Muž s beraní hlavou (Ferdiš Duša a Frýdlant nad Ostravicí)*. Autoru se podařilo soustředit bohatý dokumentární materiál a skloubit poutavý životní příběh umělce s vyprávěním o městě, do něhož se rád vracel ze svých cest a v němž na sklonku života znovu zakotvil. Množství kreseb, olejů, grafiky, ale i Dušových fotografií nebo maleb na keramice provází čtenáře umělcovou tvorbou. Kromě motivů z rodných Beskyd, Ostravska a Prahy, v níž prožil nejaktivnější léta svého života, najdeme tu zajímavé ukázky jeho výtvarné žatvy z cest po Slovensku.

K uměleckým tradicím Frenštátska patří především Dušova tvorba z období před první světovou válkou, kdy vedl keramickou dílnu u bratří Jaroňků v Rožnově a pak v protialkoholické léčebně Bedřicha Konaříka – Bečvana v Kunčicích pod Ondřejníkem, kde se seznámil s mladým učitelem Františkem Horečkou. Spolu s ním se stal spoluzakladatelem uměleckého sdružení Koliba ve Frenštátě 1914 a patřil mezi nejaktivnější členy. Od kunčického působení spojovalo Dušu přátelství s básníkem Josefem Kalusem, který tehdy učil na Čeladné. Kalusově dceři Marii, která se mu zalíbila, posílal v letech 1915 – 1916 často lístky polní pošty z front prvé světové války, plné stesku po domově i jeho pocitů z válečných hrůz. Kontakty s frenštátskými kulturními pracovníky nepřerušil ani v dalších letech. Od otevření frenštátského muzea byl jeho spolupracovníkem a daroval mu řadu svých prací. V knize najdeme i zajímavou fotografii z Dušova setkání s frenštátskými muzejníky v Lašském muzeu ve Frýdku Místku v roce 1953. Oceňoval i tvorbu našich mladých výtvarníků, sochaře Karla Vašuta a malíře Jiřího Drozda, Vlastislava Holuba i o pár let staršího Jana Hrnčárka a snažil se jim pomoci s propagací jejich tvorby.

Iniciativa Frýdlantu by mohla být inspirací i pro naše město. Albín Polášek, Jan Knebl, Břetislav Bartoš i Antonín Strnadel již mají své monografie. Jsou tu však další tvůrci, kteří by si podobnou knihu zasloužili.

KNĚZEK, Libor. Výpravná monografie o Ferdišovi Dušovi. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2008. s. 86–87. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm ročník XXV. 2008, číslo 1–4

Z literární dílny Mojžíra Trávníčka

Vsetínský nakladatel Dalibor Malina věnuje literárnímu teoretiku, kritiku a editoru, zaměřenému především na problematiku katolické literatury u nás, trvalou pozornost. Dokázal to vydáním jeho vzpomínkové knihy *Skryté letokruhy* (2001), sborníku z konference *Osobnost Mojžíra Trávníčka v české literatuře* (2007) a nejnověji výběrem jeho statí *Eseje, portréty, vyznání* (2007). Edičně ji připravil mladý vysokoškolský pedagog Jakub Chrobák, který svůj komentář umístil na záložky knihy. Jeho snaha představit tohoto literárního vědce, žijícího v Novém Hrozenkově, „jako osobnost daleko plastičtější, mnohostrannější“ byla úspěšná. Je to zřejmé jmenovitě v první části knihy s názvem *Zastavení a ohlédnutí*, která je souborem vyzrálých esejí o zakotvení člověka v domově, v čase a životních souvislostech. I ze zdánlivě všedních témat dovede Trávníček vytěžit zajímavé literární souvislosti a oživit text poukazy na tvorbu svých oblíbených autorů – Jakuba Demla, Jana Čepa, Jana Zahradníčka a mnohých dalších tvůrců. Jeho podnětné úvahy o díle Františka Lazeckého, Gertrudy Goepfertové – Grubrové, Karla Vysloužila a jiných katolických básníků odkrývají specifiku jejich veršů v orchestru poezie a nevyhýbají se ani disonančním tónům. Druhá část má název *Čtyři malá vyznání* a je cenným příspěvkem k poznání výtvarných tradic Valašska Závěrečná *Membra disiecta* (rozptýlené části) jsou kromě recenzí věnována vzpomínkám na Ivana Slavíka, portrétu básníka Jaroslava Macháčka exkurzem k historii vsetínského literárního časopisu *Texty* i jeho inspirativnímu poselství rodákům *Hřbitovní kvítí*. Knížku uzavírá svým komentářem autor a bibliografické poznámky. Kresba na obálce a ilustrace jsou dílem Kateřiny Davidové, grafická úprava od Pavla Otrly. Zbývá už jen dodat, že 4. prosince 2007 převzal Mojžíra Trávníček od hejtmana Zlínského kraje za celoživotní tvorbu cenu *Pro amicis Musae* (Přátelům Múzy). Libor Knězek

KNĚZEK, Libor. Z literární dílny Mojžíra Trávníčka. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2008. Recenze. s. 85. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, ročník XXV. 2008, číslo 1–4

Tři knihy Richarda Sobotky

Po úspěchu knihy *Hurá na medvěda!* (Šenov, Tilia 2005) se rožnovský spisovatel Richard Sobotka poohlížel po dalších tématech z beskydské přírody. Při svých poutích po malebných horských zákoutích měl dostatek příležitostí seznámit se se životem lesníků

a obyvatel horských samot a své poznatky ztvárnil v souboru *Pytláci v Beskydech (Nezapomenutelné příběhy hajných a myslivců)*. Poutavé vyprávění o dramatických střetech, které měly dokázat, kdo je skutečným pánem nad lesem a jeho zvířecími obyvateli, dovede autor zpestřit i historickými reminiscencemi a poetickými přírodními pasážemi. Knížku, vydanou nakladatelstvím Víkend (2007), doprovázejí kresby Ludvíka Kunce.

Ve stejném nakladatelství vyšla o rok později i další Sobotkova knížka s podobnou tematikou *Vlčí stopou (Dramatický střet hajného s vlčí smečkou)*. Tu je podkladem skutečná událost, výskyt vlků v Radhošťských Beskydech, o němž se před časem mnoho psalo. Hajný Sosnovec, s nímž jsme se setkali již v předcházející knize, tu dostane možnost proniknout do reálné podoby vlčí fámy, která v medializované úpravě obletěla republiku. Důvěrná znalost beskydského prostředí i mnohotvárného života usídlených lidí i zvěře tu autorovi poskytla možnost vytvořit ucelený a přesvědčivě podaný příběh vlka Motýlka z Nízkých Tater, který se zatoulá do Beskyd a vytvoří si tu s pytláčí fenkou vlčáka Jiskrou vlastní smečku. Jejich hlavním lovištěm jsou severní svahy Radhošťských Beskyd od Malé Stolové přes Noříčí, Okružlé a Radhošť po Pustevny, Čertův mlýn a Kněhyni, ale i pastviny v údolích a Veřovské vrchy. Kresby v této publikaci vytvořil Miloslav Havlíček. Do bouřlivé historie Valašska se autor vypravil v knize *Barva jeřabin (Povstání Valachů v letech 1620 – 1644)*, kterou vydala Městská knihovna v Rožnově s ilustracemi Bány Sobotkové. Příběhy beskydských zbojníků a jejich pomocníků se tu proplétají s rebelujícími horaly v době třicetileté války na vsetínském panství i v beskydských horách. Zatímco Četyna ve své tetralogii zachytil rebelie na hukvaldském panství, Sobotka soustředil pozornost na celou složitou škálu protihabsburských povstání od počátků stavovského odboje na Moravě přes vpády uherských, dánských a švédských vojsk. Nahlédneme tu do života kardinála Františka Ditrichštejna, jehož posláním bylo vrátit odbojné Valachy do lůna katolické církve, i do praktik šlechtice Jana hraběte z Rottalu, který měl tento záměr uskutečnit. Lednová porážka povstalců u Vsetína v roce 1644 a následná krvavá perzekuce zmařila tužby Valachů na svobodný život a svobodu náboženského vyznání. Přesto, jak říká Sobotka, „ducha volnosti jim nikdo nedokázal vzít“.

KNĚZEK, Libor. Tři knihy Richarda Sobotky. In BALETKA, Tomáš, et al. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. Nový Jičín: Dílna užité grafiky Nový Jičín, 2008. Recenze. s. 85–86. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm 2009, XXVI. číslo 1–4

Josef Kalus – Frenštát mého dětství

Básník Josef Kalus dovedl podmanivě vyprávět o svých životních zážitcích. Když ho však začátkem 20. století známá spisovatelka Růžena Svobodová při návštěvě Čeladné vybízela, aby své zážitky a dojmy zachytil v prozaické podobě, odpověděl skromně: „...prózou nikdy nepíši a snad bych to ani nedoved.“ Teprve po odchodu do penze a návratu do rodného Frenštátu v roce 1925 odhodlal se, povzbuzován přáteli i redaktory časopisů, postupně zveřejňovat své *Vzpomínky*. Po časopisech *Radhošť z Nového Jičína* a *Morava z Brna* je v letech 1926–1929 systematicky otiskoval Arne Novák v brněnských *Lidových novinách* a k jejich knižnímu výběru pro hrabyňskou *Iskru* (1932) napsal i předmluvu. Když napsal, že v nich „...podávají si básník a člověk ruce, a kdož ví, zda nebudou právě tyto listy jednou oceněny jako nejhodnotnější část Kalusovy slovesné žně?“, byl básníkovými přáteli obviněn z podceňování jeho celoživotní básnické tvorby. Některé kapitoly vyšly bibliofilsky a jiné ve sbornících k jednotlivým autorům, o nichž psal. Teprve po Kalusově smrti vydal jeho syn Jaromír souborně ve dvou svazcích jeho *Vzpomínky* (1936, 1937). Prvý díl obsahoval cyklus *Z jinošských let* a *Vzpomínky starobělské*, ve druhém byly *Vzpomínky intimní a literární* – nechyběly tam však ani kapitoly o hudebnících a výtvarnících. Příhody z frenštátského dětství ze souboru *Z chlapeckých let*, z nichž některé byly v letech 1930–1933 v dětské příloze ostravského Moravskoslezského deníku a jiné zůstaly pouze v jeho archivu, se knižního vydání nedočkaly, i když vzbudily čtenářský ohlas dětí.

Jozífek vyrůstal jako nejmladší ze čtrnácti dětí chudobného tkalce Filipa Kaluse na frenštátské Horní ulici. V době jeho narození měl otec již čtyřiapadesát let a matka Johana sedmačtyřicet, kamarádi je považovali za jeho dědečka a babičku, nejstarší bratr a dvě sestry měli už vlastní rodiny. Ve vzpomínce s názvem *Potrestaná mlsota* ve zkratce vystihl rodinné prostředí svého dětství: „Byl jsem nejmladší z čtené rodiny, ještě ani ne tříletý. Takovému klučičkovi se mnoho odpustí a promine. Maminka mě občas přivinula k srdci, sestry se mnou se mazlivaly (nejmladší z nich, jedenáctiletá Anežka, hned měla hřebínek v ruce a už mi pročesávala vlásy, abych prý byl světu podoben), a naše děvečka Veruna tvrdila, že by za mne život dala. Všechny zde vyjmenované bytosti měly pro mne vždycky laskavý úsměv, milé slovo, a opravdu se ani nepamatují, že by se z nich někdo na mne zlobně zaškaredil. Otec arcit' býval už ke mně přísnější, ale ony to všechno svou úžasnou a trpělivou láskou stokrátě nahradily. Říkali mi: „poškrobek“ anebo láskyplně:

„Náš poškrabek!“ ... A já hned cosi vyvedl a způsobil jim úzkosti, starost a zármutek.“

Tehdy vypil z nádobky sladkou tekutinu – byla to otrava na mouchy a měl štěstí, že se uzdravil. A podobných příhod, které špatně skončily, zaznamenal několik. Tak třeba rád škádlil černého kocoura, který ho občas škrábl do krve a jednou ho pouze díky zásahu Veruny neshodil z příkrých schodů na půdu.

Po bratru Toníkovi, který byl o šest let starší, dědil Jozífek opotřebované hračky a největší radost měl z krásně vyřezávaného slona, kterého otec přivezl z trnavského výročního trhu, kam jezdíval s plátnem. Nevadilo mu ani, že slon má už jen tři nohy a hrdě se na něm vozil jako v pohádce. V kapitole Neblahá trofej nám dal nahlédnout i do světa svých tehdejších her:

„Hrával jsem si tuze rád s panenkami, jež mívaly dívčinky od bohatého souseda: s nimi jsem je strojival do pestrých hadříků nebo vysvlékal až do košilky a ukládal ku spánku někam na pěkné travnaté místo, které představovalo měkké nádherné lože, nebo vydloubal jsem v zemi nějakým dřívkem hrobeček a do něho jsme milou panenku s velikým křikem a nářkem pochovávali. Někdy jsme pro naše panenky chystali svatební hostinu: pekla se různá masa z chroustů a jiných broučků, dělalo se těsto z hlíny a vody na buchty a koláče, které neopomenuli jsme nikdy posypati hojně perníkem (cihlovým práškem) atd. Běda bylo se mnou, když mne bratr při takové hře přistihl, nejen že mne zahanbil před mými malými kamarádkami, ale odváděl mne domů a přede všemi domácími zesměšnil, chtěje mne tak vyléčit z mé zženštilosti, z dívčí měkkoty a nechlepeckých sklonů.“

S bratrem Toníkem chytával Jozífek v létě rád pulce a pstruhy v říčce Lomné, která měla tenkrát „ještě řečiště neupravené, hodně široké a křivolaké a v létě vody jen sotva po kotníky.“ Ve vzpomínce *Na rybách* popsal, jak se mu pod břehem zakousl do prstů velký černohnědý rak. Docházelo však i k dramatickým momentům. V kapitole *Na říčce Lomné* popsal jeden z otřesných zážitků svého dětství: „Jednou jako sedmiletý nebo osmiletý hoch přiběhl jsem na most na Podřící, opatřený jen primitivním dřevěným zábradlím: byla odtud nejzajímavější podívaná na horní a dolní tok rozbouřené řeky. V tom z diváků kdosi vykřikl: „Synek spadl do vody!“ Úžas a zděšení zachvěly všemi. Na rozčeřených vlnách viděli jsme asi čtyřleté klouče, jak bezmocně rozpíná ručičky, jako by volalo o pomoc. Lidé stáli strnulí a jakoby zkameněli: voda hučela temně, jako by zvonila hrany. Občan G., atlet frenštátský, člověk smělý a krajně odvážný, vrhl se do rozpěněných vln, v ruce železný hák a dítě z vody zachránil. Matka dítěte pološílená přiběhla k řece, a kdyby ji

nebyli zadrželi lidé, byla by se za děckem vrhla do řeky. Když jí občan G. vložil do náruče zachráněného chlapce, plakala i smála se radostí. K mému velkému překvapení byla to má provdaná sestra Františka: klučina jí z dohledu unikl a dostal se až na most. Doprovázel jsem ji jako u vyjevení. Za mnou brzy přiběhli i moji rodiče a otec se nezdržel, aby jí nevyčinil pro její mateřskou nebezpečnost a neopatrnost. A od toho dne se datovalo neobyčejné omezení mých vycházek na blízké řečiště. Stereotypní omluvou bylo: „abys tak spadl do vody jak sestřin Toník a utopil se!“ Když přšelo a řeka Lomná zesílila, byl jsem střežen jako vězeň, že nemohl jsem se ani na krok hnouti z domu“ matka, sestry, děvečka Veruna bály se o můj živůtek, odsuzovaly mne k živoření jen na dvoře a zahradě, až div jsem všechny proto, kromě maminky, znenáviděl.“ Někdy se mu však přece jen podařilo uniknout dozoru a hrát si na písku i ve vodě. Zapomněl tam i nový kabátek z hnědého plátna a už ho nenašel. Pobyt v přírodě přinášel Jozífkovi od nejtělejšího dětství nejkrásnější dojmy. Rád chodil na pole a louku, kterou měli rodiče za kapličkou svatého Marka, a podle svých sil pomáhal při sběru úrody. Tam prožil i dva z nejšťastnějších životních momentů, když ho otec při orbě vysadil na koně a přidržoval ho tam po celou délku brázdy, a když ho jindy vysadil na fůru žitných snopů, připadal si tam jako králevic na trůně. V kapitole *Oktáva Božího těla* vyjádřil snad nejbezprostředněji své okouzlení přírodou rodného kraje: „utkvěl mi v paměti nesmazatelně krásný, slunný letní den, když jsem se jako pěti nebo šestiletý hoch ubíral se svou matkou úzkou pěšinou mezi kvetoucími lukami na naši vlastní louku za kapličkou svatého Marka, která právě dozrávala k seči. Bylo oktávy Božího těla: hospodyně v tyto dny vily věnce z polních květin, travin a různého býlí, jež při odpoledním požehnání kladly na stupně oltáře, a když byly knězem svěcenou vodou pokropené, odnášely domů. Chrám celý voněl mateřinkou a balšámem, jež byly do věnce přimíseny, a mému dětskému srdci se to nesmírně líbilo a zamlouvalo... Bylo v onen nezapomenutelný den nebeské teplo, slunce smálo se z oblohy na celý svět, skřivani se ve zpěvu předstihovali, včelky, motýli a brouci předstihovali se v přeletu a já s košíčkem proutěným v ruce hopkal po chodníku a poskakoval jak veverka v lese po větvích. Sem tam utrhl jsem si cestou květ nebo travinu, ale maminka hned napomínala: „Netrhej z cizího, nebylo by to požehnáno a nedalo kravám užitku.“ Došli jsme konečně k naší louce, plné modrých zvonečků, zlatých jestřábíků, ruměnných kohoutků, něžných silenek, pestrých chrastavců a jiného kvítí. Zanedlouho byl košík vrchovatý, takže nestačily mé slabé ruce jej unést. Aspoň jsem jej své dobré mamince trochu popodnášel na zpáteční cestě k domovu. Doma sestry pomáhaly uvíjet věnec, a aby

do druhého dne neuvadl, byl svlažen vodou a odnesen do vlhkého sklepa. Příštího dne, kterého jsem se nemohl dočkat, odnesl jsem s maminkou věnec do kostela a položil na stupně oltáře. Ruce a nohy se mi chvěly, když jsem jej tam kladl. Zdálo se mi, že byl ze všech nejpěknější a ze všech voněl nejlíbezněji.“

V Kalusových vzpomínkách ožívaly i příhody ze dnů pro město Frenštát slavnostních, i když byly někdy poznačeny pro citlivého chlapce smutkem, jako například v kapitole *Nový klobouk*: „ve Frenštátě byl výroční trh, zvaný „jarmark“, jak pro děti tak pro dospělé malebná podívaná. Lidé z okolí už od rána trousili se ulicemi k náměstí, kde stál krámeček vedle krámku. I maminka mne – pětiletého synka – vzala s sebou, aby mi tam koupila slaměný klobouk na léto. A bylo tam různých pestrých klobouků, až oči přecházely. Zalíbil se mi klobouček z dvojbarevné slámy s úzkou stříškou, ozdobený zelenou šňůrou s pěkným střapcem vzadu. Maminka neodporovala a já s rozradostněným obličejem spěchal domů pochlubit se sestřím. Ale nedošel jsem. Zastavil jsem se u horního kostela, kde kamarádi pouštěli po větru papíry, jež se zvedaly do závratné výše, kroužily tam jako bílí holoubkové, až zmizely úplně z postřehu dětských zraků. Hoši pouštěli po větru i své čepice a klobouky, ale těm se nějak do výše nechtělo. Klesaly a brzy dopadaly k zemi. „Tvůj klobouk by letěl vysoko, je slaměný a takový lehounký!“ sváděli mne hoši. Odolával jsem pokušitelům. Vytáhl jsem z kapsy starou čepici a tu jsem vyhodil do větru: daleko neletěla a dopadla na zemi jako raněná koroptev. Pak jsem se přec jen odvážil zkusit to s novým kloboukem. Neosvědčil se: vítr jej z výše srazil a kutálel nešetřně s ním po zemi. Sotva jsem jej chytil, hodil jsem jej hazardně znovu do výše a vítr jej laskavě přijal: laškoval a pohrával s ním nad našimi hlavami. Byla to podívaná jedna radost. Vtom však zavál trochu silnější vítr, klobouk zesponu podebral, vynesl do výše a pak do dálky nad potok a nad zahrady, až zmizel mému zraku úplně. Darmo jsem rukama lomil a plakal, darmo mě kamarádi těšili, že klobouk co nevidět spadne, s kloboukem jsem se víc neshledal: kamarádi se rozprchli a já zůstal se svým žalem sám. Přišel jsem domů zase jenom ve staré čepici. Jak jsem došel, už jasně nevím. Pamatuji pouze, že věrná, stará naše služka Veruna omývala mi ručníkem ubrečenou tvář, ale co sestry říkaly anebo jak mne uvítala maminka, už nevím a nepamatuji.“

I horní kostel, okolo kterého Jozífek denně chodil, byl pro něho spojen se dvěma rozpornými zážitky současně, radostným a také bolestným. Ve vzpomínce *Na věži* se o ně s malými čtenáři podělil. Potkaly ho v devíti letech: „můj dobrý spolužák B., jehož bratr ministroval a také pomáhal na věži vyzvánět, vyzval mne, abych s ním vystoupil na věž.

„Uvidíš zblízka zvony a celý Frenštát i s okolními horami“, dodával mi chuti i kuráže. Radostně mi zabušilo srdce, neboť to bylo dávno tajné moje přání. „Jen jestli mne nikdo nevyžene?“ pronesl jsem obavu. „Se mnou jsi jist!“ ujišťoval a již jsme vešli do železných dvířek a vystupovali po vrzavých dřevěných schodech příkře vzhůru, až se hlava točila. Bylo tam pološero a v přítmí nad námi rozléтали se poplašení netopýři jako rozezlení duchové a strašidelně šustili okolo nás svými měkkými blanitými křídly. Klenutí kostelní kopule tajemně na nás zívalo jako jícen pohádkovitého draka a různé neprobádané kouty a neznámé výklenky budily ve mně děs, až srdce strachem ve mně se rozbušilo. Konečně jsme se octli ve zvonici. Ohromné zvony se kymácely nad našimi hlavami a zmítaly sebou jak v nějaké křeči. Srdce jejich vydávala ohlušující zvuky, takže lidské hlasy v nich úplně zanikaly, zvoníci se na nás mračili a já se rozhlížel okolo zvědavě i ustrašeně; zdálo se mi, že celá věž se chvěje a v příští chvíli zřítí se s námi. Hoši se smáli mému strachu a vlekli mne k okenici. Bylo mi, jak bych se podíval do propasti a pevněji jsem se zachytil kamenného okraje. Střecha se na střechu pode mnou kupila a v ulicích lidé mi připadali jako trpaslíci, za městem se blyštil stříbrný tok Lubiny, tyčily se Javorníky a zvedal své téměř staroslavny Radhošť. Sotva jsem dýchal od rozčilení a dětského úžasu. Zvony doduněly. Scházeli jsme ze schodů. Šlo to hůře a bylo se třeba přidržovat dřevěného zábradlí. Když na tmavém zákřutu kdosi rozsvítil sirku, příšerné stíny míhaly se po stěnách i bylo mi, jako bych sestupoval do samých pekel. Jsme u východu. Otáčíme klíčem v železném zámku, otvíráme, ale dveře nepovolují: zvenku kdosi je drží a chechtá se uličnický. „Pust'te nás!“ křičíme a pohněvaně opíráme se do dvířek a lomcujeme jimi „Nepustíme!“ odpovídají výsměšné hlasy, „jste v pasti. Páter Jan nám nařídil, ať vás tu zadržíme, dokud sám po požehnání nepřijde a nepotrestá všechny ty, kteří místo do chrámu Páně lezou na věž a vyhlídají z okenice jako kukačky.“ Strach před přísným páterem dodal všem nových sil, vzepřeli jsme se do dvířek, přesilou je otevřeli, vyběhli s jásotem na svobodu a utíkali do svých domovů, nestarajíce se, co bude dále. Noc jsem však měl velmi nepokojnou, plnou hrůzných snů o příkré věži, o hučících zvonech a o rozhněvaném knězi.“ Příštího dne v hodině náboženství přečet páter Jan seznam žáků, kteří chodí na věž a vyvádějí tam lotroviny a pořádně jim nasekal rákoskou. Když se Jozífek ohradil, že tam byl jen jednou, poslouchal zvony a díval se z okenice, výprask ho neminul. Zaťal zuby a nevydal ani hlásku – byl přesvědčen, že trpí neprávem. To kněze popudilo a Jozífkovi nařezal více než ostatním. Večer mu maminka krvavé šrámy natírala olejem. Ráno ho vyslychal ještě otec a po pokárání mu přidal ještě metlou. Těch smutných chvil, kdy se mu

něco stalo, a ještě za to dostal od otce výprask březovým prutem, zažil Jozífek ve svých školáckých letech, které tehdy trvaly do dvanácti let, nemálo. Třeba když pozoroval hru patnáctiletých výrostků s míčem a nešťastnou náhodou mu dřevěná palestra přesekla čelo, nebo když při hře s kamarády spadl do kbelíku a citelně si narazil pravou ruku. Když pro návštěvu trhal na stromě třešně a při pádu rozbil talíř a sám narazil na sousedův plot, zůstal výjimečně bez trestu. V jeho chlapeckých vzpomínkách kromě těchto příhod najdeme i pasáže, které nám přibližují i širě obraz Frenštátu ze začátku 60. let devatenáctého věku. Kapitulu *Vzpomínka na rok 1866* začíná touto charakteristikou poměrů: „Bylo mi jedenáct let a chodil jsem do čtvrté třídy školy obecné, když vypukla válka s Pruskem. Frenštát pomalu měnil svou tvářnost, probouzel se ze své národní letargie, uměle dělaného němectví vůči hledně ubývalo, takže zbýval jenom ostrůvek lidí, kteří se dosud drželi nohama rukama samospasitelné, ač drmolili ji jen všelijak. Nejdéle odolávaly vlnám národního uvědomění a jejich neochabujícím nárazům bohaté domy Fialů, největších renegátů, nejvyzývavěji pohrdajících vším českým: dnes však již po nich není ani památky. Ve škole neslyšeli jsme z naší slavné minulosti takřka ničeho: temno bylo před námi, temno za námi a temno kolem nás. Vlasteneckých básní nebylo v našich čítankách, jen moralistní a didaktické veršování od Vinařického, cosi z Moudrosti otcovské od Jablonského a pěkná báseň od Čelakovského *Je to chůze po tom světě*, kterou jsem nejraději deklamoval a již posud nosím v paměti: slov vlast a národ v užším slova smyslu snad jsme ani nezaslechli. Závidím nynějším dětem a je mi líto vždy, že jsem prožil školní období tak smutné. Biblické obrazy, které nám byly podávány či vypravovány v hodinách náboženských, bylo to nejkrásnější, nač se pamatuji ze školy. Byly to zelené oázy v písčinných krajích. Stvoření světa, Adam a Eva v ráji, Noemova loď, duha, babylonská věž, mana na poušti, přechod přes moře – to rozněcovalo dětskou mysl a obraznost, v tom byly barvy i oheň, rozmanitost, síla, pestrost, krása – ostatní vědomosti, které nám byly napapouškovány, byly jako vyprahlá koryta řek, v nichž nešplouchaly veselé a dovádivé vlnky, ale ploužila se jen kalná voda.“

Pozornost si zaslouží i samotné vyprávění o prusko-rakouské válce, která zasáhla i Frenštát, o rakouské posádce i vpádu Klapkových zvěďů z Uher, z něhož jsem některé pasáže citoval v knížce o Kalusovi *Z hor mne nikdo nevyhládká ...* Dny Josefa Kaluse při 75. výročí jeho úmrtí, při nichž si letos v prosinci připomeneme jeho celoživotní tvorbu, nastolují otázku knižního vydání některých jeho děl. Po *Valašském králi*, kterého v krásné úpravě vydalo Valašské království a *Valašských vánočních legendách*, které vycházejí

v nakladatelství Veronika, by bylo dobré uvažovat i o knižním vydání jeho dětských a chlapeckých vzpomínek a snad i o souborném vydání jeho legendárních *Tkalcovských písní*, z nichž známe stále jen úzký výběr. Valašský slavík by si to jistě zasloužil.

KNĚZEK, Libor. Josef Kalus-Frenštát mého dětství. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. 2009, XXVI., 1–4, s. 45–49. ISSN 1213-8371.

Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm 2009, ročník XXVI. číslo 1–4

Ze vzpomínek na Drahomíra Šajtara

Bezručovské publikace Drahomíra Šajtara jsem znal již jako vysokoškolák, osobně jsem se s ním poprvé setkal na besedě literárních historiků o vzniku Slezských písní ve frýdeckém zámku 27. října 1961. Po více než třiceti letech jsem ho znovu vídával na schůzích ostravského střediska Obce spisovatelů, dokud se jich zúčastňoval. Když jsem začal mapovat literární tradice Frenštátska a Beskyd, zaujala mne hlavně pětice studií o Bohumíru Strnadlovi – Četynovi *Mýtus domova*. Napsal jsem tehdy o ní dokonce tři recenze – první vyšla v Hlasech muzea a archivu ve Frenštátě, druhá v bratislavském časopise Literárny týždenník, třetí jsem poslal do redakce Knihy 94, nevím, zda byla otištěna.

Privítal jsem Šajtarův záměr vydávat časopis pro literaturu, umění, kritiku a historii s názvem Alternativa Nova, po letech změněný na Alternativu Plus. Byl jsem od začátku jeho odběratelem a brzy také přispěvatelem. Když měl časopis v roce 1999 problémy s vycházením, psal jsem do českého i slovenského tisku výzvy k jeho záchraně. O časopise byly často zmínky i v naší vzájemné korespondenci. Naše časté vzájemné dopisy měly především pracovní charakter. Jako nejstarší se mi zachoval jeho dopis z 5. 1. 1999, v němž projevil zájem o mou připravovanou knížečku o Josefu Strnadlovi, a v souvislosti s mými glosami o nových publikacích z Frenštátu a Valašského Meziříčí (vyšly v č. 5 a 9 – 10/1998) i o „další, valašské tisky at' z Meziříče, at' z Frenštátu, kde jsem – mimochodem – chodil do kvinty a sexty tamějšího válečného gymnázia (učil mne např. prof. Jelínek).“ Obstaral jsem mu tehdy kopie z Výroční zprávy frenštátského ústavu 1938/9 (další její ročník už nevyšel) a požádal ho, aby napsal vzpomínku na naše město a školu pro Hlasy. Poslal jsem mu tehdy Slovník osobností Valašska, vydaný ve Valašském Meziříčí. Odpověděl mi podrobnými připomínkami k textu, ale i fakty o svých valašských kořenech a kontaktech i vlastní biografii, v níž zahrhl své práce o spisovatelích z Valašska. Vysvětlil jsem mu podrobně svou účast na slovníku a postaral se o to, aby ve 2. vydání byly zaznamenány i jeho literární aktivity se vztahem k Valašsku. Po řadě urgencí poslal mi

v květnu 2000 čtyřstránkovou *Vzpomínku na Frenštát*, k níž pak doplnil ještě jednu stránku. Tento pozoruhodný autentický materiál vyšel v Hlasech 3–4/2000 s mou poznámkou o vzniku ústavu a Šajtarových prací z literatury Frenštátska. V tom čísle vyšla i jeho studie *Životopisná báseň Boženy Benešové*. Poslal mi ji s milým zdůvodněním: „abych uklidnil své svědomí a splnil slib, který jsem Ti před časem dal.“ Oba jeho příspěvky se tehdy setkaly s velkým ohlasem i mimo Frenštát. V dopisech z tohoto období byly i početné zmínky o problémech vycházení Alternativy.

2. července 2000 mi napsal: „Rád bych se s Tebou někdy sešel, ale na schůzi ostravské Obce spisovatelů to bude těžko – nechodím tam. Takže budu muset počkat na náhodu.“ Ta náhoda na sebe kupodivu nenechala dlouho čekat. Ještě o prázdninách mne při svém beskydském putování navštívil i s rodinou svého bratra ve Frenštátě. Seděli jsme za slunečného dne v naší zahradě a besedovali jako vždy o literatuře. Chtěl se tehdy stát předplatitelem Hlasů a žádal mne, abych to zařídil. Již 31. 7. urgoval jejich dodání: „Ale především bych Ti byl vděčen za časopis – těším se naň, zvláště když jsem zjistil, že s Tvým návratem do Frenštátu objevují se tam i příspěvky literárně historické.“ Hlasy pak pozorně četl a reagoval i na jejich obsah. Tak i v dopise z 18. 2. 2002 žádal o knížku Seifertových frenštátských veršů, o níž se v Hlasech dočetl, a připsal: „Jinak sleduji Tvoji práci, kterou konáš zejména pro Frenštát – a protože jsem tak trochu válečný Frenštáčan, zajímá mne, co se v městě mých gymnaziálních let děje. Hlasy se mi líbí – děláte bohumilou práci, které si cením.“ Jeho dopisy obsahovaly zajímavé postřehy a vzpomínky v souvislosti s mými knížkami, vzájemně jsme si posílali i materiály ke knížkám, na nichž jsme právě pracovali. Na žádost Libora Pavery jsem k Šajtarově osmdesátce napsal obšírnější vzpomínku s názvem *Pozdrav zpod Radhoště* (Alternativa Plus 1–2/2002), v níž jsem zdůraznil hlavně skutečnost, že si právě v sextě frenštátského gymnázia díky češtinářce zjasnil, že se chce celý život věnovat literatuře. Tato vzpomínka byla spolu s dalšími zařazena do oddílu Drahomíru Šajtarovi nablízku v knížce *Chodec cestami poezie – Drahomír Šajtar osmdesát pět* (Ostrava, Společnost Leopolda Vrly 2007). V Hlasech, Zpravodaji ostravského střediska Obce spisovatelů a v Listáři Bezručova kraje jsem recenzoval některé jeho knížky i jeho editorské aktivity, některé moje knížky recenzoval zase on. V obnovené Alternativě v letech 2002–2003 vyšly více než dvě desítky mých příspěvků o české i slovenské literatuře. Měly tam vyjít i objevené dopisy Jana Čepa Pavlu Parmovi, časopis bohužel definitivně zanikl.

Má korespondence se Šajtarem pokračovala i v dalších letech, vyměňovali jsme si i své nové knížky. Žel někdy se mi nepodařilo vypátrat materiály, které potřeboval, například původní verzi Seifertovy Viktorky nebo některé biografické údaje o lidech, kteří ho zajímali. Když mi nemohl s něčím pomoci, napsal mi to vždy otevřeně. A dovedl se i svojským způsobem podělit o vlastní trpké zkušenosti. Tak například v dopise z 2. 2. 2006 mi o jednom našem společném známém napsal: „... nic neposílej a nepůjčuj. On je to správný chlap, ale sběratel fanatický. Až se snad někdy sejdem, popovídám Ti víc – se sběrateli je velká potíž, skoupi kdeco a potom na tom sedí a střeží to tak, že fůra materiálu definitivně zemře.“ O půl roku později, 8. 7. 2006, mi psal o dalším ze společných známých, který pokládal mnohé lidi za své přátele, „Všichni ho s nadšením vítali a mohli se utlouct touhou po kontaktu s ním“, že bych se nekonečně divil, co si o něm skutečně mysleli. A takových důvěrných upozornění bylo v jeho dopisech víc. Když jsem připravoval knížku o Janu Drozdovi, požádal jsem ho o materiál, i když jsem věděl o jejich bouřlivém rozchodu, způsobeném protichůdnými názory na vznik Slezských písní. Poslal mi tehdy materiál ze začátků Alternativy s poznámkou: „Pokud jde o Jana Drozda, nikdy bych se od něho jako od skvělého prozaika jen proto neodvrátil, že, střečkoval s Bezručem. Píšu o něm přece v tom *Hledání klíče* a před časem jsem o něm napsal i samostatnou studii...“ (v dopise z 13. 4. 2006). A 21. 11. 2006 k tomu dodal: „Těším se na Tvého Drozda – já si jeho díla velmi vážil, ale v tom Bezručovi holt jsem s ním nemohl souhlasit.“

Při psaní knížky o Pavlu Tobiášovi mi pomohl ještě výrazněji. Popsal mi své kontakty s ním, půjčil mi dopisy, které mu Pavel adresoval a některé verše. Když jsem mu pak knížku poslal, zareagoval 31. 10. 2007 až překvapivě emotivně: „Milý příteli, opravdu ze srdce Ti děkuji za *Cestu z hořícího kruhu*. Ta knížka mnou otřásla hlavně proto, že jsem věděl tak málo, ba skoro nic o tak tragickém osudu Pavla Tobiáše a zvláště o jeho pomalém, tím otřesnějším umírání. Vyčítám si, že jsem s Tobiášem tak nešťastně ztratil kontakt a že jsem tak už neměl příležitost účinně mu nějak pomoci... Gratuluju Ti k té knížce také proto, že ji z té Tvé série monografií považuji za nejhlubší, nejcitlivější, napsanou s účastí a širokým porozuměním. Samozřejmě k účinu přispívá sám Tobiášův neuvěřitelně těžký osud, ale v tom Tě chválím, že právě té berličky nezneužíváš a že za tou knížkou stojíš nejen jako literární vědec, ale také jako člověk.“

Nejvydatnější byla však Šajtarova pomoc při přípravě četynovských publikací. Již v roce 2006, kdy jsme připravovali sborník ke stému výročí jeho narození, který pro

Trojanovice redigoval Drahomír Strnadel pod názvem *Trojanovický horní konec...*, zpřístupnil nám Četynův vlastní životopis z roku 1959, který napsal na Šajtarovu žádost. K tomuto objevnému textu připojil Šajtar pro tento sborník množství zajímavých postřehů o vzniku a zaměření Četynovy literární tvorby a vzpomínky na vzájemné kontakty ... Když jsem se rozhodl zpracovat Četynovy životní peripetie a genezi i ohlas jeho tvorby obšírněji, poslal mi materiál, který mu před lety poskytl Četyna pro připravovanou monografii. Byly to především výstřižky z novin a časopisů dvacátých a třicátých let s jeho básnickými a prozaickými prvotinami, dnes již obtížně přístupnými. Byly tam i dva jeho romány, uveřejňované na pokračování v novinách a další materiály k jeho tvorbě. Podnětné byly i Šajtarovy rukopisné poznámky na výstřižcích. Na autorské setkání při vydání sborníku však dorazil jen jeho pozdrav s omluvou.

Povzbuzen ohlasem Četynova sborníku začal jsem v létě 2007 připravovat odbornou publikaci o jeho bratru Josefu Strnadlovi. Šajtara jsem požádal o vzpomínku. Místo ní mi nabídl krátkou studii o jeho folkloristice, neměl však text jeho sbírek valašské lidové poezie. S radostí jsem mu je půjčil. Za rok se přihlásil s téměř padesátistránkovou studií, provázenou podrobným poznámkovým aparátem. V dopise z 8. 7. 2008 zajímavě zdůvodnil koncepci své studie: „Samozřejmě středem pozornosti je i Strnadel, zároveň mi však šlo o to, aby na pozadí jeho osobnosti se dost ostře rýsovaly samotné Trojanovice jako obec obdivuhodně zachovalé lidové tradice. A aby mezi Strnadlem a jeho rodnou obcí permanentně vyvstaly silné vzájemné vztahy. Samozřejmě Strnadel prošel určitým vývojem, takže nakonec dominuje jeho beletristické dílo... Původně jsem pomýšlel toliko na pár stránek o jeho vztahu k folkloru, ale když jsem prostudoval všechnen ten materiál, najednou mi vstupovaly do cesty jakési milníky a důsledkem nich určité etapy jeho práce a hlavně nové souvislosti, které nebylo možno nevidět či pominout – takže práce rostla co do délky i co do šíře. Jsem přesvědčen prozatím, že všechno je na svém místě, má svůj význam, a prohlubuje jaksi až plasticky (nikoli jen barevně) tu práci nikoli jen jako obraz, ale reliéf. Zkrátka bych nerad škrtal a zkracoval.“ Současně mi Šajtar načrtl svou koncepci tohoto sborníku, který bohužel ještě nevyšel, i když se chtěl dožít jeho vydání. Spolu s dalšími příspěvky literárních historiků a spolupracovníků čeká na vydání. Snad k němu dojde v roce 2012 při stém výročí narození Josefa Strnadla.

Loni se našemu městu podařilo v rámci projektu *Objevujte Frenštátsko ...* vydat s pomocí příspěvků Evropské unie, Ministerstva pro místní rozvoj a Moravskoslezského kraje čtyřjazyčnou reprezentativní fotopublikaci, které jsem dal název *Beskydské kouzlo*

Frenštátska. Byl jsem vyzván, abych napsal konečný text k danému rozvrhu. Do struktury publikace jsem zasáhl hlavně zdůrazněním literárních i výtvarných tradic a úvodním osobním vyznáním, adresovaným rodnému městu. I když byla kniha určena pouze pro reprezentaci, měla značný ohlas v tisku i mezi kulturními pracovníky. Nejvíce mne však překvapila Šajtarova spontánní odezva v dopise ze 17. 6. 2008, přesahující i do našich dalších kulturních aktivit: „milý příteli, chci Ti především s mnohými díky poděkovat za Beskydské kouzlo Frenštátska. Já nevím, kam vy Frenštačani chodíte a kde čerpáte tolik síly, vůle, elánu a kdoví čeho ještě, že se vám daří vypravovat do světa tak nádherné věci. Ta knížka přímo šokuje, jak je udělána i napsána. Zvláště ta obrazová větší část mne přímo zvedla ze židle, nesmírně zaujala a potěšila. Tím je vzácnější, čím je nečekaná, překvapivá a ke všemu ještě jaksi milá a obdivuhodná... A není to jenom ona, třeba ty muzejní Hlasy, skoro nechápu, když vím, jak je to těžké i nákladné vydávat časopis na té úrovni (i grafické) naprosto nikoli jen provinciální. Už ani nemluví o řadě Tvých publikací!...“ V dalším textu vyslovil Šajtar názor, že se Frenštát i mým přičiněním „nezadržitelně dere do popředí našich měst a městeček a proměňuje se, jistě na základech své bohaté tradice, v centrum kulturního dění nejen na Valašsku, ale vůbec.“ Takové ocenění frenštátských kulturních aktivit od přísného literárního kritika nás může jenom potěšit a povzbudit k další činnosti.

Po pětaosmdesátinách, které Šajtar oslavil v kruhu nejbližších i mezi kolegy v ostravském středisku Obce spisovatelů v červnu 2007, začalo přibývat zdravotních problémů. Přemáhal je s obdivuhodnou vitalitou, jen aby mohl podle vlastních slov „Doma v klidu dokončit nějaké dosud zalehlé projekty“. Musel se smířit s myšlenkou, že není v jeho možnostech obnovit Alternativu a že ani Společnost Leopolda Vrly, kterou založil a řídil, nemá finance na vydávání dalších publikací. Publicistiku uveřejňoval ve Zpravodaji ostravského střediska Obce spisovatelů, později přejmenovaném na Průhledy. Přitom jako by tušil, že už mu nezbývá mnoho času. Na své přátele však přitom nezapomínal. Když mi 3. 3. 2008 posílal dodatečný materiál k Četynovi, omlouval se mi, že dosud nenapsal o mém Tobiášovi: „...dopisoval jsem teď kvaltem svou novou knížku, asi poslední. Byla to placem pekelná robota, a tak nezbývalo času na jiné věci...“. Knížka vyšla v červnu 2008 a Šajtar se v ní zamýšlel nad poválečným literárním vývojem s důrazem na náš kraj. Měla název *Poezie jako protest* a analyzovala tvorbu nejtalentovanějších krajových autorů. Po jejím vydání se pustil do slíbené práce o Josefu Strnadlovi – folkloristovi, která mu zabrala čtyři měsíce. K dopisu z 15. 3. 2008 připsal „krutě neradostnou“ poznámku

o neutěšených vydavatelských poměrech, avšak současně připojil větu, která přesně charakterizovala jeho úsilí: „A tak se měj pěkně, drž se života všemi deseti – pořád je naší povinností žít!“ Když mne 17. 6. 2008 obeznamoval s postupem práce na strnadlovské studii, našel si obdivná slova i o jeho rodné obci: „...bude to o něm jako o reprezentantu Trojanovic, jedinečné dědiny, plné tvůrčí síly, zpěvnosti a kreativity.“ Napsal i tu recenzi na mého Tobiáše a zlobil se na průtahy s jejím uveřejněním v Průhledech. Závěr z jeho dopisu z 1. 12. 2008 tvořila znepokojující věta: „Píšu stručně, poléhávám a ani mi není v posledních týdnech zvlášť dobře.“ Ani v této situaci neopouštěl svou literární práci, bez níž si svůj život nedovedl představit.

Když mi 16. března přišla Šajtarova knížka *Tři kapitoly bezručovské*, znepokojilo mne jeho roztřesené písmo na obálce i ve věnování: „Liborovi Drahomír s pozdravením“. A snad ještě více skutečnost, že tentokrát chyběl průvodní dopis, který předtím provázal každou jeho publikaci. Věděl jsem, že chtěl uzavřít své literárněvědné působení bezručovskou knížkou, netušil jsem však, že by k osudnému naplnění tohoto přání mohlo dojít tak brzy. Než jsem stačil napsat recenzi o knížce, v níž kromě trojice svých zcela přepracovaných a doplněných dávnějších studií zhodnotil průběh bezručovského bádání až po současnost, dostal jsem poštou další podlouhlou obálku. A v ní místo jeho dopisu už jen smuteční oznámení od zarmoucené rodiny. Drahomír opustil tento svět 4. dubna 2009 ve věku nedožitých 87 let a jeho urna spočinula v rodinném hrobě v Ostravě – Třebovicích. Zůstala nám jen jeho rozsáhlá literárněvědná, publicistická a překladová tvorba a vzpomínky v našich myslích.

KNĚZEK, Libor. Ze vzpomínek na Drahomíra Šajtara. *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm*. 2009, XXVI., 1–4, s. 41–45. ISSN 1213-8371.

Alternativa Nova, ročník III. 20. březen 1997, číslo 7

Užitečný nápad

Literární kalendáře jsou v západoevropských státech a zvláště v Německu už dlouhá desítilétí samozřejmostí. U nás však dosud tento druh účinné propagace literatury nenašel příznivou půdu ani ve vydavatelstvích ani v kulturních institucích. Před lety se bratislavský Slovenský spisovateľ pokusil uvést takovou publikaci na knižní trh – věc ztroskotala ještě před vydáním z neznámých důvodů. Této myšlenky se chopilo až vydavatelství Spolku slovenských spisovateľů v roce 1993 a uvedlo do prodeje Slovenský literárny kalendár 1994 ve formě stolního týdenního kalendáře s fotografickými portréty současných slovenských autorů od renomovaných fotografů a s medailónovými texty

Jaroslava Rezníka na rubu jednotlivých listů. Ukázalo se, že o tuto formu propagace je skutečný zájem a sponzoři (Státní fond kultury Pro Slovakia, Národní banka Slovenska, Světový kongres Slováků a firma SGT plus) jistě nelitovali vynaložených prostředků. V těchto dnech vyšel už čtvrtý ročník kalendáře na rok 1997. To značí, že veřejnost dostala ve velkém nákladu do rukou už 208 charakteristik života a tvorby slovenských a národnostních (maďarských a ukrajinských) spisovatelů. Je to velká pomoc pro školy i kulturní zařízení v době, kdy stále ještě není dosti příruček o současné literatuře. Vydavatelství SSS hodlá ve vydávání pokračovat a oznámilo už jména dalších 52 spisovatelů, jejichž portréty bude obsahovat kalendář na rok 1998. Nemohlo by s podobnou iniciativou přijít i některé české nakladatelství? Třeba i na Severní Moravě nebo ve Slezsku? Myslím, že i tu by se našli sponzoři pro užitečnou publikaci.

KNĚZEK, Libor. Užitečný nápad. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s.l.] : [s.n.], 1997. s. 387.

Alternativa Nova, ročník III. 20. duben 1997, číslo 8

Pomozte Národní knihovně v Praze!

V těchto dnech si připomínáme významné kulturní výročí – 220 let klementinských knihoven v péči státu a jejich zpřístupnění veřejnosti. Na podnět Františka Josefa hraběte Kinského podepsala císařovna Marie Terezie 6. února 1777 dekret o zřízení C. k. veřejné a univerzitní bibliotéky. Do jejich bohatých fondů byly soustředěny vzácné památky starého písemnictví včetně souboru rukopisů, darovaného Karlem IV. univerzitě, knihoven z kolejí Karlovy univerzity, vzácných souborů ze zrušených klášterů, darů osvícených příslušníků šlechty a měšťanstva. Hrabě Kinský k nim přičlenil i svou osobní knihovnu a knihovnu celého rodu Kinských. Tak byl po odchodu jezuitů zabezpečen osud literárních památek minulosti, jejich systematické soustředování a později i odborné zpracování, stálé doplňování a zpřístupňování knižních fondů. Ředitelem knihovny byl v 19. věku i Pavel Josef Šafařík a mezi knihovníky působili v našem století například spisovatelé K. J. Beneš, Edmond Konrád, Zdeněk Němeček, z našeho kraje Vilém Závada a Josef Strnadel.

V letech 1992 pracovala pod vedením Evy Kantůrkové Nadace pro záchranu Národní knihovny, cílem bylo podpořit NK v její proměně v instituci ochraňující paměť národa, zaručující základní práva člověka na úplné a neregulované informace a umožnit realizaci konkrétních projektů. Prvý z nich – vybudování ústředního depozitáře v Hostivaři – se už podařilo Nadaci a její nástupkyni, Společnosti Národní knihovny splnit. Stodvacet kulturních a veřejných pracovníků, v čele se známou poetkou Karlou Erbovou, vede od

listopadu 1995 sisyfovský boj se státní byrokracií za zlepšení podmínek pro práci NK, za zavedení počítačového systému, který povede k zpřístupnění české knižní produkce, informací o autorech, korporacích a akcích u nás a pro zahraniční zájemce. Společnost hledá sponzory i pro digitalizaci vzácných rukopisů ze 14. až 16. století. Pomoc Národní knihovně je věcí cti každého z nás. Společnost Národní knihovny Vás ráda přivítá k společné práci. A pro občany, který by chtěli přispět na dobrý účel, uvádíme čísla konta SNK ČR – 1771959-038/0800 Česká spořitelna, Praha.

KNĚZEK, Libor. Pomozte Národní knihovně v Praze. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s.l.] : [s.n.], 1997. s. 446.

Alternativa Nova, ročník IV. 20. září 1997, číslo 1

Rozhovor přes hranice

O dramatické tvorbě a životních zkušenostech se spisovatelem, teatrologem a vysokoškolským pedagogem Petrem Karvašem

V listopadovém čísle *Alternativy* připomněl Jiří Urbanec recenzi sborníku *Osobnosť a dielo Petra Karvaša* výrazného slovenského tvůrce, jenž patří k nejpřekládanějším poválečným autorům. Narodil se 25. dubna 1920 v Banské Bystrici a vyrůstal v intelektuálním prostředí – jeho matka Karola byla akademická malířka a otec lékař. V rodném domě je od roku 1994 umístěna stálá expozice výtvarných prací jeho dědečka z matčiny strany – známého malíře Dominika Skuteckého. Po maturitě 1938 byl rok posluchačem pražského ČVUT, v studiu pokračoval na bratislavské filozofické fakultě. Neušel rasovému pronásledování a byl internován v pracovním táboře. Za Povstání působil ve Svobodném slovenském vysílači v Banské Bystrici a přispíval do povstaleckého tisku. V letech 1945 – 1949 byl dramaturgem bratislavského rozhlasu a především *Nové scény Slovenského národního divadla*. Mezitím ukončil studium doktorátem filozofie (1947). Po dvouletém působení na čs. velvyslanectví v Bukurešti pracoval v divadelním odboru Pověřenectva školství, věd a umění, byl tajemníkem Svazu slovenských spisovatelů a redaktorem časopisu *Kultúrny život*. Od roku 1956 učil divadelní vědu na VŠMU v Bratislavě, docentem se stal r. 1968. Po roce 1969 byl politicky diskriminovaný, jeho hry zmizely z jevišť i masmédií, knihy nesměl publikovat, ze školy musel odejít. Útočiště našel ve Výzkumném ústavu kultury, odkud odešel do penze. Vracel se postupně do literatury – od roku 1979 jako prozaik a od roku 1988 i jako dramatik. Plné rehabilitace se však dočkal teprve po listopadu 1989, v červnu 1990 byl jmenován vysokoškolským profesorem. Je členem Klubu nezávislých spisovatelů a Slovenského centra PEN-klubu.

Publikovat začal ještě jako gymnazista v roce 1937 v časopise *Svojeť* a spolu

s přítelem Štefanem Žárym i v pražské Mladé kultuře a ve Studentském časopise. Za Slovenského štátu prispíval pod pseudonymy do rozhlasu, Smrekova Elánu, Lukáčovy Tvorby a jiných periodik. Z množství rozhlasových her, z nichž některé později přepracoval pro divadlo, uveďme aspoň psychologicky laděný příběh Čarovný hlas (1942), grotesku Hanibal pred bránami (1943), satiru Spolok piatich „P“ (1944), společenská dramata Kry (1946), Živly (1946), Maják (1947), Priepasť (1948) Prípad Podstavec (1966), Sedem svedkov (1967), Malá anketa (1968), Nočná návšteva (1969), Nová tvár (1973). Mnohé z nich vysílaly i zahraniční stanice.

Karvašovým jevištním debutem byl protiválečný Meteor (1945), dramatický Návrat do života (1949) a historický triptych Bašta (1948) vystřídaly hry s aktuální společenskou problematikou Ľudia z našej ulice (1950), Srdce plné radosti (1953) a Pacient sto trinásť (1955) a komedie Diplomati (1958). Největšího úspěchu dosáhl vzrušujícím příběhem ze SNP Polnočná omša (1958). Po veselohře Zmrtnýchvstanie deduška Kolomana (1960) těšily se pozornosti publika jeho hry proti kultu osobnosti a zneužívání moci – Antígona a tí druhí (1962), Jazva (1963), Velká parochňa (1965), Experiment Damokles (1967) a Absolútny zákaz (1969). Z dalších Karvašových her po mnohaleté nucené přestávce viděli diváci válečné drama Súkromná oslava (1988) trpkou komedii Vlastenci z mesta Yo čiže Kráľovstvo za vraha (1988), psychologický příběh ze SNP Nultá hodina (1989) a konverzační komedii Žádný vchod čiže Rozkoše po polnoci (1989).

Karvašovou prozaickou prvotinou byla sbírka fejetonů Most (1945), po níž následovaly dva svazky novel Niet prístavov (1946) a povídky z let 1939–1942 Polohlasom (1947), vydané u Václava Petra v Praze. Po nedokončené generační románové trilogii Toto pokolenie (1949) a Pokolenie v útoku (1954) a zápiscích ze SNP S námi a proti nám (1950) získal si autor čtenáře satirickými cykly Čert nespí (1954) a Čertovo kopýtko (1957), po nichž následovaly starší humoresky a fejetony Konfety a leporelá (1961), autobiografické úsměvné črty Nedokončená pre detský hlas (1968) a dva svazky satir, podobenství a apokryfů Malovať čerta na stenu (1970) a Kniha úľavy (1970). Po normalizační pauze vydal rozsáhlý román o životě Banské Bystrice za války Noc v mojom meste (1979) a autobiografickou prózu V hniezde (1981). Satire zůstal věrný v triptychu Humoresky a iné kratochvíle (1984, 1986, 1989) a ve výběru Zastavený čas (1990). Novely ze současnosti Fascikel S (1988) a Poľahčujúce okolnosti (1991) spolu se sarkastickým obrazem normalizace Velikán, čiže Život a dielo profesora Bogoviča (1992) i soubory satir My, čo nechceme byť menovaní (1992) a Bolo to celkom ináč (1994)

doplňují Karvašův prozaický profil. Reportáže, fejetony a črty z cest vyšly v knihách *Diet'a a meč* (1953), *Leningradské epištoly* (1959), *Výlet na juh* (1960) a nejnověji v souboru *Idúcky tam a spiatky. Zázraky a nezázraky Európy* (1966). K publicistice patří i jeho nedávno vydané knížky *Intimne dialógy* (1955) a *V uvodzovkách* (1955).

Slovenskou teatrologickou literaturu obohatil Karvaš zásadními studii, které vznikaly paralelně s jeho vlastní dramatickou tvorbou. Knižně vyšly *Kapitolky o rozhlas* (1948) zacílené na problematiku rozhlasové hry, k teoretickým otázkám jevištní dramatiky se vyslovil v knihách *K základným otázkam súčasného slovenského divadla* (1948) a *Úvod do základných problémov divadla* (1948). V Praze vyšla jeho úvaha *K niektorým tvorivým problémom našej drámy* (1956) a česky studie *Zamyšlení nad dramatem* (1964) a *Zamyšlení nad dramaturgií* (1969). V rámci Výzkumného ústavu kultury vydal *Priestory v divadle a divadlo v priestore* (1977). K problematice estetické kategorie komického (1980) a *Reštruktúrcia umeleckých potrieb a premeny dramatických umení* (1982), z nichž doplněnou verzi práce z roku 1977 vydal později *Tatran* (1984). Působení masmédií věnoval knížky *Umenie drámy a fenomén televízie* (1985) a *Rozhlasové umenie vo veku televízie* (1992). Karvašův tvůrčí profil doplňují překlady divadelních her z francouzštiny a množství drobnějších příspěvků ve slovenském i českém tisku.

Rozhovor s Petrem Karvašem jsme domluvili v Bratislavě na plenárce Klubu nezávislých spisovatelů, velmi se zajímal o náš časopis i o literární život v našem regionu, kde se jeho dílo setkávalo s mimořádnou odezvou diváků i čtenářů. Navrhl pouze, abych náš dialog uvedl širším perexem. Rád jsem mu už ze starého přátelství (přijímal mne v roce 1959 na Svazu slovenských spisovatelů a do jedné povídky mne i zakomponoval) vyhověl a odpovědi na mé načarbané otázky ponechávám v originální verzi. Navíc tlumočím jeho pozdrav všem známým a kolegům.

LIBOR KNĚZEK: *Čtenáři v českých a moravských krajích znají z knižních vydání i periodického tisku především Vaše krátké prózy – povídky, fejetony, humoresky, causerie – většinou se satirickým zacílením na současnost. Jaké máte zkušenosti s českými vydavateli a hlavně s českými čtenáři?*

PETR KARVAŠ: Myslím, že vcelku velmi dobré. Kým mi nezakázali publikovat, takmer každá moja knížka próz vyšla okrem slovenských vydaní onedlho aj po česky. Pravdaže, po generálnej proskripcii všetkých mojich prozaických, dramatických aj divadelnovedných prác – neprekládali sa ani do češtiny. Jedno pražské vydavateľstvo síce pripravovalo väčší zväzok mojich vybraných apokryfov, no po krátkom čase a bez akéhokoľvek vysvetlenia –

a napriek obojstranne podpísanej a platnej zmluve – od vydania upustilo. Na čí podnet – neviem.

L. K.: *A jaké jsou Vaše zkušenosti s českými divadly?*

P. K.: Do zákazu uvádzať moje hry na slovenských javiskách – s malými výnimkami – všetky moje hry hrali sa aj v českých divadlách, a to vôbec nie bočných. Tri moje drámy uvedlo Národní divadlo, dve Vinohradské, ostatné sa hrali v Komornom, Realistickom, v Divadle E. F. Buriana a niektoré moje hry mali svetovú premiéru v Prahe, napr. *Antigona* a tí druhí v Národnom, v budove Kapličky.

L. K.: *A co vztahy moravských divadel k vaší dramatické tvorbě?*

P.K.: Nadnormatívne dobré, najmä v posledných rokoch. Musím povedať, že v čase zákazu mojich hier doma niektoré mali premiéru v zahraničí, napr. vo Viedni, v Basileji, vo Frankfurte n. M., najmä prirodzene v Leningrade, v Bukurešti, v Budapešti, v Sofii, Varšave, Berlíne, Weimare atd. To sa týka aj mojej rozhlasovej a televíznej tvorby. Pokiaľ ide o Moravu, nuž v čase keď moje drámy a komedie nemali prístup na slovenské javiská, najmä moravské divadlá sa ich ujali. Pred zamatovou revolúciou veselohra *Nebo – peklo* mala premiéru v Divadle bratov Mrštíkovicov a v Mahenovej činohre *Vlastenci* z mesta Yo. Kým posledná sa nevelmi vydarila – mladý režisér, čerstvý absolvent JAMU, ju zaplavil špílcami a schválnosťami nemajúcimi s hrou vôbec nič spoločné (ručičky na veľkých hodinách sa zbytočne a nemotivovane krútili ako vrtule, ľudia vystupovali na scénu bohvie prečo spod javiska, namiesto banálnej a otravnej kancelárskej miestnosti predstavovala scéna čosi ako masívne stĺporadie z mramora, takže herec v nej nemal nijaké šance atď.) – predstavenie *Neba – pekla* u Mrštíkovicov bolo vynikajúce, so skvelou hlavnou predstaviteľkou trojitej ústrednej postavy komedie, najsamprv šesťdesiatročnej, potom štyridsaťročnej, napokon dvadsaťročnej. No a jiné moravské divadlá hrali moje hry už pred revolúciou alebo tesne po nej, napr. Olomouc, Zlín, Jihlava, Ostrava, Uherské Hradišče, Opava, Těšín (a ani jediné divadlo v Prahe...). Osobne mi neobyčajne pomohlo, že v čase, keď som v slovenskej literatúre neexistoval a divadlá ma doma poslušne nehrali, navštevovali ma dramaturgovia moravských scén a moje hry neraz sami prekladali do češtiny. Pražská televízia uviedla *Nočnú návštevu* a *Fascikel S* v dobrých českých prekladoch.

L. K.: *Prakticky ve všech knihách, vydaných po zrušení zákazu a perzekuce, existuje oddíl apokryfů a krátkých dramatických dialogů, jakýchsi minidramat. Pokračujete v těchto žánrech?*

P. L.: Ale áno. Tie krátke veci vyšli tlačou, vysielali sa v rozhlase a televízii, niektoré sa hrali v divadlách v javiskovej úprave, napr. v prešovskom Divadle Jonáša Záborského (vtedy v jednom z najlepších na Slovensku) alebo v experimentujúcej bratislavskej Astorke, ktorá nedávno s úspechom hostovala v Prahe.

L. K.: *A pokud jde o celovečerní hry?*

P. K.: Po bratislavskej Novej scéne uviedlo Zadný vchod i Slovenské národné divadlo a dosiahlo s ním 145 repríz (z repertoáru ho sňali v terajšej zložitej situácii činohry z vonkoncom mimoumeleckých príčin...), kým Vlastenci z mesta Yo, uvedení takmer desať rokov po Brne, bežia vypredaní druhú sezónu. Obe komedie sú v zahraničí preložené v niekoľkých jazykoch, naostatok v angličtine. Zadný vchod mal svetovú premiéru v Budapešti, Siedmi svedkovia v Bukurešti, potom vo Varšave.

L. K.: *Ozývají se Vám někdy i čeští čtenáři, diváci a posluchači?*

P. K.: Ale áno. Po uvedení Malej ankety v pražskom rozhlase večer dňa 21. augusta 1968 stihlo mi – do príchodu vojsk – napísať 40 poslucháčov, resp. Väčšinou poslucháčok (na uvedenie tej istej hry bratislavskou televíziou prišlo 1020 listov).

L. K.: *Vysílala česká elektronická média také jiné Vaše hry?*

P. K.: Áno. Pražský rozhlas vysielal v českom preklade seriál mojich minidrám v brilantnej réžii Jiřího Hořčíčku a v obsadení báječnými pražskými hercami. Ale v slovenčine vysielali sa z Prahy i moje „celovečerné“ rozhlasové hry. A vôbec, myslím, že prvou mojhou hrou uvedenou mimo Slovenska bol Meteor v Brne, v Slobodnom divadle – bola to inscenácia profesora Waltra, ktorý hral aj hlavnú úlohu.

L. K.: *A pokud jde o zahraniční premiéry Vašich dramát a komédií?*

P. K.: Niektoré som videl a veľmi ma potešili. O iných som iba čítal. Výborné boli inscenácie Zadného vchodu a Veľkej parochne v Budapešti, Parochňa v Basileji, Carltonovská komédia vo Varšave, dobrý ohlas mala Parochňa v Brašove, Diplomati v Lipsku a Rostocku, v Leningrade, Sedmi svedkovia v Teatre polskom vo Varšave a v Národnom v Bukurešti. Pravdaže, na všetko si teraz v rýchlosti nespomínam.

L. K.: *Přejděme teď na jiné pole Vaší působnosti. Co Vám přinesl post vysokoškolského profesora?*

P. K. Po roku 1969 som, rozumie sa, Vysokú školu múzických umení musel opustiť. No jednu spomedzi mojich divadelnoteoretických kníh používali a používajú tam dodnes ako scriptá. Teraz som prednášky o dráme a divadle neobnovil, ale so školou som kontakt nestratil – som na VŠMU často ako člen porôt a komisií pri udeľovaní pedagogických

hodností a pôct, při oponentúrách a habilitáciách docentov a inauguraáciách profesorov atď. Nedávno sme oslávili inauguráciu prvého príslušníka generácie mojich niekdajších posluchačov, niekdajšieho posluchača mojej generácie teatroológov. Ináč moji posluchači ma navštévovali i v čase striktného zákazu môjho verejného pôsobenia, prinášali mi svoje rukopisy, drámy i teoretické state a štúdie atď. – boli svetlom a sviatkom v mojej duchotesnej izolácii a liekom na moje boľáčky. Ináč generácia mojich (našich) poslucháčov zastáva dnes vedúce a kľúčové funkcie v mnohých slovenských divadlách, a to dramaturgov ako aj šéfov telies, režisérov ako aj hercov či – a to najmä – dramatikov... ich divadelné hry sa hrajú a z nich sa dnes prevažne rekrutuje učiteľsky zbor na Vysokej škole múzických umení. Slovom, prebieha podobné preberanie štafety, k akému došlo v čase, keď ju od fundátorského pokolenia slovenských divadelníkov preberala moja generácia. Čo je zážitek za všetky drobné a hojivé kvapky na všetky krivdy.

L. K.: *Pokračujete v krátkých prózach? Dopisujete trilógii Toto pokolenie? Máte nové divadelní hry, ktoré se ještě nehrály? A hry pro TV a rozhlas?*

P. K.: Áno. Okrem toho chystám väčšiu rozhlasovú reláciu o Karlovi Čapkovi, tretiu časť trilógie Polnočná omša – Antigona a tí druhí – Dvadsať noc (zatiaľ nehratá), i teoretické práce o divadle a dráme. Nové vydanie mojej knižky Úvod do základných problémov divadla vyšlo nedávno. Dve spomedzi Vašich otázok ktoré ste napísali rukou, som žiaľbohu nevládal rozluštit. Pozdravujem Vás a Vašich čitateľov srdečne.

KNĚZEK, Libor. Rozhovor přes hranice. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s. l.]: [s. n.], 1997. s. 21–25.

Alternativa Nova, ročník IV. 20. ledna 1998, číslo 5

O uměleckých tradicích zpod Radhoště

Bohaté umělecké tradice Frenštátska připomíná veřejnosti ve své publikační činnosti Muzejní vlastivědná společnost, založená před šesti lety při městském muzeu. Mnohé práce z této oblasti vycházejí v přitažlivém čtvrtletníku Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě p. R., mezi jehož spolupracovníky najdeme i renomované literární pracovníky (Ludvík Kundera). K výtvarnému umocnění časopisu přispívají fotografie Rudolfa Jandy, Petra Herbicha a množství fotodokumentů.

Velký zájem vzbudila monografie Jiřího Klučky Albín Polášek. Strůjce svého osudu (1994) o životě a tvorbě frenštátského rodáka, českoamerického sochaře, který byl tvůrcem Radegasta i Wilsonova pomníku v Praze. Publikace s množstvím reprodukcí má německé a anglické resumé.

V bibliofilské edici *Návraty domova* (část nákladu na ručním papíře a číslovanými výtisky) byla úvodním svazkem nejznámější pohádka Františka Horečky *Kouzelná písťalka* (1994) s poetickými kresbami Lumíra Ševčíka. Pod názvem *Z deníku Antonína Strnadla* (1995) vyšly kresby z náčrtníků a črty z deníků rázovitého umělce, které vybrali Jan M. Tomeš a Martin Strnadel. Prvý z nich napsal též úvodní studii, druhý ji graficky upravil. Josef Strnadel *Koleda je ve Vánoce, nechť si po ní chodí, kdo chce* (1996), jsou to tři kapitolky z knihy *Rok po horami* s původními ilustracemi jeho bratra Antonína. Pro svazek *Adresát Josef Kalus* (1997) vybral ukázky z korespondence "valašského slavíka" se Zikmundem Wintrem, Leošem Janáčkem a Bohumírem Jaroňkem Jiří Urbanec, který komentuje jejich vzájemné vztahy a hodnotí Kalusovu básnickou tvorbu. Nejbližšími svazky edice budou práce o Bohumírovi Četynovi a druhý díl *Deníků Antonína Strnadla*.

Pro milovníky výtvarného umění připravuje MVS malé série souborů z fotografické, kresebné a pastelové tvorby i grafických listů výtvarník našeho regionu, o něž projevuje veřejnost značný zájem. Z dopisu vydaných prací uveďme aspoň fotografie Rudolfa Jandy a výtvarná díla Jana Hrnčířka, Otakara Zelenky, Antonína Kroču, Eduarda Ovčáčka a Pavla Strnadla.

KNĚZEK, Libor. O uměleckých tradicích zpod Radhoště. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s.l.] : [s.n.], 1998. s. 222.

Alternativa Nova, ročník IV. 20. února 1998, číslo 6

Slovenský kvartálník LITERIKA

Po dvou letech vycházení literárněkritického kvartálního LITERIKA je už nesporné, že si našel dostatek kvalitních autorů a stálou přízeň zájemců o literární dění na Slovensku. Vydává ho v reprezentativní podobě Národní literární centrum v Bratislavě a jeho šéfredaktory byli postupně Pavol Števec, Alexander Halvoník a od čísla 3/97 vede časopis Július Balco, kterého známe z dlouholetého působení v redakci *Romboidu* i z jeho prozaických knížek. Převážná část obsahu je věnována současné slovenské literatuře. Kromě podrobných kritických diskusí o jednotlivých literárních žánrech za roky 1995 a 1996 přináší ukázky z tvorby autorů všech věkových vrstev s nezbytnými bio a bibliografickými údaji. Diskuse k jednotlivým tématům uvádějí kritické triology, například o podobách a souvislostech slovenské literatury, o jejím současném vnímání, o literárních směrech, proudech a skupinách od meziválečného období, o osobnostech literárního vývoje po roce 1945, o populární literatuře. Spisovatelé a kritici se na stránkách časopisu vyjadřovali i k potřebě nového čtení a zhodnocení tvorby uplynulého půlstoletí, k

problematicke sci-fi a literatury faktu, k vývojovým trendům dramatické tvorby, k uplatnění literatury v rozhlase a televizi, k výhledům literatury v souvislosti s elektronickými mediemi i k dílům jednotlivých tvůrců. V každém čísle najdeme literární hádanku, obsažnou recenzní rubriku a výběrovou bibliografii původní literární tvorby za jednotlivá čtvrtletí. Základní materiály časopisu pocházejí z literárně kritických seminářů NLC. K oblíbě časopisu přispívá i neuvěřitelně nízká cena jednotlivých čísel (29 Kč), která umožňuje jeho odběr i studentům a důchodcům. Časopisu se podařilo soustředit tvůrčí potenciál slovenské literatury i kritiky a výrazně přispívá k jejímu současnému rozvoji.

KNĚZEK, Libor. Slovenský kvartálník LITERIKA. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s.l.] : [s.n.], 1998. s. 257.

Alternativa Nova, ročník IV. květen–červen 1998, číslo 9–10

Knížky z Valašského Meziříčí

Město Valašské Meziříčí si loni připomnělo sedmisté výročí prvé písemné zmínky o své existenci. K tomuto výročí připravil profesor Jiří Demel přitažlivou publikaci *Čítanka o Valašském Meziříčí* (1997). Vydalo ji Kulturní zařízení města, jehož ředitel Josef Fabián se spolu Dagmar Jaklovou-Oravovou na sestavení podílel. Téměř půl stovky textů od anonymního kronikáře ze 17. věku a překladu básně Jiřího Třanovského po současné písničkáře přináší zajímavý a v mnohých případech objevný materiál o minulosti a dnešku Valašských Athén. Dvě desítky výtvarníků (mezi nimi Jožka Baruch, Cyril Bouda a Michael Florian) umocnily z této knížky dobrý dojem. Almanach k 125. výročí založení Gymnázia Františka Palackého ve Valašském Meziříčí (1996) nás přesvědčil o tom, že jubilejní publikace může přesáhnout lokální význam. Kromě historických kapitol, příspěvků absolventů (např. O. Šulěře a V. Jasného), seznamu vyučujících a abiturientů je jeho součástí historická studie Tomáše Baletky *Příspěvek k místopisu a historii domů městečka Krásna nad Bečvou do roku 1676*, s obsáhlými poznámkami a obrazovou přílohou. Pozornost si zaslouží i vzpomínky známého divadelního a filmového tvůrce Emila Radoka *Když vítr teče travou* (napsané v Montrealu 1992) na jeho pobyt v městě za okupace a na kontakty s divadelníky i výtvarníky. K 700. výročí města byla loni uspořádána rovněž Výstava valašskomeziříčských výtvarníků a fotografů, stejnojmenná publikace přinesla na volných listech ukázky z tvorby a medailóny 32 umělců. Podnětný je i sborníček *Přistání na Naději* (1997) s vítěznými prózami a verši z literární soutěže mladých českých a slovenských autorů do 30 let, která se loni poprvé uskutečnila v rámci 33. ročníku Moravského festivalu poezie. Tuto přehlídku interpretů poezie organizuje

obětavě rovněž Kulturní zařízení města a přispívá tím i v současnosti ke kontinuitě československých kulturních vztahů a především ke kontaktům mladých lidí z obou stran hranice. Konečně knížečka *Sebrané spisy* Františka Smočka s humornými kresbami Vladimíra Komárka připomínají veřejnosti svéráznou figurku rodáka z Krhové, který po dlouhých letech v cizině zakotvil v rodném kraji a chodil prodávat své výchovné a zážitkové "brožurky" mezi lidmi. O další meziříčské figurky doplnil knížku Jiří Demel. Ve stadiu příprav je *Slovník kulturních pracovníků Valašska*, měl by vyjít letos.

KNĚZEK, Libor. Knížky z Valašského Meziříčí. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Nova*. [s.l.] : [s.n.], 1998. s. 431–432.

Alternativa Plus, ročník VI. 2002, číslo 1–2

Pozdrav zpod Radhoště

I když jsem věděl, že Drahomír Šajtar v literárněvědné práci věnoval náležitou pozornost i autorům spojeným životními osudy i tvorbou s Frenštátem a jeho malebným okolím, pokládal jsem to pouze za součást bádání o literárních tradicích severovýchodní Moravy a Slezska, ke kterému od mládí systematicky přistupoval. Teprve z jeho dopisů jsem se postupně dozvídal, že ho k našemu městu vážou i osobní vzpomínky ze studií. Nejprve jsem však dostal do ruky Výroční zprávu frenštátského gymnázia ze Školního roku 1938/1939, kde byl Drahomír Šajtar ze Záblatí (Příbor) uveden jako 47. žák kvinty. Když mi 5. ledna 1999 napsal v souvislosti s "valašskými" publikacemi z Valašského Meziříčí a Frenštátu, že v našem městě "*chodil do kvinty a sexty tamějšího válečného gymnázia*" a připomenul, že ho učil i profesor Jan Jelínek, známý vydáváním bibliofilii, mohl jsem mu poslat i celý seznam jeho tehdejších spolužáků. Požádal jsem ho současně, aby nám pro Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě p. R. napsal aspoň stránku svých vzpomínek na Frenštát i školu. Nezamítl, ale hned napsal, že "*to musí nějaký ten měsíc počkat*", až dokončí rozpracované a slíbené. Moje urgencye v dalších dopisech se neminuly cílem. Už v květnu 2000 mi poslal celé čtyři strany textu s názvem *Vzpomínka na Frenštát*, k níž 2. června připojil ještě dodatečnou stránku. S mou poznámkou osvětlující okolnosti vzniku frenštátského gymnázia na podzim 1938 a připomínající Šajtarovy práce o literatuře Frenštátska vyšel tento článek ještě téhož roku v *Hlasech* (r. XVIII, č. 3/4, 2000, s. 74–76) a v tomtéž dvojčísle *Hlasů* se objevila i jeho studie o tvorbě Boženy Benešové, jejíž rodiče pocházeli z Frenštátu, s názvem *Životopisná báseň Boženy Benešové*. Rukopis mi poslal už 2. července 2000, aby podle vlastních slov "*uklidnil své svědomí a splnil slib, který jsem Ti před časem dal*." Oba jeho materiály měly mezi čtenáři *Hlasů* velkou odezvu. Pro nás

bylo cenné kromě podrobného vykreslení atmosféry v gymnáziu v tragickém období naší novodobé historie Šajtarovo konstatování, v čem byl pro něho frenštátský pobyt určující:

„Například jsem skoro neznal českou klasickou literaturu 19. století, ani Máchu. K té mne přivedla až paní profesorka Oldřiška Marjánková v sextě. To byl střet, po kterém zajiskřilo. Na Marjánkovou vzpomínám s nesmírnou radostí a s vděkem. Teprve ona mi objevila literaturu jako slovesné umění v celé podstatě a šíři – a také v teorii. U ní jsem pochopil, co je to báseň, román, jejich struktura. Ona mne přivedla k literárněhistorickým monografiím, k dějinám české literatury – takže jsem se zájmem četl nejen beletrii, ale i teoretická díla – např. obsáhlé Dějiny české literatury Arne Nováka. A nikdy nezapomenu na ono oslnění a okouzlení, které mne ovládlo při tom, jak vyložila Máchu a především Máj. Teprve Marjánková, schovaná za kulatými brejličkami a oděná v tmavomodrý klotový plášť, mně odhalila podstatu poezie, zaujala, ba přímo uchvátila svým výkladem, i když poněkud šišlala. Měli jsme ve třídě Miloslava Slavíka, ten od pradávna věděl, že bude hercem, také se stal později členem brněnského Národního divadla a léta vedl Městské divadlo ve Zlíně (tehdy směšně Gottwaldov)... Nikdy nezapomenu na to napětí ve chvíli, kdy jej Oldřiška Marjánková vyzvala, aby kus Máje přečetl. Zazněly ony pověstné metafory z Máje, mně šel mráz po zádech – za to, že se mi literatura stala životním posláním, s pokorou, úctou a uznáním vděčím této skromné, nenápadné, ale vnitřně zřejmě bohaté básnické duši, jakou měla paní profesorka Marjánková...“

Tato Šajtarova slova daleko přesahují rámec "frenštátské"vzpomínky – proto jsem je ocitoval v úplnosti i při této slavnostní příležitosti. Pro bilanci jeho „života s literaturou“ má nesporný význam stejně jako závěr jeho Vzpomínky na Frenštát, který na předcházející citát přímo navazuje:

„Nezapomenu pochopitelně na staré, dobré, i když poněkud kožené gymnázium příborské, ale nestačilo mne obohatit do té míry jako gymnázium frenštátské. Tam jsem se jako by pobudil – a bylo mi naráz jasno. Pro celý život.“

Ale dost už vzpomínání na dávné časy. Ještě snad jen to, že jsem pomyslně na tomto ústavu převzal od něho štafetu – od září 1940, kdy přešel z Frenštátu do septimy gymnázia v Ostravě-Přívoze, nastupoval jsem jako primán do gymnázia frenštátského. I pro mne bylo pak v sextě jasnou věcí, že se chci celý život věnovat literatuře.

Dopisy, které od Drahomíra Šajtara dostávám, jsou plny zájmu o kulturní a hlavně literární dění v našem městě i na celém Valašsku. Není divu, vždyť je s celým tímto krajem svázán předivem rodinných svazků, vždyť tu tak často pobýval a do Beskyd se stále vrací.

V dopise z 21. března 1999 mi o těchto souvislostech napsal:

„... že celá jedna větev našeho rodu z matčiny strany pochází z Hážovic u Rožnova, že jsem od svého dětství jezdil do Hážovic každoročně na prázdniny a že jsem dokonce v Hážovicích strávil celý jeden školní rok, když jsem jezdil do školy do Rožnova do třetí třídy obecné. Zcela už pomijím fakt, že moje první žena, která už zemřela, pocházela z Kelče, kam jsem po deset let pravidelně jezdil, že jsem své dovolené dosti pravidelně trávil v Rožnově na chatě své sestřenice a na Gruni dodnes.“

Se svými sympatiemi k naší vydavatelské aktivitě v rámci Muzejní a vlastivědné společnosti i mimo ni se netají. Odebírá Hlasy, objednává si publikace, které ho zajímají – například Seifertovy frenštátské verše. 18. 2. 2002 píše:

„...protože jsem tak trochu válečný Frenštáčan, zajímá mne, co v městě mých gymnaziálních let se děje. Hlasy se mi líbí – děláte bohumilou práci, které si cením.“

I my chceme jubilantovi poděkovat za rozsáhlou literárněhistorickou kritickou i publicistickou práci, kterou přispěl k oživení literárních tradic našeho kraje – za jeho podnětnou knížku o Bohumíru Četynovi, za jeho stati o Josefovi Kalusovi, Josefu Strnadlovi, Janu Drozdovi a dalších autorech zpod Radhoště i za to, že jeho Alternativa (nova, plus) byla vždy otevřena informacím o nových publikacích z celého Valašska. Před dvěma lety si v jednom z dopisů povzdechl: *"Jsem už stár a rád bych doma v klidu dokončil nějaké dosud zalehlé projekty."* Přeji mu, aby se mu podařilo splnit toto předsevzetí a abychom si mohli stejně jako před dvěma lety zase brzy posedět na naší zahradě ve Frenštátě pod Žuchovem a popovídat si v klidu o naší společné lásce k literatuře a o jejích tvůrcích. Aby nás její magická síla ještě dlouho provázela na naší pozemské pouti.

KNĚZEK, Libor. Pozdrav zpod Radhoště. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 30–31.

Alternativa Plus, ročník VI. 2002, číslo 1–2

Dvě pozoruhodné halasovské publikace

Nedávné sté výročí narození básníka Františka Halase nám připomenulo, že této klíčové osobnosti české literatury 20. věku stále ještě mnoho dlužíme. V knize Zdeňka Rotreka *Skrytá tvář české literatury*, která se po exilovém vydání v Torontě dostala v roce 1991 zásluhou brněnského Bloku i k domácím čtenářům, jsme mohli najít téměř čtyřicetistránkovou podrobnou faktografickou biografii i s cennými rodopisnými fakty, básníkův syn Jan nám ve vzpomínkové publikaci *Dodatky* (Český spisovatel 1996) dal

nahlédnout do rodinného prostředí a okruhu básníkových přátel. Ucelené monografie s důkladným zachycením básníkových životních osudů, geneze jeho rozsáhlé básnické, publicistické a překladové tvorby, podrobnou bibliografií a obsaženou fotodokumentací jsme se dočkali díky Ludvíkovi Kunderovi, který knížku *František Halas O životě a díle* (1947–1999), vydal jako desátý svazek svých *Spisů* (Brno, Atlantis 1999, 456 stran a 32 stran fotopřílohy). Při psaní této knížky, jejíž úvodní část vznikala ještě na sklonku básníkovy života v letech 1947–1949, nezapřel v sobě Kundera ani básníka, interpretátora poezie a překladatelského praktika. Jeho přátelský vztah k Halasovi a důvěrná znalost reálií spolu s tvořivým přístupem k literárním faktům mu umožnila představit Halasovu osobnost čtivě a přitom erudovaně v deseti samostatných kapitolách, věnovaných postupně kalendáři života, básnické tvorbě, publicistice a redakční práci, kontaktům s výtvarným uměním, s divadlem, překladatelské činnosti, korespondenci a interpretaci některých Halasových básní. Cenná i poučná je chronologicky zpracovaná knižní a časopisecká bibliografie Halasova díla, připravená Jaromírem Kubíčkem, která potřebuje jen pár drobných upřesnění.

I druhá halasovská publikace je spojena s dlouholetým úsilím Ludvíka Kundery. Jsou to *Dopisy* (Praha, Torst 2001, 420 stran, Dílo Františka Halase, svazek šestý). Je to vlastně dodatečný svazek k souboru jeho tvorby z nakladatelství Československý spisovatel a k vydání jej s Kundrou připravil básníkův mladší syn Jan. Z mnohatisícového souboru Halasových dopisů vybrali editoři necelých osm stovek textů, zajímavých z hlediska básníkovy biografie a literárních aktivit. Vynechali přitom záměrně soubor devíti set dopisů, adresovaných jeho pozdější manželce Libuši Rejlové – pro vydání je připravil básníkův starší syn F. X. Halas, ale v Ediční zprávě čteme, že jejich „poetickou i dokumentární hodnotu ocení teprve budoucí čtenáři“. A tak se zájemci musejí zatím spokojit pouze s ukázkou Dvanáct dopisů F. Halase ženě, vydanou jeho neprodejný tisk k Vánocům 1965 nakladatelstvím Československý spisovatel v Praze. Výběr Halasových Dopisů provázejí podrobné poznámky a vysvětlivky, esejistický doslov Kunderův a jmenný rejstřík, který usnadňuje orientaci. I v této publikaci jsou pouze drobná nedopatření faktografická.

V obou publikacích je věnována poměrně značná pozornost Halasovu příteli, jeho prvnímu bibliografu a vydavateli jeho bibliofilských tisků, profesoru Janu Jelínkovi, jehož literární aktivity jsou vázány převážně k našemu kraji, jeho frenštátskému působišti. Jelínek patří k nejfrekventovanějším adresátům Halasových dopisů – editoři jich do výběru

zařadili 34 ze 49, uvedených v soupise Jelínkova fondu v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Zajímavou stat' o problematice jejich vzájemných vztahů uveřejnil Ludvík Kundera s názvem *Po kolikáté? V Hlasech muzea a archivu ve Frenštátě p. R.*, č. 1, 1997. Vydání Kunderovy monografie mi umožnilo zmapovat Halasovy kontakty s naším krajem v článku *František Halas a Beskydy* (Hlasy č. 3–4, 2001) a vydání jeho Dopisů jsem z hlediska Jelínkových kontaktů s básníkem komentoval ve stati *František Halas psával i do Frenštátu* (Hlasy 1–2, 2002). V obou těchto příspěvcích jsem zaujal stanovisko i k některým nepřesnostem v obou publikacích ve vztahu k našemu kraji.

Díky dlouhodobému úsilí Ludvíka Kundery a Jana Halase podařilo se obohatit Halasovskou literaturu o dvě základní publikace. Brněnské Atlantis a pražskému Torsu patří dík za to, že v dnešní složité vydavatelské situaci našli odvahu k vydání tak náročných titulů a vypravili je ke čtenářům zodpovědně zredigované a ve vkusné grafické úpravě.

KNĚZEK, Libor. Dvě pozoruhodné halasovské publikace. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 120.

Alternativa Plus, ročník VI. 2002, číslo 3–4

Básník a interpret

I když je první dopis Ladislava Chudíka Jaroslavu Seifertovi datován 10. ledna 1973, první a jediné jeho osobní setkání s básníkem se uskutečnilo až po dvanácti letech – 18. června 1985. Večer pak na jedné z početných úspěšných repríz svého recitálu ve Viole vyprávěl dojatým divákům o své návštěvě u milovaného básníka. A nebyla to pouze pražská Viola – v Chudíkově dopise z prosince 1979 čteme: A jinak už mi Vaše meno neškrtají z rozhovorův a kde sa dá, tam si zarecitujem Vaše verše." A 24. září 1980 píše, že Seifertovu bibliofilii Romance o víně s ilustracemi Antonína Strnadla, kterou si Chudík, přivezl ze Znojma jako jedinou památku na vojenčinu, uvidí diváci ve velkém detailu i v jeho právě natočeném filmovém recitálu a že jede do Jeseníků, kde bude recitovat i Seifertovy verše. Ty zazněly i o dva roky později v televizní relaci Křeslo pro hosta a na mnoha dalších místech.

Zveřejnění se dočkala i vzájemná korespondence obou umělců. Nejprve s názvem Básník a interpret v novoročním vysílání bratislavského rozhlasu v Chudíkově podání, a když příliv obdivných dopisů od posluchačů z celé republiky neustával, vydalo je v krásné grafické úpravě s ilustracemi Pavla Sivka na podzim 1992 pražské nakladatelství DITA s názvem Tichý dvojhlas. V tíživé atmosféře před rozdělením naší republiky na dva

samostatné státy demonstrovala knížka emotivně souznění našich národních kultur. Tento aspekt podtrhl i Chudík tím, že v závěrečné poznámce citoval z mé stati Společná cesta (Nové slovo 1988) o modravské inspiraci Seifertovy známé básně Píseň o rodné zemi z roku 1938, kdy se rovněž rozhodovalo o dalším osudu naší republiky. Tuto báseň spolu dopisem Seifertova editora Rudolfa Havla, který byl účastníkem jejich jediného setkání v červnu 1985, použil Chudík místo doslovu v knížce. Recenzoval jsem ji ve slovenských literárních časopisech Romboid (4/1993) a Slovenské pohľady (10/1993), v českých časopisech se uveřejnění recenze nedočkala. Seifertově poezii zůstal Chudík věrný i v dalších letech stejně jako přesvědčení o souznění našich národních kultur. Svědčí o tom i jeho PF 2000, kde vedle sebe otiskl Rúfusovy verše Chvála života a Seifertovy sloky ze sbírky Býti básníkem, které mu autor poslal jako PF 1982.

Když jsme ve Frenštátě vydali soubor Seifertových veršů S láskou pozdravuji kraj váš milý, inspirovaný básníkovými pobyty v Beskydech, poslal jsem tuto bibliofilii i Ladislavu Chudíkovi s prosbou o pár řádků k této knížce. Moji prosbu napsat "o tom Seifertovi" pochopil však jako interpret šíře a překvapil mne obšírnějším vyličením vztahu k básníkovi a jeho tvorbě. V průvodním dopise s datem 8. července 2002 píše, že text vznikl "uprostřed vyše 30°C horúčav" a že ho mohu použít podle vlastního uvážení. Skutečnost, že jsem text nabídl Alternativě, není náhodná – od svého vzniku věnoval časopis pozornost kontaktům mezi českou a slovenskou kulturou. Tento náš vzájemný kontext obohatil výrazný slovenský herec a recitátor Ladislav Chudík i ve svých početných divadelních, televizních a filmových rolích mírou svrchovanou. Je nám blízký svou lidskostí i hloubkou citu. Tyto vlastnosti vyzařují i ze slov, která adresoval svým blízkým k novému roku 2000: "Ďakujem Vám za dar priateľstva. Verte, pomáha zreťazená energia tých, čo minia i ďalej žiť s odvahou, vôľou a chuťou popasovať sa s úskaliami." Podobně vyznívá i jeho pozdrav z průvodního dopisu k seifertovskému vyznání: „Želám zdravie a kde-tu radosť.“ I Vám, pane Chudíku, díky za přátelství a porozumění.

KNĚZEK, Libor. Básník a interpret. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 80.

Alternativa Plus, ročník VI. 2002, číslo 3–4

Několika osobnostem české literární vědy a spisovatelům položila redakce časopisu otázku, jak hodnotí Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000), který do tisku připravily Svatava Urbanová a Iva Málková (Olomouc, Votobia 2001).

LIBOR KNĚZEK, literární historik:

Slovník je skutečně potřebnou pomůckou a je dobře, že vyšel a slouží zájemcům. Jeho údaje o krajových autorech jsou přehledné, kladem je i podrobná bibliografie. I klíč k zařazení či nezařazení jednotlivých tvůrců je podle mne plně zdůvodněný. Mezi vydavateli bibliofilů by neměli chybět Jan Jelínek a Pavel Parma, snad i historik a publicista Alois Zbavitel. Místy by bylo potřebné ještě doplnit bibliografické údaje a drobné nepřesnosti v biografii. Snad by se to dalo realizovat aspoň v internetové podobě *Slovníku*, kde je též potřebné doplňovat stále údaje o životě a tvorbě jednotlivých autorů, i o ohlasech jejich díla.

KNĚZEK, Libor. Libor Knězek, literární historik. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 109.

Alternativa Plus 2002 VI., číslo 3–4

Nové dějiny slovenské literatury

K tomu, aby se člověk mohl odvážit napsat dějiny literatury svého národa, je potřebná nejen podrobná znalost všech reálií literárního vývoje, ale i vlastní promyšlená koncepce jejího směřování i širšího meziliterárního kontextu, který ji pomáhal formovat. Slovenský literární historik a kritik Stanislav Šmatlák byl aktivním účastníkem literárního dění na Slovensku od druhé světové války a jeho orientace na klíčové básnické osobnosti 19. a 20. věku mu nebránila sledovat přitom širší literární souvislosti a přispívat k hlubšímu poznání autorů a tvorby z jiných literárních oblastí i období. Zatímco v padesátých letech bylo pro něho dominantním hviezdoslavovské bádání, v dalším desetiletí se soustředil především na Ivana Kraska a slovenskou modernu. Ze současné poezie ho nejvíc zaujali Laco Novomeský, Milan Rúfus a Miroslav Válek. Syntetizující hledisko na vývoj poezie obsahují jeho knihy *Stopädesiat rokov slovenskej lyriky* (1971) a *Dve storočia slovenskej lyriky* (1979). Bohaté literárněhistorické zkušenosti využil i jako spoluautor akademických *Dejín slovenskej literatúry* (sv. 3 – 1965 a sv. 4 – 1975). V této souvislosti je potřebné konstatovat, že Šmatlák byl už v tomto období zasvěceným znalcem české literatury, že kapitola o československých literárních vztazích ve 3. svazku je jeho dílem. Dalšímu vývoji těchto vztahů věnoval pozornost i ve svazku čtvrtém V kolektivním díle *Slovensko 4 – Kultúra, 1. část* (1979) nastínil panoramatický obraz slovenské literatury od národního obrození po současnost a po této přípravě už mohl zodpovědně přikročit k napsání vlastních obsáhlých *Dejín slovenskej literatúry od stredoveku po súčasnosť* (1988). Bratislavské Národné literárne centrum, které vydává základní práce z této oblasti, připravilo k vydání novou – zpřesněnou a doplněnou – verzi tohoto díla ve

dvou svazcích (1997–2001). Autor tu přepracoval na základě nejnovějších poznatků hlavně kapitolu o letech 1918–1945/48 a zcela vynechal kapitolu o dalším období s poukazem na "nevyhnutnost' nového metodologického a poznávacího přístupu k interno-estetické a externovývinové problematice tohoto období". V poznámce k tomuto vydání uvádí, že by jeho *Dejiny* mohly být výzvou pro nového, snad pouze budoucího literárního historika. V každém případě jsou Šmatlákovy *Dejiny slovenskej literatúry* v současnosti zatím nejlepším studijním pramenem k poznání vývoje slovenského písemnictví a plně si zaslouží naši pozornost.

KNĚZEK, Libor. Nové dějiny slovenské literatury. *Alternativa Plus*. 2002, VI., 3–4, s. 118. ISSN 1212-5776.

Alternativa Plus 2002 VI. Číslo 3–4

Mezi slovenskou a českou literaturou

Když jsem letos v červnu uveřejnil v bratislavském časopise *Kulturný život* obsáhlý rozhovor s Ludvíkem Kunderou o jeho kontaktech se slovenskou poezií a výtvarným uměním, překvapil mne dopisem významný slovenský literární vědec Miloš Tomčík. Přivítal ucelenou informaci o tématu rozhovoru, zmínil se o svém setkání s ním před dvěma lety v Bratislavě, kde Kundera přebíral Cenu Jána Smreka, a v závěru zalitoval, že *Kulturný život* pravděpodobně zase zanikne. "Ak sa tak stane, duchovná tvár slovenskej literatúry a umenia bude opäť chudobnejšia." K této problematice se znovu vrátil v dalším dopise, kde vyslovil lítost nad narušováním slovensko-českých kulturních vztahů. Proč to všechno uvádím? Utvrdilo mne to v přesvědčení, že mezi představiteli slovenské kultury jsou i dnes lidé, kteří od začátku svého veřejného působení aktivně přispívali k spolupráci našich národních kultur a těmto myšlenkám zůstali věrni i po osamostatnění Slovenska. Ludvík Kundera je Tomčíkovi blízký i jako výrazná osobnost české literární avantgardy, vždyť jeho prvním literárněvědným dílem je monografie *Slovenská nadrealistická poézia* (1949) a právě se slovenskými nadrealisty (básníky i výtvarníky) byl Kundera v úzkém vztahu.

I když se Tomčík ve svých studiích zabýval i některými osobnostmi 19. věku, těžištěm jeho odborného zájmu je meziválečná slovenská a česká literatura a jejich poválečný vývoj. Připomeňme si v těchto souvislostech aspoň knihy *Básnické retrospektivy* (1974), *Literárne dvojobrazy* (1976), *Epické súradnice* (1980), *Poézia na križovatkách času* (1983) a výběr statí *Tvorba a kritika* (1987). K tomu třeba připočítat množství časopiseckých a sborníkových studií, vysokoškolská skripta, zredigování

čtyřsvazkové antologie *Slovenská literárna kritika* (1977–1984), dlouholetou pedagogickou činnost na univerzitách v Bratislavě, Praze a Bordeaux a práci v Literárnovednom ústave SAV v Bratislavě. Své bohaté zkušenosti zúročuje už léta ve funkci předsedy Klubu přátel české kultury v rámci bratislavského Českého centra, kde obětavě pomáhá i při přípravě programů, jak jsme se sami nedávno přesvědčili v souvislosti s frenštátským večerem.

Celý život v plném nasazení v zájmu obou našich národních literatur i s nezbytnými riziky, která přinášela složitost společenského vývoje. Vždy ochotný pomoci radou i skutkem. Vždy plný zájmu o osud literatury i jejich tvůrců. A to už si 19. září připomínáme jeho osmdesátku. Ať mu energie dlouho vydrží!

KNĚZEK, Libor. Mezi slovenskou a českou literaturou. *Alternativa Plus*. 2002, VI., 3–4, s. 124. ISSN 1212-5776.

Alternativa Plus, ročník VI. 2002, číslo 3–4

Zeno Kaprál o poezii i o světě

Olomoucké nakladatelství Votobia představilo ve svých edičních řadách Edice českých autorů a Edice poezie už početné původní autory. Mezi ně patří i básník, scénárista a esejista Zeno Kaprál, který má jako tajemník Obce moravskoslezských spisovatelů v Brně velmi blízko ke všem trápením i úskalím básnického řemesla. Ve Votobii mu už vyšly *Staré texty. Nové texty* (1992 a *Ozvy kázni* (2000).

Jeho soubor úvah a aforismů *Glosy a maximy* (Olomouc, Votobia 2001, 144 stran) je jakýmsi katechismem pro poety i lidi, kteří poezii nepíší, ale mají ji rádi. Na zadní stránce obálky si můžeme přečíst, že si autor z původního povolání "podržel mentorské ambice". Má-li je ve skutečnosti, dovede je v těch sedmi desítkách glos o poezii kultivovaně zakrýt. Pozorný čtenář tu spíše vystopuje autorovu laskavou ironii, s níž komentuje z nejrozličnějších aspektů dění okolo sladkých i hořkých tajemství zrodu skutečné básně, okolo její skutečné či iluzorní "trvanlivosti" i okolo psychiky jejich tvůrců. Kdo rozumí, vychutná. Snad ještě vynalézavější je autor v maximech, kde udivuje čtenáře virtuozitou, s níž se vypořádává nejen s roztodivnými názory na poezii, její účel i morálku, ale s otázkami básnického svědomí a postojů. Možná vás některé z nich překvapí svou otevřeností a útočností, ale nudit se při jejich čtení určitě nebude.

KNĚZEK, Libor. Zeno Kaprál o poezii i o světě. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 125.

Alternativa Plus, 2002 VI., číslo 3–4

Z lidové slovesnosti Valašska

Otázka přístupu k textům lidové slovesnosti je už dlouhá desetiletí předmětem polemik o to, do jaké míry má sběratel, respektive editor právo zasáhnout do původního, autentického znění textu, i když si přitom uvědomujeme, že i samotný výchozí text může být sporný a že se může vyskytovat třeba i v rámci určité lokality ve více variantách. Platí to hlavně o krajových pohádkách a pověstech, v nichž se i u lidových vyprávěčů setkáváme i s cizími motivy, které do textu pronikly z četby nebo snahou vyprávěče vyšperkovat samotné vyprávění. Málokdy však máme možnost seznámit se současně se dvěma podobami těchto textů a porovnat si východiska.

Trilogie Heleny Mičkalové *O čem si vyprávějí Karlovjané* (1995), *Co sa Karlovjanom stalo aj nestalo* (1999) a *Co si pamatujú Karlovjané* (2001) je nesporně úctyhodným souborem stošedesáti vyprávění obyvatel rázovité valašské obce Velké Karlovice. Triptych je výsledkem třicetileté sběratelské práce karlovské učitelky, která patří k interpretkám valašského písňového folkloru, kterou přivedla ke sběratelství snaha zachovat bohatství krajových pohádek a pověstí v karlovské verzi valašského nářečí. Kničky vyšly svépomocně v rámci obce a vsetínského okresu a byly provázeny pozoruhodnými obrázky Kornelie Němečkové. Editorem a autorem doslovů byl dr. Dalibor Malina, který vyzdvihl hlavně „Schopnost citlivé umělecké stylizace“ jednotlivých příběhů a úsilí zachovat osobitost i atmosféru jednotlivých vyprávění.

Kladný čtenářský ohlas triptychu byl pro Helenu Mičkalovou podnětem k úvaze, jak přiblížit karlovská vyprávění širšímu čtenářskému okruhu. Na pomoc si přibrala doc. Miladu Pískovou, která pod pseudonymem Eva Hanková jednotlivé příběhy převyprávěla se zachováním nářečních prvků v přímé řeči a seřadila je do devíti tematických celků. Kniha vyšla s názvem *Zlatá studánka* (2001) s doslovem dr. Drahomíry Vlašínové, s poetickými ilustracemi Jiljí Hartingera a v přitažlivé grafické úpravě Jany Krajčové ve známém vizovickém nakladatelství Lípa A. J. Rychlíka.

Bylo by zajímavé uspořádat po roku třeba mezi čtenáři Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně anketu, která verze je jim bližší a s výsledky obeznámit veřejnost prostřednictvím knihovního bulletinu. Zkusí to MVK?

KNĚZEK, Libor. Z lidové slovesnosti Valašska. *Alternativa Plus*. 2002, VI., 3–4, s. 127. ISSN 1212-5776.

Alternativa Plus, ročník VI. 2002, číslo 3–4

Publikace z Frenštátu

Před deseti lety byla ve Frenštátě pod Radhoštěm založena Muzejní a vlastivědná společnost, aby oživila vlastivědnou práci ve městě a okolí. Za pomoci místního muzea, městského úřadu a dalších institucí se jí podařilo obnovit vydávání čtvrtletníku Hlasy muzea ve Frenštátě p. R. s přírodovědnou, historickou a kulturní problematikou regionu. K oblibě časopisu přispívá početná fotodokumentace, vkusná grafická úprava a jako prémie pro předplatitele číslované a podepsané grafické listy významných výtvarníků.

Základní bibliofilskou edicí jsou Návraty domova, vycházející od roku 1994. Kromě reedici pohádky Františka Horečky *Kouzelná píšťalka* a vyprávění Josefa Strnadla *Koleda je ve vánoce, nechť si po ní chodí, kdo chce*, tu poprvé vyšla povídka Jana Drozda *Pátá dimenze*, pověst Heleny Lisické *Staré zpěvy*, ukázky z korespondence "valašského slavíka" *Adresát Josef Kalus*, dva biografické svazky Libora Knězka *Krajina Černá lesem* (o Bohumíru Četynovi) a *Shledání s krajem* (o Josefu Strnadlovi), dva svazky z tvorby Antonína Strnadla *Z deníků Antonína Strnadla a Tváře* (text J. M. Tomeš), dvě práce Oldřicha Šulěře *Valašský poslanec TGM a Důvěrné dialogy*, Neviditelné chodníčky od Ludvíka Barana Kroutvorova, studie *Humor a psychoanalýza* s kresbami Vladimíra Jiráňka v české a německé verzi. Nejnovějším tiskem jsou verše Jaroslava Seiferta *S láskou pozdravuji kraj váš milý* (Frenštátské koledy, romance a písně) s doslovem Libora Knězka.

V edici Prameny vyšla reedice Vlastního životopisu Františka Palackého, o kanadských krajanech vzpomínky Lídy Matusiakové *Můj otec Gustav Přístupa, Valašské koledy z Frenštátu* (ze sbírek V. Sochy a R. Golase) a *Symbolika města Frenštátu*. Edice Profily přinesla studii Jana Baletky *Adolf Zábranský, knižní ilustrace*, monografii Ludvíka Barana Rudolf Janda – básník krajiny a lesa a úvahy Petra Helbicha *Chvály* s jeho fotografiemi. Mimo edice vyšla dvě vydání monografie Jiřího Klučky – Albín Polášek – Strůjce svého osudu v české a anglické verzi a studie Petra Holého *Řeč symbolů* a Malíř Břetislav Bartoš. Společnost vydala též tři desítky portfolioů z tvorby významných výtvarníků se vztahem k našemu kraji, několik z nich je už rozebráno. Uvědomíme-li si, že Frenštát má okolo jedenácti tisíců obyvatel, je to za desetiletí na jeden spolek docela slušný výkon.

KNĚZEK, Libor. Publikace z Frenštátu. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s.l.] : [s.n.], 2002. s. 128.

Alternativa Plus, ročník VI. 2002, číslo 3–4

Kulturní atlas Valašska

Před pár lety vznikl na půdě Kulturního zařízení města Valašské Meziříčí nápad zmapovat aspoň nejvýznamnější osobnosti Valašska slovníkovou formou. Výsledkem byl *Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska*, jehož první a druhé podstatně doplněné vydání (1998, 2000) zmizela záhy z knižních pultů. Škoda jen, že malý rozsah hesel, vynucený vydavatelskými možnostmi i šířkou záběru osobností (v prvním vydání 1400 hesel a ve druhém až 2200) nutil autory hesel k maximální úspornosti. I tak zůstává základní příručkou.

Ve vsetínském týdeníku Region – Valašské noviny vycházely profily valašských umělců a kulturních pracovníků z pera publicistky Marie Mikulcové a redaktora Miroslava Graclíka. V podobě slovníku je vydalo v reprezentativní grafické úpravě nakladatelství Alpress ve Frýdku-Místku (2001). 323 profilů osobností Valašského království uvádí svojskou dedikací "valašský král" Bolek Polívka. Každé osobnosti je věnována celá strana velkého formátu, provázená většinou fotografiemi nebo obrazovými portréty těch, o nichž se tam píše. Rozpětí je přitom úctyhodné – od Františka Palackého a Viliama Rittera po Ivetu Bartošovou a Leonu Machálkovou. Je samozřejmé, že nejvíce je zastoupeno Vsetínsko, Meziříčsko a Rožnovsko. Frenštátsko – chybějí tu například malíři Břetislav Bartoš, Antonín Strnadel, Jan Hrnčárek, spisovatel Jan Drozd a řada dalších. Mezi zajímavostmi Valašska, které tvoří druhou část knihy, mi chybí především Radhošť (Pustevny tu jsou) a Památník bratří Strnadelů a Jana Knebla v Trojanovicích. V úsměvné poloze se tu obšírněji představilo i Valašské království. Přitažlivé jsou početné barevné přílohy s fotografiemi valašské krajiny a ukázek prací krajových výtvarníků. Kniha má název Kulturní toulky Valašskem a jejími autory jsou již uvedení Marie Mikulcová a Miroslav Graclík. Valašsku, jeho přírodním krásám a kulturním tradicím získá tato krásně vypravená publikace nové přátele a obdivovatele.

KNĚZEK, Libor. Kulturní atlas Valašska. In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s.l.] : [s.n.], 2002. s. 129.

Alternativa Plus, ročník VI. 2003, číslo 3–4

Sisyfovská úloha ostravského Chagalla

Výtvarné centrum Chagall v Ostravě se kromě bohaté výstavní činnosti už deset let soustřeďuje na vydávání základních publikací o našem výtvarném umění. V letech 1993 až 1994 zpřístupnila veřejnosti už téměř nedostupný dvousvazkový *Nový slovník*

československých výtvarných umělců od Prokopa Tomana z roku 1947 i s dvěma sešity Dodatků z roku 1955. Obdivný ohlas, s nímž se tyto reprinty setkaly, povzbudil pracovníky Chagalla při přípravě díla, bezprostředně navazujícího na Tomanovu průkopnickou práci. Když se v roce 1998 objevil úvodní svazek reprezentativního *Slovníku českých a slovenských výtvarných umělců 1950–1997 A–Č*, zaznělo ve výtvarné obci dosti skeptických hlasů, zda Chagall na tak náročnou úlohu vůbec stačí a zda celý projekt neskončí hned na začátku. Obzvlášť když redakce položila důraz na biografická fakta, výstavy, kolektivní akce, publikace a kromě malířů, grafiků a sochařů zařadila i fotografie, kunsthistoriky, jevištní, filmové a televizní výtvarníky spolu s výtvarníky nových médií, designéry, keramiky, autory vizuální poezie a další. Tato šíře záběru způsobila, že plánovaných sedm svazků a osmý s dodatky zdaleka nestačilo. I když se na knižní pulty dostávají pravidelně dva svazky ročně, dospěl právě vydaný devátý svazek teprve k písmenům Ml–Nou a přitom dosud vydané svazky mají spolu téměř 3400 stran velkého formátu. Odpovědným redaktorem souboru je od začátku dr. Petr Pavliňák, editorem prvních čtyř svazků byl Mgr. Zbyšek Malý a po jeho nenadálém odchodu v únoru 2000 převzala jeho štafetu manželka Alena Malá. Gestorem slovenské části je bratislavský kunsthistorik Bohumír Bachratý. Hesla jsou věcná a přehledná, text doplňuje množství portrétů tvůrců a reprodukcí jejich tvorby, každý svazek má barevnou přílohu. Redakce se opírá o široký okruh spolupracovníků – jednotlivců i institucí. Materiál je soustředěn do konce abecedy, přibývají pouze doplňky a aktualizace hesel. Jsou tedy všechny předpoklady, aby zájemci dostali v nejbližších letech zbylé svazky slovníku. Už dnes však patří redaktorům slovníku náš obdiv a uznání za svědomitost a důslednost, s jakou uskutečňují tak náročný a potřebný projekt, ojedinělý i konfrontací českých a slovenských současných výtvarných úsilí.

KNĚŽEK, Libor. Sisyfovská úloha ostravského Chagala . In ŠAJTAR, Drahomír, et al. *Alternativa Plus*. [s. l.]: [s. n.], 2002. s. 129.

Alternativa Plus, ročník VII. 2003, číslo 1–2

Ve Frenštátě mají rádi poezii

Krásy beskydské přírody staly se trvalou inspirací nejen pro lidovou poezii a pro básníky, kteří tu vyrostli. V knížce *Spisovatelé a výtvarníci zpod Radhoště* (Brno, Doplněk 2000) uvedl jsem celou řadu tvůrců, jejichž dojmy z návštěvy Radhošťských Beskyd se promítly do literární tvorby. Mezi ně patřili i básníci František Halas a Jaroslav Seifert s okruhem svých literárních přátel i druhů z výtvarné oblasti, kteří tu našli zalíbení v

přírodě a lidech a cítili se tu jako doma. Za všechny to nejlépe vyjádřil Seifert v závěru básně Pozdrav po prvním pobytu ve Frenštátě:

*A pozdravujte Kyčeru,
Kněhyni, Mjaší, Tanečnici.
Vidím je, jak jsme při sklenici
sedávali tam k večeru
a rozsvítla Vlčina.
I Radhošť, stráně Javorníku.
To bylo krásných okamžiků,
na něž se nezapomíná!*

A do památníku manželů Parmových, s nimiž se ve Frenštátě nejvíce sblížil, už tehdy, v srpnu 1949, vepsal osmiverší, nazvané Na rozloučenou:

*Víš, co zpívá delfín na náměstí
prškou vody věčnou, ustavičnou?
Prožil jsem tu krátkých pár dnů štěstí,
viděl zemi přelíbeznou, sličnou.
Okusil jsem hořké víno kraje;
čiré je a nevidíš ho v sklence,
jak jsem smuten, sbohem dáti maje
Pavlovi a jeho Mahulence!*

Tyto dvě básničky byly základem celého cyklu Seifertových frenštátských veršů, o jehož knižním vydání začal básník uvažovat už v lednu 1953.

František Halas poznával Beskydy jako první z tohoto okruhu. Se svou pozdější manželkou Libuší Rejlovou prožil v červenci 1930 dva týdny ve Velkých Karlovicích a o dva roky později byli spolu na dovolené pod Lysou horou v Nové Vsi u Frýdlantu nad Ostravicí. K příjezdu vybídl i některé přátele – například Vladimíra Holana a Jana Zahradníčka. Dopis Zahradníčkovi z 9. 6. 1932 obsahuje věcné pozvání. „...pojedu asi 2. 7. někam pod Lysou horu! Nemohl bys tam nějak přijet? Bude v okolí plno známých...“ Holana lákal Halas rafinovaněji. Jeho nedatovaný dopis přímo odtamtud je básní v próze, emotivním obrazem nedotčené přírody. Stačí citovat pár vět:

Můžeš jít lesy a lesy celé dny a zůstaneš sám, okouzlený vším. Nevím, proč jsem tolik myslil na tebe, když jsem vyslovil: plavuň – je jich tu tolik, že sestoupiš až někam do dětství země, pohladíš-li je. Čirost vody je tu dokonalá a každá hlubinka je křtitelnicí.

Křest si vybereš jakýkoliv. To nejsou lesy, kde jsou kentaurové a dryády – to né! Proč už to bylo řečeno –varhany lesů! Hrají tiše, a zase to není de profundis ani rekviem, a zase ne ukolébavka, jsou to spíš /já je neslyšel, ale myslím, že tak nějak znějí Bachovy fugy. Co je na tom, že je neznám? Jsou tu úžasně velké ropuchy, které poděsí, a je takový pták, který zavádí – dej si pozor na sebe! Země tu má bazén ze tmy a pláče již při šíráni. Jsou tu metlice plné slz, jež zadržuji, dokud nepřijedeš. Viděl jsem slepýše, bylo to jak rudná žilka, která se prodrala nad hlínu, abys třeba z ní vytepal náramek pro svoji lásku. Ale co je do hada, když není jedovatý...

Není divu, že Holan neodolal tak sugestivním poznání a za Halasem přijel. Halasův editor Ludvík Kundera nazval tento text v poznámkách k Halasovým Dopisům "vzdálenými názvuky" k lyrické próze Já se tam vrátím, v níž vzdal hold půvabům Vysočiny. Do Beskyd zavítal v srpnu 1932 i Zahradníček s příbuzným P. Janem Dokulilem – navštívili Radhošť a pár dní odpočívali v Rožnově.

O rok později – v červenci 1933 podnikl Halas třetí cestu do Beskyd ve společnosti básníků Josefa Hory a Viléma Závady. Prohlédli si Hukvaldy, Štramberk a z Rožnova vystoupili na Radhošť a Pustevny. Poetický dokument o jejich putování zanechal Josef Hora ve dvoudílné vzpomínce Tři na Beskydách. V první části Hnízdečka pro příští novomanžele zachytil dojmy z Hukvald a Štramberka a ve druhé Mlha na Radhošti je krásná sugestivně vyličil výstup na hory:

Když jdeš, chlape, na hory, tedy jdi po svých. I šli jsme po svých, ale za deště. Za deště, jenž houstl každým metrem výstupu. Vidíme stráně nad sebou, neubývá jich. Pak už vidíme jen vrcholky stromů. Pak už jen kmeny. Děšť padá shůry, mlha vodorovně. Musí to být hrozně krásná cesta, ale my jsme jí neviděli. Jedem mlčí, druhý kleje. Třetí se zařiká, že co živ už nikam nepoleze. Jakápak příroda, když stráně a údolí a vyhlídky přestaly existovat a když z mokrých rousnatých větví najednou na tebe spadne bílé, řídké prostěradlo mlhy jako nějaký duch se střípatýma rukama, z nichž se na chodce sypou tisíce na pohled něžných perliček studené jinovatky. Rozplyne se to prostěradlo ovšem ihned, ale z ničeho nic jich spadne deset ze všech stran, a tak se stalo, že jsme sice na vrchu Radhošti spatřili před sebou podstavec sochy našich věrozvěstů, nikoli však jejich vážené tváře. Někde daleko před námi je krásná země, ale my nevidíme ani chodce, kteří nás míjejí. Vystupují jako stíny a zapadají zase do mlhy, zapadl do ní i bača s ovcemi. A nová a nová prostěradla mlhy se přehupují přes hřeben, až se najednou před námi vynořují jako na divadle z kulis siluety pustevenských hotelů. Vlastně jen toho prvního...

Třetí z poutníků – Vilém Závada – znal Beskydy od svých studentských let a často se jimi inspiroval ve svých verších. V črtě nazvané Ze vzpomínek na Josefa Horu dovyprávěl stručně jejich beskydskou anabázi s happy endem:

...na Pustevny jsme přišli docela promočeni, ale tehdejší nájemce restaurace Krejčí pečoval o nás tak dobře, že jsme se brzy zahřáli a ve společnosti spisovatelů Kopty a Langra, kteří tam byli na dovolené, jsme strávili na Radhošti a na přilehlých kopcích několik krásných dnů, plných porozumění, bezstarostnosti a pohody.

Halasovi přirostly Beskydy k srdci a chtěl sem přijet i na svatební cestu. Tu však podnikl v roce 1936 už do jihozápadního cípu Moravy – do Zboňku u Kunštátu, kam se pak častěji vracel. Dlouho odkládanou cestu do Frenštátu, kam se přestěhoval jeho dlouholetý přítel a vydavatel krásných tisků, profesor Jan Jelínek, uskutečnil až v březnu 1949, nedlouho před svou smrtí. V Kronice města Frenštátu se dočteme, že tu v zasedací síni radnice na přání ředitelů škol promluvil k mládeži. A v památníku manželů Parmových, o nichž jsme se zmínili v souvislosti se Seifertem, zanechal dva pozdravy:

Když všecka moc "štátu" U Pavla a Mahulenky

tak jen Frenštátu přání vkládám mezi plénky

přeje sobě i Vamať jim příští časy dají

Váš F. Halas všecko i co nečekají

16. /8. 48 Jejich F. Halas

Frenštát p. R. 18. /3. 49

Ve Frenštátě napsal Halas báseň Přes smrt, věnovanou památce Josefa Čapka. Jan Jelínek dokázal ve složitých podmínkách let válečných a poválečných 1939–1950 vydat spolu devět bibliofilii Halasových, z toho tři v edici Halasiana, a po jeho odchodu verše Seifertovy, Kunderovy, Hrubínovy a Stehlíkovy o něm.

Ve Frenštátě měla básnická tvorba už v meziválečných letech své zázemí. Vycházely tu sbírky Josefa Kaluse, Františka Horečky a dalších autorů. Za války si tu divadelní ochotníci troufli i na Kvapilovu Princeznu Pampelišku a Hausmannovu Lilofée, na dramatizace Erbenovy Kytice i Máchův Máj. Mezi divadelní nadšence patřili Pavel, Miloš a Aleš Parmovi, Ota Kurfirst, Eduard Vojtek a kaplan František Martinek, kteří spolu s profesorem Jelínkem tvořili jádro frenštátských přátel literárních návštěvníků. A právě na pozvání P. Martinka začali v roce 1944 přicházet do města katoličtí spisovatelé. Prvým byl v březnu literární kritik Albert Vyskočil, pak v dubnu Jakub Deml a o prázdninách tu kromě Vyskočila pobývali i Jan Čep a Jan Zahradníček. Tato trojice tu

trávila prázdniny i v prvých poválečných letech. Spisovateli Františku Horečkovi, který nechyběl při žádné kulturní akci ve městě, napsal Čep v červenci 1945 do pamětní knihy citát, charakterizující vlastní tvorbu:

...vede sem z roviny přirozeného lidského obcování ona nevysvětlitelná úzkost, ona zvláštní bolestná něha, která nás jímá při představě nekonečného lánu lidských tváří, živých i mrtvých...

A dceři MUDr. Vladimíra Stržíňka, s nímž udržoval kontakt i po jeho přesídlení z Frenštátu do Holešova koncem roku 1945, se v památníku svěřil o Třech králich 1946 se svou vizí lepšího poválečného světa:

Alence Stržíňkové, než vyrostete ze slečinky v slečnu. Zatím snad zavane po světě vlažnější vítr, omrzlé stromy vyrazí mladými haluzemi a lidé se vyléčí z ran nenávisti. Budu-li ještě živ, dočkám se třeba návratu zbloudilé "idey" (nevím sám, je-li ten pták vlašťovkou, holubicí nebo slavíkem), a co mi potom předzpívá, to sem připiši. Zatím Tě, Alenko, Pán Bůh opatřuj!

Tehdy ještě netušil, že se do Frenštátu přijde v srpnu 1948 jen nakrátko rozloučit před odchodem do emigrace a že poslední čtvrtstoletí prožije v cizině. I jeho povídka *Tajemství Kláry Bendové*, k níž si přinesl námět z frenštátských pobytů, vyšla až v roce 1953 v Mnichově. Jan Zahradníček přijel do Frenštátu naposledy v červnu 1949. I po něm zůstaly početné dedikace v knížkách a památnících jeho přátel. Manželům Parmovým, u nichž ve Frenštátě bydlel, vepsal tehdy poslední věnování:

Drahým přátelům Vlastě a Aleši Parmovým v jejich pohostinném domě, kde už se dávno cítím jako u svých jejich J. Z:

Ani on tehdy nevěděl, že ho pouhé dva roky dělí od zatčení a že se z vězení dostane až v květnu 1960, pět měsíců před svým předčasným skonem. Ve Frenštátě vyšly z jeho veršů dva prvotisky. Prvým z nich byl *Žalm roku dvaadvacátého*, vydaný bibliofilsky nákladem Jana Jelínka jako 2. svazek edice *Stolístek* v říjnu 1945 a *Rouška Verončina*, kterou vydal Pavel Parma ještě v květnu 1949 jako soukromý tisk a úvodní svazek edice *Slovo*, vytiskl ji Karel Kryl v Kroměříži – do distribuce se už nedostala. Albert Vyskočil, který Čepa a Zahradníčka v roce 1944 vlastně k cestě do Frenštátu přemluvil (podle Čepa a Zahradníčka v roce 1944 vlastně k cestě "mocně láká s sebou" a zároveň Zahradníčkovi též "hodil udici), už při prvé návštěvě adresoval Františku Horečkovi svůj vyhraněný názor: "Barokní čeština je matkou nové básnické češtiny" a ani v rádcích pro Pavla Parmu nezapřel historický aspekt své literárněvědné a filozofické práce:

Milý Pavle, chtěl jste, abych Vám napsal něco z naší večerní rozmluvy u vás. Tedy krátce asi takto: Byl a jest člověk, který zůstal mimo záplavu z kapky renesančního jedu: Křištof Kolumbus, aby tu byl na svědectví bludu o konfliktu mezi náboženstvím a vědu. Vás Albert Vyskočil 1949.

Na rozdíl od vážného tónu, který ho provázel mezi dospělými, vstupoval Albert Vyskočil do světa dětí s humorným nadhledem a sebeironií, jak to dokazuje zápis v památníku Alenky Stržínkové ze srpna 1946 ve Frenštátě:

Když se s polí sklízelo a rorejsi se stěhovali z věží frenštátských a holešovských, přicházivali k nám tací strejci všelijací, po kterých zbývalo nepořádku až hrůza: plno vysušených sklenic a sklínek a čoudu štiplavého jako po čertech. Tak nějak asi po letech bude začínat Alenčina připomínka, v které se snad ozve některá z písniček se zapomenutými slovy, jejíž nápěv bude barvou ovzduší času, na který se rádo vzpomíná. Její Albert Vyskočil.

V dochovaných frenštátských písemnostech se po roce 1949 nesetkáme už ani s ním. Básník Jaroslav Seifert přijel poprvé do Frenštátu se svou rodinou 30. července 1949 na Halasovo doporučení. V knize *Všecky krásy světa*, v níž je o Frenštátě celá řada pasáží, čteme: „František Halas mluvil o tomto místě pěkně. Měli tam rádi poezii.“ Jak vyplývá ze Seifertových veršů, které jsme citovali v úvodu, byl tu spokojen a mohl se plně věnovat literární práci, poznávání přírody i posezením s přáteli. Jezdil sem pravidelně do roku 1955, kdy jeho návštěvy znemožnila choroba. V rodině Pavla Parmy, u nichž od roku 1950 bydlel, se mu zalíbilo natolik, že verše *Ukolébavka a Píseň*, věnované Pavlovým dětem, zařadil na začátek sbírky *Maminka* z roku 1954, kde jsou kromě nich pouze básně s motivy Seifertova dětství. Další dvě básně *Pozdrav z Frenštátu* a *Frenštátská romance tříkrálová* vyšly v roce 1957 v pátém svazku jeho *Díla*.

Ve Frenštátě vydal Jan Jelínek jako bibliofilii koncem roku 1949 Seifertův *Pozdrav Františku Halasovi* a se značnými obtížemi ještě v roce 1951 jeho *Tři písně o růžích*, připsané Ladislavu Fikarovi. Pavel Parma dokázal v letech 1949–1955 vydat jako soukromé tisky spolu šest "frenštátských básní s výtvarným doprovodem", zabezpečoval mu přepis básní a soustřeďoval dokumentaci k jeho tvorbě, kterou využil profesor Albert Pražák při přípravě první nominace básníka na Nobelovu cenu v roce 1954. Objemná korespondence Seifertova s Pavlem Parmou i s Janem Jelínkem čeká dosud na vydání. Soubor jeho frenštátských veršů vydal v roce 1957 s názvem *Vytržené stránky* B. M. Klika jako zkušební tisk typografické dílny VŠUP v Praze v několika výtiscích a k zájemcům se

dostaly, až v doplněné verzi *S láskou pozdravuji kraj váš milý* (Frenštátské koledy, romance a písně) zásluhou Muzejní a vlastivědné společnosti ve Frenštátě roku 2001 (Dotisk 2002). Byl o ně i po tolika letech velký zájem. Na začátku padesátých let se Seifert vypravil do Frenštátu i s přítelem Vladimírem Holanem. Společně obdivovali přírodu, prodebatovali večery a vypravili se i za P. Martinkem na faru do Fryčovic, kde byl tehdy administrátorem. Tuto návštěvu podrobně popsal v knize *Všecky krásy světa* – v kapitole *Pět kapek Vladimíra Holana*. V památníku Pavla Parmy se Holan zvěčnil dvakrát. Již 11. 11. 1949 mu tam vepsal kousavý epigram:

*Tahleta alba! Čert je vzal,
ale von je nevěme!
Jsou nesmrtelná, věčně žijou dál –
a tedy honem sem i jméno mé.*

Zcela odlišný tón má jeho *Gratulace* (Pavlovi a Mahuleně Parmovým), kterou připsal "v máji měsíci L. P. 1953" při narození dcery Petry:

*Děvenky já mám tuze rád!
Když Pavlík dorost' ve zdatného synka,
ať nyní Petra hodně spinká
a hodně jí! ... Mít vinohrad
já poslal bych jí soudek vínka
a básníkem být snad,
užil bych křídel nebo métra,
bych přímo nad kolíbkou mohl zašeptat:
„Ať žije Petra!“ Vladimír Holan*

A že se mu frenštátské prostředí dostalo pod kůži, můžeme zjistit třeba i v osmé básni cyklu *Mozartiana II.*, psaného v letech 1952–1954, kde jeho básnický hrdina „opouští kašnu, / kde Neptun, přesycený rybami, hledí po ženách“ a „s pokorným úsměvem/ vchází do podloubí na hlt vína, / neboť si uvědomil, / že počátek divů Pána Krista/ byl učiněn v Káni Galilejské...“. Vyprávění o Halasovi, Seifertovi a jejich přátelích, kteří jezdili před půlstoletím do Frenštátu, by nebylo úplně bez zmínky o nakladatelích B. M. Klikovi a Bohumilu Novákovi, fotografu Josefu Sudkovi, malíři a grafiku Václavu Sivkovi, básníku a překladateli Ludvíku Kunderovi. I oni pomáhali vytvářet tu poetickou atmosféru v "městě pod Radhoštěm" jak Frenštát ve své básni nazval

Seifertovi blízký Petr Bezruč. Po nich sem přicházeli básníci dalších generací a nacházeli tu vždy vděčné posluchače a čtenáře.

KNĚZEK, Libor. Ve Frenštátě mají rádi poezii. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 58–63. ISSN 1212-5776.

Alternativa Plus, ročník VII. 2003, číslo 1–2

Petr Bezruč zblízka

Už celé století provázejí Petra Bezruče a jeho tvorbu často protichůdné hlasy kritiků i literárních historiků a místy i literárních snaživců ve věčných polemikách o autorství Slezských písní i o básníkově profilu. Před půl rokem jsem pro bratislavský Literárny týždenník recenzoval zajímavou knížku Zdeňka Smolky *Básník mezi legendami, mýtem a realitou /Kapitoly z literatury o Petru Bezručovi/,* kterou vydal Ústav pro regionální studia Ostravské univerzity s nakladatelstvím Tilia v Šenově 2002/. Po této odborné rekapitulaci, výkladu a hodnocení jednotlivých názorů na básníka a jeho dílo dostáváme na stůl práci, na kterou se roky čekalo. Autorkou je Zdeňka Tomášková, dívčím jménem Kadlecová, která po smrti profesora Pírka provázela Bezruče v posledních desetiletích života jako jeho "dobrovolná sekretářka". Z jejích zápisků, poznámek, korespondence a básníkových veršů vznikla po téměř půlstoletém odstupu pozoruhodná knížka s názvem *Ortel samoty /Vzpomínky sekretářky Petra Bezruče/*. Už samotné zařazení této publikace do výběrové Edice osudů v brněnském renomovaném nakladatelství Doplněk /2003/ ukazuje, že knížka přesahuje hranice běžné memoárové literatury. Studium psychologie na olomoucké univerzitě a bohatá praxe v tomto oboru umožnila jí značně posunout zorný úhel při zkoumání podstaty Bezručovy osobnosti a uvést na pravou míru i mnohé zkreslené představy, jimiž byl básník opředen (např. otázka jeho vztahu k ženám). Navíc jako člověk, který byl mnoho let básníku nejbližší, staral se o jeho korespondenci, znal dopodrobna jeho zvyky, lidské vztahy a postoje k okolnímu světu a přitom chránil jeho soukromí, mohla podat s odstupem let autentické svědectví o jeho životním stylu, skutečné povaze i o jeho literárních "dozvucích". Měla dosti příležitostí i k tomu, aby se vyptávala na mnohé okolnosti z jeho dlouhého života a tyto obsažné rozhovory zachytila barvitě a přitom přesně a pro Bezručovo vyjadřování charakteristiky ve svých poznámkách. A tak v jejím vyprávění ožívají Bezručovy pobyty v Kostelci na Hané, ve srubu na Ostravici a každoroční "výplazy" na Lysou horu, prostředí jeho samoty i kontakty s návštěvníky a lidmi blízkými jeho srdci. Početné fotopřílohy funkčně doplňují text knížky, která živě, věrohodně a přitažlivě (bez důrazu na osobu autorky!) dává nahlédnout do básníkových všedních i svátečních dní.

Alternativa Plus, ročník VII. 2003, číslo 1–2

Dopisy Bedřicha Fučíka Mojmiru Trávníčkovi

S názvem *Listovní příležitosti* vydala Aluze, revue pro literaturu, filozofii a jiné se sídlem na Katedře bohemistiky FF UP v Olomouci (2003) jako přílohu č. 5. Editor Jiří Hrabal si nevybral tuto korespondenci náhodou. Bedřich Fučík jako příslušník křesťanského proudu české literární kritiky a historie, významný nakladatel, editor i překladatel, psal tyto dopisy v letech 1969–1984 hlavně v souvislosti s přípravou Spisů Jana Čepa postupně od shromažďování textů pro "legální" vydání po realizaci vydání samizdatového, podobný vývoj potkal i souborná vydání Jakuba Demla, Zahradníčkova a Fučíkova díla. Spolu 117 textů podává autentické svědectví nejen o společenském a kulturním klimatu období normalizace, ale i o konkrétních událostech z Fučíkova života a o osudech jejich společných přátel a o "organizaci a technické přípravě širšího samizdatového podnikání" jak píše v poznámce. Znal a vnímal jsem Bedřicha Fučíka spíše jako nakladatelského experta s bohatými zkušenostmi především z Melantrichu, i když jsem ještě jako student četl jeho články v literárních časopisech. Po přečtení tohoto souboru jsem byl překvapen hlavně bystrostí jeho úsudku, který dovede pregnantně vyjádřit pár slovy i v složitějších případech. Naplno se tu projevuje i jeho záviděníhodný kulturní rozhled, cílevědomý postup při literárních aktivitách i jeho nevšední organizační schopnosti. I když adresát v úvodu se skromným ostychem připomíná příliš osobní pasáže z některých dopisů, jsou právě ony přesvědčivým dokladem Fučíkovy schopnosti povzbuzovat spolupracovníky v jejich aktivitě a zaměřovat ji optimálním směrem. Týká se to především Fučíkovy stálé pozornosti, věnované postupu práce na Trávníčkově čepovské monografii. Korespondenci provázejí poznámky a vysvětlivky, zpracované adresátem. Dokumentární hodnota tohoto souboru je nesporná – bez jeho prostudování se neobejde nikdo kdo se zabývá osudy katolické literatury u nás v normalizačním období a historií českého samizdatu. Mojmiru Trávníčkovi, obětavému editoru a výraznému literárnímu kritiku, patří dík za to, že tento soubor v těžkých podmínkách v úplnosti zachoval a zpřístupnil ho literární veřejnosti. Pro odborné pracovníky je zajímavá i skutečnost, že tato publikace je součástí výzkumného záměru historie a kultura Moravy jako modelu pro existenci regionu, realizovaného na FF UP v Olomouci.

Alternativa Plus, ročník VII. 2003, číslo 1-2

Melodické písně o starém Valašsku

Nevšední graficky vypravená knížka – to je prvý dojem z publikace, vydané k nedožitým osmdesátinám básníka, literárního vědce a překladatele Jiřího Nezdařila. Jeho básnická sbírka *Horní chlapci* (1968) byla v porovnání s mladistvými verši knížek *Tiché lásky* a *Talisman*, vydanými pod pseudonymem Jan Sutnar, vyzrálou poezií návratu do světa dětství a do bouřlivé historie rodného Valašska. Autor pocházel z Rožnova pod Radhoštěm a dětství prožil v sousedních Tylovicích, které byly tehdy ještě samostatnou obcí. Z tohoto prostředí, s nímž se musel při odchodu na pražskou filozofickou fakultu rozloučit a jež mu zůstávalo při jeho dalším vědeckém působení v Praze trvale vzdáleno, čerpal inspiraci při psaní *Horních chlapců*. Nostalgie, která dýchá z jeho veršů, je stupňována nejen samotným pocitem odloučení od domova, ale i od životních jistot uprostřed rozvichřeného světa. Touha po životní harmonii, radosti a štěstí tu rezonuje s okouzlením přírodními krásami i smutkem z nenávratnosti plynoucího času. Básník Vilém Závada už na jaře 1969 výstižně charakterizoval nejlepší básně knížky jako „poezii osobního osudu, poznání, bolesti i naděje“.

Nejnovější verze sbírky z roku 2002 vydali T-klub-kulturní agentura a Město Rožnov pod Radhoštěm s přispěním Ministerstva kultury ČR. I když by se k veršům hodily ilustrace, vycházející z výtvarného folkloru, je třeba přiznat, že moderní kresby a hlavně akvarely Karly Palátové je přiblížily dnešním čtenářům. Editor Jiří Jurečka přistupoval k textu s pietou, ale současně s úmyslem rekonstruovat původní autorův tvořivý záměr. O překážkách, s nimiž se přitom setkával, informuje v ediční poznámce. Kromě poetické předmluvy profesora Jiřího Demela najdeme tu i stručný profil autora, reprodukce rukopisů vybraných básní, ukázky dopisů významných českých umělců ke 2. vydání sbírky z let 1969 až 1970 a jejich přepisy.

K polovině nákladu bylo připojeno CD *Sadné zrno* – Tomáš Kočko s orchestrem tu interpretuje písňovou podobu Nezdařilových veršů. Ověřil jsem si, že tyto skladby mají ohlas hlavně mezi mladými lidmi a ožívují tuto emotivní poezii i v hudební formě. Autor z toho měl jistě stejnou radost jako před lety z televizních adaptací svých veršů v ostravském i brněnském studiu.

KNĚZEK, Libor. Melodické písně o starém Valašsku. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 103. ISSN 1212-5776.

Alternativa Plus, ročník VII. 2003, číslo 1–2

Vývojové aspekty dětské literatury

Soustavná literárně vědná práce profesorky Svatavy Urbanové z Ostravské univerzity v oblasti české literatury pro děti a mládež přinesla už ovoce v podobě několika knižních publikací. Po monografii *Literatura pro děti, mládež na Ostravsku po roce 1945* /Praha, SPN 1984/ vzbudil v odborných kruzích značný ohlas její soubor studií *Metamorfózy dětské literatury* /Olomouc, Votobia 1999/ a sociologická sonda do vnímání dětské literatury na Ostravsku *Region bez hranic* /Olomouc, Votobia 2001/. Spolu s Ivou Málkovou zaplnila citelnou mezeru vydáním *Literárního slovníku severní Moravy a Slezska 1945–2000* /Olomouc, Votobia 2001/. Z jejich skript vyšly už ve 3. vydání *Žánry, osobnosti díla* /spolu s Milenou Rosovou, 2002/, zaměřené rovněž na dětskou literaturu. Její nejnovější práce *Meandry a metamorfózy dětské literatury* /Olomouc, Votobia 2003/ vychází textově z publikace, vydané před pěti lety, avšak rozpracovává některé problémy z hlediska jejich naléhavosti a věnuje pozornost některým aspektům této tvorby, které byly dosud neprávem opomíjeny. Takovou je například otázka vztahu nových médií a literatury, proměn herních principů, úskalí stereotypů v literatuře pro děti a mládež nebo problémové vazby na současný knižní trh. Už v názvu publikace naznačila autorka, že kromě metamorfóz literárního vývoje jsou předmětem jejího bádání i "meandry", zpomalení, stojatost vod a stagnace, které podle jejích slov "dovedou ustálenou kvalitu přeměňovat v součást komerční nebo školní produkce". Poukazuje na otevřenost některých teoretických otázek, kterým doposud nebyla věnována odpovídající pozornost a přitom mají její studie značný mezioborový přesah k filozofii, historii, pedagogice, psychologii a sociologii. Zatím co v kapitole *Východiska* uvažuje o umělecko-polarizačních variantách, o tradici a inovaci a o současných teoretických problémech, v druhé části *Obrysy* nám představuje jednotlivé vývojové etapy literatury pro děti a mládež od roku 1945. V *Reflexích* rozebírá některá konkrétní literární díla, významná právě z vývojového aspektu a ve *Vazbách a souvislostech* věnuje pozornost sci-fi, imaginaci a utopii, herním principům v tvorbě pro děti, triviální literatuře, vlivu médií a problematice regionu a regionalismu v literatuře. Jednotlivé studie vznikaly v letech 1990 až 2002 a představují v plné šířce současné trendy v teorii literatury pro děti a mládež. Proto vítáme jejich souborné vydání.

KNĚŽEK, Libor. Vývojové aspekty dětské literatury. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 1–2, s. 113. ISSN 1212-5776.

Alternativa Plus, ročník VII. 2003, číslo 3–4

Jan Zahradníček Pavlu Parmovi

Dopisy z let 1946–1950

S dopisy Jana Zahradníčka Pavlovi Parmovi jsem se obeznámil při přípravě knížky *Ve Frenštátě mají rádi poezii (Halas a Seifert s přáteli v Beskydech)* pro nakladatelství *Doplňek* v Brně (2003). Adresát – frenštátský bibliofil a vydavatel krásných tisků, povoláním knihkupec – je spolu množstvím cenných literárních dokumentů uchovával starostlivě roztříděné ve svém archivu. Po jeho smrti se o tuto unikátní sbírku, zaměřenou především na Jaroslava Seiferta (jen Seifertových dopisů Parmovým je tu 250), stará jeho manželka Mahulena a dcera MUDr. Petra Šmajstrlová, které mi v rámci korespondence zpřístupnily i Zahradníčkovy dopisy z poválečných let. V kapitole *Frenštátský domov* Jana Zahradníčka jsem v uvedené knížce uveřejnil několik úryvků z básnickových dopisů, uvědomoval jsem si však, že by si zasloužily zveřejnění v plném znění. Odráží se v nich nejen kulturní a společenská atmosféra poválečného a poúnorového období, ale i tehdejší osobní peripetie Zahradníčkovy, jeho rodinné zázemí i kontakty s přáteli až do chvíle nejmudnější, kdy ani ukrývání u známých neodvrátilo jeho zatčení a věznění, jehož následky urychlily básníkův předčasný skon v říjnu 1960.

V *Alternativě Plus* (1–2, 2003) jsme se ve stati, nazvané shodně s mou knížkou, podrobněji seznámili s prostředím, do něhož se celá plejáda našich literárních tvůrců ráda vracela. Stačí proto připomenout, že Jan Zahradníček s přáteli Janem Čepem a Albertem Vyskočilem navštěvovali město pod Radhoštěm od léta 1944 a že tu v říjnu 1945 vydal profesor Jan Jelínek (1909–1970) jako prvotisk bibliofilsky vypravený *Zahradníčkův Žalm roku dvaadvacátého* a ještě v květnu 1949 tu Pavel Parma (1922–2001) vydal jako prvotisk *Roušku Veroničinu*. Kromě toho Jelínek v roce 1960 mezi svými neprofesionálními tisky má Zahradníčkovy verše *Báseň a obraz* (Antonínu Procházkovi), *Pozdrav vlaštovek* a jeho překlad Hölderlinovy básně *Polovina života* ve formě miniaturních knížeček, podepsaných autorem. Pavlu Parmovi „na posilněnou“ připsal básník 22. 6. 1949 své verše *Ať tak nebo tak*, napsané 28. 5. 1949 v lázních Teplicích nad Bečvou a zařazených později do druhé části *Roušky Veroničiny* a poslal mu i vánoční báseň *První slavík* s datem „V Brně L. P. 3. září 1949“. Byla zřejmě určena pro Parmovu novoročenku 1950, ten však už měl připraveny Seifertovy verše a v dalších letech už nemohl Zahradníčkovy verše pro tento účel použít. Dopisy jsou psány perem vesměs na normovaný formát A4 kromě dvou pohlednic s květinovým motivem (25. 3. 1949)

a s pohledem na Tasov (10. 7. 1949) a dopisu z 5. 11. 1949, který je psán na dopisním papíru menšího formátu. Způsob psaní datace je sjednocen.

V Brně 31. 8. 1946

Milý příteli,

především, třebaže hodně pozdě, děkuji Vám a paní Mahulence za sebe i za svou paní za všechny námahy a starosti, které jste s námi měli. Bylo to u Vás venkoncem pěkné a mnohá chvílka strávená tam pod dozorem Vašich velikánů, jak se teď vzdalují, mi připadá čím dál drahocennější a hodnější opakování. Až snad někdy... Zatím je před námi podzim a zima a dvojletka a nezdařená mírová konference a atomová puma atd. Bylo by sem možno započítat i návštěvu zubaře a u kardiologa, ale bohudíky srázné výstupy po beskydských svazích i bohatýrské mírky borovičky jsem dobře snášel, takže aspoň této poslední nepříjemnosti budu zatím ušetřen. Buď jak buď jsem byl dlouhým nicneděláním značně vykořeněn z obvyklého pořádku, a proto jsem přijal s takovým povděkem pozvání na jednu výpravu, která se konala právě před týdnem. Podrobněji se o ní zmiňuji v dopise Eduardu Vojtkovi, /1/ chtěje ho v jeho roztruchlenosti poněkud povyrazit. Nevím, podařilo-li se mi to, neboť uznávám, že jeho trauma je opravdu vážné a hluboké. Pokusil jsem se mu dát také některé osvědčené rady, jak je znám od starých Keltů, bojím se, aby se mu nezdály příliš strohé. Co se týče Keltů, bude jim věnován celý článek v prvním čísle nového ročníku Akordu (vyjde 10. září), /2/ kde bude také rozmarná črta o socializaci těl, jak nám bylo dopřáno se jí kochat zrovna na Radhošti. (en pasant: /3/ není třeba se obávat, že si Eduard připne z desperace /4/ hvězdu? Váš dvorní fotograf, pan V. Bartoš /5/ nám už poslal pár obrázků z onoho posledního odpoledne na Horečkách. – Zatím končím a prosím, až budete mít Vy nebo paní Mahulenska cestu do Brna, abyste nás nevynechali. Pozdravujeme Vás oba přátelsky, Váš J. Zahradníček

(II) V Brně 16. 11. 1947

Milý příteli,

potěšila nás Vaše zpráva, že se Vám narodil synáček. Blahopřejeme ze srdce paní Mahulence a Vám a vítáme pěkně toho malého Valáška na ten zlý, ale přece krásný svět. Byl jsem asi na týden v Praze a tak se stalo, že Vám píši teprve dnes. Také Čep a Vyskočil věděli už tu radostnou novinu, ale ke společné gratulaci jsme v tom pražském zmatku neuspěli. Jsem Vám dlužen odpověď ještě na minulý dopis stran nějaké té delší básně. Teď

do vánoc vyjde ve Vyšehradě + Kole /6/ má rozměrnější báseň La Saletta, takže nemohu zaručit, kdy se zase k něčemu delšímu dostanu. Proto bude nejlépe, když na mne nebudete spoléhat. Kdyby se mi podařilo nějaký delší kousek napsat, budu s tím pamatovat především na Vás. Pozdravujeme s Marií Vás všechny tři a přejeme Vám mnoho radosti a štěstí. Pozdravujeme také ostatní frenštátské přátele. Váš J. Zahradníček

(III) V Brně 3. 8. 1948

Milý Pavle,

posílám Ti tedy hrst básní, stojíš-li o ně ještě. Nazval jsem to Svědectví, ale přijdu-li na nějaký lepší název, ještě to změním. Bude-li se Ti pak těch básní zdát mnoho, můžeme některé vypustit. Udělal bych to sám. Byl bych nejraději, kdyby sis to s několika oklepy opsal a zase mi to vrátil, protože některá čísla mám jen v tom jediném exempláři, který Ti posílám. Doma jsem našel po návratu z Frenštátu všechno v pořádku. Náš mladý mě nepoznal za tu dobu, /7/ ale já jeho ano. Přikládám malý obrázek z doby, kdy mu byl jeden měsíc, teď už je větší a dokonce se směje a něco vykládá, ale nikdo tu jeho idiomu nerozumí. Jinak a kolem situace zraje, neví se však dobře k čemu a předvídat se nedoporučuje. Myslím, že se vzácní hosté dosud nedostali do Frenštátu. /8/ Slyšel jsem, že se Hrubín objevil s rodinou v Jeseníku. Co bude s Tvým výletem do Německého? /9/ Napiš mi brzo, jak se rozhodneš (s těmi básněmi i s cestou), a pozdravuj pěkně paní Mahulenu, Alešovy /10/ a Eduarda.

Tvůj J. Z.

(IV) V Brně 13. 3. 1949

Milý Pavle,

přiznám se Ti, že jsem byl těmi korekturami opravdu překvapen. Psal jsi mi sice na jednom z lístků, za které Ti za všechny děkuji, že se mé básně sázejí, ale nevěřil jsem tomu, když se všechno kolem dokola likviduje a zapojuje a zavírá atd. Neodvažuji se ani ptát, jak to vlastně děláte, ale můžeš být jist, že mě to potěšilo tou svou nečekaností. Udělal jsem korektury, jak vidíš, obratem, aby to do těch velikonočních opravdu vyšlo, ačkoli známe kroměřížské! /11/ Psal jsem Ti už loni, že ten titul Svědectví je jen provizorní, přišel jsem dneska na nový, teď už definitivní, Rouška Veroničina, v kterém je to Svědectví obsaženo a který je mnohem výraznější, i když není zcela původní (jeden román Gertrudy von le Fort). Přidal jsem proto ještě jednu báseň, ve které se ta slova vyskytují a kterou bych měl rád na konci knížky, bude-li to ještě možné. Ty ostatní básně jsem trochu jinak seřadil, jak

vidět na přiloženém listě. Bohužel se musí dlouhé verše lámat, také v té dnešní básni bude pár takových. Nešlo by se tomu nějak vyhnout, nebo aby bylo těch zlomených co nejméně? Zveš mě do Frenštátu, ale musím Ti oznámit, že je mi nemožné přijet i kdybych chtěl. Jsem totiž od 4. ledna v nemocenském stavu, což znamená, že mé srdce je choré, že nechodím do bureau, /12/ že místo gáže dostávám od NP hubený příspěvek a že mě může kdykoli doma v bytě přepadnout kontrolor této blahodějně instituce, a běda, kdyby mě nezastihl, kdybych třeba štípal dříví nebo kdybych byl dokonce mimo Brno! Nestůně se ovšem každému tak jako Vašemu nynějšímu hosti, /13/, kterého nepronásledují kontroloři! Ale musí se uznat, že si toho vrchovatě zaslouží pro to všechno, co udělal a napsal a řekl, aby bylo to, co je! Jak velebil a vítal všechny ty vymoženosti, mou milou NP v to počítajíc, a jak psal chvalozpěvy na všechny ty vousaté i nevousaté, holohlavé i vlasaté! Nikdy jsem neměl rád vlajkaře ať té či oné barvy, /14/ aspoň jejich společnosti jsem se vždycky vyhýbal a tak pochopíš, že bych se v této sestavě nerad u Vás vyskytoval, kdyby to vůbec bylo možné. Napsal jsem to trochu nakvašeně, ale už dost o tom! My jsme všichni zdraví a Jakoubek, třebaže měl cosi s průduškami, je pořád v dobré míře a prospívá na duchu a na těle, zatím ovšem víc na těle. Vzpomenu si na Vás na všechny často, ale bylo tu po Vánocích tak ošklivé povětrí, že se mi dlouho nechtělo nic dělat a tak jsem ani nikomu z Vás nepsal. Nepoděkoval jsem ještě Eduardovi za ty milé valašské koláče, co nám poslal na Vánoce, ale řekni mu, prosím Tě, že jsme z toho měli radost a že nám to chutnalo a že mu za to přeji, aby se co nejdřív šťastně oženil. Pozdravujeme Vás všechny dohromady a každého zvlášť, zvláště paní Mahulenu a maličkého. Těším se, že mi zase brzo napíšeš, jak vše pokračuje a hlavně, pokud možno, co nového. Tvůj J. Z. /15/

(V) Brno 25. 3. 1949

Dík za pozdravy. Místo toho dosavadního titulu by se snad hodilo „Vino je dobré“ nebo nějak tak. /16/ Napiš prosím Tě víc, co děláte a kdy se kdo přijedete za námi podívat“ Pozdravujeme Vás všechny Tvůj J.

(VI) V Brně 7. 4. 1949

Milý Pavle,

mořil jsem se ještě s tou Rouškou, našel jsem přehlédnuté chyby, jiné vznikly při korektuře a jiné jsem nadělal sám. Ve sv. Josefu jsem pět veršů vyškrtl, prosím tě, ať to dobře udělají, nebo myslíš, že by bylo dobře, abych dostal ještě jednu korekturu? Kryl by mi ji mohl poslat přímo do Brna, hned bych mu to vrátil. Také v tom Šebestiánovi jste nerozdělili druhou a třetí strofu, bojím se, by z toho nebyl zmatek. V poslední nové básni

/17/ je rovněž hodně chyb, proto opravdu myslím, že bych měl ten náhled ještě dostat. Pokud se týká kontrolorů NP a mého výletu do Frenštátu, který mi tak naléhavě doporučuješ nabízejí své milé a osvědčené pohostinství, prosím Tě, abys měl se mnou ještě strpení. Byl tady dr. Fučík autem a já s ním nejel ani na Slovácko na víno, ani do Třebíče za prof. Dvořákem, ačkoliv jsem měl velké cukání, protože těm hlídačům stačí zdvihnout sluchátko a přesvědčit se telefonicky o mé přítomnosti, jak to už několikrát udělali. Ale buď jak buď se za Vámi podívám, nestane-li se zatím něco. Mám totiž zase podanou žádost do Teplic, bude letos patrně dřív vyřízena, takže myslím, že už začátkem května pojedu. Jel bych o týden napřed prvně k Vám do Frenštátu, abych nebyl z těch koupelí u Vás utahán, a teprve potom se budu věnovat léčbě. Myslím, že to bude i z povětrnostních zřetelů takto rozumnější. Jaro ve Frenštátě se zatím náležitě rozvine a vybarví, takže přijedu do nejlepšího. Jinak by bylo dost o čem povídat, časy jsou divné, ale to si necháme napotom. Jsme všichni zdraví, Jakoubkovi sice lezou zuby, ale počíná si přitom dost zmužile. Ta knížka do Velikonoc už asi nevyjde, ale nevádí, hlavně že vyjde, a protože se do svátků podle všeho už nevidíme ani písemně, posílám už dneska paní Mahulence přání radostných Velikonoc, také od Marie, a prosím, abys od nás pozdravoval také všechny ostatní.

Tvůj J. Z.

N. B. – /18/Až to budu mít s těmi lázněmi vyřízeno, myslím, že nedá moc práce přemluvit Bertíka, /19/, aby se vyskytl ve Frenštátě zároveň se mnou, nebude-li mu ovšem v tom bránit něco vážného. O tom třetím našem společníkovi /20/ nemám rovněž zpráv, ale doufejme, že se mu vede dobře.

(VII) V Brně 23. 4. 1949

Milý Pavle,

děkuji Ti za tu zvláštní materializaci velikonočního pozdravu, která došla v pořádku, nečekána, ale tím větší radost působící. Svátky jsme strávili tady v Brně, užívající pěkného počasí na balkoně, takže jsme s Jakoubkem pěkně opáleni. Čekám pořádku, kdy mi přijde kladné (!) vyřízení té žádosti do lázní, abychom mohli začít proponovat zájezd do Frenštátu zároveň s Vyskočilem, kterému jsem v té věci už psal. Čekám také ovšem na zásilku té černé textilie, totiž Roušky. Kryl už další korekturu neposlal, tak nevím, jak to dopadne. Vzhledem k měnícím se okolnostem jest se bát, abychom při jeho kunktátorství /21/ nepřišli s křížkem po funuse, tj. aby Rouška nevyšla až

potom, prostě řečeno. Pak bychom byli připraveni o všechno vzrušující napětí a také ovšem o zásluhy. Máš-li nějaké zprávy, napiš mi pár slov Buď jak bud', snad je to tím jarem nebo ještě něčím jiným (?), dýchá se nám teď lehčeji a ani ti kontroloři tuze neobtěžují. Děkuji Ti ještě jednou a pozdravuji za všechny paní Mahulenu a Vás oba muže a také všechny naše frenštátské přátele, hlavně Alšovy a Edu, Tvůj J. Z.

(VIII) Tasov 10. 7. 1949

Vzpomínáme na Vás na všechny na Dálném Východě, když jsme se zde sešli k obvyklé výroční schůzi Rady čtyř. Doufám, že se vypravíte do těchto končin, jak smluveno! Váš J. Pozdrav! Jakub Deml Marně jsem čekal, že se ukážete v Praze. Srdečně zdraví Váš A. V. /22/

(IX) V Uhřínově 22. 7. 1949

Milý Pavle,

dostal jsem včera Tvůj dopis, zrovna když jsem se Ti chystal psát. Je tu v okolí Uhřínova na letním bytě také dr. Myslivec, redaktor nebožtíka Vyšehradu. /23/ Znovu jsme se s ním a s farářem Dokulilem /24/ zabývali tou neodvratnou skutečností, že příštího roku v lednu bude padesát Bedřichu Fučíkovi a šedesát čestnému Frenštáčanovi Albertu Vyskočilovi. Za jiných okolností by to bylo jednoduché, někdo by se pověřil redakcí sborníku, shromáždil by příspěvky a tiskárna by to vytiskla, nemluvíc o nakladateli, který by se ochotně nabídl. Pokud jde o Fučíka, kdosi už se zaručil, že se postará o naložení malého sborníčku asi v tom rozsahu, jako byl sborníček k sedmdesátinám Demlovým. Ale beznadějně je to dosud s Bertíkem, ačkoli tady jde o šedesátiny a tedy o důvod k oslavné publikaci je daleko větší. Šťárali jsme všichni v paměti, kde by se našli ochotní lidé pro takový podnik, a protože by se to muselo dělat tak říkajíc potmě, po způsobu Roušky, okruh možností je velmi malý. Zbýváte vlastně jen Vy ve Frenštátě s naším bujarým Karlem Kroměřížským. /25/ Co tomu říkáš? Šlo by o sešitek asi tříarchový, protože příspěvatelé by se museli omezit každý nejvýš na dvě stránky, v nákladu asi 200 exemplářů, možná i méně. Nemohl bys zatím aspoň zjistit, zda by to bylo vůbec možné, a dále, kolik by to stálo? Příspěvatelé máme už vybrány, příspěvky bychom dodali hned, jakmile by jich bylo potřeba. Budu očekávat Tvou odpověď na tuto vážnou věc. Napiš mi, pokud možno brzy, abych mohl rozvinout činnosti, eventuelně pátrat po jiných možnostech, budou-li jaké. Zůstaneme zde do konce příštího týdne. Milošovi /26/ vyřít' ještě jednou, jak mi bylo líto, že u nás v sobotu nadarmo zvonil. I za to

vepřové mu ze srdce děkuji, třebaže nám nebylo dopřáno z něho pojíst. Snad se ten Tvůj ekzém, když to vezmeš pořádně do ruky, brzo zase ztratí. Je to beztak také původu nervového a tkví to v předrážděném ovzduší a obzorech bezútěšně zatažených. I tady je počasí nevlídné. Po strašných vedrech sice trochu napršelo, ale hned se také ochladilo a zimy jsou čím dál větší. Jakoubek z toho dostal rýmu, byl několik dní celý nesvůj, takže jsme se už báli, že se zase rozstoná. Teď už je to bohudík lepší. Pozdravujeme pěkně paní Mahulenu, Tebe a všechny ostatní přátele. Tvůj J.

(X) V Uhřínově 27. 7. 1949

Milý Pavle,

Tvůj list mě velmi potěšil a vzbudil značné naděje, že se dílo přece jen podaří. Záleží teď jenom na K. K., /27/ bude-li k tomu povolný. A přitom záleží zase hodně na Tobě, abys ho zpracoval. Jenom k jedné věci mám ještě připomínku. Chceš, abych Ti poslal všechny rukopisy, tak jak mají být uveřejněny, než začneš jednat s K. K., ale já je nemám ještě pohromadě, a rozuměl-lis tak mému psaní, tedy jsem se nejasně vyjádřil. Mohu Tě však ujistit, že tam nebude nic závadného, budou to pozdravy a vzpomínky přátel Vyskočilových buď veršem, nebo prózou. Byl jsem ve St. Říši a Michael Florian projevil ochotu udělat Bertíkův dřevoryt, který by mohl sloužit jako frontispice. Musí však předtím znát formát sborníčku, což je samozřejmé. Pošlu mu z Brna fotografie oslavencovy, aby si to zatím připravil, a jakmile s K. K. určíte formát, oznámíme mu to. Omezené pracovní možnosti K. K. mám na paměti a začnu hned teď vymáhat příspěvky, takže nejpozději koncem srpna budou pohromadě a Vám k dispozici. Do té doby bys mohl Karla zpracovat. Příští týden budeme už v Brně. Pozdravujeme Vás všechny. Tvůj J. N.

B. Karel Jánský si stěžoval v dopise, žeš mu dosud nic neposlal. Učiň tak, nemáš-li zvláštních důvodů tak nečinit!

(XI) V Brně 5. 11. 1949

Milý Pavle,

možná, že si říkáte, že jsem utekl z Frenštátu jako zloděj nebo ještě něco horšího. Ale nemějte mi to za zlé. Nebylo mi v Hradišti dobře, lezlo na mne nachlazení a zdálo se mi nerozumné za takového stavu v tom lehkém svrchníku se vracet do zimavých hor, zvláště když jsem se tam dověděl, že důvody k pobytu mimo domov zatím nenastávají. Z domu, kde jsem, nalezl všechno v pořádku, jsem hned telefonoval Alšovi, abyste mě

marně nečekali. Také jsem ho prosil, aby mi poslal poštou ty mé věci. Dnes v poledne to už přišlo, všechno v pořádku, jenom nějaké své poznámky, které byly vloženy v knize Giuliottiho, jsem nenašel. Byly psány tužkou na přeloženém půlarchu konceptního papíru. Neviděls je tam někde? Hodně mi na nich záleží, potřeboval bych je pro nějakou příští věc, budu-li mít na ni sílu a klid. Řekl bych, abys je s sebou vzal do Prahy, kde se máme sejít, ale já pořád ještě nevím, vypravím-li se tam. Chtělo by se mi být zase doma, ale možná se v poslední chvíli rozhodnu a přece přijedu. Proto pro jistotu mi to laskavě pošli, najdeš-li to, sem do Brna! Já Ti zase vrátím ty podvazky v Alšově aktovce, kterou vypravím poštou v pondělí. Děkuji Tobě a paní Mahulence za starost, kterou se mnou vždycky máte, a také Milošovým a Edovým. Alšovým se chystám také psát. Na pohřeb, jak vidíš, jsem nejel, poslal jsem jen kondolenci paní Halasové jako odpověď na parte, které jsem dostal. /28/ Pozdravujeme Vás všechny, Marie i Jakoubek, který konečně začal chodit. Těším se buď jak buď na shledanou. Tvůj J.

(XII) V Brně 12. 2. 1950

Milý Pavle,

už dávno nemám o Frenštátě zpráv a také já mlčel, nepoděkovav dosud za ten Váš příspěvek do vánoční kuchyně. Ale to neznámá, že za něj nejsme povděční. Jinak jsme v očekávání toho nového příchozího do naší rodiny, který se má dostavit už brzo, snad tento týden. Nevíme ještě, kdo to bude, ale bude-li se mu to hodit, přimlouvám se silně, aby se jmenoval Prokop, vzhledem k tomu, že tento náš patron a ochránce vypráskával tak horlivě cizáky ze země. S Jakoubkem teď nejsme příliš spokojeni. Začíná se vrtat v jídle, a třebaže ho nevážíme, zdá se, že je čím dál lehčí, ačkoli hodně vyrostl. Je v těle a hlavně v nohách hodně slabý a nedovede se ještě pořádně rozběhnout. Působí nám to starosti, jako by nebylo těch druhých už dost, ale co se dá dělat! Jsem už málem v penzi, ačkoli důchod mi nebyl ještě vyměřen, ale je jisté, že nebude takový, abych z něho ztloustl. A co je s Vámi se všemi a s Tebou. Zmrzáš ještě v tom prázdném krámě anebo jste realizovali myšlenku toho bazaru? /29/ Nevím jak u Vás, ale tady znárodnování silně pokračuje, ba možno říci, že už mnoho nezbyvá, co by se ještě dalo znárodnit. Snad ses už také zapojil nebo tak učiníš v blízké době, zvláště když uvážím Tvou a Vaši rozšafnost, které se zatím dává pořad za pravdu. Chudáci Alšovi, ti se jistě těší upřímně na jaro, když nemají střechu nad hlavou. Také já jsem rád, že mrazy přestaly, a denně pozoruji množící se předzvěsti blížícího se jara. V Praze, kde jsem byl po Vánocích na Fučíkových abrahámovinách, se

pořád ještě hovořilo o Vašem mohutném zájezdu, bylo vzpomínáno bohatýrského vystoupení P. Františka, /30/ a zvláště Seifert si vzpomínal s jistým zalíbením. Zřejmě se cítil dobře ve Frenštátě mezi Vámi všemi. Budeš-li mít čas, napiš mi pár řádků! Potřeboval bych také aspoň dvě roušky, /31/ ale jenom na účet! Pozdravujeme pěkně paní Mahulenu a Pavlíka také ovšem Tebe u Milošů a u Alšů a u Edů a také Václava Bartoše, kterému děkuji za ty obrázky. Tvůj J.

Poznámky

- /1/ Eduard Vojtek (1919–1996), kult. pracovník, později ředitel D K ve Frenštátě p. R.
- /2/ Akord, redigovaný Zahradníčkem v letech 1940–1948, vyšel naposledy v únoru 1948.
- /3/ En passant – mimochodem
- /4/ Desperace – zoufalství
- /5/ Václav Bartoš (1920–1992) byl autorem množství fotografií z frenštátské kultury.
- /6/ Kolo moravských spisovatelů v Brně bylo spoluvydavatelem básně La Saletta.
- /7/ Lázeňský pobyt v Teplicích n. B. spojil Zahradníček s návštěvou Frenštátu. O této návštěvě psal MUDr. Vladimíru Stržínkovi (1908–1983), s nímž se spřátelil v létě 1944 ve Frenštátě a který od podzimu 1945 působil v Holešově. Text Zahradníčkova dopisu nám zpřístupnila lékařova dcera MUDr. Vladimíra Stará z Bystřice p. H.:

V Brně 22. 7. 1948

Milí přátelé,

prosím Vás, abyste mě omluvili, že jsem se v pondělí u Vás nezastavil, jak jsem chtěl a jak mi to také Parmovi připomínali. Dovíte se o tom víc, až k Vám frenštátští přijedou, ale snad už je Vám i teď známo, jak celkem vyzněla návštěva našich bratří z ojczyzny. Možno říci, že se všechna nevrlost rozplynula v mastném úsměvu, k němuž bylo se tam přidáno čokoládové sladkosti nebo špiritusové rozjařenosti. I my u Parmů jsme všech těch dobrot okoušeli a především v té poslední si oblíbili. Spiritus państwowy smíchan s jakousi žaludeční esencí dal skvělý likér, na kterém jsme si v neděli večer s Alešem a Pavlem pochutnávali až hluboko přes půlnoc, takže v pondělí nebylo takřka pomyšlení, abychom vstali k rannímu vlaku. Jel jsem až odpoledne a přímo do Brna, kam mě už hnala nejistota, co je s našimi. Zastihl jsem je ve zdraví a hned večer poznal, že malému Honzíkovi za ty čtyři neděle pořádně zesílil hlasových orgán, kterého dost často využívá. Ale na váze přibývá a tak si nelze stěžovat. Tady v Brně jsem se dověděl, že Čep, nespadne-li na nás Damoklův meč, jak to stále hrozí, se miní na srpen uchýlit do Frenštátu.

Bylo by jim tam tedy veseleji, ale ovšem, nejistota všeho je strašlivá, až se člověku svírá dech úzkostí. Vladimírovi přeji všechno nejlepší k svátku a pozdravuji Vás pěkně, Váš J. Zahradníček

Události však dostaly rychlý spád a Čep už se místo pobytu přijel do Frenštátu pouze nakrátko rozloučit bezprostředně před obchodem do emigrace.

/8/ Frenštátští tehdy očekávali návštěvu Františka Halase a Jaroslava Seiferta.

/9/ Německé – dnes Sněžné na Vysočině, rodiště J. Jelínka, Parmovi se tam v létě 1948 setkali s Halasem

/10/ U architekta Aleše Parmy (1906–1984) bydleli ve Frenštátě Zahradníček, Čep i Albert Vyskočil.

/11/ Kroměřížští – tiskař Karel Kryl, který vytiskl mnohé frenštátské bibliofilie.

/12/ Bureau – kancelář, NP – nemocenská pojišťovna.

/13/ Nynější host – František Halas.

/14/ Vlajkaři – členové kolaborantské organizace za druhé světové války.

/15/ K dopisu připojen definitivní obsah sbírky, rukopis básně *Teatrum mundi et Dei* a provedená korektura. V tiráži Parma opravil počet číslovaných a autorem podepsaných výtisků z 50 na 200.

/16/ Víno je dobré – nový název básně *Ročník* 1947.

/17/ Poslední nová báseň – *Teatrum mundi et Dei*.

/18/ N. B. – nota bene – dobře si všimni, ve významu poznámka.

/19/ Bertík – Albert Vyskočil.

/20/ Třetí náš společník – Jan Čep, který byl tehdy už v emigraci.

/21/ Kunktátorství – váhavost.

/22/ A. V. – Albert Vyskočil

/23/ Nebožtík Vyšehrad – časopis, který byl v po únoru 1948 zastaven.

/24/ P. Jan Dokulil (1910–1974), farář v Uhřínově, u něhož Zahradníček bydlel za války.

/25/ Karel Kroměřížský – tiskař Karel Kryl (1910–1971)

/26/ Miloš Parma (1920–1998), bratr Pavla Parmy.

/27/ K. K. – Karel Kryl

/28/ Halas zemřel 27. října 1949 a 5. listopadu byl pochován v Kunštátě.

/29/ Od roku 1950 byl Parma úředníkem OSK ve Frenštátě a od 1958 znovu knihkupcem v Kopřivnici.

/30/ P. František Martinek (1913–1975) zval za svého působení ve Frenštátě v roce 1944 do města katolické spisovatele, psal si s Čepem, Holanem a dalšími.

/31/ Roušky nebo černé textilie – Zahradníčkova sbírka Rouška Veroničina.

KNĚZEK, Libor. Jan Zahradníček Pavlu Parmovi: Dopisy z let 1946–1950. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 3–4, s. 67–75. ISSN 1212-5776.

Alternativa Plus, ročník VII. 2003, číslo 3–4

Dvě sondy do starší literatury

V náročných edičních záměrech brněnského nakladatelství Atlantis je už šest let programově pamatováno i na památky starší české literatury. Edice *Thesaurus absconditus* (Objevený poklad), který již na první pohled zaujme čtenáře netradičně řešenou vazbou a přitažlivou grafickou úpravou, nabízí každý rok svědomitě připravený text od středověku po začátek 19. století ve spolupráci s renomovanými literárními historiky a lingvisty. Edice je určena laické i odborné veřejnosti a text je doprovázen doslovem, poznámkami a vysvětlivkami, ediční poznámkou, případně dalším aparátem. Zatím tu vyšla obrana českého národa a hlavně jazyka z poloviny 18. věku *Země dobrá, tj. země česká* (1998), trojice kratších skladeb ze 14. století *Ezopovy bajky, Katonova dvojverší, Rada otce synovi* (1999), z přelomu 16. a 17. věku dvě práce Šimona Lomnického z Budče *Kupidova střela, Dětský rápek* (2000) a první český překlad latinského spisu francouzského humanisty Pierra Boaistuaua *Theatrum mundi minoris. Široký plac neb Zrcadlo světa tohoto...*, vydaný 1604 Nathanaelem Vodňanským z Uračova a považovaný za jeden z možných inspiračních zdrojů pro Komenského *Labyrint světa a ráj srdce*. Atlantis ho vydala v roce 2001.

Podobně i *Věčný pekelný žalář* (2002) byl překladem oblíbeného podrobného popisu pekelných hrůz od italského jezuita Giovanniho Battista Manniho z roku 1666 a český jezuita Matěj Václav Šteyer ho poprvé vydal již v roce 1676 a pak ještě několikrát. Množství dobových ilustrací koresponduje plně s obsahem knihy, jejímž pečlivým editorem je Martin Valášek a autorkou doslovu Alena Wildová Tosi.

Nejnověji vyšel paralelní latinský a český text výboru z poezie Alžběty Johanny Westonie s názvem *Proměny osudu* (2003). Autorka byla nevlastní dcerou známého rudolfinského alchymisty Eduarda Kelleyho a téměř celý svůj krátký život (1582–1612) prožila v Praze. Na svou dobu byla neobyčejně vzdělaná, soudobí humanističtí básníci ji nazývali „desátou Múzou“ Text i s vysvětlivkami, ediční poznámkou a doslovem připravil Eduard Petřů, životopisnou stat' o autorce Lucie Štorchová. Latinskou edici revidoval

a ediční poznámkou opatřil Jiří Matl. Edice je pro Atlantis dobrou vizitkou. Věříme, že Ministerstvo kultury ČR svým příspěvkem umožní i vydávání dalších svazků pro potřeby středních a vysokých škol, ale i pro zájemce o starší českou literaturu u nás i v zahraničí.

KNĚZEK, Libor. Dvě sondy do starší literatury. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 3–4, s. 98. ISSN 1212-5776.

Alternativa Plus, ročník VII. 2003, číslo 3–4

Z básnického deníku literárního vědce

Když před čtyřmi lety vyšel bibliofilsky s názvem *Ještě naposled* a s podtitulem *Básnický deník z let 1998–1999 svazek veršů Ladislava Jurkoviče (Brno-Žilina 1999)*, jen úzký okruh známých věděl, že za tímto pseudonymem je skryt literární a divadelní vědec Ladislav Soldán. V loňském rozhovoru pro bratislavskou Kultúru prozradil autor, že si toto jméno vypůjčil od své babičky, která pocházela ze Slovenska. Některé z bibliofilsky vydaných veršů zařadil autor i do knižního vydání, nazvaného *Bydliště slov* (Echolálie krajinomalby vyznání 1998–2001). Pod stejným pseudonymem ji vydalo nakladatelství Gloria v Rosicích u Brna (2003). Soldánova poezie nezapře člověka, který po desetiletí přivykl zručně zacházet se slovem. Jeho deníkové exkurze do světa vlastního dětství, studií i literárních rozběhů, lokalizované do Brna a jeho malebného okolí, jsou soustředěny v úvodní části, nazvané *Dobývání Brna*. Zato střední část s názvem *Dobývání Bítova* upomíná skutečně na krajinomalbu pozoruhodných míst Moravy a Slezska, spojenou s reflexí životních dějů i životních pravd.

V této souvislosti mne zaujala báseň *Vzývání*, věnovaná Františku Halasovi. Ale i ve třetí části – *Dobývání Bělehradu* – nostalgickými verši prosvítá někdy ironický pohled na lidské hemžení. Ožívají tu motivy z citového zeměpisu autora, z jeho zaujetí díly blízkých básníků i současnými událostmi ve světě, atentáty i válečnými hrůzami z přelomu tisíciletí. Z veršů poznačených někdy smutkem, bolestí i vztekem však přece jen vyzařuje jakési životní vyrovnání ve víře a v naději. Takové vyznění mají především básně *Vyvolávači*, *Duchopasci* a *Motlitba*. Nejsou to nezávazné slovní hříčky, ani oslňující prskavky metafor, spíše zemitá a zažitá poezie, v níž jsou slova vskutku dobře zabydlena.

KNĚZEK, Libor. Z básnického deníku literárního vědce. *Alternativa Plus*. 2003, VII., 3–4, s. 108. ISSN 1212-5776.

Tradice české básnické spirituality

Mojmíra Trávníčka známe už roky jako erudovaného editora děl výrazných osobností české katolické literatury minulého století. Letos vydané dopisy Bedřicha Fučíka Trávníčkovi z let 1969–1984 *Listovní příležitosti* (Olomouc, Aluze 2003) přesvědčivě ukazují jejich společné úsilí při samizdatovém vydávání spisů Čepových, Zahradníčkových, Demlových i Fučíkových. V devadesátých letech, kdy už Fučík nežil, pokračoval v této práci i při knižních vydáních. Trávníčkův zájem o Čepův život i tvorbu vyústil do monografie *Pouť a vyhnanství* (Brno, Proglas 1996) a do dvousvazkové edice Čepovy a Zahradníčkovy *Korespondence* (Praha, Aula 1995, 2000). Zvláštní pozornost si zaslouží Trávníčkovo vydání Čepových juvenilií z let 1921 až 1925 s názvem *Zmrzlá srdce* (2002) péčí Národní knihovny ČR a za přispění Památníku národního písemnictví v Praze. Trávníčkovy studie, portréty, medailony, kritické statí a recenze byly dosud roztroušeny buď v jím připravených svazcích, nebo ve svornících a časopisech. Prvý knižný výbor s názvem *Sdílet věčné* a s podtitulem *Studie, profily a kritiky* vydalo olomoucké nakladatelství Periplum 2002 jako opožděný dárek k jeho sedmdesátce. Text k vydání připravil a ediční poznámku napsal Petr Hora. Kniha však není pouze souborem statí o ustálených hodnotách katolické literatury 20. věku, jejichž editorem autor v početných případech byl, ať už jde o Jakuba Demla, Jana Čepa či Jana Zahradníčka, nebo snad o Jaroslava Durycha. Z mnohých prací, které jim Trávníček v průběhu let věnoval, vybral editor texty, které tyto významné osobnosti představují z méně známých aspektů. Přitom tu najdeme celou řadu objevených prací o autorech, kteří jsou už dnes téměř zapomenuti, i když ve své době byli organickou součástí duchovního proudu české literatury. Platí to například o Josefu Hejdukovi, jehož příběh *Hoch a džbán* (1934) byl pro mne v dětství jednou z nejmilejších knih, nebo o erudovaném a břitkém kritikovi Timohteu Vodičkovi, s nímž nebylo radno pouštět se do polemik. Z dalších statí mne obzvláště zaujaly ucelený pohled na básnickou tvorbu Klementa Bochořáka, zamyšlení nad poezií Ivana Diviše a recenze o dvou verzích básnické prvotiny Ivana Slavíka. Knížka je pouze skromnou ukázkou z autorovy mnohaleté literárněvědné činnosti a bylo by potřebné představit ji knižně v širším rozsahu. Doufám, že na další svazek nebudeme čekat do osmdesátky.

Alternativa Plus, ročník VIII. 2004, číslo 1–2

Jubileum slovenského literárního vědce

V Bratislavě oslavil 1. března t. r. své pětasedmdesáté narozeniny literární historik, kritik a editor PhDr. Vladimír Petrik, CSc. Rodem z Liptovského Trnovce, maturoval na gymnázium v Liptovském Mikuláši a absolvoval obor slovenština-literární věda na bratislavské filozofické fakultě. Téměř půlstoletí byl jeho pracovištěm Ústav slovenské literatury SAV, nyní Literárněvědný ústav SAV. Petrikovou doménou byla a je slovenská literatura 20. věku, přitom od svých začátků věnoval vždy maximální pozornost současným trendům v tvorbě. Patřil od mládí k zasvěceným čtenářům české literatury a ve své odborné práci zdůrazňoval česko-slovenský literární kontext. Ze slovenské literární klasiky mu byl nejbližší Ladislav Hádači-Jégé, jemuž věnoval studii *Literárne dielo dr. Ladislava Nádašiho-Jégého* (1956, monografii *Člověk v Jegého diele* (1979) a jehož spisy i sborník redigoval. Přínosem pro slovenskou literární vědu byly soubory jeho studií o významných autorech a dílech od začátku 20. století *Hľadanie prítomného času* (1970) a *Hodnoty a podnety* (1980), v knize *Proces a tvorba* (1990) se zaměřil na díla vzniklá po druhé světové válce. Velký ohlas v českém prostředí měla jeho syntetická studie *Slovenský román sedmdesátých let* (1987), vydaná v Praze. Konečně situaci ve slovenské literatuře devadesátých let analyzoval v knize *Desaťročie nádejí a pochybností* (2000). Petrik je spoluautorem *Dejín slovenskej literatúry* (1965, 1987), *Rukověti české a slovenské literatury od r. 1918* (1966) a s Janem Juříkem sestavil *Slovenský literárny album* (1968). Působil i v redakcích časopisů *Slovenská literatúra* a *Slovenské pohľady*. Jeho studie najdeme v početných sbornících a jeho doslovy v mnoha dílech slovenských autorů. V současnosti vycházejí jeho přehledy z dějin i soudobé slovenské literatury ve světových jazycích v rámci její zahraniční propagace. V roce 2002 mu prezident Slovenské republiky udělil za celoživotní práci Řád Ľudovíta Štúra. Jubileum je pro nás milou příležitostí, abychom mu poděkovali za jeho osobní přínos k rozvíjení tvořivé spolupráce našich národních literatur.

KNĚZEK, Libor. Jubileum slovenského literárního vědce. *Alternativa Plus*. 2004, VIII., 1–2, s. 132–133. ISSN 1212-5776.

Zpravodaj ostravského střediska OMS, únor 2002, číslo 6

S láskou pozdravuji kraj váš milý

V průběhu necelých pěti měsíců roku 1949 těšili se obyvatelé města Frenštátu pod Radhoštěm z návštěv tří hvězdných jmen české poezie. V polovině března zavítal

k bibliofilu Janu Jelínkovi jeho autor František Halas, v červnu sem přijel Jan Zahradníček a 30. července Jaroslav Seifert s rodinou. Zalíbilo se jim tu v kruhu přátel, k nimž kromě Pavla a Mahuleny Parmových patřili manželé Kurfirstovi, u nichž bydleli, architekt Aleš Parma, kulturní pracovník Eduard Vojtek, profesor Jan Jelínek, kněz František Martínek a okruh jejich blízkých. K frenštátským přátelům básníka je však nutno připočítat i Josefa Strnadla, s nímž spolupracoval od poloviny třicátých let a z jehož prací se dovídal o životě a lidové kultuře Beskyd.

Verše, které postupně vznikaly z kontaktů s krajem i s přáteli, chtěl Seifert souborně vydat už v létě 1955 pod názvem *Frenštátské písně a koledy*. Záměr se však neuskutečnil – pouze péčí Pavla Parmy vyšly jednotlivé básně jako bibliofilie s ilustracemi Antonína Strnadla a jiných grafiků. Jan Jelínek ještě na konci roku 1949 vydal Seifertův cyklus *Pozdrav Františku Halasovi* a o dva roky později jeho *Tři písně o růžích*. V roce 1957 se alespoň B. M. Klikovi podařilo vydat většinu Seifertových frenštátských básní jako zkušební tisk typografické dílny VŠUP v Praze s názvem *Vytržené stránky* s ilustracemi Evžena Weidliche. Dostalo ho pouze pár básníkových přátel.

Ke stému výročí Seifertova narození vydali jsme doplněný soubor veršů s názvem *S láskou pozdravuji kraj váš milý* a s podtitulem *Frenštátské koledy, romance a písně* a s původními ilustracemi Anežky Kovalové. Bibliofilii vydala Muzejní a vlastivědná společnost ve Frenštátě jako čtrnáctý svazek edice *Návraty domova* s příspěvím Malé galerie tamtéž.

KNĚZEK, Libor. S láskou pozdravuji kraj váš milý.... In SOBOTKA, Richard, et al. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. [s.l.] : [s.n.], 2002. s. 11.

Zpravodaj ostravského střediska OS, únor 2004, číslo 16

Nejmilejší krajiny Jana Drozda

K spisovatelově devadesátce

Známý prozaik a publicista Jan Drozd je i navzdory pokročilému jubileu aktivním členem ostravského střediska Obce spisovatelů. Nepatří k lidem, jež osud přikoval na jedno místo, v jeho bohaté tvorbě našla procítěný odraz různá prostředí, v nichž žil a působil. Byly to především jeho rodné Bordovice u Frenštátu, kde se půl roku před vypuknutím první světové války narodil a kde prožil prvních osm let života. K tomuto hornatému koutu Beskyd si zachoval na celý život vztah nejrůznější. V dubnu 1977 mi o tom napsal:

Pokud jde o můj vztah k lidským lokalitám, je nevyhraněný. Asi z častého vandrování. Rodem jsem venkovan, a nyní ke stáří se stávám kvůli městskému pohodlí jakýmsi bastardem. Citový vztah ve mně vyvolává spíš krajina než osada či město... Ovšem nejmilejší je mi kraj pod Javorníkem, okolo Radhoště, ten modrý pás Radhošťských Beskyd, Horečky a Vrhly s chodníky, hájky a potůčky, kde jsme v nejranějším dětství pásli kozy. Když mne jednou navštívili moji bývalí žáci z Kušnice, přijeli za mnou z Izraele, vedl jsem je tím chodníkem k Javorníku, aby viděli to krásné panorama hor. Nic jim to neříkalo. Pochopil jsem, že vztah ke kraji vyvěrá z jiných podnětů. O půl roku později toto své vyznání doplnil:

Ale nejraději mám malebný úsek na Horečkách. Cestou od Koliby do Rekovic, tu cestu na Javorník. V žlebovitém svahu za lesíkem nad Pantátou byl po první světové válce amfiteátr, hráli tam Radúze a Mahulenu. Viděl jsem poprvé divadlo v přírodě. Je odtud nejhezčí pohled na Radhošť přes trojanovické údolí. Po levé straně mezi bochánkovitými kopečky leží v dolíku stará hájovna U Dobiášů, dnes chráněna památkovým úřadem. Bydlela tam moje teta, matčina sestra. Chodil jsem tam už od předškolního věku z Bordovic přes černý les, když tam byla máti. Zůstávali jsme tam často přes noc v postelích s peřinami až do stropu. Zmiňují se o tom v knížce Pohřbívání živých...

Z Drozdových řádků jasně vyplývá, že svůj vztah k rodnému kraji prociťuje spektrem událostí, které se mu vryly do paměti. Ostatně sám to poeticky vyjádřil slovy: „Kouzlo kraje musí být ojiněno láskou z prožitků a vzpomínek.“ I jeho řádky o vztahu k sousednímu Frenštátu mají podobnou strukturu:

Také Frenštát se mi promítá v časových polohách. V nejtěplejším věku jsem jej vnímal v matčiných svátečních šatech, když se chystala do Frenštátu, s bílou loktuší na zádech. Frenštát – to byla „bělka“, na kterou jsem nedočkavě čekal; pomeranč, preclíky a svatojánský chléb, nejvíce na barevné engliše (slovo bonbony jsem poznal až mnohem později), fondanové cukroví a andílky na stromeček, ale s Frenštátem byla spojena i špuntovka, houpací kůň a Pohádky z celého světa, které mi předčítal starší bratr Oldřich. S ním přicházela i jiná představa Frenštátu. Počal chodit do první třídy měšťanské školy a jména Hurt, Horečka, Knězek zněla mi hrozivě. Poznal jsem jej až v mládeneckém dospívání, když jsem přijížděl o prázdninách na Moravu. Strýc Franta měl ve Frenštátě malířskou dílnu, strýc Josef z matčiny strany sloužil ve strážním domku na železničním přejezdu k Ráztoce. Poznal jsem zde první velkou platonickou lásku, zažil výstavu. Odevšad se ozývalo, Cikánko ty krásná a italský šlágr Pusu ti dám, srdce tvé rozkývám,

tiky tak, tiky tak... Chodil jsem na Horečky a na Rekovicích se denně tančilo. Končila hrozná celosvětová krize a zdálo se, že svět bude plný zpěvu a zábavy. Jednou v noci jsme si se strýcem Josefem vyměnili oděvy, oblékl jsem se do aishbonu a on do civilu. Měl romantickou záležitost a já za něj pouštěl vlaky. Dnešní Frenštát je jistě mnohem krásnější, kultivovanější, ale v citové oblasti rozhoduje, co je mezi mnou a tebou, ve vztazích lidí.

V březnu 1922 se otec Jana Drozda s rodinou a bratrem přestěhoval až na pomezí Slovenska Podkarpatské Rusi k Čopu, kde se tehdy v rámci první pozemkové reformy parcelovaly panské velkostatky. Vzpomínky na nové prostředí už nebyly tak idylické. V nové české osadě Stráž pri Čope bylo asi dvacet domků. Patřila k maďarské obci Tisza Salamon a později se osamostatnila. Kromě českých kolonistů v ní bydleli i Rusíni, kteří se vrátili z Ameriky. Sám o tom píše:

Jinak jsem prožíval bosácké dětství. Úspory a peníze za prodanou chalupu se brzy rozplynuly. Než se postavily selské usedlosti, otec postavil v poli boudu z rákosí, vařilo se na dvou cihlách, jednou, vzpomínám si, se hrnec převrhl a byli jsme bez jídla... Bydleli jsme na samotě ve starém panském dvoře, v malé místnůstce s hliněnou podlahou. Kolem ležela holá pustina, úhory a močály. Přes nadlidskou dřinu pole po tři roky nedávala úrodu...

Odtud docházel Drozd do slovenské třídy maďarské školy v Čopu a později vlakem i do měšťanky a pak obchodní školy v Užhorodě a nakonec do učitelského ústavu v Mukačevě na Podkarpatské Rusi. Kromě zážitků ze složitého národnostního prostředí mu z této etapy života nejsilněji utkvěly v paměti východoslovenské řeky:

Ale ještě víc ve mně zůstaly řeky Latorica a Tisa, hluboké, plné ryb, s vydřimi doupaty, letním koupáním, plavívali jsme v nich koně. Jarní záplavy naplnily bažiny s rybami, exotickou flórou a žouželí. S přibývajícím létem vše živé vyhynulo a proměnilo se v troud. Jako čerstvý maturant nastoupil Drozd učitelské místo v Kušnici v Karpatech a rázem se octl „v prostředí 18. století, bez elektřiny, rádia, biografu, dřevěnice bez komínů páchly kouřem, voněly chlěvy a senem, horská, panenská příroda...“ A přece i na toto prostředí po letech rád vzpomínal:

Druhou milostnou krajinou je pro mne Podkarpatská Rus. Všichni, kdo tam žili, vzpomínají na ni s jakousi nostalgií, jako ztracený ráj, i když je to jistě iluze. Ale stále vidím kopce porostlé jen ořeším, bukové pralesy, poloniny, které neustále měnily barvu od rudé k citronové až po bělobu lehkou jak oblaky...

Když v roce 1936 nastoupil vojenskou službu ve Valašském Meziříčí, netušil, že ho

Mnichovská dohoda zastihne v bunkru na severní hranici a že ústup ze Sudet zaplatí chorobou. Válečná léta prožil pak jako učitel blízko rodiště – v Hodslavicích a v Zubří, kde byl svědkem nacistických represí, a po válce učil v Novém Bohumíně, odkud přešel v roce 1954 do ostravského rozhlasu. I v tomto období měl Drozd kromě rodných Beskyd další oblíbené místo, které ztvárnil i literárně jako Emauzy:

Další kout, který mě láká a kam rád dojíždím, je Osoblažsko. Úzkokolejný vláček, který se proplétá hájky a lučinami, potůčky z Třemešné k Bohušovu. Krajina podobná obrovitému přírodnímu parku. Snad také proto, že se tam uchýlili rodiče po druhé světové válce, že jsem tam velice rád jezdil v té šťastné době po válce do čtyřicátého osmého roku.

Okruh Drozdových oblíbených krajín se roky uzavřel. Ze svého ostravského bydliště jezdí rád i dnes na svou chalupu do Bordovic, kde vznikají jeho nové knížky. Setkávám se s ním při jeho návštěvách Frenštátu, který mu ani po desetiletích nezevšedněl a v jehož okolí se stále nejlépe cítí.

KNĚZEK, Libor. Nejlepší krajiny Jana Drozda: K spisovatelově devadesátce. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2004, 16, s. 14–16.

Zpravodaj ostravského střediska OS, prosinec 2004, číslo 20

Pozdrav Dušanu Zbavitelovi

Značnou publicitu měla letos státní vyznamenání, udělená k 28. říjnu. Mnohem menší pozornosti médií se těšilo jubilejní desáté udělení státních cen za literaturu a překlad, které byly obnoveny v roce 1995. Přitom zásluhy vyznamenaných oběma způsoby jsou zcela souměřitelné. PhDr. Dušan Zbavitel, DrSc., který si cenu za překlad nejnověji odnesl, je významným indologem, který za více než půlstoletí adresoval čtenářům více než sto dvacet knižních a mnohem více časopiseckých překladů, řadu učebnic, množství slovníkových hesel a několik svazků o historii, literatuře i současnosti Indie a Pákistánu. Ve Frenštátě pod Radhoštěm, kde se narodili jeho rodiče a kam jezdíval jako chlapec na prázdniny, prožil válečná léta 1939 – 1945. V patnácti letech se tu seznámil s tvorbou Rabíndranátha Thákura, která ho natolik zaujala, že se rozhodl naučit se bengálštinu, aby mohl svého autora číst v originále. Toto rozhodnutí určilo jeho životní dráhu a po studiu u profesora Vincence Lesného na Karlově univerzitě se stal uznávaným znalcem indických literatur – v roce 1961 převzal v Kalkatě zlatou Thákurovskou medaili. Jeho knížky vycházely i v překladech. Jako vědecký pracovník působil v Orientálním ústavu ČSAV, kde později vedl indologické oddělení, šest let vedl časopis *New Orient Bimonthly*. Několik odborných prací napsal i anglicky a bengálsky. Potěšitelné je, že

i v současnosti pokračuje ve své překladatelské práci – jeho první český překlad všech nejstarších staroindických Upanišad se již brzy dostane ke čtenářům. V rozhovoru při své sedmdesátce řekl: „Měl jsem to ohromné životní štěstí, že jsem mohl pracovat v oboru, který byl zároveň mým největším koníčkem.“ Z jeho oblíbených Beskyd, kde našel inspiraci ke své celoživotní vědecké i překladatelské práci, mu přejeme, aby jeho „koníček“ i dále obohacoval čtenáře o klenoty starověkých i významná díla novověkých literatur Indie a poznání jejích duchovních tradic. Významná pocta, které se mu dostalo, ho v této záslužné činnosti jistě povzbudí.

KNĚZEK, Libor. Pozdrav Dušanu Zbavitelovi. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2004, 20, s. 10. Dostupný také z WWW: <zar.cz>.

Zpravodaj ostravského střediska OS, číslo 22, květen 2005

Básník Jan Zahradníček v Beskydech

Letošní dvojí výročí významného básníka Jana Zahradníčka (17. 1. 1905 – 7. 10. 1960) je vhodnou příležitostí k návratu k jeho tvorbě, která od začátku 30. let 20. století patřila k nejlepším dílům naší literatury. Od prvotín, naplněných bolestí a melancholií, probíjaval se s účinnou pomocí víry k životnímu kladu. Ve válečných letech se upínal k historickým tradicím našeho národa a hledal povzbuzení u jeho patronů, jeho humanistický apel nejplněji zazněl v *Žalmu roku dvaadvacátého* a touhu po čistém citu vyzpíval i tehdy ve sbírce *Pod bičem milostným*. Svému přesvědčení zůstal věrný i po válečné době v poezii i v publicistice v Akordu, který redigoval. Jeho nejpůsobivější poema *Znamení moci*, odrážející poúnorovou společenskou situaci a z ní pramenící bolestné zkušenosti autora, se ke čtenářům dostala až dvě desítky let po napsání. Další verše psal už ve vězení, kde byl od zatčení v roce 1951 až do jara 1960. S podlomeným zdravím žil už pak jen pět měsíců. Do Beskyd se Zahradníček dostal poprvé v srpnu 1932, kdy s příbuzným P. Janem Dokulilem vykonal pouť po posvátných místech Moravy. Příteli Janu Čepovi 27. 8. napsal:

„Naplahočili jsme se s Dokulilem dost a dost po všelijakých kopcích. Poznali jsme spoustu všelijakých panáčků, neboť z důvodu kapesních jsme musili hledat noclehy po farách a v klášteřích, napotili jsme se až hrůza a teď sedíme zase doma. Prošli jsme prvně Chříby a zastavili se na Velehradě, potom jsme jeli vlakem a vyškrábali se na Hostýn, odkud zase vlakem a všelijak jinak na Radhošť a několik dní odpočinku v Rožnově, protože jsme už dál nemohli...“

O pár let později býval hostem na Akademických týdnech, pořádaných pro

katolické studenty na Gruni u Starých Hamer. Ve Frenštátě tehdy působil jako kaplan P. František Martinek, který v rámci své bohaté kulturní činnosti představoval hlavně mladým lidem katolické spisovatele. V březnu 1944 tam přijel přednášet o baroku Albert Vyskočil a na jeho přimluvu se tam s ním v červenci 1944 vypravili i Zahradníček s Čepem. Spisovateli Josefu Strnadlovi z blízkých Trojanovic, s nímž spolupracoval již předtím v Praze, Zahradníček o této návštěvě 14. 12. 1944 napsal:

„Děkuji Vám za červencový pozdrav z domova. Škoda, že jsme se tam nesetkali. Byl ten týden ve Frenštátě utěšený, často si na něj vzpomínám. Kéž bychom mohli brzo a v pokoji takový zájezd opakovat...“

V té době dostával básník zprávy o nacistických zvěrstvech, páchaných na civilním obyvatelstvu v beskydských obcích. Obavy o jejich osud nacházíme i v tomto dopisu: „Snad to už pominulo, ale kolik nevinných to odneslo! ... z Vašich blízkých doma nezahynul nikdo?“

Trojice přátel se už při prvním společném pobytu ve Frenštátě sblížila s lidmi i horskou krajinou natolik, že sem v prvních poválečných letech jezdili pravidelně. Bydleli u architekta Aleše Parmy, jemuž na jaře 1949 napsal do své sbírky dedikaci: „v jejich pohostinném domě, kde už se dávno cítím jako u svých.“ Profesor Jan Jelínek, milovník a vydavatel bibliofilii převážně halasovských, mu již na podzim 1945 vydal ve své edici Stolístek první knižní vydání jeho poémy *Žal roku dvačtyřicátého*, zařazené později do sbírky *Stará země*. O prázdninách 1946 přijela do Frenštátu i jeho manželka Marie, která mi o tom 24. 1. 2005 píše:

„Vzpomínám si na pobyt ve Frenštátě, kdy jsem byla poprvé a naposled na Radhošti. Pak jsem odjela domů na žně, abych byla užitečnější. Také prohlížím krásné fotky, které kdysi dělal Mistr Sudek, i knížky a obrázky Strnadela i Olšáka a těším se jimi. Mrtí mě, ať si vzpomenu na kohokoliv, jsou už všichni mrtví. Děkuji Vám za všechny vzpomínky na nás a všechny srdečně pozdravuji. Pozdravte také za nás na hřbitově. Vaše Marie Zahradníčková.“ Rád pobýval básník i v rodině MUDr. Vladimíra Stržínka, jemuž o prázdninách 1948 napsal blahopřejnou báseň k čtyřicítce, ilustrovanou jeho „domácím“ Alešem Parmou. Nejintenzivnější kontakty však Zahradníček udržoval s knihkupcem a bibliofilem Pavlem Parmou a jeho manželkou Mahulenou. Podobně jako Jelínek zamýšlel vydávat bibliofilskou edici i Pavel Parma a pro první svazek si vyhlédl Zahradníčka. Ten mu však poslal rukopis až začátkem srpna 1948 s poznámkou:

„Posílám Ti hrst básní, stojíš-li o ně ještě. Nazval jsem to Svědectví, ale přijdu-li na

nějaký lepší název, ještě to změním...“

Za značně ztížených podmínek a s účinnou pomocí tiskaře Karla Kryla vydal Parma knížku ještě v květnu 1949 s názvem *Rouška Veroničina*. Na znamení díku mu autor tehdy připsal báseň *At' tak nebo tak* „na posilněnou“ a v září 1949 mu ještě pro připravovanou ročenku poslal legendu *První slavík*. Vyšla však až v souboru *Ježíškova košilka* v roce básníkovy zatčení na popud Bohumila Pavloka u malíře a grafika Jaroslava Olšáka v Místku, autora její výtvarné podoby. Zahradníčkův návrat z vězení pozdravil Jelínek v roce 1960 třemi drobnými tisky na domácí tiskárničce, které mu autor ještě stihl podepsat. I z toho je zřejmé, že přátelé z Beskyd neopustili básníka ani v dobách pro něho nejtěžších a jeho básnické slovo šířili aspoň mezi známými.

KNĚZEK, Libor. Básník Jan Zahradníček v Beskydech. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2005, 22, s. 13–15.

Zpravodaj ostravského střediska OS, 25. prosince 2005

Vzpomínka na Óndru Łysohorského

Se jménem Óndry Łysohorského jsem se poprvé setkal už v dětství ve Frenštátě pod Radhoštěm. Otec Vítězslav Knězek byl učitelem na měšťance – měl rád moderní literaturu a jeho knihovna obsahovala deset tisíc svazků, které půjčoval především svým kolegům. Byl v našem kraji jedním z prvních členů nakladatelství Družstevní práce, kde v edici Slunovrat vyšla v roce 1934 Łysohorského prvotina *Spiwajuco piašč*. Tu knížku mám dodnes i s otcovými poznámkami a otazníky nad textem. Otec odebíral i mnohé literární časopisy od katolického Akordu přes Kritický měsíčník Václava Černého až k Václavkovu Indexu a U-bloku. A právě v tomto časopise Łysohorský tehdy publikoval. Otcovi se jeho verše líbily, ale už méně se mu líbilo, že byly napsány v laštině. Jako češtinář měl s pravopisem svých žáků dosti problémů kvůli krátkým samohláskám v místním nářečí a zavádění laštiny jako jazyka bylo pro něj jazykovou schválností. V tomto smyslu tehdy dokonce Václavkovi napsal dopis. Jako chlapec jsem listoval v otcových knížkách a časopisech a bylo mi sympatické, že tento básník přichází i po řečové stránce s něčím novým, netradičním.

Moje sympatie k němu vzrostly začátkem šedesátých let, kdy jsme se seznámili osobně. Pracoval jsem tehdy v literárním oddělení Svazu slovenských spisovatelů v Bratislavě a budovat tam studijní středisko pro literární pracovníky. Jeho součástí byly i zahraniční noviny a časopisy; západní patřily do takzvaných zvláštních fondů a směly je objednávat pouze instituce. Dvoje z nich – Neue Zürcher Zeitung a Frankfurter

Allegemeine Zeitung jsme objednávali hlavně kvůli kvalitní literární příloze. Jejich pravidelným čtenářem byl literární vědec Karol Rosenbaum, vzděláním germanista. A právě on mi jednou přivedl Óndru Łysohorského s tím, abych mu tyto noviny půjčoval. Chodíval si pak pro ně pravidelně, vždy jsme si přitom podebatovali v zimní zahradě sekretariátu o literárních událostech, o našich Beskydech, i všeličem jiném. V té době byl už po vyhození z filozofické fakulty a následném infarktu na penzi a sledování zahraničních novin mu pomáhalo udržovat kontakt s děním v Evropě. Na tato setkání mám památku – je to výběr z jeho tvorby Aj lašske řěky plynu do mořa, který mi donesl 16. října 1964 s osobním věnováním. Vzpomínám si, že jsem koncem šedesátých let sledoval ve francouzských literárních časopisech úsilí o jeho nominaci na Nobelovu cenu za literaturu. V pozdější době jsem měl sporadické zprávy o jeho literární aktivitě od paní Olgy Kuchtové, kterou jsem už předtím znal jako dceru spisovatele Ela Šándora, která o básníka pečovala po smrti jeho manželky a provdala se za něho.

Na jaře roku 1996 mne vyzval Karol Rosenbaum, abych napsal heslo Łysohorského pro připravovaný dodatečný svazek k šestidílnému Slovenskému biografickému slovníku, který tehdy připravovala Matica slovenská v Martině. Měl obsahovat osobnosti, které v základní řadě slovníku nemohly být zařazeny, včetně exilových autorů. Určili mi rozsah sedmdesáti řádků, ale když jsem důkladně prostudoval dostupnou literaturu, zjistil jsem, že to nestačí. Nakonec mělo mé odevzdané heslo koncem roku 1996 téměř dvě stě řádků. A s faktografickými dodatky mi tehdy pomohla i paní doktorka Janášová. Na uveřejnění jsem však čekal marně, z Matice se mi nepodařilo získat ani definitivní podobu hesla pro tisk. Proto jsem se rozhodl věnovat Muzeu Beskyd alespoň fotokopii mého hesla pro dokumentaci. Při této příležitosti děkuji muzeu za pozvání na toto kolokvium i za dlouholetou spolupráci a vstřícnost při mé badatelské práci. Můj dík patří především Centru Óndry Łysohorského, jehož aktivita je příkladem pro mnohá literární muzea u nás.

KNĚZEK, Libor. Vzpomínka na Óndru Łysohorského. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2005, 25, s. 14.

Zpravodaj ostravského střediska OS, duben 2006, číslo 27

Při odhalení pamětní desky Františku Horečkovi

Fasádu starobylého Kaděrkovského domu na frenštátském náměstí zdobí perla našich Beskyd – skromný, zřídka a zdobný sedmikvitek radhošťský. Tento skvost naší přírody jakoby předznamenal životní dráhu pedagoga, spisovatele, jazykovědce a všestranného kulturního i spolkového pracovníka Františka Horečky, od jehož odchodu

nás dělí již tři desítky let. V životě Františka Horečky hrál tento dům dvojí významnou úlohu. V prvním poschodí byla advokátní kancelář JUDr. Edvarda Parmy, zakladatele a dlouhodobého předsedy Pohorské jednoty Radhošť a později jeho syna Božetěcha, který v této tradici pokračoval. Na výborové schůze tam od začátku dvacátých let minulého věku chodíval František Horečka, který se po návratu z bojišť první světové války plně zapojil do kulturního i spolkového dění v rodném městě. Od roku 1925 se tento dům stal pro Františka Horečku domovem, když si vzal za manželku svou učitelkou kolegyni Julii Fialovou, která tu bydlila se svými rodiči. Prožil tu pak s ní a se svými syny Mojmírem, Svatoplukem a Daliborem celé půlstoletí, naplněné bohatou aktivitou. A jako ten sedmikvítek i on nasměroval své úsilí do rozličných oblastí kultury a umění. Jeho doménou byla literatura, v níž snad nebylo žánru, který by nevyzkoušel. V poezii začínal beskydskými baladami *Drsný živel*, lásku k domovu vyzpíval ve sbírce *Radhošť*, ke kosmu se vzepjal v básnické scéně *Den a noc*, a po letech v útlých *Samorostech* vyjádřil smíření s koloběhem života. V próze čerpal z válečných zážitků v povídce *Žena knězova*, a daleko obšírněji z nich vycházel ve svěže psaných zápiscích z ruské i italské fronty první světové války s názvem *Za pět minut dvanáct*, které jsou dodnes ojedinělým autentickým pramenem o našich vojácích v této válce. K válečné problematice se znovu dostal po druhé světové válce, kdy dokumentárně zpracoval dění v našem městě v období Protektorátu v knížce *Jitřenka v mraku*, která se dosud nedostala ke čtenářům. Zato jeho publikace *Frenštátský literární salón* je cenným příspěvkem k poznání literárních tradic města i okolí. Když vydal tři svazky o Bezručovi, v nevydané práci *Bezruč zblízka* i v monografii *O Josefu Kalusovi*, jež rovněž zůstala v rukopise, je obsaženo mnoho zajímavého materiálu pro čtenáře i znalce literatury. Zatímco v románu *Uloupená věčnost* zajímavé ztvárnil objevy medicíny, v dalším, nazvaném *Daň z lásky*, upoutal především zobrazením dětského světa i studentského života v Příboře. Jeho nejlepším románem však zůstávají *Ševci*, v nichž bezprostředně ožila atmosféra řemeslnického života v domcích Mariánské ulice, kterou tak důvěrně znal. Přepřacované a doplněné vydání tohoto románu s názvem *Třínožka s vavřínem* obohatilo sice příběh o širší historické a sociální aspekty, současně mu však ubralo bezprostřednosti a emotivnosti. Z početných Horečkových povídek vyšel dvakrát pouze soubor *My z hor*, mnoho zajímavých povídek se dodnes ukrývá v nedostupných časopisech. Zvláštní a pro dnešek nejživější částí jeho díla jsou pohádky od *Kouzelné píšťalky* přes soubory, *Když rozkvétá kaprad'* a *Kouzla noci svatojánské* po *Pohádky letního slunovratu* a jsou dodnes obohacím dětské četby v našich knihovnách.

Z beskydských lidových literárních tradic vycházel autor i ve svých dvou divadelních hrách – *Nápoj lásky* a *Ondráš z Janovic*, z nichž jmenovitě první byla častěji uváděna krajovými ochotníky. I tyto hry by měly šanci i dnes ve folklórních souborech současně s Horečkovými dramaturgiemi Kalusových básní, folklórními pásmy a scénkami *Kácení máje* a *Soud nad Moranou*. I konfrontační obraz starého a nového života v dramatu *Blesky nad Grunem*, oceněný v soutěži Zemského divadla v Brně i pražským Masarykovým lidovychovným ústavem, nepozbyl lety svou životnost a dramatický spád. Od svých studentských let věnoval Horečka pozornost otázkám lidového jazyka a jmenovitě frenštátského nářečí. Výsledkem byla kniha *Nářečí na Frenštátsku*, uznávaná jazykovědnými odborníky, kterou doplnil jeho syn Mojmir a obsáhlý doložený frazeologický materiál. Naši úctu si zaslouží i rozměrná kulturní publicistika, dlouholetá přednášková spolupráce s ostravským rozhlasem, osvětové aktivity, vydání základního krajového sborníku *Kniha o památném Radhošti*, vydávání novin s názvem *Moravský východ*, ale i zorganizování památné pro celý region Krajinské výstavy moravskoslezského Pobeskydí ve Frenštátě 1934. Z literatury do výtvarného umění přesahuje knížka Břetislav Bartoš, malíř národní tradice, účast v uměleckém sdružení Koliba ve Frenštátě, mnohé práce teoretické i vlastní výtvarná díla z Beskyd i z cest životem, v nichž převažují působivé akvarely, vystavené jen málokdy. Město Frenštát vyjádřilo svůj vděk rodáku udělením Ceny sv. Martina a pojmenováním ulice. Jeho záslužnou práci bude připomínat i tato pamětní deska. Jejím autorem je akademický sochař Zdeněk Jalůvka a je umístěna vedle dveří, jimiž za Horečkou přicházeli jeho početní literární a výtvarní přátelé.

Krásy beskydské přírody nebyly pro Horečku pouze literární a výtvarnou inspirací. Vyznával antický ideál harmonie těla i ducha, cvičil léta v Sokole a podle svědectví přátel dovedl ještě v sedmdesáti letech provést vzorný sokolský stoj o rukou. Nejenže pomáhal obětavě vytvářet v Beskydech podmínky pro rozvoj turistiky a zimních sportů, i sám byl nadšeným turistou a průkopníkem lyžařského sportu a tyto své záliby promítal i do své literární a výtvarné tvorby. Chtěl se dožít sta let. Už jako dvacetiletý napsal ve své básni z roku 1914:

I já bych zřít chtěl lepší svět,

žežulko, přikuj mi let!

Chci svobodnou spatřiti zem,

kde člověk bude člověkem.

Zakukej, žežulko, nastokrát,

pak půjdu za nevěstou rád!

Lakomá žežulka mu ubrala téměř dvě desetiletí, přesto si až do konce života zachoval tvořivou aktivitu, která je pro nás příkladem. Při jeho skonu charakterizoval básník Vilém Závada jeho životní pouť takto: „František Horečka byl umělec i člověk velmi skromný, ale všestranně zasloužilý a bohatě naplnil svůj životní úděl.“ A Jaroslav Seifert doplnil tuto výstižnou charakteristiku slovy: „, byl hodný a cenný člověk.“ Při třicátém výročí Horečkovy smrti si připomínáme jeho uměleckou tvorbu i kulturní aktivity. Ostravské středisko Obce spisovatelů mne pověřilo, abych tu vyslovil dík za jeho tvořivý přínos k slovesné tvorbě našeho kraje, a frenštátská Muzejní a vlastivědná společnost mne požádala, abych zhodnotil jeho všestranné zásluhy o kulturní a osvětový rozvoj v našem městě i v naší beskydské domovině. Rád bych své zamyšlení nad osobností Františka Horečky zakončil závěrečným čtyřverším z básně, Než zhasnem, kterou napsal před sedmdesáti lety; v ní vyslovil své poselství dalším generacím:

Až půjdem před soud nových pokolení,

obstáti čestně chceme, nezlomeni

svou slabostí a chudobou a hříchy.

Pak s úsměvem hvězd nás přijme vesmír tichý.

Františku Horečko, čestně jsi obstál a stal ses živou součástí kulturních a uměleckých tradic rodného města i celého našeho kraje. *Libor Knězek, Frenštát 24. února 2006*

KNĚZEK, Libor. Při odhalení pamětní desky Františku Horečkovi. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 27, s. 34–37.

Zpravodaj ostravského střediska OS, číslo 27, duben 2006

Všestranný umělec a kulturní pracovník

Rozhovor s PhDr. Liborem Knězkem, CSc. o Františku Horečkovi

Dne 25. února jsme si připomenuli, že pedagog, spisovatel, jazykovědec a výtvarník František Horečka není už třicet let mezi námi. Napsal jste o Františku Horečkovi půvabnou knížku „S Radhoštěm v erbu“ (Brno, Doplněk 2004). Čtenář má pocit, jako by František Horečka byl váš důvěrný přítel.

„František Horečka patřil od mého dětství do kruhu lidí, kteří mi byli blízcí. Byl o třicet pět let starší než já a přátelil se s mými rodiči. S mým otcem Vítězslavem ho spojovala láska k literatuře, pedagogická i spolková práce, s mou matkou Marií zaujetí výtvarným uměním. Z našeho domu Na Rožku bylo na náměstí k Horečkům pár kroků, a

když se jeho synové Svatopluk a Dalibor stali od první třídy obecné mémi spolužáky a kamarády, často jsme se navštěvovali. Jejich otce jsem již tehdy obdivoval jako úspěšného autora veršů, povídek, románů, divadelních her i jazykových prací, z nichž většina byla věnováním v otcově bohaté knihovně, i jako neúnavného kulturního organizátora v našem městě. Učil nás i po válce v sextě gymnázia a líbilo se mi, že je stejně náročný na své syny. Jeho tehdy zaujaly mé referáty o Kosmovi a Komenském. Po odchodu na fakultu do Prahy, kde jsem začal bydlet v koleji s jeho synem Svatoplukem, jsem se s Františkem Horečkou setkával již jen při návštěvách Frenštátu – z těchto sporadických setkání jsem si odnášel jeho nové knížky i obrázky, které mi věnoval. Psal mi do Bratislavy, kde jsem po studiích působil. Byli jsme si blízcí až do jeho odchodu – jednou si posteskl, že je škoda, že jsem tak daleko, nemá si s kým povykládat o literatuře. Unikátní materiály k mé knize o něm mi poskytl jeho nejstarší syn Mojmír.“

Soupis literárního díla Františka Horečky je značně obsáhlý, kromě toho se věnoval řadě dalších aktivit, a také byl učitelem. Nerozměľňoval tak své síly?

„Horečkův tvořivý záběr byl skutečně obdivuhodný. V literární tvorbě nebylo snad žánru, se kterým by se nepopasoval. Přitom hleděl držet krok se soudobými literárními trendy. Je jasné, že se mu to ne vždy podařilo, jeho pracovitost si však zaslouží obdiv. To platí i o jeho jazykových pracích, o obsáhlé kulturní publicistice včetně početných přednášek pro ostravský rozhlas, pro jeho teoretické i praktické exkurzy do výtvarnictví.“

Horečka se narodil v roce 1894 – má jeho dílo co říci i lidem na počátku 21. století?

„V závěrečné kapitole mé knížky o Horečkovi je obsáhlejší odpověď na tuto otázku, tu aspoň stručně. Neprávem byla dosti opomíjena jeho básnická tvorba. Od jeho prvotiny *Dravý živel* (1915), přes *Radhošť* (1924) až po útlé *Samorosty* (1972) nacházíme v jeho sbírkách verše vystihující život v Beskydech, proniknuté láskou k domovu a smířením s koloběhem života. Tím by jistě oslovil i dnešní čtenáře. V próze je nesporně nejsilnější ve svých *Ševcích* (1944), jejichž původní verze má pečeť bezprostřednosti a současně literární zralosti, hodnotu má jeho dodnes nevydaná *Jitřenka v mraku* o protektorátním údobí ve Frenštátě. Poměrně známá je i dnes jeho tvorba pro mládež díky reedicím *Pohádky letního slunovratu* (Ostrava, Profil 1967) a hlavně *Kouzla noci svatojánské* (Praha, Albatros 1990). Důležitým pramenem pro poznání krajových literárních tradic zůstává jeho *Frenštátský literární salón* (1969) a pro jazykovědu *Horečkovo Nářečí na Frenštátsku* (1941). I jeho výtvarné práce z Beskyd i z bojišť první

světové války, hlavně jeho akvarely, jsou i po mnoha letech přitažlivé pro návštěvníky výstav.“

Z Horečkova díla i životních postojů vyvěrá neutuchající láska k rodnému kraji, je tato láska opětována jeho rodným Frenštátem?

„Podnětem k oživení zájmu o jeho literární tvorbu i kulturní aktivity bylo sté výročí jeho narození v roce 1994. Byla mu udělena Cena svatého Martina, patrona Frenštátu, in memoriam, Muzejní a vlastivědná společnost vydala v krásné úpravě znovu jeho pohádku *Kouzelná pišťalka* a od té doby vyšla ve čtvrtletníku Hlasy muzea ve Frenštátě celá řada zajímavých materiálů k jednotlivým okruhům jeho kulturních a uměleckých aktivit. Pojmenovali po něm ulici v centru města a 24. února 2006, při třicátém výročí jeho smrti, označili pamětní deskou dům na náměstí číslo 4, v němž celé půlstoletí žil se svou rodinou a kde vznikla většina jeho literárních prací. Těší mne, že jsem kromě knížky o něm mohl přispět ke zvýšení zájmu o jeho tvorbu i články v českých a slovenských časopisech, literárními besedami na školách i se seniory. Věnuji mu pozornost při výuce krajové literatury pro děti a mládež na Slezské univerzitě v Opavě, kde jedna studentka právě píše diplomovou práci o jeho pohádkách.“ *Richard Sobotka*

SOBOTKA, Richard. Všestranný umělec a kulturní pracovník: Rozhovor s PhDr. Liborem Kněžkem, CSc. O Františku Horečkovi. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 27, s. 37–39.

Zpravodaj ostravského střediska OS, duben 2006, číslo 27

Rok s básníkem Josefem Kalusem

Když Oldřich Šuleř připravoval své *Laskavé podobizny* šesti desítek zapomínaných a zapomenutých literátů ze Slezska a severní Moravy, nemohl opomenout „valašského slavíka“ nebo též „čeladenského slavíka“ – básníka Josefa Kalusa (1855 – 1934). Tklivý příběh nejmladšího ze čtrnácti dětí chudobného frenštátského tkalce, který až do pětadvaceti let při jednotvárné práci za stavem hledal útěchu ve světě fantazie a každou volnou chvíli věnoval sebevzdělávání, vzrušil v sedmdesátých letech devatenáctého věku literární Prahu a budil respekt ke kultivovaným veršům, plným mladistvého patosu, jež se začaly objevovat v uznávaných literárních časopisech, almanaších i literárních soutěžích. Zájem o jeho tvorbu neustával ani v dalších letech, kdy po ročním pobytu na měšťance vystudoval příborský učitelský ústav a po čtyřletém učitelování ve Staré Bělé zakotvil až do konce aktivní služby na Čeladné, kam za ním jezdili významní spisovatelé, hudebníci i výtvarníci. Jeho verš se oprostil a měl blízko k lidové písni, zachycoval přírodní krásy Beskyd, všední i sváteční život obyvatel, veršem odíval lidové pohádky i legendy, veršem

si připomínal mládí za tkalcovským stavem i obrázky ze života svých žáků a jejich rodičů, květiny i zvířata. Mne upoutalo obzvláště poslední desetiletí jeho životní pouti, kdy po návratu do rodného města vychutnával krásy Radhošťské kotliny a psal zralé verše, v nichž se vyrovnával se životem i jeho vyústěním. Vyrůstal jsem doslova pár kroků od Křenkova domu, kde tehdy bydlel, setkával se s ním při procházkách okolím města a vzpomínám si i na návštěvu v jeho pracovně, kam mne přivedl otec. Patřili jsme vlastně k jeho příbuzenstvu. Moje babička Marie Kalusová – Kněžková byla dcerou jeho nejstaršího bratra Filipa, který byl o dvacet devět let starší než on. Díky tomu byl otcovým prastrýcem a oslovoval ho: „Milý synovče!“ Kontakt s naší rodinou udržoval i po básnickově smrti, kdy si od mé matky Marie Parmové – Kněžkové vyžádal ilustrace k prvému svazku *Vzpomínek Josefa Kalusa*. I když jsem Kalusovo dílo znal už z dětství a mládí, přečetl jsem si ho znovu celé a spolu s ním i všechnu dostupnou literaturu o něm. Měl jsem velkou výhodu, že většinu knižních publikací i některé časopisy jsem měl ve vlastní regionální knihovně doma a zbytek mi pomáhala zabezpečit meziknihovni službou frenštátská Městská knihovna i Památník Petra Bezruče. Pomohl mi i ostravský antikvář Jan Oravec, básníkův jediný vnuk Josef Kalus z Opavy a můj frenštátský bratranec Richard Kalus. Když jsme se sešli ve výroční den básníkova narození – 16. února 2005 – u jeho hrobu na frenštátském hřbitově k pietní vzpomínce, končil jsem již přípravu a začínal psát. Celý rok jsem však ještě doplňoval znalosti ve studovně Památníku Petra Bezruče při podrobném pročítání básnickovy obsáhlé literární korespondence, dokumentů, rukopisů a výstřižků. Dlouho jsem pátral po jeho prvotině *Písně* (1882). I když byla vytištěna ve více než tisíci výtisků, pátrání ve fondech velkých knihoven bylo marné a nakonec jsem ji objevil v našem Městském muzeu! V Kalusově jubilejním roku hovořil jsem o něm na několika besedách. Poprvé v dubnu na krajském semináři k 130. výročí Městské knihovny ve Frenštátě, kterou Kalus pomáhal založit ještě jako tkalcovský tovaryš. V červnu jsem o něm besedoval v Literárním Klubu Petra Bezruče ve Frýdlantě nad Ostravicí, v říjnu a listopadu na Integrované střední škole, Gymnáziu, ZŠ Tyršova, v Domově důchodců ve Frenštátě i v Masarykově veřejné knihovně ve Vsetíně. I z těchto besed jsem si odnášel cenné podněty ke své knížce o něm. Zajel jsem i do Státního archívu v Novém Jičíně, abych se seznámil s některými dokumenty. Rukopis se rozrůstal a termín dokončení – konec srpna – dávno pryč. Zajímavého materiálu k básnickově životní pouti i tvorbě bylo tolik, že mi bylo líto nepoužít ho. Žil jsem celý loňský rok Kalusem a neustále rozmýšlel, čím ještě kromě ukázek jeho veršů, úryvků z korespondence a článků přiblížit jeho pozoruhodnou osobnost

dnešním čtenářům. Je zajímavou shodou, že kapitolu o jeho smrti jsem ukončil právě v den jeho skutečného odchodu – 12. prosince. A pak už následovala pouze kapitola o osudech jeho tvorby, jeho knižní bibliografie a výběrový soupis literatury o něm. Teď už mne kromě uspokojení z vykonané práce provází jen starost, která je pro většinu autorů kletbou našich dní – zda a do kdy se podaří zabezpečit dostatek prostředků, aby dvěstědvacetistránkové vyprávění o básníku, který ještě před Bezručem svým dílem zviditelnil i pro Prahu náš kraj, dostalo se brzy do knihoven a ke čtenářům.

KNĚZEK, Libor. Rok s básníkem Josefem Kalusem: Z literární dílny Libora Knězka. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 27, s. 26–28.

Zpravodaj ostravského střediska OS, číslo 28, červen 2006

Druhý život Jana Drozda

Nejsmutnějším údělem umělce je, když jeho dílo zhasne zároveň s jeho životem, bez ohlasu, bez zájmu. Jen o málo lepší je, když aspoň jeho odchod vyvolá několik uznalých slov. Básník Josef Kalus, který patří mezi zakladatele literární tradice v našem kraji, si v jedné z posledních básní hořce povzdechl:

Až lidé budou odcházeti ze hřbitova
od tvého rovu: najdou vlídná, krásná slova,
že jsi byl v oboru svém mistr mistrovský
a srdcem člověk vzácný, veliký, ba svatý.
Žel jen, co z krásných slov těch za života tvého
nenašli pro tebe v svém srdci ani jediného!

Když jsem se obrátil na jednoho z přátel Jana Drozda, spisovatele Otu Filipa, s prosbou o vzpomínku na jejich kontakty, odpověděl mi stručně v dopise ze 13. května 2006:

A co Vám mám o Janu Drozdovi napsat? Jen dvě věty:

Ostrava po smrti Jana Drozda zchudla.

Smutná je skutečnost, že mnozí si ve světě toto zchudnutí ještě neuvědomují.

Přitom mi ovšem již v přecházejícím dopise podrobně vylíčil, jak pomáhal propašovat Drozdův nejznámější román *Člověk pro jeden život*, tehdy ještě s názvem *Emauzy*, na Západ. Škoda, že Ota Filip nemohl být ve čtvrtek 18. května 2006 přítomen křtu knížky Jana Drozda *Smutek z milování – Život na hraně* v Domě knihy Librex na ostravském Smetanově náměstí. Asi by byl překvapen a své mínění si alespoň poněkud opravil. Na graficky přitažlivou pozvánku spisovatelovy manželky Mgr. Věry Drozdové-

Pražákové, dcery Mgr. Šárky Koskové a nakladatelství Tilia v Šenově, reagovalo totiž stopadesát lidí, kteří plně obsadili přízemí a ochozy Librexa. Mohli jste se tu setkat i s mnohými dalšími spisovateli, herci, hudebníky a výtvarníky, zástupci města i příbuznými a přáteli zesnulého autora. V pořadu, který svěže moderovala první hlasatelka ostravské televize Eva Mudrová, přečetl ukázky z baladické povídky *Juliška* emeritní člen Národního divadla moravskoslezského Stanislav Malý, na přítele si zavzpomínali autor doslovu ke knize Miroslav Stoniš i redaktor nakladatelství Tilia Vítězslav Bělovský. Diváky velmi zaujalo i vystoupení „křtitele“ Jaromíra Nohavici, který svůj zpěv doprovázel hrou na harmoniku. A pak už byla paní Drozdová obléhána množstvím zájemců o autogram do knížky, kterou spolu s paní Šárkou připravily z autorovy pozůstalosti vydání.

Atmosféra byla výborná a mohu bez nadsázky říci, že to byl i pro mne jeden z nejkrásnějších literárních zážitků za poslední roky. Mile mne překvapil i fakt, že již v pátek 19. 5. se v Moravskoslezském deníku objevila podrobnější recenze knížky od Boleslava Navrátila s úvodní poznámkou o křtu této významné publikace. Že by se blýskalo i v žurnalistice na lepší časy? Janko Drozd by z toho měl jistě radost.

KNĚZEK, Libor. Druhý život Jana Drozda. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 28, s. 27.

Zpravodaj ostravského střediska OS, červen 2006, číslo 28

Z publikací o našem kraji

Nakladatelství Sursum v Tišnově vydalo v posledních letech celou řadu zajímavých knížek o lesnictví, lovectví a myslivosti. Tyto tematické oblasti přesáhla publikace Jaromíra Rába *Klenoty lesa* (2003), obsahující meditativní úvahy o lese, který je věčnou inspirací umění. Fotografie Josefa Šaba ještě umocnily výsledný dojem. Nejinak je tomu v knize *Beskydské rekviem* (2004), kde je jeho fotopartnerem Josef Stratil. Vzpomínky na autorovy pobyty v Beskydech od let druhé světové války, obzvláště v myslivnách a v samotách od Jablunkova po Lysou horu, jsou psány kultivovaně a přitom emotivně, se smyslem pro poezii přírody. Mají však i dokumentární hodnotu, ať už jde o partyzánský boj nebo shromáždění adventistů na samotách v letech padesátých. Nechybí tu ani výrazný ekologický aspekt, zaměřený na záchranu beskydských hor. Množství barevných fotopříloh i černobílých snímků v textu potěší i v této knížce vzácnými záběry přátele přírody. O Richardu Sobotkovi víme, že dovede každé téma z rodného kraje nejen podložit s důsledností až neuvěřitelnou faktograficky, ale navíc je čtenářům představí čtivě

a přitažlivě. Jeho nejnovější knížka *Ivančena – junácká legenda* s podtitulem *Osudový příběh ostravských Junáků a vznik mohyly na Ivančeně* (Praha, Junák – svaz skautů a skautek ČR 2006) o osudech pětice ostravských skautů, popravených v posledních dnech války Gestapem za účast v protifašistickém odboji, a o příkladném úsilí mladých lidí o uchování jejich památky, se čte jako román. Přitom však realie o životních osudech chlapců, kteří věrnost republice a skautskému slibu zaplatili svými životy, získával autor pracně z nejrůznějších dokumentů a vzpomínek. A nebyl by to ani Sobotka, aby k samotnému příběhu nepřipojil obsáhlou dokumentaci, týkající se popravených i samotné mohyly, provázenou unikátními dokumentárními snímky.

KNĚZEK, Libor. Z publikací o našem kraji. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 28, s. 28–29.

Zpravodaj ostravského střediska OS, říjen 2006, číslo 30

Vzpomínka u hrobu Petra Bezruče

Den, kdy je připomínáno narození Petra Bezruče, je tradičně spojen se zastavením a vzpomínkou na velkého básníka u jeho hrobu. Básníkovi přicházejí složit hold organizátoři festivalu Bezručova Opava, zástupci opavského kulturního života i opavská veřejnost. V pátek 15. září 2006 promluvil u básníkovy hrobu PhDr. Libor Knězek, CSc.

Milý náš básníku,

přináším Ti pozdrav z města, které jsi podle Tvého vyjádření v meziválečných letech každoročně navštěvoval a napsal jsi o něm, že patří ke Tvé užší vlasti. Je to Frenštát, který jsi obdaroval známou básní *Město pod Radhoštěm* i půvabnou a úsměvnou vzpomínkou *Veliký inquisitor Frenštátský*. Odsud si přivedl manželku Tvůj nemladší bratr Antonín a na zdejším hřbitově zůstalo na jeho náhrobku vyryto Tvé reflexní čtyřverší:

Šel jsem – dnes prach a suť –

vždy spravedlivou poutí.

Tvá vůle, Pane, buď!

Bylo mi poslechnouti.

To město bylo častým východiskem Tvých toulek po beskydských kopcích. Pobýval jsi skromně za nádražím v dřevěných barácích z první světové války, v míru sloužících jako turistická ubytovna. Pár kroků měl jsi odtamtud k řece Lomné, v níž ses rád koupával, a která spolu s Lubinou a Bystrým zůstala ve Tvých představách v podobě skotačivé děvuchy. Vzdal jsi jim hold i ve verších:

Já mám Frenštát tuze rád:
neměl by se jmenovat
městem u tří děvuch snad?

Do baráků přicházivali za Tebou i Tvoji přátelé – František Austrata, Čeněk Kanclíř, Antonín Pírek, Otakar Bystřina a Josef Kalus. Dnes je v těchto místech ulice, která nese Tvé jméno. Frenštátský rodák, tkadlec a později učitel a básník Josef Kalus, byl ještě před Tebou prvním literárním tvůrcem z našeho kraje, kterého již v polovině sedmdesátých let devatenáctého věku uznávala literární Praha. Byl o dvanáct let starší než Ty a pro Tebe byl „milým starečkem“, „jemným starečkem na té čeladenské škole“ i „valašským slavíkem“, s nímž sis rozuměl a kterého jsi navštěvoval již předtím v horském prostředí Čeladné a jako penzistu ve Frenštátě. Spolu s Kalusem a Bystřinou podnikali jste i výlety po okolí a spolu s nimi jsi prchal v létě jedenatřicátého roku před fotografy ze Štramberka. Jako vzpomínka na tuto příhodu zůstalo i Tvé spontánní sebezpytné čtyřverší:

Lampa tvá už visí nízko;
víš, jak Kalusa bílého
a Bystřinu veselého
hnals Kotúčem „ještěrysko“?

Nadšeného obdivovatele měls ve Frenštátě i ve spisovateli Františku Horečkovi, který tě za Tvou pozornou lásku k lidovému jazyku pasoval na Strážce pokladu a po Kalusově skonu Tě provázel i k jeho hrobu pod štíhlou břízkou. Tvou užší vlastní byly celé Beskydy, nejen ty slezské s dominantní Lysou a Gruněm, ale i jejich moravská část s Radhoštěm a Kněhyní. Proto ses usídlil v malebném údolí Ostravice a odtud podnikal své pověstné „výplazy“. Od dětství jsou mým nejmilejším světem a snad i proto mi utkvělo v paměti čtyřverší, v němž jsi vystihl podmanivou krásu našich Beskyd:

Jsou tichy, jak ten černý bor,
co kryje jejich hlavy sivé:
to hřebeny jsou našich hor,
to Beskydy jsou zádumčivé.

Radhošť byl pro Tebe moudrý děd, který ochraňuje tradice svého lidu. Často jsi tu v útulně pod kaplí nocoval a dokonce i v dřevěném ochoze cyrilometodějské kapličky – rozmlouval jsi tehdy ve snu s věrozvěsty nebo s bájným Radegastem? Od studánky na Ondřejníku, které dali turisté Tvé jméno, ses rád díval na Lysou a její slezské druhy...

A snad mi promineš, když tu závěrem připomenu verše, Josefa Kalusa a kterými Tě „jemný stareček“ charakterizoval:

Bezruč milý podivín je taký,	do hor, do lesa,
plachý holub s přivřenými zraky,	rád nad hlavou nekonečná
ruky ani nejbělejší nelíbá,	má-li nebesa,
veličinám, slovutnostem	pod nohama slezskou půdu,
zdaleka se vyhýbá,	básník duše nesmlouvavé,
prchá do polí a samoty	ale s myslí hrdou.

KNĚZEK, Libor. Vzpomínka u hrobu Petra Bezruče. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2006, 30, s. 15–17.

Zpravodaj ostravského střediska OS, říjen 2006, číslo 30

Nad novou knihou PhDr. Libora Knězka, CSc., *Pouť za pravdou života*

(Čtení o životě a tvorbě Jana Drozda)

Čím vás přitahovaly životní osudy a tvorba spisovatele Jana Drozda?

Knížka o Janu Drozdovi je už mou devátou publikací z cyklu o literárních a částečně i výtvarných tradicích Frenštátska a Beskyd, které vycházejí od roku 1998. Začal jsem ji připravovat ve druhé polovině 90. let a původně měla vyjít už v lednu 1999 k jeho pětadesátce. To zdržení rukopisu jen prospělo – měl jsem mezitím možnost seznámit se mnohem podrobněji s jeho dílem i kritickými ohlasy a díky vstřícnosti jeho příbuzných i s dokumenty k jeho biografii. Naštěstí jsem už v prvním stadiu přípravy v letech 1997–1999 kladl v korespondenci autorovi množství zvědavých otázek, které mi svědomitě zodpovídal, a tak jsem získal množství autentických údajů biografických i bibliografických, které jsem v knížce mohl použít. Početné citace z těchto jeho „údajů a vyznání“, jak je sám nazval, jsou základním materiálem pro mou publikaci. Se samotným autorem jsem se setkával od poloviny 90. let na půdě ostravského střediska Obce spisovatelů i při občasných jeho návštěvách ve Frenštátě a od začátku jsme si byli velmi blízcí. Ještě loni na předprázdninové plenárce Obce mi vysvětloval některé aspekty svého boje o autorství Slezských písní. Párkrát mne zval i na svou chatu v Bordovicích – tam jsem se bohužel nikdy nepodíval... Líbilo se mi na něm, že ani ve složitých situacích neztrácel hlavu, a když byl o něčem přesvědčen, přímo tím žil a nedělal kompromisy. Svůj názor neskrýval ani ve své devadesátce a obhajoval ho s plným nasazením.

Jan Drozd je svým dlouholetým působením v rozhlase spjat s Ostravou, narodil se však v Bordovicích u Frenštátu, žil na východním Slovensku a v Podkarpatské Rusi, za války v Zubří, v poválečných letech v Novém Bohumíně a na Osoblažsku. Jak se tyto domoviny promítly do jeho literární tvorby?

Jan Drozd vycházel ve svých knížkách především z vlastních zážitků – krajinu svého dětství a mládí, jihovýchodní cíp Slovenska, zobrazil v románové prvotině *Sedláci z Velkého dvora* (1947) a v románě pro mládež *Švestkový dvůr* (1966), své učitelské působiště na Podkarpatské Rusi, Kušnici, v románě *Dlouhá noc* (1961), rodné Bordovice a Osoblažsko, kde žili jeho rodiče po druhé světové válce, v románě *Člověk pro jeden život* (1991, předtím zkráceně s názvem *Emauzy* v Curychu 1979) a za svého válečného učitelování v Zubří na Valašsku měl námět k románu pro mládež *Odvážný boj* (1954, 2. vydání s názvem *Po nebezpečných stopách* – 1963). V povídkových cyklech *Smutek z milování* (1990) a *Život na hraně* (2006) se tato prostředí střídají a v románě *Pohřbívání živých* (1993) je kromě dominantní Ostravy dějištěm i rodná obec. *Jak byste charakterizoval ostravské období Drozdova působení?*

Roky ostravského působení byly pro Jana Drozda nejproduktivnějším obdobím. Do ostravského rozhlasu nastoupil v roce 1955 a patnáct let vedl literárně dramatickou redakci, pro niž napsal množství fejetonů, literárních pásem, povídek a minipovídek, i jiných rozhlasových forem. Rozsáhlá je i jeho publicistická práce pro tisk. Sám říkával, že jeho knižně vydaná literatura je pouze částí jeho literární činnosti, přesto právě v ostravském období napsal většinu svých knih. Aktivně se podílel na demokratizačním procesu 60. let a za tuto činnost byl v roce 1970 z rozhlasu vyhozen. Stal se závozníkem stavebního podniku a k učitelské práci na venkově se dostal až po pár měsících. Až do listopadu 1989 byl bez publikačních možností, jediný román mu vyšel ve švýcarském exilu, a do povědomí čtenářů se postupně vracel od začátku 90. let. Na knižní vydání dosud čekají cyklus minipovídek z 60. let *Hovory pod hladinou* a dvě dětské knížky.

Vaše knížka představuje Jana Drozda jako spisovatele i jako člověka – s jakými problémy jste se potkával při jejím psaní?

K Drozdově biografii jsem měl poměrně dost autentického materiálu. Některé mezery se mi podařilo překlenout díky jeho manželce a dceři, i díky mým literárním přátelům, ohlasy jeho literární tvorby jsem získával s pomocí frenštátské městské knihovny a k exilovému vydání *Emauz* mi poskytl materiál spisovatel Ota Filip a

pražská knihovna Libri prohibiti. Podobně jako v mých předcházejících pracích o Františku Horečkovi a Josefu Kalusovi chtěl jsem vyváženě představit osobní i literární profil Jana Drozda přístupnou formou pro širší okruh čtenářů, přitom však zachovat poznámkový aparát pro odborné zájemce. Nakolik se mi to podařilo, musí posoudit čtenář. Otázky klad Richard Sobotka

KNĚZEK, Libor. Nad novou knihou PhDr. Libora Knězka, CSc., *Pouť za pravdou života : Čtení o životě a tvorbě Jana Drozda. Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů.* 2006, 30, s. 17–19.

Zpravodaj ostravského střediska OS, prosinec 2006, číslo 31

K jubileu Mojžíra Trávníčka

Vsetínský zámek byl ve dnech 18. a 19. října 2006 místem setkání literárněvědných pracovníků z vysokých škol i vědeckých ústavů. Na konferenci, nazvané Osobnost Mojžíra Trávníčka uspořádané k jeho 75. Narozeninám, odeznělo spolu sedmáct referátů a vystoupení, které bilancovaly nejen Trávníčkovu obsáhlou činnost literárněkritickou, literárněhistorickou a editorskou, ale i širší oblast české katolické literatury 20. Století. Nechyběly ani osobní vzpomínky na jubilanta a citace z jeho korespondence. V souvislosti s jeho jubileem je potřebné vyzdvihnout jeho spolupráci s Bedřichem Fučíkem na přípravě samizdatového vydání spisů Jana Čepa, Jakuba Demla a dalších katolických autorů, o nichž nacházíme autentické svědectví ve Fučíkových dopisech Trávníčkovi z let 1969–1984, vydaných pod názvem Listovní příležitosti (Olomouc, Aluze, 2003) i jeho nezastupitelnou účast na přípravě polistopadových legálních vydání spisů Zahradníčkových, Čepových, Demlových i Fučíkových. Velkým přínosem pro literární vědu je i jeho monografie o Janu Čepovi *Pouť a vyhnanství* (Brno, Proglas, 1996), vzpomínky a bibliografie *O Františku Křelinovi* (Hejkal 2003) a alespoň skromný výběr z Trávníčkových studií, profilů a kritik s názvem *Sdílet věčně* (Olomouc, Periplum 2002). Spolu se vzpomínkovými prózami *Skryté letokruhy* (Vsetín, Malina 2001) reprezentují tyto publikace jen menší část jeho literárních aktivit, ta větší je doposud roztracena po novinách, časopisech a sbornících a samozřejmě i v knížkách, na nichž se podílel jako editor. Dočkáme se jejich soubornějšího vydání alespoň při autorově osmdesátce?

KNĚZEK, Libor. K jubileu Mojžíra Trávníčka. In SOBOTKA, Richard, et al. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů.* [s. l.]: [s. n.], 2006. s. 15–16.

Zpravodaj ostravského střediska OS, 2007, číslo 33

Na cestách literatury ...

Málokterému z našich literárněvědných pracovníků je dopřáno, aby více než půlstoletí přicházel s novými podněty a výsledky zkoumání zúročil v početných knižních publikacích, sbornících i v kulturním tisku. Při pohledu na jeho neutuchající aktivitu se nám ani nechce věřit, že již letos v červnu překročil pětaosmdesátku. Vždyť i jeho pozdní dítko, – časopis *Alternativa* – plných deset let (1994–2004) plnil funkci nezastupitelné tribuny literatury na Ostravsku a Opavsku a po jeho zániku zůstala dodnes citelná mezera. V uplynulých třech letech Drahomír Šajtar syntetizuje výsledky svého literárněvědného bádání v jednotlivých oblastech, kterým po léta věnoval svou pozornost. Publikace s názvem *Hledání klíče s podtitulem Literatura v regionu* (Ostrava, společnost Leopolda Vrly 2005) s osmi studii o slovesnosti Slezska a severovýchodní Moravy přinesla kromě podnětného zamyšlení nad vývojem prózy v našem regionu i nad básnickými trendy ve Slezsku a nad jednotlivými literárními osobnostmi (Četyna, Zogata, Lazecký, Skýpala, Pavlok, Mazáč). *V knize černé labutě* (Na okraj moderní literatury ruské), vydané v roce 2006 nakladatelstvím Tilia v Šenově, přiblížil – mnohdy až emotivně – sedmero „Vznešených osobností“ moderní ruské literatury, jakými byli Achmatovová, Gorkij, Grin, Paustovskij, Bagrickij, Babel a Pasternak. Jejich tragické osudy v revolučním Rusku sleduje Šajtar na základě bohatého materiálu v souvislostech s jejich tvorbou. Nejpůsobivější je Šajtarův portrét *Rekviem Anny Achmatovové*, který se čte jako biografický román a obsahuje i mnoho zajímavých skutečností o poetkách Marině Cvětájevové a Věře Iberové a dalších autorech z jejího okruhu. Knížku připsal autor matčině památce a v úvodu přirovnal i její smutný životní úděl k ruským „černým labutím“. V závěru knížky se pod skromným názvem *Pomněnky* ukrývá náčrt Šajtarových vzpomínek na rodné Záblatí, rodiče a příbuzné, studia a cestu k naší i ruské literatuře. Jistě by bylo zajímavé, kdyby autor vzpomínky ze svého plodného života rozšířil na celou knížku a věnoval v ní pozornost i autorům z našeho regionu, které dobře znal. (Překvapil mne vzpomínkami na Četynu a Pavla Tobiáše, korespondenci a jinými dokumenty o nich.) Nejnovější Šajtarovou knížkou je *Poezie Věnceslava Juřiny a ti druzí* (Ostrava, Společnost Leopolda Vrly 2007), která přesahuje rámec monografie o básníku našeho kraje sledováním kořenů moderní české poezie a jejího obohacování o podněty

z francouzského a amerického básnictví i o vývojové trendy poezie mladých na Ostravsku.

K Šajtarovu červnovému jubileu přináší pozoruhodné stati a osobní vzpomínky sborník *Chodec cestami poezie* (Drahomír Šajtar osmdesátpět), vydaný rovněž Společností Leopolda Vrly v Ostravě 2007. Od studií literárních vědců přes vzpomínkové stati blízkých přátel a příbuzných, verše významných básníků, věnované jubilantovi, komentované ukázky jeho překladů z polské literatury až k dodatkům k jeho bibliografii je tu soustředěn cenný autentický materiál, který dokumentuje Šajtarův přínos k literární historii i kritice české, ruské i polské a dokonce i k lidové slovesnosti našeho kraje. Šíři jeho literárního zájmu představila již základní Bibliografie D. Š., vydaná 1997 Ústavem pro regionální studia Ostravské univerzity a dodatek za uplynulé desetiletí ve sborníku již jen zaznamenává, že Šajtarův tvořivý elán s přibývajícím věkem nemizí, spíš ještě roste. V jednom z dopisů mi před lety napsal: „... rád bych doma v klidu dokončil nějaké zalehlé projekty.“ Tento svůj program svědomitě plní, i v samotném sborníku nacházíme fotokopii ukázky z rukopisu jeho nové knihy o literární Oděse, která bude mít název *Zlaté rouno*. A co je u literárního historika nezvyklé – materiály, o nichž ví, že je sám nevyužije, poskytuje svým kolegům, kteří danou tematiku zpracovávají. K mé knížce o Pavlu Tobiášovi *Cesta z hořícího kruhu* mi poskytl obsáhlou korespondenci z působení v redakci Červeného květu a dostal jsem od něho i materiál k chystané širší práci o Četynovi.

Tak už jen opožděně k jubileu přání, aby se jeho nová knížka a další „dosud zalehlé projekty“ z jeho dílny dostaly co nejdříve ke čtenářům.

KNĚZEK, Libor. Na cestách literatury. *Zpravodaj ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2007, 33, s. 30–31.

Průhledy 2008, Ostravské středisko Obce spisovatelů, číslo 1

Kniha o literární tvorbě vyvzdorované na ochrnutí

(Rozhovor s literárním historikem Liborem Knězkem o jeho knize postihující život a dílo Pavla Tobiáše)

Pane Knězku, Vaše desátá kniha, zaměřená na umělecké tradice Frenštátska a Beskyd, tedy Cesta z hořícího kruhu, je věnována osobnosti spisovatele a novináře Pavla Tobiáše, který vstoupil do literatury ve druhé polovině 50. let 20. století. Co pro Vás bylo nejpodstatnějším podnětem k napsání tohoto „čtení“ o jeho životě a díle, jež vyšlo u příležitosti autorových nedožitých pětasedmdesátin v roce 2007?

„Život Pavla Tobiáše byl zcela odlišný od autorů našeho kraje, o nichž jsem psal v předcházejících knížkách. Představte si studenta, jehož snem je stavět mosty a přehrady, výborného sportovce, který na začátku čtvrtého ročníku brněnské techniky onemocní dětskou obrnou. Z poslucháren se dostane do léčebných ústavů a po letech úporného zápasu s nemocí a dalšími zdravotními komplikacemi zůstane jeho údělem invalidní vozík. Ve svém oboru pracovat nemůže, a proto hledá uplatnění v tom, co je mu blízké a co mu jeho zdravotní stav dovoluje. Soustavně kriticky sleduje rozhlasové i televizní programy, recenzuje knihy a v časopisech uveřejňuje i vlastní verše. Píše pohádky i pásma pro dětskou a mládežnickou redakci ostravského rozhlasu, povídky i zábavné programy pro literární a zábavnou redakci. Spolupracuje s filmem i televizí. Avšak jeho ochrnutí vehnalo, cestu k lidem. A právě tato svízelná životní pouť s mnohými zvraty a dramatickými momenty byla pro mne výzvou, abych se pokusil s použitím všech dostupných materiálů o její zachycení.“

Svazovalo Vás s Pavlem Tobiášem přátelství, nebo jste byl k psaní knihy doveden pouze profesním zájmem?

„Pavla jsem znal od studentských let, s ním i s jeho sestrou Martou jsme do července 1945 denně dojížděli vlakem z Frenštátu do Valašského Meziříčí do gymnázia. A když byl na podzim 1945 ústav v našem městě obnoven, chodil jsem do sexty a Pavel s mým bratrem Radovanem a mou manželkou Věrkou do kvarty – v roce 1950 s ní dokonce maturoval v jedné skupině. Spájelo nás i kamarádství ze skautské družiny Kamzíků, nad níž jsem měl v letech 1945 – 1947 jakýsi patronát. Pavel byl jejím aktivním členem. Na podzim 1948 jsem odešel na fakultu do Prahy a vídali jsme se už jen sporadicky při mých návštěvách ve Frenštátě. A když jsem po studiích zakotvil v Bratislavě, byla naše setkání v rodném městě už jen náhodná. Již tehdy jsem obdivoval, s jakým úsilím dokázal vzdorovat své nemoci i fakt, že s pomocí upraveného auta udržuje kontakt s okolním světem. Vícekrát jsem ho chtěl navštívit v jeho domě na návrší, avšak místo mne k němu putovaly jen řádky, které jsem o něm napsal. V jeho archivu jsem objevil i můj pozdrav k Pavlově šedesátce. O pět let později jsem už o něm mohl napsat jen v minulém čase.“

Jak se Vám desátá knížka psala v době, kdy autoři nevědí, zda získají na vydání svého díla sponzory... Vy jste je našel?

„Je smutné, že autor, který musel vynaložit velké úsilí, aby sesbíral dostupný materiál a vytvořil literární dílo, musí výlohy s tím spojené většinou sám uhradit a navíc

se postarat i o zabezpečení odbytu. Měl jsem určité štěstí, že se mých úvodních dvou publikací o bratřech Bohumíru a Josefu Strnadlových ujala Muzejní a vlastivědná společnost ve Frenštátě a část nákladu odebrala jejich rodná obec Trojanovice. Následujících pět publikací vyšlo díky vstřícnosti Jana a Marcely Šabatových z brněnského nakladatelství Doplněk a s odběrem výtisků mi pomáhalo město Frenštát. Porozumění pro mou práci projevila Nadace JUDr. Eduarda a Betty Parmových, která od šestého svazku přispívá na mé knihy. U podnikatelů, velkých závodů a samosprávních orgánů v okolí a v kraji jsem až na jeden případ zatím neuspěl, některá občanská sdružení pomohla aspoň odběrem. Poslední tři svazky vyšly díky ochotě frenštátského nakladatelství Veronika a města Frenštátu, které se od devátého svazku stalo spoluvydavatelem projektu. Věřím, že ve spolupráci s nimi a s uvedenou nadací vydáme i zbývající svazky.“

Vraťme se ale k Pavlovi Tobiášovi... Výsledek práce literárního historika velmi závisí na schopnosti získat jedinečné archivní materiály a objektivně je interpretovat. Jaké jste měl možnosti při práci na Cestě z hořícího kruhu? Jste spokojen s výsledkem, nebo ještě mnoho dokumentů zůstalo neprobádaných, mnoho otázek nezodpovězených?

„Při psaní této knížky jsem se nemohl opřít o základní zdroje pramenů, kterými pro mne byly při většině předcházejících svazků Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze a Památník Petra Bezruče v Opavě. Paní Alena Tobiášová mi však zpřístupnila celou Pavlovu literární pozůstalost a pomohla i při získávání materiálů od jeho blízkých, s dalšími se mi podařilo navázat kontakt přímo. Je však pravda, že se to v některých případech podobalo pátračce a ne vždy se to podařilo. S ohlasy Pavlovy tvorby mi velmi pomohla Městská knihovna ve Frenštátě a několik přátel, za Pavlovy dopisy z básnického období vděčím Drahomíru Šajtarovi. Mrzelo mne, že se nepodařilo najít jeho dopisy literárnímu vědci Pavlu Peštovi, s nímž byl léta v kontaktu. A Pavlovu spolupráci s rozhlasem by nebylo možno zhodnotit bez materiálu od archivářky Marie Pravdové. I když by snad dosud nezvěstné dokumenty doplnily Pavlův lidský i literární profil, mohu říci, že to nejpodstatnější o jeho životní pouti i literárním odkazu čtenář v knížce najde. A navíc jsem rád, že se mi podařilo podobně jako v předcházejících svazcích nabídnout čtenáři formou literatury faktu o literatuře, přístupně a přitom se všemi náležitostmi odborné literatury. O to jsem měl práci složitější a náročnější. Potěšilo mne, že si toho kritika všimla.“

V Cestě z hořícího kruhu věnujete velkou pozornost i poslednímu dílu Pavla Tobiáše – románu Malá (cévní mozková) příhoda, který se nedočkal vydání. Domníváte se, že by dílo oslovilo i dnešní čtenáře? Má šanci na vydání? „S tím rukopisem měl Pavel smůlu – kdyby ho dokončil o dva roky, nebo aspoň o rok dříve, mohl bez problému v Profilu vyjít a uzavřel by jeho trilogii. V září 1989 ji poslal do soutěže, kterou s tímto nakladatelstvím vypsal krajský výbor komunistické strany, a pochopitelně po listopadových událostech nebyla vyhodnocena a k těmto rukopisům se už v nakladatelství Profil nevraceli, ostatně Profil brzy zanikl. Ve vydavatelských zmatcích 90. let ani s pomocí přátel neuspěl. Není to četba radostná, musíme si uvědomit, že jde o autentické svědectví o strastech postižených, které je místy drsnější a emotivnější než v románě Cesta a novele Hořící kruh. I tak si dovedu přestavit její vydání třeba v Knižním klubu, kde by našel jistě dostatek zájemců o tuto problematiku, když by se vydání této pozoruhodné knihy nechopilo některé z vydavatelství v našem kraji. Podobně si dovedu představit, že by pražský Albatros v rámci pohádkové edice vydal Pavlovy Čarodějné pohádky zelených hor z Podkarpatské Rusi, na kterých pracoval od poloviny 70. let i jeho další soubor Pohádky s motivy orientálními i pozoruhodné Sibiřské pohádky, které byly vysílány pouze v rozhlase. Pozornost si zaslouží i jeho lyrické Vyprávění o velikém pstruhovi i další povídky s přírodní tematikou. A konečně – kdyby se podařilo najít některé jeho verše, z nichž zatím známe pouze názvy, stál by aspoň za bibliofilské vydání útlý svazek Pavlových veršů ze začátků jeho nemoci.“

Co jedinečného vnesl Pavel Tobiáš do české literatury?

„Značný kritický ohlas, který provázel Tobiášův román *Cesta* v roce 1976 a který vyústil na jaře 1977 do jejího odměnění celostátní Cenou Jiřího Wolкера, ukázal již tehdy na její výjimečnost v literární produkci. Zápas jedince s krutou chorobou a jeho úporná snaha o sebeuplatnění i v těchto zoufalých podmínkách je tu vykreslena až sugestivně, kritika mu přiznávala, schopnost být svůj, nenapodobitelný a krutě věcný spolu s hloubkou lidské zkušenosti a přitom zároveň, podtržení lidsky vzájemného porozumění, negace sebetřýzně a malosti, zvláště pak přitakání tvořivému životu. A při vydání *Hořícího kruhu* konstatovala, že jeho próza posiluje ani ne tím, co slovně zaznamenává, ale zejména tím, jak se zmocňuje lidské bolesti, jak s ní zápasí, často marně s blížící se prohrou, ale vždy naplno a nově. Jiní knihu kladli do blízkosti českého psychologického románu i k tendencím moderního francouzského románu.

A kdyby si přečetli závěrečný svazek Tobiášovy trilogie, jistě by to jejich mínění ještě posílilo. Tak proč to čtenářům i kritikům nenabídnout?“ Eva Kotarbová

KNĚZEK, Libor. Kniha o literární tvorbě vyvzdorované na ochrnutí. *Průhledy : ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2008, 1, s. 45–49.

Průhledy 2008, Ostravské středisko Obce spisovatelů, číslo 2

Repronis připomenul Josefa Filgase

Ostravské nakladatelství Repronis věnuje ve svém edičním plánu trvalou pozornost autorům, jejichž tvorba je spjata s minulostí i s dneškem centra našeho kraje. Patří mezi ně i spisovatel a publicista Josef Filgas, od jehož narození uplynulo 16. října rovných sto let. Již loni vydal Repronis soubor Filgasových rozhlasových reportáží z let 1934–1938 *Zapomenutá Ostrava*, který už v předchozích knižních vydáních (1948 a 1962) vzbudil značnou pozornost čtenářů i kritiky autentickým vykreslením života města ve 30. letech, a je označován za jeho nejbezprostřednější a nejpůsobivější literární dílo pro dospělé. Nové vydání provázejí pozoruhodné fotografie z autorova archivu.

Publikaci doplňuje Ostravský slovník, zpracovaný Daliborem Zárubou a vydaný současně ve stejné grafické úpravě. Setkáváme se tu s polozapomenutými hornickými a hutnickými výrazy i slovními spojeními, často vtipně komentovanými, i s dobovými fotografiemi.

V den Filgasova jubilea bylo za velké účasti veřejnosti v Literární kavárně knihkupectví Akademia pokřtěno páté vydání jedné z nejoblíbenějších knížek kraje literatury pro děti *Koníček Ivánek* (předtím 1942, 1946, 1958 a 1968). Dějinný příběh důlního koníčka zůstal v paměti mnohých obyvatel kraje od dětských let a ještě si získá přízeň mnohých dnešních malých čtenářů. Šťastnou ruku měli vydavatelé i v tom, že se rozhodli pro ilustrace Viléma Wünscheho z 2. vydání, které jsou nejadekvátnější textu a současně nejemotivnější. Rád jsem k novému vydání připojil doslov o autorovi knihy. Křest byl zároveň pietní vzpomínkou na autora, k programu přispěli i synové Josefa Filgase a Viléma Wünscheho svými příhovory. Příznivý ohlas publika jistě povzbudil redaktory Repronisu, aby pokračovali v ožívování nejlepších tradic naší kraje tvorby.

KNĚZEK, Libor. Repronis připomenul Josefa Filgase. *Průhledy: Ostravské středisko Obce spisovatelů*. 2008, 2, s. 50.

Průhledy, občasník Obce spisovatelů, středisko Ostrava 2009/3

Cesta Drahomíra Šajtara k literatuře

Nenadálý odchod literárního historika a kritika, editora a vysokoškolského pedagoga, doc. PhDr. Drahomíra Šajtara, jeho životní pouť skončila 4. dubna 2009 v Ostravě, byl podnětem hodnocení jeho přínosu pro českou i ruskou literární vědu. Některé jeho vzpomínkové stati a pasáže s korespondence napsané v posledním desetiletí jeho života, nám umožňují nahlédnout do okolností, které formovaly jeho vztah k literární tvorbě a vlastní aktivní přístup k této problematice od studentských let. Velkým štěstím D. Šajtara bylo, že v národnostně smíšeném prostředí česko-polsko-německém, v němž se v dětství na Bohumínsku pohyboval, vyrůstal v rodině národně uvědomělého, vzdělaného a sečtělého člověka. Jeho otec Josef Šajtar byl vyučený stolař se zájmem o historii našeho národa, o literaturu a divadlo. Byl vzdáleným příbuzným Leoše Janáčka a od svých 18 let si vedl deník, do něhož si zapisoval, kromě vlastních zážitků a dojmů i básně a někdy i delší úryvky z četby. Od podzimu 1911 sloužil v rakouské armádě a jako zdravotník a ošetřovatel prožil první světovou válku na ruských bojištích. Tu ještě vzrostla jeho láska k ruské literatuře, z níž už předtím znal Tolstého a Gorkého. Otcovy záliby ovlivnily již v gymnazijních letech Drahomírův život. Svět divadla, na němž se otec i matka Milka podíleli v mládí jako ochotníci, jim přibližovaly návštěvy ostravského divadla. A s divadlem jsou spojeny i Drahomírovy publicistické začátky – již v patnácti letech psal jako student příborského gymnázia o ostravských inscenacích pro časopis Lubina, který vycházel ve Valašském Meziříčí. Pak se ve studentském časopise objevovaly v rubrice Dopisy jeho poznámky o literatuře. Tyto juvenilie však po letech do své bibliografie nedal. Když se po neslavné Mnichovské dohodě ocitl i Příbor v území zabraném nacistickým Německem a příborské gymnázium našlo útočiště ve Frenštátě pod Radhoštěm, stal se i Drahomír kvintánem tamějšího ústavu. Díky obšírnému vyprávění Vzpomínka na Frenštát, kterou jsem od něho vymámil pro Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm (4/2000), zachoval se autentický dokument o jeho studiu, který mi pak ještě v korespondenci doplnil. To dvouleté dojíždění na kole z Příbora do Frenštátu událo totiž směr k jeho pozdějšímu působení v literatuře. I když tehdy podle vlastních slov „mnoho četl, hlavně moderní poezii, ale také například klasické Rusy (od Gogola, po Čechova)... zdaleka to ještě nebyl přístup zcela vědomý a organizovaný. Například jsem skoro neznal klasickou českou literaturu 19. století – ani Máchu...“ Teprve profesorka Oldřiška Marjánková, která ho v sextě učila češtinu mu naši literární epochu přiblížila. „*Na Marjánkovou vzpomínám s nesmírnou radostí a vděkem. Teprve ona mi*

objevila literaturu jako slovesné umění v celé podstatě a šíři – a také v teorii. U ní jsem pochopil, co je to báseň, román a jejich struktura. Ona mě přivedla k literárněhistorickým monografiím, dějinám české literatury, takže jsem se zájmem četl nejen beletrii, ale i teoretická díla – například obsáhlé Dějiny české literatury Arne Nováka. A nikdy nezapomenu na ono oslnění a okouzlení, které mne ovládlo při tom, jak vyložila Máchu a především Máj... za to, že se mi literatura stala životním posláním, s pokorou, úctou a uznáním vděčím této skromné, nenápadné, ale vnitřně zřejmě bohaté básnické duši, jakou měla paní profesorka Marjánková...nezapomenu pochopitelně na staré, dobré, i když poněkud kožené gymnázium příborské, ale nestačilo mě obohatit do té míry jako gymnázium frenštátské. Tam jsem se jakoby probudil-a bylo mi naráz jasno. Po celý život.“

Na podzim 1940 nastupoval již Drahomír do septimy reálného gymnázia v Ostravě-Přívoze. Rodiče se museli z Příbora vystěhovat, aby otec unikl pozornosti gestapa v Novém Jičíně – byl totiž zapojen do ilegální protifašistické Obrany národa. A jeho synům odmítli příborští Němci vystavovat propustky přes hranici tehdejších Sudet do Frenštátu, který byl v Protektorátu. I pro ně byla Ostrava možností, jak pokračovat ve studiu. V septimě reálného gymnázia v Ostravě-Přívoze našel významnou oporu v profesoru Leopoldovi Vrlovi, psal do časopisů katolických studentů Jitro, který Vrla redigoval do roku 1942 s Dominikem Peckou, patřil mezi studenty, kteří se scházeli ve Vrlově bytě na faře a diskutovali o literatuře. V oktávě přinášela Šajtarovy literární recenze a divadelní kritiky ostravská mutace týdeníku List mladých. Závěr středoškolského studia byl pro Drahomíra svízelný. V září 1941 zatkl gestapo jeho otce, uvěznilo ho v brněnských Kounicových kolejích, byl převezen do koncentračního tábora v Mauthausenu a tam byl nedlouho po Drahomírově maturitě v červenci 1942 popraven. Drahomír se stal hned po maturitě úředníkem, aby pomohl matce uživit rodinu a mladšímu bratrovi dokončit střední školu. O literatuře psal do časopisu Řád a živá tvorba. Byl podle vlastních slov pravidelným čtenářem ostravské městské knihovny a „nenasytně hltal světovou i českou poezii a literaturu romanopiseckou“. Přátelil se s mladými lidmi od pera – v Ostravě to byli především Věra Bajnarová, Věra Stolaříková a její bratr Ivo Stolařík, Leopold Kaňok, Bohumil Pavlok, Erich Sojka a výtvarník Stanislav Kolíbal, z Valaška přijížděl Augustýn Skýpala. Navazoval kontakt s básníky, kterých si vážil, například s Vilémem Závadou a Ivanem Blatným. Měli velké plány, chtěli vydávat vlastní časopis i almanach mladé literatury, podařilo se

jim pouze uspořádat v dubnu 1943 „večer mladých“ v ostravském Domě umění s Drahomírovým úvodním slovem. V té době měl již napsány tři studie o protektorátní poezii Kamila Bednáře, Klementa Bochořáka a Jiřího Ortena, které vyšly knižně až po válce s názvem Zlomená gesta (1946) jako jeho prvotina. I vytoužený ostravský literární časopis, nazvaný Číslo, k němuž již za války soustřeďoval texty, vyšel až v květnu 1946 a další svazky již Slezská literární skupina pod jeho vedením ke čtenářům neposlala. A samotný Drahomír se od roku 1945 intenzivně věnoval studiu románských a slovanských literatur, estetiky a filozofie na Karlově a pak na Palackého univerzitě, aby se připravil na své vysněné životní povolání.

KNĚZEK, Libor. Cesta Drahomíra Šajtara k literatuře. *Průhledy: Občasník ostravského střediska Obce spisovatelů*. 2009, 3, s. 13–14.